COOLTARTIS

Revistă trimestrială de istorie, cultură și literatură

Anul IV, nr. 10, decembrie 2025

Apare sub egida
Uniunii Ziariștilor Profesioniști
din România
nr. 15/2024

UNIUNEA ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI DIN ROMÂNIA

CERTIFICAT DE ATESTARE Nr. 15/2024

Comisia de Atestare a Egidelor UZPR
întrunită în data de 09.12.2024
a analizat conținutul publicației

Cooltartis (Slatina)

și a decis acordarea dreptului de a fi difuzată
sub Egida Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România
și de a publica sigla UZPR pe copertă.

Președinte
Sorin STANCIU

Publicație editată de Asociația Culturală Olt Artis Slatina
ISSN: 3008-3370 / ISSN-L: 3008-3370
Director Fondator: Nicolaie DINCĂ

Redacția și administrația:
Strada Cireașov, nr. 15, Bl 20, sc. C, apt 8, CP: 230070 Slatina, Olt, România

Redactor șef: Nicolaie DINCĂ
telefon: 0747.128 838; E-mail: nicolaied2@gmail.com

Redactor șef adjunct & Tehnoredactor: Valeru CIUREA
Redactor secțiunile Istorie și Proză: Nicolaie DINCĂ
Redactor secțiunea Poezie: Corina DAȘOVEANU
Redactori secțiunea Diaspora: Mircea Giani FLORESCU, Tic PETROȘEL

Colaboratori:
Larisa Izabela IACOB, Cornel MANOLESCU, Ioan COMAN ȘUȘCA, Aristotel Cristian ZORZOLIU, Dan ALEXOAE, Valeria BILȚ, Maria STERPAN, Cristina LOGOFĂTU, mon mon, Cristian SĂILEANU, Catia MAXIM, Puiu RĂDUCAN, Ioan IVAȘCU, Octavian IRIMIEȘ, Angela NACHE MAMIER, Ioan DRAGOȘ, Vasile Dan MARCHIȘ, Marian VIȘESCU, Codruța VANCEA, Oana FRENȚESCU, Ana SOFIAN, Mihai MARIAN, Dumitru ICHIM, Costel STANCU, Oana GLASU, Mihaela MERAVEI, Mihaela AIONESEI, Nora ISAC, Dana LOGIGAN, Ion CRISTOFOR, Dumitru SÂRGHIE, Nicolae TZONE, Octavian MIHALCEA, Adrian ȚION, Nicu CISMARU, Mirabela SEFER.

Fotografii și ilustrații:
Valeru CIUREA, Cornelia CIUREA, A.I., Pixabay

Coperta 1: Apollo; Coperta 4: Iancu Jianu

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține autorilor.
© Asociația OltArtis, 2024

Tiparul executat la Editura Hoffman
Email: contact@editurahoffman.ro

Larisa Izabela IACOB

Reformele lui Alexandru Ioan Cuza

La 5 ianuarie 1859 Alexandru Ioan Cuza a fost ales domn al Moldovei, iar la 24 ianuarie 1859 domn al Țării Românești. Această dublă alegere s-a prezentat în fața Marilor Puteri ca „sistemul faptului împlinit” și a avut o însemnătate deosebită, deoarece prin ea s-au pus bazele Statului Român Modern, ecoul ei resimțindu-se pe toată întinderea spațiului românesc, „de o parte și de alta a Carpaților”[1].

Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza conferă o decolare spre o modernitate, o conotație optimistă” de a ajunge din urmă Occidentul[2].

Alexandru Ioan Cuza s-a evidențiat a fi un domn remarcabil, în doar cei 7 ani de domnie acesta a reușit să inițieze mari reforme ce au dus la consolidarea statului român modern. Pentru înfăptuirea acestor reforme Cuza a militat pentru realizarea unirii „sub toate aspectele”[3] ei, nu doar prin persoana lui.

Recunoașterea ca domn a lui Cuza în cele două Principate a întâmpinat opoziție din partea Austriei și a Porții, iar Franța, Prusia, Rusia, Sardinia, Marea Britanie, cu o serie de rețineri, în cele din urmă, au acceptat-o. Sub presiunile celorlalte Puteri, la cea de-a treia ședință a Conferinței de la Paris din 26 august/7 septembrie Turcia și Austria au recunoscut dubla alegere[4], iar două firmane de învestitură au fost trimise, unul la Iași și celălalt la București, această acțiune de trimitere a doua firmane, ci nu a unuia singur deși exista un singur domn, nu era ceva la întâmplare, Poarta reliefa faptul că la acea vreme nu se lua în discuție acceptarea unirii politico-administrative a Principatelor, ci doar unirea prin persoana sa, cu cele doua Guverne, două Adunări Legislative și o Comisie Centrală la Focșani.

Politica lui Alexandru Ioan Cuza, atât cea internă, cât și cea externă a fost una foarte activă. Primii ani ai domniei s-au realizat prin folosirea a două Guverne (unul la Iași, unul la București). Domnitorul fiind obligat să facă

[1] Constantin C.Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1966, p. 71.

[2] Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*,. Ed.a 4-a, rev. și adăug. Editura Universul Enciclopedic Gold, București, 2010, p. 229.

[3] Sorin Liviu Damean, Iulian Oncescu, *O istorie a românilor de la Tudor Vladimirescu, la Marea Unire (1821-1918)*, Editura Cetatea de scaun. Târgoviște, 2015, p. 129.

[4] Constantin C. Giurescu, *op.cit.*, p. 83.

„naveta”[5] între Iași și București, dar acest lucru nu a fost un impediment în introducerea primelor măsuri interne, încât din prima zi acesta a cerut să fie informat asupra situației din administrația statului[6].

Viața politică a Principatelor, a fost destul de instabilă, imediat au început să se contureze o serie de interese diferite, ieșind la iveală „ambiții personale, vechi resentimente și uri”, între conservatori și liberali, numiți în publicistica vremii: radicali roșii[7]. În trei ani de domnie între 1859 și 1862 s-au succedat la guvernare în jur de 20 de guverne, 9 în Moldova și 11 în Țara Românească[8]. Pe baza acestora, Alexandru Ioan Cuza a înțeles că trebuie sa adopte o politică diferită față de conservatori și liberalii radicali, pentru a nu destabiliza și mai mult situația politică, astfel ideile sale s-au regăsit în curentul liberal-moderat. Practic Cuza a fost elementul de continuitate politică și administrativă în mijlocul spectacolului politic „prea agitat”[9].

Printre primele reforme realizate de Cuza Vodă, se numără cele de unificare administrativă, unificarea armatei, a serviciilor de vamă și unificarea telegrafului.

Referitor la armată, în tabăra de la Florești sunt adunate cele două oști, cea munteană și cea moldoveană: infanterie, cavalerie, artilerie, aproximativ 12 000 de oameni[10], comandant al întregii oaste este numit generalul moldovean Milicescu, doctorului Carol Davila i se încredințează conducerea serviciului militar sanitar, iar Ministrul de Război este numită aceeași persoană în ambele Principate, generalul Ioan Emanuel Florescu.[11] A avut loc și unirea serviciului de telegraf prin numirea unui singur inspector general, Cezar Librecht.

Mai sus, am amintit despre Comisia centrală de la Focșani, ea avea rolul de elaborare a legilor în cele două Principate, potrivit Convenției de la Paris. Aceasta și-a început lucrările la 10/22 mai 1861; printre primele legi enunțate de Cuza se numără cea care avea să regleze relațiile „între cultivatori și proprietarii pământului”[12], adică viitoarea reformă agrară. Majoritatea membrilor acestei comisii erau conservatori, lucru ce va constitui o piedică în evoluția reformei agrare.

Tot în demersul unificării s-au luat o serie de măsuri: instituirea impozitului financiar; au apărut şi primele comisii moderne de statistică şi evidență a populației, centralizându-se într-o bază comună de date toate informațiile cetățenești; s-au adoptat noi măsuri ce vizau viitoarea secularizare a averilor mănăstirești; s-au hotărât legi care vizau funcționarea justiției, desființarea pedepsei cu bătaia[13] ș.a.

O realizare foarte importantă, în primii ani de domnie, a fost înființarea Universității de la Iași din 1860, în ziua de 26 octombrie Alexandru Ioan Cuza, la invitația lui Mihail Kogălniceanu, într-un cadru festiv a inaugurat universitatea, „realizând astfel unul din deziderateле de la 1848”[14].

Prin aceste măsuri se evidențiază calea unei „uniri totale” administrativ-politice a celor doua state, Moldova și Țara Românească.

În septembrie 1860 a avut loc prima vizită oficială la Constantinopol, Cuza fiind primit de Sultan cu toate onorurile cuvenite rangului său de domnitor, iar sub pasiunile Puterilor, Poarta a cedat, recunoscând în cele din urmă unirea politico-administrativă a Principatelor, printr-un „firman de organizare administrativă a Moldovei și Valahiei”, doar pe timpul domniei

[5] Florin Constantiniu, *op.cit.*, p. 230.

[6] Constantin C. Giurescu, *op.cit.*, p. 84.

[7] *Ibidem*

[8] *Ibidem*

[9] Sorin Liviu Damean, Iulian Oncescu*, op.cit.*, p.130.

[10] A.D.Xenopol*, Domnia lui Cuza-Vodă*, vol.I-II, Tipografia Editore „Dacia” P.Iliescu & D.Grossu, Iași, 1903, p. 130.

[11] Constantin C. Giurescu, *op.cit.,* p. 92.

[12] *Ibidem,* p. 90.

[13] Sorin Liviu Damean, Iulian Oncescu*, op.cit.*, p. 131.

[14] Constantin C. Giurescu, *op.cit,* p. 93.

lui Alexandru Ioan Cuza[15]. Astfel la 22 ianuarie/3 februarie s-a creat primul Guvern unitar al statului , încredințat lui Barbu Catargiu, iar la 24 ianuarie/5 februarie s-au deschis lucrările primului Parlament unic.

Barbu Catargiu, era una dintre cei mai importanți politicieni din tabăra conservatoare, iar în timpul guvernării sale se iau o serie de măsuri ce decurg din unirea deplină, Comisia Centrală se desființează, „calificativul de capitală încetează de a se mai da Iașilor", București devenind unica capitală, acest lucru a provocat o serie de reacții în rândul politicienilor ieșeni. A fost ales Bucureștiul, deoarece avea o populație dublă față de Iași, fiind un centru comercial mai important, plus că acesta se afla mult mai departe de Rusia, puterea de care se temeau românii[16].

Guvernarea lui Barbu Catargiu, nu a soluționat problemele vieții politice, acesta se opunea realizării unei reforme în favoarea locuitorilor de la sate, deoarece reprezenta o amenințare directă la adresa conservatorilor, grupare formată din boierii ce dețineau marile proprietăți rurale. În schimb liberalii radicali, doreau rezolvarea imediată a problemei rurale, dorind slăbirea marii proprietăți boierești, mai mult Guvernul Catargiu se opunea legii electorale.

Barbu Catargiu și-a încheiat guvernarea, el fiind asasinat la 8/20 iunie 1862, pe dealul Mitropoliei.

Cuza a format un nou Guvern, a cărui conducere i-a încredințat-o, la 24 iunie./6 iulie 1862, lui Nicolae Kretzulescu. Această guvernare a bifat o serie de măsuri benefice precum: adoptarea regulamentului de navigație al Marinei române, unificarea serviciilor sanitare, deschiderea primei agenții diplomatice recunoscute oficial la Belgrad[17], dar nu a putut realiza reforma agrară și cea electorală, astfel a fost înlocuit de către domnitor cu unul condus de Mihail Kogălniceanu.

La 11/23 octombrie, Mihail Kogălniceanu depunea jurământul de Prim-ministru și Ministru de Interne[18].

Prima măsură importantă inițiată de Guvernul condus de Kogălniceanu a fost „secularizarea averilor mănăstireşti"(13/25decembrie 1863) inclusiv a locurilor închinate, în articolul I din proiectul acestei legi era prevăzut faptul că „Toate averile mănăstirești din România sunt și rămân averi ale statului"[19], astfel biserica devenea o instituție de stat ca şi celelalte. Alte măsuri relevante din această perioadă au fost „înființarea legii de conturi" din 24 ianuarie/ 5 februarie 1864; „legea comunală" 2/14 aprilie 1864, prin care comunele erau organizate după modelul francez și legile referitoare la „înființarea Consiliilor Județene și a Consiliului de Stat"; dar cea mai importantă lege pentru Mihail Kogălniceanu era cea agrară, acesta a depus proiectul „legii rurale" la 16/28 martie 1864, dar ea a fost respinsă printr-un vot de blam[20], din cauza majorității conservatoare din Adunare, astfel Guvernul Kogălniceanu a fost obligat să demisioneze. Cuza a realizat faptul că înfăptuirea reformei rurale și cea electorale puteau lua naștere doar prin intermediul Guvernului condus de Mihail Kogălniceanu, prin urmare el refuză să primească demisia.

Pentru a pune capăt piedicilor puse de adversarii conservatori, Cuza a dat lovitura de stat de la 2/14 mai 1864, modelul său a fost Napoleon al III-lea ce a dat o lovitură de stat la 2 decembrie 1851[21]. Prin lovitură, Alexandru Ioan Cuza a dizolvat Adunarea legislativă și a promulgat o nouă constituție, cunoscută sub numele de „Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris", prin acesta se întărea puterea domnitorului și i se măreau atribuțiile, doar el având dreptul de a iniția legi, legi elaborate apoi de Consiliul de Stat, tot domnitorul numea președintele Adunării, iar foarte esențial este faptul că se crea un Senat, un Corp ponderator, compus dintr-o serie de membri si senatori numiți direct de domnitor. În „Statutul dezvoltător"

[15] Sorin Liviu Damean, Iulian Oncescu*, op.cit.*, p. 132.

[16] Neagu Djuvara*, O scurtă istorie ilustrată a românilor*, Editura Humanitas, București, 2019, p. 264.

[17] Sorin Liviu Damean, Iulian Oncescu*, op.cit.*, p. 136.

[18] Constantin C.Giurescu, *op.cit,* p. 187.

[19] *Ibidem*, p. 195.

[20] Sorin Liviu Damean, Iulian Oncescu*, op.cit.*, p. 137.

[21] Florin Constantiniu, *op.cit.*, p. 231.

era prevăzută o nouă lege electorală, prin care censul era micșorat, iar alegătorii erau împărțiți în primari și direcți (desemnează reprezentanții din Adunare), vârsta minimă de vot fiind de 25 de ani[22].

După dizolvarea Adunării, Cuza a prezentat o proclamație prin care spune că dorința sa „de a aduce România pe calea prosperității, s-a izbit de neîmpăcata opoziție ce a întâlnit în Adunare”[23].

Alexandru Ioan Cuza a supus unui plebiscit „Statutul dezvoltător”, organizat la 10/22 mai 1864, în același timp el dădea și o proclamație către armată cerând să se asigure „liniștea publică”[24]. În realitate „Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris”, nu dezvolta nimic, ci doar modifica prevederile Convenției de la Paris, Cuza domnind într-un mod autoritar.[25]

În luna iunie Alexandru Ioan Cuza a plecat la Constantinopol, unde a reușit să obțină aprobarea „Statutului dezvoltător”.

Cu opoziția conservatoare înlăturată si puterea domnitorului mărită, pe primul plan acum venea legea rurală, care era așteptată cu o mare nerăbdare. La 14/26 august 1864, Alexandru Ioan Cuza a sancționat și a promulgat „legea agrară”, însoțind-o de o proclamație către „sătenii clăcași”, prin care el spunea: „Claca este desființată pentru de-a pururea și de astăzi voi sînteți proprietari liberi pe locurile supuse stăpînirii voastre prin legile în ființă [...] De astăzi voi sunteți stăpâni pe brațele voastre; voi aveți o părticică de pământ, proprietate și moșie a voastră [...]”[26].

„Legea agrară”, prevedea eliberarea țăranilor de clacă, „sătenii clăcași (pontași) sînt și rămîn deplini proprietari pe locurile supuse posesiunii lor [...]” și împroprietărirea lor cu pământ, prin răscumpărare. Împroprietărirea se realiza în funcție de numărul de vite, existând 3 categorii: fruntașii cu 5 vite, mijlocașii cu 3 vite și pălmașii fără vite de tracțiune. Prin această lege au fost împroprietăriți peste 463.554 de familii de țărani cu peste 1 500 000 ha de pământ.

Perioada marilor reforme ale domnitorului Alexandru Ioan Cuza a continuat, s-a promulgat un Cod penal (2/14 decembrie 1864), dar și un Cod civil (4/16 decembrie 1864), iar prin „legea asupra instrucțiunii publice”, se proclama obligativitatea şi gratuitatea învățământului primar. Atunci s-au stabilit trei grade de învățământ: primar (4 ani), secundar (7 ani) şi superior (3 ani).

Au avut loc reforme și în plan cultural, la București în 1864 a fost înființată cea de-a doua Universitate din țară, dar Şcoala Naţională de Arte Frumoase, sub conducerea lui Theodor Aman. Se va înfiinţa şi Şcoala Superioară de Ştiinţe şi Şcoala Superioară de Litere, punând bazele Universității de Stat din București. Cu ajutorul acestor noi instituții de învățământ, se va trece de la ortografia chirilică la cea latină[27].

Concluzionând, dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza a pus bazele Statului Român Modern, iar prin măsurile sale s-a putut realiza consolidarea acestuia, consolidare ce a continuat și după înlăturarea lui Cuza (lovitura de stat de la 11/23 februarie 1866), prin venirea la conducerea statului a principelui german Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen, ce va fi încoronat ca rege la 10 mai 1881.

Așa cum spune Mihail Kogălniceanu la cuvântarea morții lui Alexandru Ioan Cuza, „nu greșelile, ci faptele lui cele mari i-au adus căderea”.

Bibliografie:

- CONSTANTINIU, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*,. Ed.a 4-a, rev. și adăug. Editura Universul Enciclopedic Gold, București, 2010.
- DAMEAN, Sorin Liviu, ONCESCU, Iulian, *O istorie a românilor de la Tudor Vladimirescu, la Marea Unire (1821-1918)*, Editura Cetatea de scaun. Târgoviște, 2015.
- DJUVARA, Neagu, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*, Editura Humanitas, București, 2019.
- GIURESCU, Constantin C., *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1966
- XENOPOL, A.D., *Domnia lui Cuza-Vodă*, vol.I-II, Tipografia Editore „Dacia” P.Iliescu & D.Grossu, Iași, 1903.

[22] Sorin Liviu Damean, Iulian Oncescu, *op.cit.*, p. 139.

[23] Constantin C.Giurescu, *op.cit,* p. 245.

[24] *Ibidem*

[25] *Ibidem*, p. 246.

[26] *Ibidem*, p. 272.

[27] A.D.Xenopol, *op.cit.*, pp. 91-149.

Cornel MANOLESCU

SPIRU NANU,
primul edil al orașului Corabia

Spiru Nanu s-a născut pe 12 decembrie 1847, în orașul Caracal. Frate cu Constantin Nanu, fost primar al Caracalului.

Primar:
01.08. 1881 – 21.04 1884;
01.03. 1885 – 24.11. 188

Spiru Nanu, prin înaltul decret regal, cu No. 1.952 din 27 iulie 1881, după propunerea făcută, prin raport, de D. ministru secretar de Stat la departamentul de interne, pe basa art. 82 din legea comunală, D. Spiru Nanu s-a numit primar comunei urbane Corabia din județul Romanați.[1]

Componența primului Consiliu comunal din 1881 era următoarea:

Președinte – Spiru Nanu
Membri:
Ștefan Popa,
Dobre Moldoveanu,
Ivan Asănică,
Dumitru Teodorescu,
Iancu Porumbă,
Pandelie Dobre Șapcă,
Nicolae Simeon,
Oprea Marin Oae. [2]

Pe 8/20 ianuarie 1883 a avut loc alegerea primului consiliu comunal, alegere ce s-a făcut în mod democratic de către electoratul corăbian.

Prezența la scrutin a alegătorilor cu drept de vot a fost foarte slabă, doar 24 dintre ei dându-și votul celor 24 de candidați de pe liste. Cele nouă locuri pentru Cosiliu au fost ocupate de către candidații listei conservatoare.[3]

1. Spiru Nanu - 23 voturi.
2. Ștefan Popa - 23 v.
3. Ilie Diaconescu - 21 v.
4. Emanoil Teodorescu - 21 v.
5.Tache Dimitrian - 21 v.
6. Dobre Moldoveanu - 21 v.
7. Ivan Asănică - 18 v.
8. Radu Dușcă - 17 v.
9. Iancu Porumbă.??

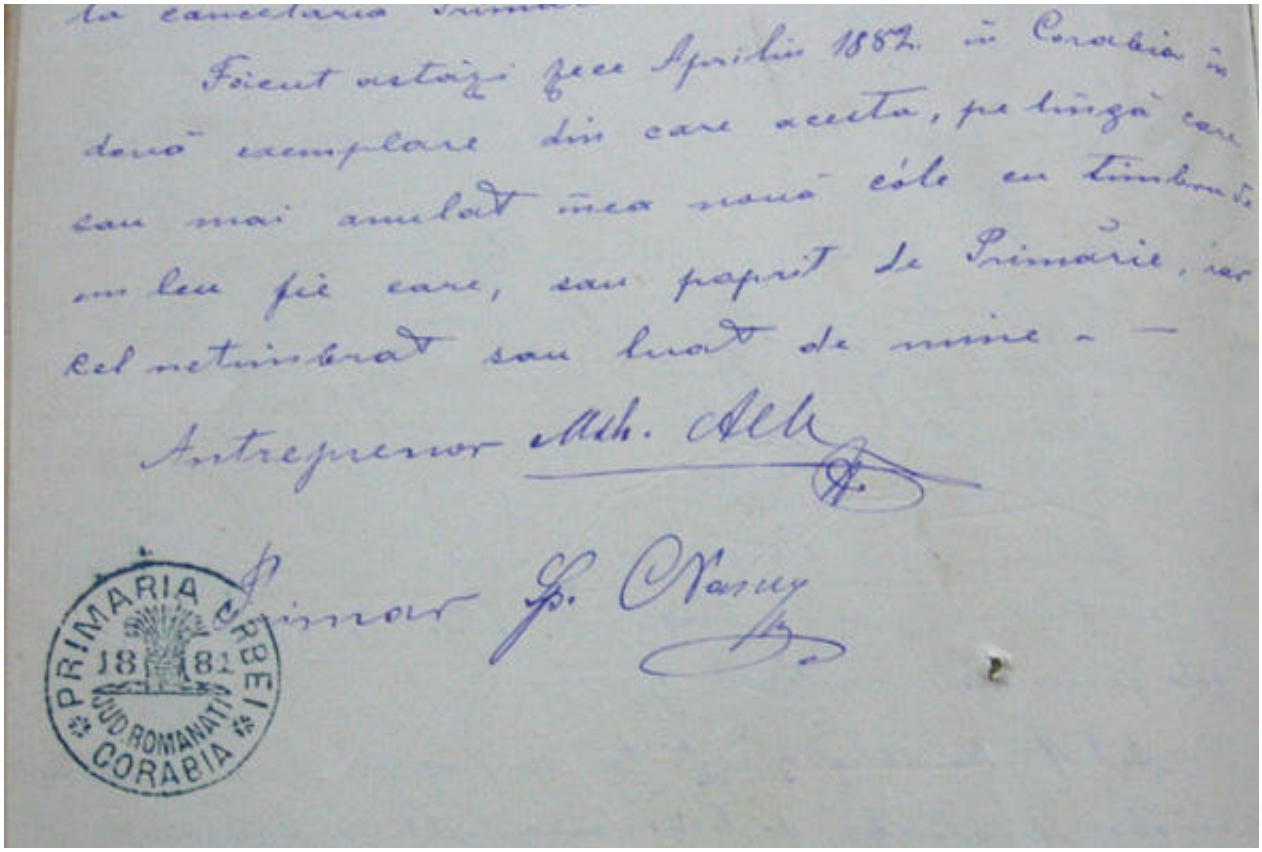
România
Sub Prefectura Plășii Balta
No. 1259
1883, Fevruarie 28.

Domnule Primar

Domnu Prefect local cu ordinul No. 1422 face cunoscut că Comitetul Permanentu în ședința dela 25 Februarie curentu au validatu actele alegerii noilor consilieri ce au a funcționa la acest oraș în Persoana celor ce urmează.-

1. Spiru Nanu.
2. Ștefan Popa.
3. Emanoil Teodorescu.

[1] Monitorul Oficial, nr. 96/30 iulie 1881
[2] S.J.A.N. Olt. Fond Prefectura județului Romanați, dos.14/1881, f.216
[3] Băciu, Florea; Vârtejaru, Ion, Monografia orașului Corabia

Semnătura primarului Sp. Nanu pe un contract cu Mihail Albeanu, încheiat la 10 aprilie 1882.

4. Iancu Porumbă.
5. Radu Dușcă.
6. Ilie Diaconescu.
7. Căpitan Nicolae Munteanu.

Și dar pe aceste baze încunoștințîndu-vă vă roagă cu onóre ale pune în vedere ca ...sese Prezinte la Sub Prefectură spre a depune legiuitul jurământ ca în urma se pótă Proceda la alegerea Primarului și Adjutorului.

Primiți asigurarea consideraț. Melle.

Sub Prefect
s.s. indescifrabil

D-salle D-lui Primar al orașului Corabia.[4]

La 1 martie 1883, Spiru Nanu este ales primar „cu majoritate de voturi'', iar rezultatul votărilor este trimis prefectului.

D-lui Prefectu district. Romanați
No. 380

1883, Martie 1.

Consiliul acestei comune în ședința sa dela 28 februarie procedânduse în comformitate cu art. 65 din legea.....la alegerea Primarului și adjutorului ce are a servi la această comună pe viitor.- Dupe rezultatul votărilor au eșit ca Primar D. Spiru Nanu cu unanimitate de voturi și ajutor D-nu cap. Nicolae Munteanu cu majoritate de 4 voturi...Așa dar în referare la adresa Dv. No. 1427 am onóre avă înainta pe lângă acésta două liste de rezumatul voturilor și un procesu verbal constatator a toată operațiunea acestei alegeri și vă rog se bine voiți a face ....cuvenita confirmare.- [5]

Primit 13 febr. 1884

Domnule primar

De și nam declarat Dv. Căsătoria ce o voescu a contracta cu Dșoara Ecaterina Hristea Nicolau, însă din interese particulare neputând face căsătoria la această Primărie.-

Ve rog comunicați D-lui Primar al comunei

[4] S.J.A.N. Olt, Fond Primăria orașului Corabia
[5] S.J.A.N. Olt, Fond Primăria orașului Corabia, dos nr. 8/1884, f.178

Tia Mare unde domiciliază Domnișoara sus numită ca se mĕ înscrie în registrele stărei civile de acolo după cum se prevede acésta și prin art. 60 codul civil, trimițăndui D-lui Primar Tia și certificatul de facerea celor două publicații relative la căsătoria de (.....).

Devotat,
Sp. Nanu
D-lui Primar al Comunei Corabia.

Primarul orașului Corabia trimite ,,rugămintea'', lui Spiru Nanu primarului comunei Tia Mare.

D-lui Primar com.Tia Mare.
No. 282
1884 februarie 13

D-nu Spiru Nanu declarând la aciastă Primărie căsătoria ce voesce a contracta cu D-șoara Ecaterina Hr. Nicolau din acea comună, astăzi prin suplica ce dete ne arată că' i este cu neputință a face căsătoria la Oficiul Stărei civile de aici, cerând a vi se comunica Dv. ca se'l înscriți în registrele stărei civile din acea comună unde și are domiciliul numita D-șoară.

Subsemnatul dar comunicânduvă vĕ rog a satisface cererea D-lui Spiru Nanu cunoscând că și art.60 cod civil îi dă acest drept.

Tot de uă dată vĕ Trimit și actele următoare relative:

- Certificatul de facerea celor două publicații fără opoziția în această comună.

- Certificatul oficerului stărei civile din Caracal N.156 pentru vîrsta viitorului soț.

- Actul de consimțământul mamei D-lui Spiru Nanu autentificat de Tribunalul Romanați la N. 192 și .....de căutat actul.

Actu de căsătorie al D-lui Spiru Nanu de religie ortodocsă în vârstă de ani treizeci și șapte de meserie comersantu, născutu în urbea Caracal în Anul una mie optu sute patru zeci și șapte luna Decembrie ziua douăsprezece cu locuința în urbea Corabia, fiu majoru al decedatului Nanu Mihail și al D-nei Lucsandra Nanu Michail în vârstă de ani... de meserie menajul casei cu locuința în orașu Caracal, care au fostu de față și au consimțitu.-

Și al D-nei Ecaterina Hristea Nicolau de religiune ortodocsă în vârstă de nouă spre zeci ani de meserie menajeră născută în comuna Tia mare la Anul una mie optu sute șase zeci și cinci luna Mai ...cu locuința în com. Tia mare.- fica a D-lui Hristea Nicolau în vârstă de ani șapte zeci de meserie comersant cu locuința în Comuna Tia Mare, și a decedatei Smaranda, care au fost de față și au consimțitu (.....).

Semnăturile mirilor
Semnăturile părinților soțului
Semnăturile părinților soției
Semnăturile martorilor [6]

Împreună cu Ecaterina, cei doi au avut mai mulți copii:

- Eugenia Spiru Nanu – (n. 26 noiembrie 1884).

- Liviu Spiru Nanu – (n. 27 octombrie 1885).

- Elena Spiru Nanu – (n. 27 octombrie 1886). În iulie 1909 Elena s-a căsătorit cu magistratul Constantin R. Rădulescu, viitor primar al orașului Corabia.

- Spiridon Spiru Nanu – (n. 12 februarie 1888).

- Ecaterina Spiru Nanu – (n. 12 octombrie 1889).

- Spiru S. Nanu (n.1890).

Regatul României
Prefectura județului Romanați
N.1949
Biuroul Caracal, Luna Aprilie 4.
primit 5 Aprilie

Domnule,

Domnu Spiru Nanu, Primarele acei urbe prin telegrama No. 854 Demisionând din funcțiune. Subsemnatul va face cunoscut că isa acceptat demisia din calitatea de Primar, considerânduse numai ca Consilier, și va sta de o parte de funcția aciasta în vederea consiliului comunal spre a aviḍa comform legi la alegerea altei persóne dintre Membri consilieri, al cărei

[6] S.J.A.N.Olt, Col. Registre de Stare Civilă, Tia Mare, Reg. 45/1866 - 1885

nume l veți comunica de îndată Prefecturii spre a se licita prin Domnu Ministru de Interne Regula confirmare, iar de altu sea girați afacerile comunei până când consiliu va efectua alegerea de Primar.

Primiți vă rog Domnule asecurarea consid. mele.

Prefect - Calețeanu

Director. [7]

Domniei-Selle

D-lui Capitan Munteanu adjutorul Primarului Corabia.

ROMANIA

Primăria urbei Corabia

1884, aprilie 5

Domnilor Membri

După cum îmi comunică D. Prefectu, prin adresa No. 1949 acceptânduse dimisiunea D-lui Spiru Nanu din foncțiunea de Primar al acestei comune.

Sub semnatul are onóre avă Invita ca pentru ziua de mâine 6 Aprilie corent-cându sunteți convocați și prin adresa No. 855 De binevoiți ca comform art. 65 din legea comunală se procedați și la alegerea de nou Primar.-

Aceasta d-lor consilieri în interesul serviciului care sufere deoarece poliția judiciară lipsește.

Primiți vă rog asig. cons. mele.

Ajut de primar Căpit. Munteanu.

D-lor Membrii, G.A. Prejbeanu, Ștefan Popa, Emanoil Teodorescu, Petrache Musceleanu, Dumitru Ștefănescu, Spiru Nanu.[8]

Primit 1885 Ianuarie 3.

Romania

SubPrefectura Plăși

Oltu de Joss-Balta.

N. 24.

Domnule Primar

D. Prefect local prin Telegrama No. 26, ne arată că Comitetu Permanent a validat astădi actele alegerei noilor Membri Consilieri ai acelui oraș Corabia în persóna D-lorŭ:

Spiru Nanu,

Dumitru St. Buzdun,

Radu Mâțulescu,

Marin Dinu,

Oprea Iliescu și

Malciu Michalache.

În consecință vă invit ale pune în vedere ca mâine 4 Corent sese presente la acéstă Sub. Prefectură, ora zece dimineața spre a depune legiuitul jurământ.

Primiți vă rog Domnule Primar asec. Oseb. mele considerațiuni.

Sub-Prefect

ss. indescifrabil.

D-sélle

D-lui Primar urbei Corabia.[9]

În 20 februarie 1885, Primăria orașului Corabia anunța Prefectura jud. Romanați că, Consiliul comunal a ales ,,astăzi de Primar pe D-nu Spiru Nanu cu majoritate de 5 voturi''.

România Liberă, Nr. 2330,
Sâmbătă 16 Martie 1885.

DECRETE

D. Spiru Nanu s'a confirmat în funcțiunea de primar comuneĭ urbane Corabia din județul Romanați.

Prefectura Romanați, transmite primăriei Corabia o telegramă primită de către aceasta pe 14 martie 1890. Iată conținutul acesteia:

Prin înaltul decret Regal No.782 s-a confirmat Primar Spiru Nanu.

P. Prefect – Vasilescu.

N. 1385

Prin decretul nr. 3073, din 11 iunie 1912, lui Spiru Nanu – pensionar I se conferă Ordinul ,,Coroana României'', în grad de Cavaler.

[7] S.J.A.N. Olt, Fond Primăria orașului Corabia, dos. Nr. 2/1884

[8] S.J.A.N. Olt, Fond Primăria orașului Corabia, dos. 2/1884

[9] Ibidem, dos. nr.4/1885, f.10

Ioan COMAN ȘUȘCA

PĂDURILE ȘI VÂNATUL ÎN ISTORIA EUROPEI

În spațiul carpato-danubiano-pontic, pădurea a jucat de-a lungul timpului un rol vital, însemnat, de care, noi românii sau noi tracii cum spunea poetul Ion Brad trebuie să fim mândri!

Asupra pădurii Romanești nu a existat sau exista o sinteza clară, ce să arate începuturile sale, proprietarii săi, gospodărirea lor și alte asemenea aspecte. Motivele sunt lesne de dedus, în primul rând și cel mai important este factorul istoric.

Datorită poziționării sale ,teritoriul nostru a fost poarta spre occident a orientului sau poarta spre orient a occidentului. Constantin Giurescu spunea că ne-am născut pentru a apăra porțile Europei!

Tehnic vorbind, silvicultura derivă din două cuvinte din limba latină, anume silva-silvae adică pădure si cultura-culturale adică cultură. Termenul pădure este derivat din latinescul palus-paludis care înseamnă unul dintre cei mai de seama silvicultori ai neamului românesc, prin inversiune și rotacism ajungându-se la termenul consacrat de pădure.

În România, așa cum am amintit mai devreme, la începutul materialului, școlile silvice au apărut relativ târziu, în secolele XVIII și XIX, moment în care legislația silvică, dar si cinegetică a apărut aproximativ paralel cu acestea, cu o remarcă anume. Așa cum veți vedea, în Transilvania evenimentele se produc mai devreme, lucru lesne de îl înțeles, aici influența Maghiară, apoi Habsburgică 1699-1867, și în final dualismul Austro-Ungar 1867-1918, au aliniat oarecum și Transilvania la nivelul Vienei sau a Pestei. Din limba maghiara ne-a rămas furesz (fierăstrău), care provine din limba germană: joager- ager.

În privința legislației silvice, am constatat că primele reglementări privind regimul pădurilor în țara noastră au apărut în următoarea ordine cronologică: în 1781 în Transilvania, 1786 în Bucovina, 1792 în Moldova, 1793 în Muntenia, iar în Dobrogea apare în 1870 o reglementare silvică.

La începuturi, fondul forestier al țării era întins, ocupa o suprafață mare de pădure și populație, nevoile locale fiind neînsemnate.... în timp; odată cu mărirea spațiului demografic a fost imperios necesar apariția de norme, regulamente, acte ale conducătorilor în scopul gospodăririi raționale a pădurilor, atât cât s-a putut.

Un aspect foarte important, în privința Bucovinei, este stipularea în **orânduiala de pădure din 1786** a amenajamentului, lucrarea cuprinzând **12 ponturi, adică puncte.**

În 29 aprilie 1786, Iosif al II-lea dădea o orânduiala prin care se înființa FONDUL BISERICESC ORTODOX ROMÂN DIN BUCOVINA.

Fondul bisericesc ortodox din Bucovina a supraviețuit pana la naționalizarea din 1948, având următoarele suprafețe pe specii: molid= 107,973 hectare, dintre care 47.87% brad= 58,742 hectare, 26.07% fag= 43,244 hectare, 19.19% carpen= 6,197 hectare, 2.75% stejar= 2,704 hectare, 1.20% iar 2.92% alte specii. În 1875 s-a introdus un regulament silvic nou, înființând-se ocoale silvice, la 1922 erau 32 la număr.

O alta entitate organizatorică, din Transilvania, de data asta erau **pădurile grănicerești,** cu o suprafață de 147043,42 hectare aparținând celor 44 de comune ce contribuiau cu tineri la armata imperială, jud Bistrița, sediul în Năsăud.

Până la 1800 pădurile erau gospodărite de comunele respective, fiecare comună având o medie de 3,342 hectare de pădure, însă administrația comunelor a fost un fiasco, cu abuzuri numeroase, devastări de fond forestier, etc.

În Banat, respectiv Caransebeș găsim tot păduri ale comunităților grănicerești, cu o suprafață de 251,919 iugare, cu păduri, poieni

,pășuni, goluri de munte, clădiri si terenuri în orașele Caransebeș, Băile Herculane, Ohaba-Bistra,Teregova, Orșova, Bozovici.

În Moldova anului 1792, domnitorul Alexandru Moruzi, la 28 noiembrie proclamă **„Anaforaua pentru codru, raiuri, dumbrăvi si lunci”,** iar peste doi ani ,la 28 noiembrie 1794 apare **„Ponturile în ce chip s-au hotărât”.** În anii 1805, 1818, 1843 au apărut alte legi, regulamente privind dreptul de folosință a pădurilor.

În Moldova, legea din 1843 pentru **cruțarea pădurilor** a adus noutăți privind exploatarea pădurilor mânăstirești, păduri ce au fost exploatate fără cumpătare, constatându-se abuzuri și câștiguri ilicite. Putem menționa ca noile reguli au fost preluate din Codul Silvic Francez; din acest punct de vedere, Franța și Germania fiind deschizătoarele de drumuri în materie de legislație silvică, dar și prin întemeierea de școli silvice liceale ori universitare, după cum veți vedea în materialul respectiv. În țara Românească, pădurile mânăstirești totalizau o suprafața de 694,525 pogoane.

După Unirea din 1859, domnitorul Alexandru Ioan Cuza va demara o serie de reforme în principate, iar silvicultura se va alinia si ea la regulamente, norme, legislație modernă, influența cea mai mare având-o Codul Silvic Francez.

În timpul domniei sale se reorganizează școala de silvicultură, se înființează primele pepiniere silvice, premier fiind Nicolae Kretzulescu.

În 1864 apare legea rurală, iar în 1872, deci în perioada lui **Carol I,** apare **Legea Pentru Administrarea Domeniilor Statului** prin care se înființează serviciul de silvicultură care e însărcinat cu **administrarea pădurilor.**

Prima tentativa de promulgare a Codului Silvic a avut loc in 1873, când ministrul de finanțe **Petre Mavrogheni** a trecut de cameră dar a fost respins de senat și astfel proiectul a căzut. Abia în 1881, la 19 iunie este promulgat Codul Silvic în Romania, el fiind utilizat pana în anul 1910. Un lucru nou, modern și pozitiv pentru fondul forestier este obligativitatea amenajamentului silvic pentru pădurile ce urmau a se exploata.

Codului Silvic din 1881 i-au fost aduse modificări în 4 iunie 1892 și 22 martie 1896, el fiind înlocuit cu unul nou în 8 aprilie 1910.

În Transilvania, apare în 1879 **Legea Ungară** ce aducea noutăți în gospodărirea pădurilor. După Marea Unire de la 1918 guvernul României a aplicat în continuare în Transilvania ordonanța maghiară nr. 3296, asta până în 1923 când intra în vigoare Noul Cod Silvic.

În România interbelică vor mai apărea acte normative cu privire la gospodărirea pădurilor și anume:

- Legea privind înființarea pășunilor comunale din 1920;
- Legea din 1 iulie 1924 privind nevoile de lemn de foc;
- Legea privind administrarea pădurilor 1930 prin care se înființează **„Casa Autonomă a Pădurilor Statului” (CAPS).**
- Legea privind amnistierea delictelor silvice din 1924, prin care erau amnistiați morții ce au săvârșit delicte silvice între 2 noiembrie 1918 și 31 august 1924;
- Legea măsurilor complimentare necesare utilizării pășunilor comunale provenite din păduri în 1933;
- Legea privind amenajarea pădurilor din jurul capitalei 1933;
- Legea privind pădurile de protecție 1935;
- Legea privind pădurile necesare apărării naționale 1935;

După 1944, legislația a suferit modificări, sub influența Sovietică, în 1947 apare legea 204 privind apărarea patrimoniului forestier, iar apoi în 1948, constituția sa prevedea ca pădurile României sunt ale statului, cu o suprafața de minim 0.25 hectare. În perioada comunistă Noul Cod Silvic apărea în 1962, urmate de cele din 1996, 2008, actualizate de-a lungul timpului.

De-a lungul timpului, asupra pădurii, asupra vânatului omul a exercitat o presiune tot mai apăsătoare, uneori galopantă, lucru ce a generat din partea conducătorilor comunităților cetăților, statelor sa impună măsuri ,regulamente, legi ce să preîntâmpine activitățile instinctive ale sale. Nu a fost de ajuns doar elaborarea de orânduieli, ordine, porunci, reguli, regulamente..... era nevoie de personal specializat, școlit și apoi investit cu atribuțiile și sarcinile ce decurgeau din actele emise, apărând astfel școlile forestiere sau silvice în toată Europa, mai ales în Franța, Germania, Elveția, Anglia, dar și în Romania, în cele trei regiuni istorice mari, respectiv Transilvania, Țara Românească și Moldova.

În Europa, Elveția are primele date în

privința unor lucrări de specialitate și anume: Monografia Coniferelor la 1563 **„De Arboribus Coniferis Resiniferis" autor Belon.** În 1600 Olivier de Serres publică lucrarea **„Le Theatre De L'agriculture et Menage des Champ".**

Cel mai reprezentativ silvicultor, în fază de pionierat a științei respective este francezul **Henry-Louis Duhameldu Monceau.** Acesta a publicat între anii 1755 și 1767 impresionanta lucrare, în cinci volume „**Traite Complet des Bois et Forest".** În schimb Anglia îl considera pe **John Evelyn** ca precursor al silviculturii, cartea sa, apărută la 1664 intitulând-se **„Silva or A Discourse of Forest Trees and Prepagation of Timber In His Majesty's Dominions".**

În spațiul European au mai apărut lucrări de specialitate, studii, eseuri, contribuții la dezvoltarea conștiinței silvice, din acest punct de vedere enumerăm primul curs clasic de **silvicultură,** fiind creația a doi profesori francezi, respectiv **prof. Bernard Lorentz și Adolphe Parade,** în anul 1837 și denumit **„Cours Elementaire de Culture Des Bois".** Menționam ca anterior acestei lucrări au apărut și alte studii, materiale, silvice, din care amintim **„Silvicultura Oeoconomica" de Hans von Carlowitz; în 1713** „**Anweisung zur Holzzucht fur Forster" de Georg Ludwig Hartig; în 1791 „Amweisungz zum Waldbau" scrisă de Heinrich Cotta.**

La sfârșitul sec al XVII-lea și începutul sec al XIX-lea, Germania era cea mai importanta țară europeană dar și din lume în care studiile despre silvicultură se aprofundau, se perfecționau, astfel că, implacabil, apar școlile în domeniul forestier, silvic, precum: **Academii silvice la Berlin în 1821, Eisenhau în 1830 și Munden în 1868.**

Germania a fost prima țară din lume în care s-au creat școlile de maiștri silvici, după cum urmează:

- În 1763 la Werningerode-Ilseburg;.
- În 1785 la Zilbach;.
- În 1789 la Hungen;.

Tot pe tărâm germanic în cadrul marilor universități, se vor înființa catedre de silvicultură ori forestieră, după cum urmează:.

- Berlin în 1770;.
- Gottingen, în 1775; (aici, facem plăcută remarca, marele silvicultor și cinegetician Horia Almășan și-a finalizat studiile, menționăm că Horia Almășan a fost ,,părintele» Rezervație biosferei Pietrosul Rodnei și înființării Parcului National Munții Rodnei, a repopulării cu capre negre și marmote, participând efectiv în teren la capturarea lor în Piatră Craiului, Făgăraș, precum și la aclimatizare lor în anii 60-70 alături de angajații Ocolului Silvic Borșa).
- Freiburg in Breisgau în 1787;
- Tubingen în 1817;
- Giessen în 1825;

O altă putere economică și spirituală a Europei, respectiv Franța, va imprima silviculturii idei noi, ca și urmare a cercetării, inovației specialiștilor din Hexagon.

De departe, polul învățământului silvic francez este Școala Regală Forestieră înființată în 1824 la Nancy.

Trebuie menționat faptul că între cele două școli de silvicultură au fost mereu dispute, pe linie de idei, norme, iar școala românească a alternat între influența franceză și cea germană. Totuși influența franceză fiind mai puternică și datorită latinității, dar a faptului că mulți tineri din Regat și-au desăvârșit studiile în Franța și în special la Sorbona, pe când în spațiul german își definitivau studiile tinerii din Transilvania, ținând cont de conjunctura politică și socială.

De-a lungul timpului în Europa vor lua ființă, sub influența celor două curente, școli, germane și franceze, alte facultăți și universități cu profil forestier ori silvic, în următoarele orașe: Stockholm Suedia 1828, Lisabona Portugalia 1855, Gorki Imperiul Țarist 1848, Zurich Elveția 1855, Lampen Stocken Finlanda 1859, Petrovsk Imperiul Țarist 1865, Vallombrosa Italia 1869, Copenhaga Danemarca 1869, Viena Austria 1875.

Istoria școlilor silvice din lume nu poate începe însă fără cea mai înaltă și veche instituție a sa, respectiv Școala Superioara de Minerit și Silvicultura de la Schemnitz, din Imperiul Habsburgic, în Maghiară Selmecbanya, Banska Stiavica, în Slovacia de azi.

La Berlin ia ființă Academia Forestieră în 1770, fiind prima școală de silvicultură valoroasă, care însă va fi desființată în anul 1806.

În anul 1735, la 22 iunie împăratul Carol al VI-lea dispune întemeierea unei școli de „ofițeri de mine" adică Bergschule, școală de minerit. Acesta avea să fie actul de naștere a viitoarei școli de silvicultură și minerit cunoscută sub un nume grandios, Academia Regala de Minerit și Silvicultură, ce avea ca scop pregătirea specialiștilor în minerit, silvicultură în serviciu structurilor imperiale.

În anul 1763, Maria Tereza împărăteasa

Habsburgică dispune constituirea Școlii Superioare de Minerit și Silvicultură sub conducerea marelui profesor olandez N.J. Jaquin (1727-1817), care va preda montanologia, mineralologia și chimia.

Însă în anul 1808 are loc scindarea acestui așezământ școlar-cultural și ia ființă Institutul de Silvicultură, sub conducerea lui H.D. Wilkens din Germania, pentru că începând cu anul 1846 instituția sa devine Academia de Minerit și Silvicultură.

Ținând cont de conjunctura politică și socială, mulți studenți din Transilvania au frecventat cursurile academiei, după unele surse un număr de 185 de studenți, repartizarea lor pe județe fiind următoarea: Caraș-Severin 34, Bistrița- Năsăud 19, Alba 19, Sibiu 17, Brașov 14, Maramureș 14, Hunedoara 12, Arad 10, Cluj- Napoca 10, Bihor 8, Mureș 8, Timiș 7, Satu-Mare 7, Sălaj 3, Covasna 2, Harghita 1.

Pentru noi, cei din Moiseiul Maramureșului este o mândrie să amintim că reputatul biolog, naturist și înaintaș, precursor al silviculturii noastre, Dr. Artur Coman este absolvent al academiei amintite. În numerele următoare vom reveni cu materiale noi privind Academia de Minerit și Silvicultură, despre profesorii ce au modelat caractere profesionale și nu numai ale absolvenților din acea tumultoasă perioadă istorică, ci și pentru națiunea română și în special cea din Transilvania.

În paralel cu învățământul din țară, foarte mulți studenți români și-au desăvârșit studiile la Școala Națională Forestieră de la Nancy, între 1855 și 1905 un număr de 81 de studenți români au absolvit cursurile prestigioasei instituții franceze. În țara noastră dar și în alte țări Europene, iubirea pentru păduri, pentru aer curat, recreere și confort emoțional au determinat autoritățile, oamenii cu dare de mână să întemeieze parcuri dendrologice, grădini botanice, alte asemenea suprafețe forestiere cu rol recreativ.

În spațiul carpato-danubiano-pontic cel mai vechi mare parc dendrologic este cel de la SIMERIA, întemeiat la mijlocul sec al -XVIII-lea în lunca Mureșului, într-o pădure naturală pe o suprafața de 70 de hectare cuprinzând specii din Romania, cât și specii exotice. Dintre speciile existente pe raza parcului amintim: magnolia cu frunze uriașe, ulm, chiparos californian, arțar de Canada, catalpa mare, ienupăr de Virginia, viță de Canada, din cele 560 de specii de pa raza parcului avem: 10% europene, 16% eurasiatice, 35% asiatice, 21% nord-americane, 15% de origine horticolă și 3% de pe alte continente.

În localitatea Pechea, în Moldova, pe moșia boierului Dimitrie Moruzi a luat ființă în jurul anului 1842 un frumos Parc Dendrologic, având alături de el un specialist francez și unul de origine germană care îngrijeau șapte sere pe moșia boierului. Din nefericire după un an si jumătate, din cauza unei crize de apoplexie, Dimitrie Moruzi moare, francezul se reîntoarce în țară sa iar proiectul grandios se sfârșește cu un parc care cuprinde câteva mii de arbori indigeni.

În anul 1856, la Iași se înființează o gradina botanică cu aproximativ 2500 de specii. Sub patronajul doctorului Atanase Fatu au luat ființă gradina botanice în București în 1860 dintre care amintim: parcul Cișmigiu în anul 1845, un parc dendrologic la Tintava având mentori familia boierilor Baleni, altul la Buftea, având sprijinul financiar al familiei boierești Știrbei. În anul 1907, la cererea administrației habsburgice, lua ființă în Bucovina în cadrul Rezervațiilor Naturale de la Slătioara, Muntele Rarău si Putna.

La începuturi omul si-a procurat hrana din roadele pământului, adică agricultura, dar și vânătoare. Așadar acestea două sunt cele mai vechi îndeletniciri ale omului, lucru acceptat de marea majoritate a specialiștilor.

Țara noastră a fost răsfățată de CREATOR, din acest punct de vedere, pădurile si vânatul deopotrivă au coexistat din abundenta din cale mai vechi timpuri in spațial romanesc, mărturie fiind scrierile ajunse până la noi; scrieri ce încep din perioada Elenistică, continuând cu cea romană, scrierile din perioada migrațiilor, apoi maghiare, otomane dar mai ales cele austriece, toate aceste însemnări, scrieri, au constatat abundența și varietatea pădurilor a Fondului Forestier național precum și mărirea, varietatea și abundența fondului cinegetic, a vânatului.

La începutul secolului trecut, academicianul Emil Pop afirma că suprafața pădurească a României ar fi reprezentat 70% din cea totală, în urma cu 1500-2000 de ani… ..o proporție ipoteză în ton cu scrierile și însemnările vremii apărute până la noi.

În cele ce urmează vom oferi cititorului câteva informații privind vânătoarea din Romania, speciile de vânat existente, din cele mai vechi timpuri, și până azi, precum și organizarea, ordinele, regulamentele, legile apărute în spațial românesc, strict în plan

cinegetic. În Romania, încă din paleolitic s-a constatat prezența vânatului, mărturie fiind descoperirile de pe teritoriul țării noastre, cele mai multe fiind din Ardeal. În cele ce urmează va prezentam o lista cu speciile ce au populat cândva Ținutul Transilvănean: Elephans Primigenius, Mastodon Arvernensis, Elanul, Rhinoceros Tichorhinus, Bos moschatus, Bos primigeniusBison Priscus, Equus primigenius, Sus Scrofa, Cervus megaceros, Cervus Alces, Cervus Elaphus, Cervus Dama, Cervus Capreolus, Capra ibex, Capra Ovis, Ovis Aries, CastorFiber, Felis leo spelaean, Pardus spelaeus, Canis spelaeus, Canis lupus spelaeus, Hyaena spelaca, Ursus spelaeus.

Vânatul și vânătoarea, au fost pe teritoriul țării noastre un fapt împlinit, dovedit fiind de toate informațiile scrise ori transmise pe cale orală, scrise de autori străini ce au trecut prin spațiul carpato-danubiano-pontic, rânduieli, legi, reglementări date de cârmuitoriile așezărilor, orașelor, principatului. Informațiile orale sunt cântecele, poeziile, fabulele, scenetele, povestioarele ce s-au transmis prin viu grai până în zilele noastre.

Din acest punct de vedere, Transilvania este foarte bine prezentată, informațiile de aici sunt mult mai bogate decât în celelalte regiuni istorice, respectiv Țara Românească sau Moldova, iar acest fapt se datorează situației politico-militară și istorice a regiunii respective, atât principii maghiari cât și împărații austrieci, și apoi austro-ungari au arhivat destul de bine, prin serviciile specifice: informațiile, scrierile, organizarea și reglementările privind vânătoarea și vânatul.

Otto Witting, silvicultor și autor a peste 90 de lucrări științifice, dintre care 15 cărți privind silvicultura, vânatul și piscicultura, ne-a lăsat foarte multe informații privind vânătoarea, reglementările sale, speciile mari și mici, etc. Facem cuvenită precizare că Otto Witting este fratele inginerului Emil Witting, licențiat în silvicultură la prestigioasa Universitate din Schemnitz, ambii fiind sașii transilvăneni.

În funcție de realitățile istorice, istoria vânătorii a dreptului de vânătoare în Transilvania se împarte în trei mari perioade, epoci:

1. Epoca străveche pana la Ștefan cel Sfânt 1002;

2. Epoca orânduirii sociale a evului mediu 1022-1848;

3. Epoca tendințelor noi economice și de libertate, după 1848;

Din epoca pana la Ștefan cel Sfânt, până la 1002 ne lipsesc informațiile, lucru lesne de înțeles, ținând cont de conjunctura socio-politică și istorică. Totuși amintim faptul că începând cu sec 1 înainte de Hristos, în sânul societății dacice au loc mari transformări, unitatea statului dac fiind un factor important în dezvoltarea materială, spirituală etc.

Despre vânătoare ne-au parvenit puține informații, cu toate ca dacii erau recunoscuți ca bravi vânători, dovada cea mai clara fiind Columna lui Traian, în care dacii poartă o căciulă de vulpe, de asemenea au fost descoperite numeroase dovezi ale practicării vânătorii de către romani, prin chipuri, vase, fresce, sculpturi, dar și operele literare ce au dăinuit până azi. Romanii savurau foarte mult vânătoarea de mistreț, organizată cu mulți gonași.

În conformitate cu dreptul român, vânătoarea era liberă pentru oricine și oriunde la toate speciile, însă tindem să credem ca au existat reglementări ce s-au pierdut în timp, nu au ajuns la noi.

După retragerea aureliană, Transilvania va deveni un ținut liber, fără o autoritate centrală, voievodatele și cnezatele existente, făcând cu greu față popoarelor migratoare, ce veneau din răsăritul Europei.

În aceasta perioadă, romanii formau cea mai numeroasă masă a supușilor din nefericire, cu excepția câtorva familii ce au fost ridicate la rang nobiliar. La capitolul vânătoare, consemnăm că Ștefan întâiul, creștinatul maghiarilor între 997 și 1039 a interzis vânătoarea în zilele de Duminică, sancțiunea era confiscarea calului și a câinelui.

În 1222, apare „Bula de Aur”, prin care Transilvania prin intermediul Ungariei se aliniază curentelor moderne juridice ale Europei, inclusiv din punct al vânătorii. „Bula de Aur”, articolul XV prevede ca „Servitorii grajdurilor, îngrijitorii de câini și falconerii să nu îndrăznească să descindă pe moșiile nobililor”.... scurt și la obiect am spune noi, era clar delimitarea socială în privința păturilor sociale ce le era permis de către autoritățile vremii exercitarea vânătorii.

Merită să consemnăm câteva aspect, câteva fapte, acțiuni, ce au avut legătură cu vânătoarea și vânatul în spațial Transilvan, după cum urmează Bela al- II-lea în 1138, trimite o scrisoare către Mânăstirea Domos, prin care se spune că aceasta ar avea în zona

Transilvan ce ar putea vâna și livra anual 20 de blănuri de jder, 100 bucăți piei de vulpe,1 blană de urs, un corn de zimbru. În anul 1118, Emeric dăruiește iobagului Laurentius un pământ în semn de recunoștință pentru că acesta l-a salvat de la moarte, cu ocazia unei vânători în Maramureș sau Maramorisio cum scriau maghiarii în limba latina. În perioada lui Andrei al- II- lea (1205-1235), era un obicei ca regii maghiari, cu ocazia vânătorilor, să își ducă toată suita, familia ,curteni, vânători, falconierii și îngrijitorii de câini pe la casele nobililor și să le golească cămările de alimente. În anul 1421 cronica spune ca Împăratul Sigismund și regele polonez Wladislawi se întâlnesc în Lublin și pornesc o vânătoare spre Kosice, Oradea, etc ….. mai apoi împăratul va organiza mai multe vânători pe insula Csepel. Matei Corvin era recunoscut ca un mare vânător, de aceea în Komarno exista un mare parc de vânătoare, în care efectua vânători, frecvent în Munții Zips. În 1534 în Munții Gheorgheni are loc o mare vânătoare de zimbri, la inițiativa Voievodului Ștefan Maylad, mai departe în Vintu de jos la 3 ianuarie 1563, moare Magnificius Dominus Andreas Bathory de Somlyo la o partidă de vânătoare. Gheorghe Rakoczy, principele transilvan era un împătimit vânător, astfel în 1643 organizează în Munții Ciuc și Munții Gheorgheni o faiestoasă vânătoare de zimbri în prezența unor ambasadori străini și nobili de mare rang, iar în 1639 a organizat o vânătoare la care au participat ca și gonaș în Țara Bârsei. La prezența a 100 de țărani o altă vânătoare este organizata de principele transilvan Gheorghe Rakotzy al-II-lea în anul 1653 în Santana de Mureș, aducând din Târgu Mureș 200 de gonași, cronicile vechi confirmând faptul că în anul 1470 contele Francisc Lazar ajunge la Dieta din Sibiu cu o trăsură trasă de doi zimbri tineri, având coarnele aurite. Principele Schwarzemberg, Guvernatorul Transilvaniei a vânat în repetate rânduri în Munții Bucegi și Munții Făgăraș, între anii 1857-1858.

În secolul al-XV-lea în Transilvania apar primele reglementări privind purtarea armelor și anume Decretum VI, art. 65, art. 66 al Regelui Matei Corvin din 1486 și Decretum III, art. 72 din 1472 al Regelui Wladislaw al II-lea, Ordonanța de Apărare a Brașovului din 1491.

În Transilvania portul armelor era admis, vânătoarea era libera pentru oricine până în anul 1504 când a apărut prima lege ce reglementa acest fapt, respectiv legea 18 din vremea regelui Wladislaw al-II-lea, prin care speciile de vânăt ca și cerbul, căpriorul, mistrețul, iepurele, fazanul, potârnichea, ierunca erau pe placul nobilimii, iar ursul si râsul erau considerate răpitoare, putând fi vânate oricând și de către oricine.

Prin aceasta lege, practic nobilimii i se asigura, garantat dreptul de a vâna liber, oricând, oriunde, în detrimentul păturii sărace căreia îi era interzisă vânătoarea de specii importante asemeni cerbului, căpriorului, mistrețului, iepurelui, fazanului. Legea din 1504 prezintă unele lacune, spre exemplu acesta nu amintea epoci de protecție, nu prevedea metode de vânătoare, iar caprele negre, caprele de stâncă și acvilele nu sunt amintite.

În anul 1514 apare Decretul asupra armelor al regelui Wladislaw al-II-lea. În aceasta lege se interzice purtarea armelor de către preoți, elevi, ciobani, țărani. Tragem concluzia că vânătorilor li se acorda o atenție sporită de către comunitatea transilvana. În detrimentul pădurii, a silviculturii, care nu avea și nici nu era supusă nici unui act juridic, legea din 1504 dădea drept regal inferior de către fiecare nobil, în schimb pe terenul secuilor, vânătoarea era libera, ca și pe pământul sașilor.

În 1653 la 15 martie Dieta Transilvaniei aprobă un mănunchi de legi denumite „Approbatae Constitutiones Regni Transilvaniae et Partium Hungariae eidem adnexarum”, iar în 1669 apar „Compilatae Constitutiones Transilvanae et Partium”. În prima culegere de reglementări se interzicea purtarea de arme de către români, amintim aici că sinoadele ținute au interzis preoților sași în 1573 vânătoarea, comerțul, cămătăria și jocul de cărți.

După anexarea Transilvaniei de către Imperiul Habsburgic, după anul 1696, vânătoarea și vânatul au fost privite cu alt interes. Creșterea interesului era firească, habsburgii aveau orizonturi mult mai largi în privința faunei cinegetice existente în Transilvania, a modului de gospodărire și protejare a speciilor de vânăt existente. Din punctul de vedere al legislației, al modului de abordare a vânatului și a dreptului de vânătoare, sub dominația austriaca asistăm la o epoca de liniște, raționalitate, punând-se temelia unei administrări judicioasă a efectivelor de vânat din zonă. Proporțional cu interesul, atenția pe care autoritățile habsburgice o acorda vânatului, apar și reglementările, ordinele ce se pot împarți în doua:

1. Ordonanțe de oprire;

2. Prescripțiuni de cultivare pozitive;

Primele Prescripțiuni apar în 1731 și fac referire la confiscarea armelor de vânătoare precum și la interzicerea practicării vânătorii și anume țăranii ce participă la vânătorile domnești, vor preda la sfârșitul vânătorii armele primite de la nobili, țăranii nu aveau voie să dețină câini ogari, prepelicari sau câini copoi, studenții și meseriașii nu aveau voie să practice vânătoarea la vânătorii ori servitorii boierești ce locuiau pe moșiile nobililor și participau la vânătoare li se vor lăsa armele, pistoalele și puștile țăranilor, li se vor sechestra armele, făcând excepție cele deținute de păstori, paznici de vii, de grădini, de câmp și de pădure. Pedeapsa pentru țăranii ce dețin puști, praf de pușcă, gloanțe, le erau atribuite 24 de lovituri de băț, se interzice negustorilor de arme, gloanțe, praf de pașcă, să vândă țăranilor astfel de produse, iar autoritățile vor primi un tablou despre armele confiscate, aceste restricții fiind extinse și asupra țăranilor liberi, sași.

În anul 1770 Primăria Sibiu cere ca satele săsești sa fie înarmate, datorită tâlhăriilor, neajunsurilor iar vânătorilor valahi sa li se lase armele pentru a fi aprovizionate piețele cu carne de vânăt. Se remarca termenul de „pușcaș", adică vânător dar și paznic al efectivelor de vânăt dintre-un anumit teritoriu. În 1751 li se interzice practicarea vânătorii de către preoți, țărani, supuși feudali, inclusiv preoțimea română.

În anul 1759, Maria Tereza emite un Regulament de Vânătoare pentru armata din care spicuim la soldați, caporali si subofițeri li se interzicea vânătoarea și prinderea pasărilor, ofițerilor superiori și de stat major le este permisă vânătoarea doar ca distracție, pe raza încartiruiri.

În Ungaria au existat două reglementări privind vânătoarea, cea din 1729 și alta din 1802. În administrația cinegetica apare prima data un termen specific respectiv Inspector de Vânătoare, în persoana lui Carol Misz. Ordonanța de Guvern din 3 martie 1751 stabilește câteva măsuri de ocrotire a vânatului și anume între 1.03 si 8.08 se interzice vânătoarea la cerb, căprior și urs, între 1.03 și 1.10 se interzice vânătoarea la vulpi, pentru iepuri, păsări sălbatice și capre negre nu se prevede nici o restricție. În 1759 apare Regulamentul de vânătoare pentru armată ce interzice vânătoarea la unele specii și în următoarele perioade: cerb - 15.09 (Rusalii), ciută – (06.01-24.08), mistreț - (2.02-16.10), cerbi lopătari (1.03-31.05).

În anul 1786 apare un nou Regulament de Vânătoare foarte important pentru vânăt, vânători, nobilime, țărani liberi, sași, secui, etc, denumit și Regulamentul Iosefin.

Regulamentul Iosefin aduce câteva noutăți, pe care vi le vom prezenta în cele ce urmează și anume: se interzice urmărirea vânatului pe un teren străin; țăranii și orășenii nu aveau drept de vânătoare; vânatul speciilor de răpitori era permis tuturor, aici includem urși, mistreți, lupi, râși, vulpi; se recunoaște importanța economică a vânatului; se preferă interesele vânătorii în detrimentul silviculturii și agriculturii; se prevede despăgubirea în cazul distrugerii viilor, cerealelor, etc, de către vânat; nu se stabilesc timpuri de ocrotire a speciilor de vânăt, precum reglementările anterioare; proprietarul unui teren de vânătoare poate vâna liber indiferent de specie, sezon, metode, etc; câinii ce vânează și nu aparțin paznicilor de vânătoare sunt împușcați; braconierii și eventualii tăinuitori erau pedepsiți, inclusiv pedepse corporale, braconierul înarmat era împușcat, daca se opunea; menționăm că înainte de Regulament amintit în 1762, Maria Tereza a înființat Oficiul Suprem al Maeștrilor-Vânători.

În anul 1795 Dieta Transilvana de la Sibiu stabilește câteva epoci de ocrotire a vânatului, astfel cerbii- 15 septembrie (Rusalii), cerb femelă- 25,08 (Bobotează), mistreții- 2.02-16 octombrie (Sf. Bartolomeu, Întâmpinarea Domnului), căpriorul - 1 martie-1iunie, vulpile-1 martie-1 noiembrie. Dieta a mai stabilit unele sancțiuni și sarcini, adică, vânătorul neautorizat rămâne fără pască și câine. Pe terenul său vânătorul poate să vâneze fără opreliști. În anul 1847 la 04.01 Dieta elaborează o lege prin care dreptul de vânătoare, alături de cel al pescuitului, morăritului, al târgului aparține domnului feudal.

În perioada absolutistă consemnăm apariția Ordonanței despre permisul de arme din 27.09.1851 în care se preciza clar ca se pot elibera permise de arme amatorilor, contra sumei de 10 florini, pentru paza obiectivelor de cultură și a locuințelor izolate contra sumei de 2 florini, personalul silvic primea permisul gratuit.

La data de 2.07 1853 apare Ordonanța referitoare la tipul de ocrotire, un lucru minunat, benefic tuturor speciilor de vânăt. În perioada 1 martie-31 august se proclama timp de ocrotire generală, totuși se pot vâna cerbi, cerbi lopătari, mistreți, iepuri. Între 1.03 și 30,07 se interzice

vânătoarea cu câini de vânătoare.

În 15 Decembrie 1854 se introduce Ordonanța despre vânătoare și permis de arme, ce stipulează ca pentru a efectua vânătoare trebuie eliberat și un bilet de vânătoare, nu numai permisul de vânătoare, taxa fiind de 8 florini pentru un bilet de vânătoare și 30 florini pentru permis pe trei ani, personalul silvic si cel de vânătoare primește bilete gratuite.

Anul 1855 aduce Ordonanța referitoare la Maeștrii-Vânători și la Vânătorii de Lupi, în care e stipulată clar funcția de Jagermeister sau maestru-vânător, funcția fiind onorifică și gratuită. Vânătorul de lupi este subordonat maestrului-vânător, primește permis, pașcă, plumbi, praf de pașcă gratuit. Se aduc modificări la Ordonanța din 1854, adică se stabilește suprafața minima a unui teren de vânătoare, în funcție de cultura solului, variind între 2500 si 30.000 de iugare cadastrale.

În anul 1858 se modifica ordonanța privind timpul de ocrotire, se interzice a împușca iepuri tineri sau bătrâni și vânătoarea cu ogari.

În anul 1857 printr-o ordonanță, guvernul austriac stabilea că poate vâna cu copoi și ogari cine poseda un bilet de vânătoare regulamentar.

În anul 1858 se modifică ordonanța privind timpul de ocrotire, se interzice a împușca iepuri tineri sau bătrâni și vânătoarea cu ogari.

În anul 1872 apare legea VI, prima lege de vânătoare după crearea dualismului, aceasta lege aducea câteva lucruri noi în climatul cinegetic al zonei și anume: dreptul de vânătoare este inseparabil cu cel de proprietate, mărimea minimă a unui teritoriu de vânătoare era de 100 de iugare cadastrale, iar pagubele produse de mistreți, cerb, cerbi lopătari sunt plătite de proprietarul sau arendașul terenului de vânătoare. Vânatul dăunător sau răpitor precum lupi, urși, vulpi, mistreț, dihori, jderi, vidre, etc, se pot vâna oricând pe teren sau se oprește vânătoarea între 1 februarie-15 august, se stabilesc epoci de ocrotire a vânatului precum cerbul între 15 octombrie-1 iulie; cerb lopătar-15 noiembrie-1 iulie; căprior,ciută cerb si cerb lopătar -1 februarie-15 octombrie; căprior 15 ianuarie-1 aprilie.

Legea VI din 1872, la capitolul Oprirea generala a Vânătoarei, s-au stabilit epoci de ocrotire și pentru următoarele specii:

- Capre negre (15.09-1.08);
- Cocoși de munte(1.06-1.03);
- Găinile de munte în tot cursul anului;
- Potârnichi (1.01-31.08);
- Fazanii și dropiile (1.02-15.08), cu excepția păsărilor călătoare și acvatice.

Se mai menționează în lege, printre altele: interzisă vânătoarea cu lături; vânătoarea se face cu pușți, călare, cu orice câini; se vorbește în lege de organe de paza a vânătoriei acționând sub jurământ; se menționează dreptul penal de vânătoare.

Totuși, legea respectivă are unele lacune, ca de exemplu: suprafețele de 100 iugare, minim pentru un teren de vânătoare, este mică; omiterea vânătoriilor oficiale obișnuite, cu gonași.

În anul 1875, apare legea XXI, prin care vânătoarea și armele sunt trecute în subordinea fiscului, adică orice activitate cinegetice este supusa fiscului.

În anul 1879 apare legea silvica maghiară, urmată apoi de legea maghiară a Vânătoarei în 1883, ce a fost în vigoare pana in 1921; legea aduce unele inovații, precum: suprafața minima a unui teren de vânătoare este de 200 de iugare cadastrale; arenda terenului comunal este pentru minim 6 ani; pentru daunele produse de mistreț, nu era responsabil proprietarul sau arendașul; timpul de ocrotire se modifica, la unele specii arată astfel:

- Cerb, cerb lopătar, căprioare (1.01-15.10);
- Capre negre (15.12-1.08);
- Ierunca (1.12-15.08).

Se interzice vânătoarea la capre negre, femele. Autoritatea competentă în judecarea faptelor nu este instanța judecătorească ci cea administrativă, respectiv Pretura, Politia orășeneasca.

La 1 Decembrie 1918, Transilvania proclamă unirea cu Țara Mama, iar la 4 iunie la Trianon, marile puteri europene recunosc Actul de la 1 Decembrie.

Din punct de vedere cinegetic a rămas în vigoare legea maghiară din 1883, până la 1921 când apare noua lege a vânătoarei, în afară de legea respectivă au apărut alte doua legi și anume legea privind reglementarea portului și vânzării armelor din 1924 și legea privind administrarea pădurilor din 1930; prin aceste reglementari s-a recunoscut competența organelor silvice în activitatea cinegetica, un fapt normal, ținând cont de noile realități silvo-cinegetice al secolului al XX-lea.

Aristotel Cristian ZORZOLIU

Povestea caselor

Călătorind pe ulițele satelor dn Câmpia Boianului, aproape fără să vrei, călătorule, găsești căsuțe vechi nelocuite, abandonate și lăsate în paragină.

Așa mi se întâmplă și mie uneori când apuc pe câte o ulicioară sau cărare uitată. Atunci când îmi apare în fața ochilor o asemenea căsuță sunt cuprins de o melancolie amestecată cu tristețe și cu o oarecare curiozitate.

Nu trec nepăsător mai departe, ci o privesc cu interes imortalizând căsuța într-o fotografie.

Am să vă prezint în continuare câteva fotografii care vorbesc de trecut dar și de prezent. Nu m-a interesat motivul pentru care aceste case au rămas așa nelocuite, poate așa le-a fost scris destinul însă ele m-au purtat întâi în trecut ca mai apoi să mă trimită spre

viitor. Se vede la căsuța din imagini că este o căsuță care poartă pe umeri timpul dintre cele două războaie modniale și care a supraviețuit și perioadei comuniste. A fost o casă cu prispă din lemn și acoperiș din tablă locuită de o familie tradițională de țărani, în curte tronând rămășițele unei magazii.

Se vede că pustietatea dăinuie împrejur dovedind că nu a mai trecut nimeni pe la ea de foarte mult timp.

Melancolia nu poate să nu pună stăpânire pe mine când îmi aduc aminte de satul copilăriei și casa bunicilor cu curtea mare plină de păsări și animale, pătulul împletit din nuiele plin cu știuleți de porumb toamna și cățeii care ne bucurau tot timpul zilei pe noi copiii.

O văd și acum pe bunica la vatră făcând pâine în țest, fierbând fasolea în oala de pământ și pe bunicul mestecând cu făcâlețul în mămăligă iar din când în când răsucind puiul lăsat la frip pe frigare...

Despre viitor ce pot să spun decât că multe alte case tradiționale țărănești vor dispărea luând cu ele istoria locurilor, tradiția arhitecturală, meșteșugurile și ocupațiile celor care au trăit cu bucuriile și necazurile lor în aceste case.

Ar fi o ultimă șansă ca aceste „tezaure ale satului” să fie salvate acolo unde este posibil, pentru ca generațiile viitoare să își cunoască „pe viu” trecutul și istoria și să își evalueze viitorul luând tot ce a fost mai bun și mai frumos arhitectural de la acestea.

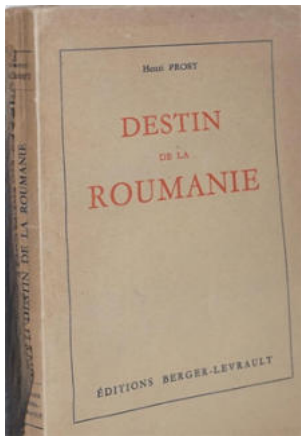

Nicolaie DINCĂ

TREI PERSONALITĂȚI ISTORICE DIN PERIOADA INTERBELICĂ A ROMÂNIEI VĂZUTE DE HENRI PROST

Henri Prost a fost un diplomat și istoric francez din prima jumătate a secolului XX, cunoscut pentru interesul său constant față de Europa de Est și pentru analiza lucidă a evoluțiilor politice din regiune.

Format intelectual în tradiția diplomatică franceză, Prost a combinat rigoarea academică cu experiența directă acumulată în misiuni externe, ceea ce i-a permis să ofere interpretări echilibrate despre statele aflate la intersecția marilor interese geopolitice.

Cartea sa, „Destin de la Roumanie", apărută în 1954 la scurt timp după terminarea celui de-al doilea Război Mondial, reprezintă una dintre cele mai articulate încercări de a explica publicului occidental particularitățile istorice, culturale și politice ale României într-o perioadă marcată de tensiuni și transformări majore. În lucrare, Prost tratează teme precum formarea statului român modern, rolul elitelor, importanța spațiului carpatic și provocările generate de presiunile externe. Viziunea sa se remarcă prin echidistanță și prin capacitatea de a sintetiza fapte istorice complexe într-o narațiune clară, accesibilă. Deși cartea păstrează tonul specific publicisticii diplomatice franceze, rămâne un document valoros pentru înțelegerea modului în care România era percepută în mediile intelectuale occidentale ale epocii.

Am ales pentru cititori și vom expune în continuare părerile lui Henri Prost despre Carol al II-lea, Nicolae Titulescu și Corneliu Zelea Codreanu, așa cum reies din volumul mai sus amintit.

Carol al II-lea

În cartea amintită mai sus Henri Prost îl prezintă pe Carol al II-lea ca pe un monarh inteligent, dar inconsistent, afectat de impulsuri personale care au complicat viața politică a României. Observă talentul său de a manevra instituțiile statului, dar și tendința de a concentra puterea în jurul curții și al camarilei, fapt ce a subminat stabilitatea politică într-un moment

în care România avea nevoie de coerență și încredere publică. Iată ce scrie la un moment dat în cartea sa:

„Imoralitatea, şmecheria şi înşelătoriile de tot felul, pofta nemăsurată de bani şi ambiția nebunească au sfârşit prin a genera adevărate sentimente de opoziție. În ce priveşte viața lui privată, nu i se putea ierta legătura cu Elena Lupescu. Cât despre afaceri, toată lumea era la curent cu metodele sale de îmbogățire... Carol al II-lea subordona fară greş interesele Statului Român în favoarea propriilor sale buzunare... Precaut, el a strâns o imensă avere în afara Țării, care îl va consola pentru Coroana pierdută, în ziua când va trebui să se exileze din nou... Deşi a transferat în băncile din străinătate sute de milioane de lei/aur, continuă să rămână cel mai mare acționar din Țară, căci marile intreprinderi au fost astfel obişnuite încât la fiecare majorare a capitalului să-i verse un copios pachet de acțiuni. Carol al II-lea posedă o treime din capitalul diverselor intreprinderi Malaxa... Dintr'un anumit raport al Băncii Nationale reiese că o comandă de armament, de 182 de milioane, va fi facturată, de către tandemul Carol-Malaxa,pentru o sumă de 1.600 milioane, evident în contul Statului... De-i trece cumva prin cap să pună mâna pe fabricile de zahăr din Bucovina, nu are decât să aştepte inevitabilul moment în care proprietarul român, strâns cu uşa, trebuie să achite urgent datoriile contractate către anume bancă din Viena; În principiu, Banca Națională nu vinde rezervele sale de devize... Carol al II-lea este singurul care ştie şi poate să obțină oricâte devize doreşte; el cumpără fabricile de zahăr în chestiune fără să plătească o para chioară, devenind astfel proprietarul celor mai importante fabrici de zahăr... Apoi pretinde ca Statul să-i mai cedeze un număr frumuşel de mari ferme agricole, bine înțeles la prețul cu care acestea figurează în inventarul Ministerului Agriculturii, un preț care nu are nici o legătură cu valoarea lor reală... Acestea nu-s decât câteva din «afacerile» lui Carol al II-lea; ele ne arată însă cât se poate de bine care sunt metodele sale de îmbogătire. Să recunoaştem că astfel de practici nu sunt posibile decât într›o tară suficient de prosperă pentru a nu putea fi în nici un chip ruinată de azi pe mâine"

Nicolae Titulescu

Titulescu este tratat cu respect, fiind considerat una dintre cele mai puternice minți diplomatice ale epocii. Prost îi subliniază viziunea europeană și angajamentul ferm pentru securitatea colectivă, dar notează și tensiunile pe care stilul său ferm și personalitatea dominantă le-au generat în mediul politic românesc. În ansamblu, îl vede ca pe un arhitect al prestigiului diplomatic al României, dar nu se fereşte să-i arate și defectele personale iar uneori este chiar nemilos și foarte acid în descrierile sale. Iată câteva fragmente:

1. „Curios om acest Titulescu!... Are o față de spân mongoloid, un corp cu rotunjimi anomale pentru un bărbat. El seamănă întru totul vechilor birjari scopiți din Bucureşti, care aparțineau unei secte ce-i obliga la castrare de îndată ce aveau un băiat. Nervozitatea şi susceptibilitatea sa, frecventele deraieri de pe fix, superstițiile şi teribila lui frica în fața celui mai neînsemnat pericol, fără să mai amintim de luxul amețitor în care se complace, toate acestea ne arată temperamentul feminoid al personajului şi explică multe din bizarul lui comportament."

2. „Condus de principiile morale pe care Liga Națiunilor se forțează să le impună în viața internațională, atitudinea lui Titulescu este fără îndoială ireproşabilă, dar ea nu răspunde nici cât negru sub unghie sentimentelor celor în numele cărora el pretinde a vorbi şi făptui; asa se face că declarațiile titulesciene riscă să ne înşele cu privire la intențiile Guvernului Român

şi să ne expună la decepţii peste decepţii. La Bucureşti se pune mai mare preţ pe securitatea imediată a Ţării decât pe binefacerile iluzorii promise de securitatea colectivă vânturată de Liga Naţiunilor. In cazul unui al doilea război mondial, România riscă să piară cu totul; ea trebuie deci, cu orice preţ, să evite de a lua poziţie în cadrul conflictului ce se profilează între Marile Puteni... Această politică prudentă nu poate fi făcută decât de un om ponderat, de un diplomat conciliant, de un ministru conştient de rolul relativ modest pe care România îl joacă în lume. Titulescu este însă departe de omul prudent, de diplomatul conciliant, de ministrul conştient de interesele şi poziţia Tării sale..."

3. „În faţa marilor probleme ce confruntau diplomaţia europeană în 1935, cu deosebire reînamarea Germaniei şi agresiunea italiană contra Etiopiei, poziţia pe care Titulescu o impune României în cadrul dezbaterilor intemaţionale este uneori în contradicţie cu politica guvemului de la Bucureşti."

4. „Ce face Titulescu la Geneva, în timp ce la Bucureşti se negociază un al doilea acord comercial cu Germania? El este printre aceia care condamnă cu cea mai mare vehemenţă pe Hitler, pentru a fi respins la 16 Martie, clauzele militare ale Tratatului de la Versailles... Nu mai amintim că Titulescu nu pierde nici cea mai mică ocazie pentru a-şi manifesta animozitatea faţă de guvemul polonez... Când, în Octombrie 1935, Liga Naţiunilor a decis anumite sancţiuni economice contra Italiei, Titulescu, ca Preşedinte ce era al acestei Ligi, s'a arătat cel mai focos partizan al sancţiunilor, în vreme ce, la Bucureşti, nimeni nu vede nici interesul nici necesitatea unei astfel de atitudini. Puţine ţări de pe faţa pământului ar putea arăta mai multă rea credinţă, în problema acestor sancţiuni, decât Titulescu, acest megafon şi campion al aplicării lor..."

5. „Titulescu nu vede, în toată Europa Centrală şi Orientala, decât Mica Înţelegere şi Înţelegerea Balcanică... In acelaşi timp însă, Cehoslovacii îşi fac multe iluzii din alianţa lor cu Rusia Sovietică, în vreme ce Iugoslavia nu vede în Bolşevici decât cea de a treia Intermaţională şi persistă a nu relua relaţiile diplomatice cu Moscova..."

6. „Titulescu nu se va reîntoarce în România decât la sfârşitul lui Noiembrie 1937, pentru câteva foarte scurte zile, şi aceasta numai pentru a participa, alături de naţional-ţărănişti, la campania electorala... Luat din scurt de către legionari, omul Genevei a avut tupeul să declare că el s'a opus la scoaterea legiunii în afara legii, în decembrie 1933, şi că el personal a depus cele mai mari eforturi pentru a semna cu Germania şi Italia documente, de aceeaşi natură ca cele śemnate cu Franta sau Anglia, astfel încât primele două ţări să dobândească, faţă de România, aceeaşi importanţă ca ultimele două. Titulescu va pretinde încă·a nu fi lucrat pentru a deschide larg graniţele României Mari în faţa Armatei Roşii. Faţă însă de preciziunea cu care afirmaţiile lui au fost dezminţite, Titulescu va spăla putina scurt, refugiindu-se încă odată în străinătate"

7. „La 9 Iunie 1934, Titulescu a încheiat cu Litvinov un Acord cu privire la reluarea relaţiilor diplomatice româno-ruse. Ruşii se angajau să restituie Tezaurul care, în 1916, fusese expediat la Moscova de către autorităţile române, temătoare că acesta ar putea cădea în mâinile Germanilor. Au restituit, într'adevăr, un metru etalon de platină şi... cenuşa lui Dimitrie Cantemir, rămasa în Rusia de două secole bune. Cât priveşte restul, Tezaurul propriu-zis, Ruşii au făcut-o pe surzii la toate reclamaţiile Românilor, mai ales la cele ale Banci Naţionale Româneşti, care a trcbuit să pună sare pe coada celor 314 milioanc Iei/aur, rezerva sa în metal lichid din 1916. S'a restabilit un pod pe Nistru, între Tighina şi Tiraspol: un prim tren va trece pe aicila 18 octombrie 1935, dar rari vor fi călătorii ce se vor folosi de această linie ferată internaţională.Reunirea Basarabia cu Patria Mumă nefiind recunoscută dev către Kremlin, Românii nu vor întârzia să se întrebe la ce bun protocolul Titulescu-Litvinov, de la 9 iunie 1934."

Corneliu Zelea Codreanu

În cartea sa, Henri Prost îl reliefează pe Codreanu ca pe o figură radicală născută din frustrările sociale și politice ale perioadei interbelice. Îi observă magnetismul asupra tinerilor și disciplina mișcării legionare, dar subliniază caracterul extremist, antidemocratic și potențial destabilizator al ideologiei sale. Ba chiar lasă să se înțeleagă că Mișcarea Legionară a fost subvenționată și din surse

dubioase. Pentru Prost, fenomenul legionar este un simptom al crizelor profunde ale epocii, nu o soluție politică. Iată câteva fragmente:

1. „În acest început de an 1938, Mișcarea lui Codreanu este mai puternică decât oricând. Impresia generală este că întreaga tinerețe română urmează pe Codreanu, indiferent de apartenența la Garda de fier."

2. „Printre tinerii legionari care îl urmează pe Căpitan, mulți o fac din cel mai pur idealism. Garda de Fier este locul unde mocnește o revoltă surdă contra moravurilor politice din Țară. Tinerii Români cunosc prea bine acuzațiile reciproce de rea-credință cu care diversele partide se gratifică reciproc. Ei nu au uitat numeroaele anchete soldate cu identificarea vinovaților până în cele mai înalte funcții de Stat, vinovați însă care nu și-au primit niciodată pedeapsa cuvenită. Acești tineri știu prea bine că Regele însuși este cel care dă exemplu de imoralitate și de necinste. Ei știu, de asemenea, că rară-i afacerea murdară în care să nu fie amestecat și vreun intermediar evreu; cu toate acestea, ei nu cer simple măsuri contra Evreilor ci, mai curând, o însănătoșire a moravurilor politice... Niciun guvern nu vrea să înțeleagă că cea mai bună manieră de a combate Garda de Fier este ca el însuși să-și fac cinstit și cumsecade datoria lui de guvern... Majoritatea politicienilor care s-au perindat la putere au încercat fie să cumpere Legiunea, pentru a o folosi contra adversarilor lor de moment, fie să o doboare cu brutalitate. Ei nu au făcut alta decât să sporească prestigiul și forța Gărzii de Fier. Goga și Cuza reprezintă în fond partide profund reacționare; totuși ei cunosc mai rău chiar și decât înaintașii lor aspirațiile acestor tineri care văd în Mișcarea Legionară singura formație politică necontaminată de păcatele celorlalte partide, singura organizație însuflețită de un adevărat ideal."

3. „Codreanu nu a putut participa la campania electorală. Decretul din l1 Decembrie 1933 a interzis odată în plus Garda de Fier. Guvernul însă nu s'a mulțumit cu această a treia interzicere, ci a asmuțit Poliția asupra Legiunii, arestând mase întregi de legionari, le-a închis sediile și le-a confiscat arhivele, Guvernul n'a ezitat să ucidă; după anumite informații, liberalii ar avea pe conștiință zece legionari uciși, după altele treizeci. Riposta Gărzii de Fier a fost promptă. În seara zilei de 29 Decembrie 1933, pe peronul Gării din Sinaia, Duca, ce tocmai ieșea dela o audiență la Suveran, în timp ce se pregătea să ia trenul pentru București, este împușcat de către trei legionari. Împrejurările acestui asasinat au făcut obiectul a unor foarte violente controverse. Sigur este însă că Duca a cam sărit peste cal sau că poliția lui a trecut peste orice limite. Cine a luat însă inițiativa de a interzice Garda de Fier? Știm că Duca se gândea la asta încă de dinaintea luării puterii. Pe de altă parte, Titulescu a impus această măsură ca o condiție sine qua non a colaborării sale cu guvernul liberal, considerând că trezirea naționalismului stânjenea în mod grav politica sa"

4. „Cât privește fondurile de care a dispus Codreanu, toți se mărginesc să spună că simplele cotizații nu ar fi fost suficiente pentru acoperirea cheltuielilor organizației și că, în mod evident, Căpitanul și-ar fi procurat bani și pe alte căi; asupra acestui punct Comisarul Guvernului nu s-a arătat prea curios; este de notorietate publică faptul că și Ministerul de Interne, și Regele, și Malaxa și Hitler i-au dat copioase subvenții lui Codreanu".

Mă opresc aici. Cei care vor să aprofundeze lectura încă mai pot cumpăra această carte de pe internet. Vreau să mai menționez doar că tot ceea ce am arătat mai sus poate fi afectat de subiectivismul autorului cărții, dar chiar și așa cele citate în material sunt mărturiile unui scriitor contemporan cu eroii cărții sale. Eu am vrut doar să aduc în fața cititorilor viziunea autorului cărții cu privire la cele trei personaje istorice. Dacă sunt date interesante rămâne ca fiecare cititor în parte să aprecieze după cum vrea.

Valeru CIUREA

O sărbătoare a lutului și a memoriei

În fiecare an, în prima sâmbătă și duminică din septembrie, Piața Mare din Sibiu se transformă într-un atelier uriaș, în care roata olarului nu se mai învârte într-o curte de sat, ci în plin centru istoric, sub ochii trecătorilor. Având aproape șase decenii, Târgul Olarilor din Sibiu este cel mai longeviv eveniment cultural al orașului. Prima ediție a avut loc în anul 1967. Organizatorul tradițional este actualul Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale „Cindrelul-Junii" Sibiu, în parteneriat cu Complexul Național Muzeal ASTRA (cu sprijinul Consiliului Județean Sibiu). Locul ales pentru desfășurarea târgului oferă o vizibilitate deosebită, mai ales că perioada aleasă pentru desfășurarea acestuia atrage foarte mulți vizitatori care vin din țări europene (și nu numai) să admire și să cumpere ceramică românească.

Ce înseamnă Târgul olarilor de la Sibiu? Înseamnă o identitate, două zile de standuri cu ceramică tradițională, interpretări și re-interpretări, demonstrații la roata olarului, ateliere pentru copii și adulți, dialog direct cu meșterii din centre renumite (Horezu, Corund, Oboga, Glogova, Marginea, Vădastra, Săcel, Baia Mare ș.a.).

În 6 și 7 septembrie 2025, la ediția cu numărul 59, peste o sută de olari din țară și din străinătate au participat ca invitați, să împlinească menirea acestui târg, să arate din

nou ceea ce îl definește: efortul de a conserva și promova meșteșugul ceramicii. Pentru că târgul este, totodată, un spațiu de transmitere a tehnicilor de modelare, de ardere, de smălțuire, de la roata olarului (cu obiecte utilitare: oale, blide, căni), cahle, până la instrumente din lut (ocarine, fluiere), dar și creații decorative, o imagine condensată a ceramicii românești contemporane, unde poți compara stiluri, argile, glazuri și motive din aproape toate zonele țării, într-un singur loc.

Deși nu este o competiție strictă, organizatorii acordă premii și diplome meșteșugarilor, pentru respectarea tradiției sau pentru inovație, listele de premii arătând constant varietatea centrelor ceramice participante. Printre cei mai importanți meșteri români premiați la Târgul Olarilor se numără și Ionel Cococi, din Vădastra, Olt, expert ceramist la clasa externă de ceramică de la Vădastra, în cadrul Secției Arte și Meșteșuguri a Centrului Județean de Cultură și Artă Olt

Alături de el, alte nume importante ale ceramicii românești contemporane: Páll Árpád (Corund, Harghita); Angela și Daniel Sitar (Baia Mare, Maramureș); Aida & Florin Frigură (Horezu, Vâlcea); Costel și Georgeta Popa (Horezu, Vâlcea); Ion Rătezeanu (Târgu Jiu, Gorj); Carina Frigură (Horezu, Vâlcea); Mihaela Pleșea (Braniștea, Galați).

Standul expozițional al meșterului Ionel Cococi este întotdeauna unul dintre punctele de atracție ale târgului. Am stat de vorbă cu câțiva dintre vizitatorii care s-au arătat interesați de ceramica neagră specifică culturii neolitice Vădastra, mulți dintre aceștia cunoscători și iubitori de istorie.

„— Doamnă, de ce veniți la standul lui Cococi și de când?

— De 17 ani venim la standul ăsta; soțul meu a fost un fan absolut al acestei ceramici și ne place și de domnul, de asta venim cu drag. Ne atrage și personalitatea lui. Venim să vedem ce face; avem din fiecare an câte un vas acasă.

— În afară de meșterul Cococi, mai este un alt meșter la care v-ați opri?

— Mie îmi place ceramica de Corund, iar soțul meu, Dumnezeu să-l ierte, mă certa că de ce nu aleg un olar care face ceramica de Vâlcea. Dar cu plăcerea și cu gusturile e altfel… Avem câțiva de la care am cumpărat, din mai toate zonele.”

„— De câți ani veniți dumneavoastră la acest târg?

— De când m-am mutat în Sibiu… Cred că am lipsit de vreo cinci ori în 47 de ani; am venit în Sibiu în ’79.

— Ca simplu privitor, cum vedeți târgul? A evoluat?

— Cred că puțin a involuat ca valoare. Sunt și multe kitsch-uri, și lucruri care n-au ce căuta aici. Dar fiecare achiziționează ce îi place și ce crede că e de valoare.

— Practic, și meșterii se iau după clienți?

— Da. Clienții îi condiționează cumva pe meșteri să ajungă într-o altă zonă decât cea autentică.”

„— Mie îmi place Blendea, care nu e chiar artist popular, dar îmi place foarte mult. E artist, un mare artist, dar nu e meșter popular: e un om cu școală. E altceva. Avem un prieten acolo, în partea aceea… nu știu cum îl cheamă… de la care am cumpărat – cred că e bucureștean. Tot artist. Ne atrag și artiștii mai tineri, care vin acum cu ceramică. Și bătrânii. Avem foarte multă ceramică în casă, tradițională.”

„— Pe dumneavoastră ce vă determină să vă opriți la standul meșterului Ionel Cococi? Să însemne că meșteșugul adevărat, fie el cu nuanțe istorice, așa cum este cel al lui Cococi, va rezista în timp în fața acestui asalt al kitsch-ului?

— Noi așa sperăm, dar, de vreme ce totuși, an de an îl vedem aici, la târgul acesta, mă gândesc că va rezista. Și-mi doresc din tot sufletul să reziste, să aibă și puterea financiară.

— Și meșterul își păstrează meșteșugul lui datorită dumneavoastră, care îi achiziționați și acceptați ca vasele sale să stea în casele dumneavoastră?

— Cu mare drag le ținem în case; avem decoruri făcute de artiștii noștri, pe care îi înțelegem.

— Eu zic că astfel de vase, raportat la ce este în jurul nostru, sunt ca și cum, între cincizeci de oameni, patruzeci și nouă stau culcați și unul în picioare sau, unul în picioare și patruzeci și nouă stau culcați. Indiferent cum, cel diferit sare în ochi.

— Da, sare în ochi, dar mă gândesc pentru cine mai vede și altceva decât i se servește: cultură din asta de TikTok, cultură facilă, de sclipici și bling-blinguri[1] — cultură de masă, până la urmă.”

După o preumblare prin târg, la întoarcere, la standul meșterului Cococi l-am găsit pe Ioan Vulcan, realizator de emisiuni la Radio România Actualități și Radio Antena Satelor. Ioan Vulcan a lucrat o viață în radio. Acum are nouăzeci de ani și jumătate, după cum spune. De douăzeci

[1] Accesorii/lucruri ostentativ de strălucitoare — mai mult „de ochii lumii” decât de calitate. Exemple: lanțuri groase „aurii”, ceasuri și brățări cu multe pietricele sclipitoare, haine cu mult sclipici/paiete, decoruri lucioase care sar în ochi. Conotația este de kitsch, stridență, opulență afișată. Sinonime uzuale: „zorzoane”, „sclipiciuri”, „kitsch-uri”.

și unu de ani, de când Ionel Cococi, meșterul ceramicii neolitice de Vădastra vine la Târgul de ceramică de la Sibiu, Ioan Vulcan trece în fiecare an pe la standul meșterului.

— Între amintirile dumneavoastră, cum apare târgul acesta?

— Pot spune că a involuat, prin înmulțirea kitsch-urilor și creșterea tehnologiilor de prelucrare a lutului, a vopselelor, a motivelor neinspirate. Eu știu ce e aici, la acest stand. Știu istoria locurilor lui (ale meșterului, n.n.) și așa mai departe: a întregii Câmpii a Dunării, a Defileului și a părții ăleia a Olteniei. Apreciez ce face omul ăsta. Dar și el, vezi? Uneori stilizează. Are tendința de a încărca.

— Dacă ar fi să căutăm un vinovat, spre cine am putea arăta cu degetul? Cum am împărți această vină – imaginară, desigur – între creatori, meșteri și organizatorii unor astfel de târguri, șefii instituțiilor culturale abilitate să păstreze structura istorică și inițială a acestor vase ceramice? Care ar fi procentele?

— Dacă cei care organizează astfel de manifestări — nu numai de olărit, ci și de prelucrarea lemnului, a fierului, de împodobit, de făcut icoane — dacă toți le-ar spune celor care lucrează: „Tu, olarule din Corund, Ianoș, acum 30 de ani, sau 25 de ani, când ai venit aici, nu făceai ce faci acum. De ce ți-ai schimbat stilul, modul de a gândi? Ți-ai învățat copiii — doi băieți are Ianoș — să facă nu ceramică, ci faianță în loc de ceramică, din lut curat amestecat cu caolin.”

— Dar nu are și cumpărătorul vina lui? Mulțimea acesta de vizitatori și cumpărători nu are și ea influență negativă?

— Cumpărătorul i-a făcut pe ei să facă kitsch-ul, pentru că el vrea să ia ceva strălucitor, care să ia ochii, să aibă un bibelou între cărți — dacă mai are cărți — între calculatoare…

— Pot eu, sau vreau, ca meșter, să-l conving pe cumpărător că nu trebuie să caute un produs strălucitor, ci unul valoros din punct de vedere tradițional?

— Creatorul popular trebuie să revină la ceea ce făcea altădată. Vorbeam de Ianoș de la Corund: eu i-am cunoscut copiii de când s-au născut; apoi au crescut mari – acum, unul are vreo 38 de ani, altul vreo 40 – și lucrează la roată împreună, la roată electrică. Eu i-am cunoscut la roata aia de picior.

— Da, este trist că toate meșteșugurile – așa cum le știm noi -, dispar odată cu meșterii adevărați… În partea cealaltă a târgului, este meșterul Rătezeanu, de la Gorj. El este ultimul olar din Gorj. Acum lucrează cu roata lui, acolo. Roata tradițională, de picior. Este singurul din tot acest târg care face asta. Iar ei, acești meșteri autentici, nu sunt ajutați în niciun fel, nu sunt sprijiniți. Merg la târguri unde concurează cu partea asta comercială.

— Dispare, ușor, ușor, sufletul care era pus în lucrurile făurite de meșteri. Și poveștile lor. În 1958, când eu am început să vorbesc la Radio România, după ce lucrasem în minele de aur – Roșia Montană, Băița Bihor, toți Munții Apuseni -, făceam reportaje de inimă, iar cuvintele oamenilor, ca și oamenii, aveau valoare magică… Pe vremea aceea abia apăruse aparatul de înregistrat.

— Răzbătea și sinceritatea din vocea oamenilor, pe atunci.

— Da… Voci de oameni, academicieni… L-am cunoscut pe Tudor Arghezi, l-am cunoscut personal pe Nichita Stănescu, pe Sadoveanu… Am fost prieten bun cu fostul mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală. Îi știam pe urmașii direcți ai lui Goga – soră, frate – ai lui Cioran… Ai lui Besoiu, prietenul meu…

— La câți dintre meșterii care sunt astăzi aici și pe care i-ați văzut în târg de-a lungul timpului le-ați întinde mâna acum pentru că și-au păstrat meșteșugul și că l-au respectat?

— La maximum zece. Aș începe cu el (Ionel Cococi, n.n.) și aș termina cu nenea Rătezeanu. În Corund, n-aș mai da mâna cu nimeni. Mai există unul, Curta, în Baia Mare, care face o ceramică inimaginabilă. Are o barbă lungă, dacică. Este de o simplitate în vorbire, deși este absolvent al Academiei de Artă din Cluj. Sunt oameni deosebiți… De fapt, nu trebuie să ne supărăm, pentru că n-avem nicio șansă să schimbăm – nici eu, nici dumneata – mersul lumii. Ăsta va fi mersul, ultimul mers al lumii: mersul anapoda. Nu numai al României, al omenirii. Așa că în zadar ne zbatem și ne asudă fruntea… Îmi vin în minte niște versuri care spun că orice am face, nu putem opri să nu vină primăvara.

— Dar asta sună a speranță, a optimism.

— Orice optimism e și grimasă, e și tristețe. Uneori se râde când, de fapt, se plânge.

Meșterul Ionel Cococi nu contenește a răspunde întrebărilor vizitatorilor standului său. L-am și întrebat dacă nu obosește și mi-a răspuns că după munca asiduă din atelier, – cu pregătirea lutului, cu ridicarea vaselor, cu decorarea, apoi munca de la cuptorul de ardere și în final cu ornamentarea cu caolin -, partea aceasta în care vorbește cu oamenii și le povestește despre istoria vaselor sale care vin din adâncul istoriei, de peste șapte mii cinci sute de ani, i se pare o relaxare, o bună modalitate de a stabili punți istorice și cu alți oameni.

— Meștere Cococi, de câți ani vii aici, la Târgul de ceramică de la Sibiu?

— De douăzeci și unu de ani, din anul 2004.

— Cum ți se pare târgul de la Sibiu raportat la cel de la Iași și la alte târguri?

— De fapt, astea două – Iașiul și Sibiul – sunt singurele de profil: Târgul Cucuteni 5000, de la Iași și Târgul Olarilor de la Sibiu. Sunt aproape și singurele la care mă mai duc, la care se merită să mă mai duc. Din punctul meu de vedere, fără să exagerez și fără să jignesc pe nimeni, îmi mențin părerea: târgul de la Iași este locul unde „se dă ora exactă” în ceramică. Sibiul este pe locul 2.

— Spui asta din punct de vedere organizatoric, al prezenței meșterilor sau al publicului?

— Nu vorbesc din punct de vedere comercial. Mă refer la capacitatea vizitatorilor de a face diferența: sunt educați să distingă între kitsch și artă. Datorită acestui fapt, noi, cei câțiva care mai lucrăm tradițional, reușim să supraviețuim, dar doar cu acest segment de clienți. Altfel, clienții vor lucrări colorate – cât mai colorate – și să sclipească. Și sunt mulți meșteri – cel puțin la Sibiu -, care le fac pe plac și vin cu astfel de lucrări.

— Se influențează unii pe alții?

— Fără doar și poate. E mult până sparge unul gheața; apoi aleg câte o direcție și, vrând-nevrând, se duc toți după ea. Stăm unul lângă altul, vorbim, observăm: ăsta vine cu colorate, cu sclipici și vinde. La anul ești tentat… Eu, mulțumesc lui Dumnezeu, sunt pe o altă baricadă, merg în altă direcție. Mă adresez unui segment special de clienți – avantaj și dezavantaj -, dar îl întorc în favoarea mea.

— Cât mai dai de trăit acestor târguri?

— Viață vor avea, dar nu târgurile de valoare. Din păcate pentru noi, tânăra generație nu are cu ce să compare: așa a pomenit, așa vede. Nu ai cum să ai așteptări de la ei, să tragă concluzii; le putem trage noi, generația noastră, și specialiștii – deși nici specialiștii din noua

generație nu mai sunt atât de pregătiți să facă diferența între autentic și kitsch.

— După experiența anilor trecuți, poți estima câți vizitatori trec în aceste două zile pe la standul tău?

— Nu i-am numărat. Dar zic că trece acel segment la care mă refeream: nici foarte mulți, nici deloc; însă cei care trec m-au surprins adesea: dau un tur de târg, revin la stand și spun „aici e altceva”. La început eram precum oaia neagră între o turmă de oi albe. Acum, după douăzeci și uni de ani, îndrăznesc să spun că mi-am format un grup de admiratori, un grup de colecționari, un grup de prieteni; din gură în gură și din informațiile radio-tv, cultura Vădastra nu mai e o enigmă a târgurilor. Chiar am fost considerat de unii specialiști – de pildă, doamna Işfanoni – „enigma târgurilor”.

— Te-am rugat să faci o evaluare a vizitatorilor pentru că, trecând prin târg, nu am văzut pe nimeni să-și prezinte clar povestea. Poate ar fi necesar un flyer care să spună ce ai aici, cu un cod QR către un site, ca omul să știe că, în colțul din partea de sud-vest a târgului, se află ceramică de Vădastra.

— Este o idee bună. Dar cel mai fericit pleacă omul când află informația chiar din gura meșterului pentru că dacă îi dai un text scurt, acesta nu poate fi cuprinzător iar dacă îi dai un text cu zece fraze, nu-l citește. Am textul acela, scris de dumneavoastră, tipărit, li-l dau și le urmăresc reacția în timp ce îl citesc.

— Din cei care revin an de an, câți îți sunt deja prieteni?

— Nu știu dacă ne putem numi prieteni, dar suntem cunoștințe apropiate: altfel ar trece fără să dea mâna, fără să mă întrebe de viață. Sunt bucuroși că mă văd și că văd piesele noi. Există o chimie: cine se aseamănă se adună. Îi văd și îi simt plăcut surprinși: nu pleacă, fac un pas în lateral, se apropie, analizează, filmează, apoi încep să întrebe, să caute răspunsuri. Și pleacă satisfăcuți și de ce au aflat, și cu câte un vas pe care au semnătura mea. Înseamnă că împreună suntem pe drumul cel bun.

Într-un alt colț al târgului l-am găsit pe meșterul gorjean Ion Rătezeanu, olar din satul Găleșoaia (Gorj), unul dintre ultimii – adesea prezentat drept singurul din județul Gorj – care mai lucrează vase făcute la roata tradițională a olarului. Este întâlnit frecvent făcând demonstrații la târguri, expoziții sau ateliere organizate de marile muzee ale României. A fost de foarte multe ori premiat pentru că lucrează tradițional, la roată, arde vasele în cuptor pe lemne. Meșterul participă la evenimente mari dedicate ceramicii românești (Sibiu, Iași, Horezu) și are un rol important în păstrarea olăritului gorjenesc.

— Dumneata, meștere Rătezeanu, întrevezi o soluție pentru continuarea meșteșugului olăritului tradițional, ca să nu se piardă, astfel încât să nu fii obligat să vinzi ca să trăiești din asta?

— Nu se poate, pentru că au apărut foarte multe produse din afară — nu știu, porțelan, orice — sunt foarte ieftine și toate sunt făcute mecanic, deci nu e lucru manual. Iar omul, decât să ia o farfurie sau o strachină de la mine, mai bine cumpără un set din ăla, pe care, după folosire, nu-l mai curăță, îl aruncă la tomberon.

— Eu nu vorbesc despre vânzare. Vorbesc despre implicarea autorităților locale sau județene, care să-ți dea un sprijin. Cu cât te-ai mulțumi lunar, ca să faci, din când în când, câte o demonstrație pentru niște copii, pentru niște vizitatori, așa cum faci aici și pe oriunde te-am întâlnit, absolut gratuit?

— Nu știu dacă m-aș mai înhăma la așa ceva. Am o vârstă și cu asta, basta… am și probleme de sănătate… Când mă simt mai bine, când…

— Dar crezi că alți meșteri din Gorj ar accepta?

— Am cam rămas singur în Gorj. S-au dus olarii.

— Chiar nu mai este nimeni să lucreze?

— Meșteșugul ăsta nu s-a mai predat. Eu am avut soția autorizată, am ținut un curs intensiv la mine acasă și i-am scos pe piață. De multe ori dam bani din pensia mea ca să ieșim pe piață. Sunt singurul în Gorj care mai fac și mai ofer spre vânzare ceramică făcută tradițional.

— Deci altcineva nu mai face olărit în Gorj?

— Mai e nea Tică Coneru.[2] Anul ăsta l-am văzut la Polovragi, făcea demonstrații. Cuptor de ardere cred că nu mai are. Face doar câteva obiecte, de arătat.

— Dumneata folosești tot cuptor pe lemne?

— Pe lemne. Doar pe lemne. Nu am altceva; cu asta lucrez. Nu are rost să cumpăr alt tip de cuptor. Aș face-o, dar cu ce rămân? Dau bani făcuți pe nefăcuți. Asta e, cât i-am putut învăța, i-am învățat. Acum cum să mai procedăm, dacă nu mai e putere… Chiar dacă voință și dorință mai sunt. Degeaba. Nu-mi tremură încă mâna, dar nu mai pot. Când îți tremură mâna, ești dus.

— Locul din care vii dumneata este foarte cunoscut în lumea olarilor.

— Găleșoaia a fost cel mai renumit centru de olari din Gorj. Iar la noi, în Târgu Jiu, a fost prima școală de ceramică din România. Uitați-vă la Iuliu Moisil[3]: a fost ardelean, directorul școlii de ceramică din Târgu Jiu, înainte de Primul Război Mondial.

Când luminile se aprind peste Piața Mare din Sibiu în ultima zi a târgului, în spatele standurilor unii trag concluzii, alții își numără banii. Câțiva specialiști în ceramică și meșteri tradiționali numără vulnerabilitățile. Lucrul manual nu poate concura cu piața industrială; materia primă e tot mai greu de găsit în unele zone; tinerii intră greu sau deloc în meserie iar succesul comercial poate împinge spre simplificare grăbită, spre culori nefirești, spre kitsch. Tocmai de aceea, selecția atentă, premiile și vizibilitatea publică devin instrumente de protecție. Un târg bun nu este doar un loc de vânzare, ci și un filtru al calității. Poate că, la final, deslușim și un alt sens al târgului: acela de a reaminti faptul că identitatea stă și în gesturile mici ale olarului, repetate o viață întreagă – unghiul palmei, presiunea degetului, ochiul care potrivește proporția. Iar când asemenea gesturi devin, pentru două zile, spectacol public, orașul însuși se modelează: capătă o formă un pic mai caldă, mai atentă, mai așezată. Ca o strachină bună, făcută să țină împreună hrana, masa și povestea.

[2] Tică (Dumitru) Coneru este meșter olar din județul Gorj, originar din Găleșoaia (comuna Cîlnic), unul dintre ultimii continuatori ai olăritului tradițional gorjenesc. A lucrat și demonstrează tehnicile clasice (roata olarului, ardere la cuptor pe lemne), a fost invitat în 2008 de Muzeul ASTRA din Sibiu să refacă două cuptoare de olar și este prezent la târguri și evenimente din zonă (Polovragi, GorjFest), adesea în colaborare cu Școala Populară de Artă Târgu-Jiu.

[3] Iuliu Moisil (1859–1947) a fost profesor și publicist ardelean, membru de onoare al Academiei Române, care a condus Gimnaziul „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu la sfârșitul secolului XIX și a inițiat/organizat prima Școală românească de ceramică (Târgu Jiu), inaugurată la 9 octombrie 1900. Școala urmărea să formeze meșteri și să dezvolte o industrie artistică națională; a obținut medalii la expoziții (1903–1906), iar Moisil a continuat să sprijine proiectul și după plecarea din Târgu Jiu.

Dan ALEXOAE

Baba Domnica și procurorul...

La pensiunea din Herculane unde povestisem despre Muma Petria, ritualurile ei de „curățare” a sufletului și de petrecere în lumea de dincolo, am cunoscut o altă doamnă modestă dintr-o comună mehedințeană unde sunt băi de sulf și nămol.

Eram nedumerit că a venit din stațiunea aflată în usa casei sale, o stațiune balneară căutată de oamenii betegi - la Herculane unde apele sunt mai slabe în sulf și alte ingrediente.

„Adică aveți în bătătură nămol și băi cu sulf gratis și veniți aici să mai dați și bani”, i-am spus...

„Așa e, cum spuneți... De la casa mea la Lunca unde e nămolul și bazinele sunt vreo 100 de metri... Ani de zile am cărat pentru ai bătrâni nămol și apă cu găleata să-i ung pe spinare... Trec în fiecare zi pe-acolo pe lângă băi că așa e poteca... Aici e mai curat aerul și e mai multă liniște... Face bine la suflet... V-am auzit povestind de baba Petria... Am avut și noi o babă care știa să desfacă boli... Dar făcea și de-alea răle... Baba Domnica”...

„O știu... Mama lu nea Petrică Scurtu... Știu multe despre ea chiar de la nea Petrică cu care m-am cunoscut bine... Nea Petrică a fost pentru mine o poveste atât de frumoasă și de consistentă că vă pot spune despre el ore în șir... Am făcut un film despre el care a fost difuzat de o televiziune din Austria... Pot povesti multe despre sora lui - mama Lina care știa și ea descântece... Știa să dea în bobi și câte și mai câte de la mama ei, baba Domnica”...

„Știa și ea, așa e dar nu avea puterea babei... Aia putea suci mințile oamenilor... Ridica oamenii și animalele de pe boală... Venea omu cu mielu bolnav în brațe și pleca cu el zburdând pe uliță... Ea zicea că nu numai oamenii se deoache ci și vitele din bătătură... A înnodat ea mințile procurorilor și milițienilor darămite la oamenii din sat”...

„Ce procurori?... Nu înțeleg ce avea baba Domnica cu procurorii”, mă fac eu că nu pricep...

„La noi în sat s-a vorbit multă vreme așa mai cu fereală... Să nu facem vreun rău oamenilor... S-au încăierat odată doi oameni de pe linia uliței noastre... Erau beți amândoi și s-au luat pe vacile unuia care au păscut lucerna și porumbii aluilalt... S-au bătut, s-au tăvălit în uliță iar unu a luat un topor să-i dea aluilalt în cap... Ala s-a ținut la el cu o boată groasă și i-a dat la ureche de l-a achitat... A început să-i curgă sânge și pe nas și pe urechi și din gură... A murit în prafu uliței până să vină salvarea de la Baia de Aramă... A venit Miliția și l-a dus cu cătușe la Severin pe a-l de făcuse crima”...

„Așa... Și ce treabă a avut baba Domnica cu procuroru?”...

„Muierea criminalului a rămas acasă singură, fără serviciu și cu 9 copilași... Că avea 6 ai ei și 3 de la soră-sa care murise și ea și omu ei, într-un accident de mașină... Au căzut cu Dacia în Dunăre și-au murit... Asta s-a dus pe la Severin să încerce să vorbească să-i lase omu să vină la copilași dar nu s-a uitat nima la ea... Și-atunci s-a dus la baba Domnica să facă ceva să-i aducă omu acasă”...

„Acu înțeleg... Și baba l-a adus?”...

„L-a adus... Mi-a spus biata muiere cum a făcut... Acuma eu nu prea pot zice ce anume s-a întâmplat... Da omu a revenit acasă liber”...

„Ce ți-a spus că a făcut?”...

„Dumnezeu mai știe... Baba se ducea cu noaptea-n cap la baltă... Doar ea știa ce face acolo”...

„Eu cam știu... În mare... De la nea Petrică... Căuta anume ochiuri de apă... Care se rotesc spre dreapta sau stânga... Levogir sau dextrogir... Fizică cuantică... Întreb că sunt curios să aflu mai multe... O să vă povestesc și eu ce știu... Că nu mă pot abține... Și oricum suntem în concediu... Avem timp destul... Vorbim, ne împrietenim”...

„Mi-a spus muierea aia că a luat o

lumânare care a ars la căpătâiul unuia care a murit și o legătură”...

„Ce legătură?”...

„O bucată de sfoară cu care se leagă mortu când e pus în coșciug... Le-a preparat înainte... N-a știut să-mi spună ce și cum... Doar că i le-a dat și i-a spus că dacă merge la Severin la tribunal, să facă cumva să treacă pe lângă procuror sau judecător și să îi atingă cu ceara aia și cu mucu de sfoară... Așa a făcut... Pe hol pe-acolo s-a făcut că jelește, s-a rugat de ei să stea și ăia nu au băgat de seamă ce face ea... Când a venit ora procesului, procuroru aproape că nu mai știa să vorbească... Nu-și găsea vorbele... Judecătoru a vrut să termine numaidecât cu procesul ăla și a dat poruncă să fie liberat chiar atunci, omu... Cu condiția că dacă mai face vr-un pocinog o să ia ocnă grea”...

„Am auzit și eu despre mama Domnica multe povești... Știam și povestea asta aproape la fel... Am stat de vorbă cu un judecător din Severin... Un om care avea casa tapetată cu cărți... Pe cât era de citit, pe atât era de vulnerabil și de anxios... Mi-a povestit multe despre colegi de-ai lui... Chiar și procurori... Și ei sunt oameni obișnuiți care au familii obișnuite și care trec prin necazuri și întâmplări uneori stranii... Uneori se gândesc și la lucruri supranaturale sau paranormale... Creierul are puterea de a transforma așteptările negative în realitate fiziologică sau comportamentală... Știm asta... Am stat de vorbă personal cu Bruce Lipton - „Părintele Epigeneticii” când a venit în România... Pentru că orice s-ar spune el - creierul nostru - este extrem de sensibil la sugestii mai ales în contexte de tensiune interioară sau anxietate... Dacă o persoană crede cu tărie că a fost blestemată, această convingere poate genera un răspuns emoțional intens, cum ar fi frica, panica sau anxietatea cronică... Aceste emoții pot duce la comportamente de auto-sabotaj sau la percepția amplificată a evenimentelor negative ca fiind „dovada” blestemului... Dacă cineva crede că un blestem îi va aduce ghinion, poate deveni mai atent la evenimentele negative din viața sa... Noi psihologii numim asta „bias de confirmare”, ei ignorând sau minimizând evenimentele pozitive... Asta creează o buclă de feedback negativ, în care persoana chiar „vede” blestemul manifestându-se... Credința într-un blestem activează regiuni ale creierului asociate cu frica și stresul cum ar fi amigdala - centrul emoțional al creierului și cortexul prefrontal - responsabil pentru raționament și anticipare... Atunci când o persoană sensibilă suspicionează că este expusă unui blestem, amigdala sa poate iniția eliberarea de neurotransmițători precum adrenalina și cortizolul... Îngrijorarea cronică, anxietatea cauzată de frica de blestem poate afecta funcționarea sistemului nervos, ducând la tulburări de somn, la scăderea capacității de concentrare și chiar la modificări structurale în creier... Hipocampul își reduce volumul, el fiind implicat în memorie și reglarea emoțiilor...Eu am întâlnit și am vorbit mult cu oameni care aveau credință puternică în blesteme... Ei se învârteau într-un cerc vicios în care anxietatea cronică amplifica percepția nenorocirilor, iar evenimentele negative din viață - care sunt inevitabile la oricare om, le atribuiau blestemului, întărind astfel convingerea inițială... Am întâlnit oameni cu astfel de credințe sau convingeri că sunt sub influența blestemului din tot felul de categorii profesionalele... Nu doar magistrați - vulnerabili emoțional măcar că se scaldă în bani, dar și doctori sau profesori... În cabinetul unui psiholog vin tot felul de convingeri iar cele conectate cu blestemele sunt frecvente... De-asta și pasiunea mea pentru înțelegerea acestor practici ritualice ancestrale... Frica de blestem activează axa hipotalamus-hipofiză-suprarenale care reglează răspunsul la stres... Când o persoană trăiește o frică intensă sau persistentă, corpul eliberează niveluri ridicate de cortizol și adrenalină - hormoni care în exces pot avea efecte devastatoare... Spune manualul de medicină... Cortizolul cronic ridicat slăbește sistemul imunitar, crește riscul de boli cardiovasculare, tulburări digestive și chiar afecțiuni mentale cum ar fi depresia sau anxietatea... Oare câți oameni trăiesc cu convingerea că au moștenit blestemele părinților?... Foarte mulți... Există pastile la farmacie pentru așa ceva?... Nicidecum... Dacă o persoană atribuie problemele de sănătate sau eșecurile personale unui blestem, aceasta poate intra într-un ciclu, într-o buclă de anxietate care agravează starea fizică și mentală, dând impresia că blestemul „funcționează”... Blestemele sunt fenomene profund înrădăcinate în mentalul cultural și social românesc... Blestemele în conștiința populară au fost și încă mai sunt o

formă de control social folosite pentru a pedepsi comportamentele considerate inacceptabile sau pentru a întări normele comunitare... Dacă o persoană este blestemată public, stigmatizarea socială poate duce la izolare, la pierderea suportului social și implicit, la o stare de vulnerabilitate psihologică și socială... Aceasta poate amplifica percepția „nenorocirilor”... În comunitățile unde credința în blesteme este larg răspândită - cum este pe la noi prin Mehedinți, indivizii pot internaliza aceste convingeri ceea ce îi face foarte susceptibili la efectul blestemului... Societatea însăși poate contribui la „împlinirea” blestemului prin ostracizarea persoanei vizate... Procurorul acela era om și el și avea familie, avea nevoi și avea convingeri... Atât cât am umblat eu pe la babe și am tot vorbit cu oameni veniți la psihoterapie, am constatat că blestemele sunt fenomene culturale universale prezente în societatea noastră fie că le acceptăm, fie nu... Ele sunt legate de credințe în forțe supranaturale, în magie sau divinitate dar funcția lor este mai degrabă socială și psihologică decât „magică”... Ritualurile care însoțesc blestemele creează o poveste coerentă care întărește și mai mult credința în puterea blestemului... De câte ori nu auzim „Bată-te Dumnezeu să te bată!”... Sau altele asemenea... Am colecție de astfel de vorbe... Sigur că o așa expresie vine din frustrare sau furie, dar are un impact psihologic semnificativ datorită contextului cultural în care este rostită... Blestemele care implică practici voodoo - cum e legatura sau ceara sau acele care împung o păpușă de cârpe sau de ceară sau alte ritualuri, amplifică efectul prin simbolism și frică... Multe „nenorociri” atribuite blestemelor sunt pur și simplu coincidențe sau evenimente inevitabile în viața de zi cu zi, reinterpretate prin lentila credinței în blestem... Asta fac cei mai mulți oameni cu care am vorbit... Oamenii tind să observe și să rețină evenimentele care confirmă convingerile lor... Dacă cineva crede într-un blestem, orice eveniment negativ - fie o boală, accident sau un eșec va fi atribuit acestuia... Viața este plină de evenimente aleatorii, iar probabilitatea ca ceva negativ să se întâmple este mare... În această ecuație blestemele oferă o explicație convenabilă pentru aceste evenimente chiar dacă nu există o legătură cauzală...

Procurorul care era conștient de credințele locale în blesteme sau vrăjitorie - poate mai mult la noi decât în alte părți ale țării - simpla atingere cu ceara descântată sau chiar zvonul că a fost „lucrat” de femeia care era din sat cu baba Domnica, ar fi putut declanșa un efect devastator în fiziologia lui... El a început să experimenteze simptome reale, probabil confuzie, anxietate sau dificultăți cognitive... El ar fi putut deveni anxios sau dezorientat din cauza fricii de presupusul blestem, ceea ce i-ar fi afectat performanța în sala de judecată... Un exemplu similar este descris într-un caz din Noua Zeelandă, unde un bărbat maori a murit la scurt timp după ce a aflat că a consumat un aliment „blestemat”, datorită puterii sugestiei și fricii intense... Mai știu multe alte exemple chiar de pe la noi... Oameni pe care i-au omorât propriile convingeri... Am cunoscut o doctoriță care era convinsă că va muri când va împlini o vârstă... Deloc întâmplător a făcut infarct și a murit fix de ziua ei când a împlinit vârsta fatidică... O femeie cultă, care citise multe cărți în viața ei... Probabil că procurorul a avut o bunică de la care știa că ritualurile cum ar fi descântecul și folosirea obiectelor încărcate simbolic, sunt extrem de eficiente în a influența mintea umană, mai ales în comunități unde astfel de practici sunt acceptate cultural... Pentru soția acuzatului de crimă, ritualul i-a dat încredere că soțul ei va fi eliberat iar această convingere puternică ar fi putut influența comportamentul procurorului sau al altor martori în fața instanței făcându-i să pară mai convingători sau doar evitanți...

Mie mi-a spus nea Petrică - băiatul ei - că bătrâna citea cărți în special de medicină de pe unde apuca și cred că nu era străină de anume tehnici de manipulare - spre deosebire de Muma Petria care avea lumea ei și universul ei acolo, în munții Cernei... Baba Dominica putea folosi tactici subtile de influență socială... De pildă, ar fi putut răspândi zvonuri despre puterea ei magică, ceea ce putea amplifica frica sau respectul comunității față de ea, inclusiv în rândul autorităților... D-voastră doamnă de pildă sunteți și acuma un vector de influență pentru puterea ei, chiar dacă e moartă demult... Manipularea psihologică implică influențarea percepțiilor sau comportamentelor altora prin tactici ascunse, ceea ce se potrivește perfect cu descrierea acțiunilor și activităților ei... „Uitarea” procurorului și confuzia sa în sala de

judecată pot fi explicate ușor neurologic... Dacă procurorul a fost supus unui stres intens - de exemplu din cauza fricii de blestem, a presiunii sociale sau a altor factori, creierul său ar fi putut activa axa hipotalamus-hipofiză-suprarenale eliberând niveluri ridicate de cortizol... Așa cum am spus mai devreme... Cortizolul în exces poate afecta temporar funcțiile cognitive, cum ar fi memoria de lucru, atenția și capacitatea de a formula argumente coerente... Sub influența anxietății regiuni ale creierului precum cortexul prefrontal - responsabil pentru raționament și luarea deciziilor pot funcționa suboptimal... Dacă procurorul a fost influențat de zvonuri despre blestem sau de atingerea cu ceara - cea care i-a trezit frica de supranatural, anxietatea rezultată ar fi putut duce la o performanță foarte slabă, inexplicabilă în sala de judecată percepută ca „uitare" sau confuzie... Acest lucru nu necesită o intervenție magică, ci doar o reacție naturală a creierului la asaltul anxietății... Frica sau anxietatea provocate de credința într-un blestem pot declanșa eliberarea de adrenalină și cortizol, care afectează atât starea mentală, cât și comportamentul... În cazul procurorului, dacă acesta a fost atins cu ceara descântată și a aflat ulterior că obiectul era „vrăjit", răspunsul endocrin ar fi putut amplifica senzația de panică sau confuzie, contribuind la performanța sa foarte slabă... Atitudinea fermă a soției acuzatului care se temea pentru viitorul copiilor ei ar fi putut intensifica determinarea ei de a apela la baba Domnica, dând impresia și transmițând-o și magistratului că ritualul a fost eficient... Să mai luăm în considerare și faptul că în acea comunitate dar și în afara ei, oamenii respectau bătrâna - la fel ca și pe muma Petria sau se temeau de ea, ceea ce i-a conferit o influență socială semnificativă... În acest context a existat cu siguranță o anume presiune socială asupra autorităților... Judecătorul și procurorul, chiar dacă nu credeau în mod direct în blesteme, ar fi putut fi influențați de contextul social... Disperarea soției cu 9 copii ar fi putut stârni compasiune în comunitate, iar judecătorul ar fi putut lua o decizie influențată de această empatie mai degrabă decât de un posibil blestem... În satele mehedințene solidaritatea comunitară și mila față de familiile nevoiașe sunt valori puternice, ce ar fi putut juca un rol în decizia de eliberare a acuzatului...

Baba Domnica era cunoscută pentru puterile ei iar zvonurile despre ritualul ei ar fi putut ajunge la urechile procurorului sau judecătorului, influențându-le inconștient atitudinea... De exemplu, procurorul ar fi putut simți o presiune socială să nu insiste asupra cazului, mai ales dacă acuzatul era văzut ca indispensabil pentru supraviețuirea familiei sale... În satele românești, blestemele și ritualurile de „legare" sau „dezlegare" sunt considerate forme de magie populară, menite să influențeze soarta unei persoane... Eu cred că judecătorul ar fi putut lua în considerare situația familiei acuzatului - cei 9 copii și riscul de sărăcie extremă și să decidă eliberarea acestuia din motive umanitare, nu din cauza vreunui blestem... Este foarte probabil... În epocile trecute justiția rurală era adesea influențată de circumstanțe personale, mai ales în cazuri de omor care nu implicau intenție clară sau premeditare... De asemenea confuzia procurorului ar fi putut fi cauzată de factori banali, cum ar fi oboseala, lipsa de pregătire a cazului, stresul sau chiar o stare de sănătate precară - de exemplu, o migrenă sau o problemă medicală temporară... Aceste evenimente ar fi putut fi interpretate ulterior ca efect al blestemului mai ales dacă martorii erau predispuși să creadă în puterea babei Domnica... Hai să nu uităm că în comunitățile rurale, poveștile despre vrăjitoare sau vindecători tind să fie amplificate în timp, mai ales dacă implică figuri legendare precum baba Domnica sau Muma Petria... Este posibil ca povestea să fi fost exagerată pentru a sublinia puterile ei, transformând o coincidență -

eliberarea acuzatului de crimă într-un eveniment supranatural... Acest fenomen este comun în folclor unde evenimentele obișnuite sunt reinterpretate pentru a susține credințele locale... Așa cum spuneam mai înainte am stat de vorbă în București cu Bruce Lipton... Cercetările lui cu privire la epigenetică, sugerează că traumele sau credințele intense pot influența expresia genelor și pot fi transmise generațiilor următoare... În cazul poveștii noastre care a fost reală fără îndoială, credința profundă a soției și a comunității în puterile babei Domnica ar fi putut crea un mediu psihologic care să amplifice impactul ritualului... Tensiunea interioară extremă a soției ar fi putut influența comportamentul ei, făcând-o mai convingătoare în fața autorităților sau a comunității... Deși epigenetica nu explică direct „uitarea" procurorului, ea poate clarifica de ce credințele în blesteme sunt atât de persistente în anumite culturi... Și de ce sunt transmise cultural și emoțional de-a lungul generațiilor... Mai sunt și alte aspecte... Obiectele asociate cu moartea, cum au fost lumânarea folosită la un ritual funerar sau legătura de la picioarele mortului, sunt încărcate cu o semnificație profundă în întregul folclor românesc... Ele evocă frica, respectul sau reverența față de moarte, ceea ce le face în oricare moment să pară „magice"... Creierul uman este predispus să atribuie înțelesuri obiectelor în funcție de contextul cultural iar aceste obiecte devin „ancore" pentru emoții intense, cum ar fi frica sau speranța... În cazul poveștii noastre lumânarea și legătura au amplificat credința soției acuzatului că ritualul va funcționa, consolidând efectul blestemului pentru ea - încrederea că soțul va fi eliberat și, posibil, efectul aceluiași blestem pentru procuror - frica de blestem... Dacă procurorul a aflat că a fost atins cu ceara descântată provenită dintr-o lumânare funerară, frica sa de supranatural putea declanșa o reacție psihosomatică puternică negativă... Anxietatea cauzată de credința în blesteme ar fi putut duce la confuzie, dificultăți de concentrare sau chiar simptome fizice, percepute ca dovada „puterii" obiectului... Eu am o mulțime de astfel de obiecte adunate de pe la babe care le-au folosit în diverse ritualuri... Bune sau, rele... Ritualurile care implică obiecte banale creează un cadru psihologic în care participanții se simt implicați într-un proces semnificativ... Acest cadru amplifică percepția că obiectele au o putere specială chiar dacă sunt banale... În psihologie acest fenomen se numește condiționare clasică... Obiectele devin asociate cu un anumit efect - frica de blestem datorită contextului în care sunt folosite... Din punct de vedere neurologic, „puterea" obiectelor banale este legată de modul în care creierul procesează stimuli emoționali și simbolici... Când o persoană interacționează cu un obiect încărcat cultural cum ar fi lumânarea funerară, regiuni ale creierului precum amigdala sau centrul emoțional și cortexul prefrontal responsabil pentru interpretarea semnificațiilor sunt activate... Amigdala detectează stimuli care par amenințători sau semnificativi din punct de vedere emoțional... Într-un sat românesc o lumânare folosită la un ritual funerar sau o legătură de la un mort sunt stimuli cu o încărcătură emoțională puternică, deoarece sunt asociate cu moartea și supranaturalul... Dacă procurorul a fost atins cu ceara și a aflat de originea ei, amigdala sa ar fi putut declanșa un răspuns de frică, eliberând neurotransmițători precum adrenalina care i-a afectat temporar claritatea gândirii și performanța cognitivă...

Cortexul prefrontal interpretează semnificația obiectelor în funcție de contextul cultural... Așa încât o lumânare obișnuită devine „magică" dacă este asociată cu un ritual funerar și un descântec... Această interpretare amplifică impactul psihologic al obiectului, făcându-l să pară capabil de a influența evenimentele... Frica sau anxietatea provocate de atingerea cu un obiect „vrăjit" - ceara descântată în contextul nostru, a activat axa hipotalamus-hipofiză-suprarenale ducând la eliberarea de cortizol și adrenalină... Aceste substanțe au provocat simptome fizice precum tremur, palpitații sau dificultăți de concentrare, care pot fi interpretate ca dovada „puterii" obiectului... În cazul procurorului, stresul cauzat de credința în blestem ar fi putut contribui la confuzia sa în sala de judecată... Pentru soția disperată, ritualul cu obiectele i-a oferit un sentiment de control și speranță reducând temporar tensiunea internă resimțită... Acest lucru i-a sporit încrederea și determinarea influențând modul în care a pledat pentru soțul ei sau cum a interacționat cu autoritățile în sala de judecată...

Să nu uităm că în tradiția românească

lumânarea aprinsă la capătul unui muribund simbolizează trecerea sufletului către lumea de dincolo... Folosirea cerii din această lumânare într-un ritual de blestem sau descântec este văzută de orice om de pe-aici ca o modalitate de a „lega” sau „manipula” forțele supranaturale... În realitate puterea lumânării este pur simbolică, dar impactul său psihologic este amplificat de contextul cultural local... De asemenea, tot în ritualurile funerare românești picioarele mortului sunt legate pentru a preveni „umblarea” sufletului sau a strigoiului... Folosirea acestui obiect într-un descântec sugerează o intenție de a „lega” soarta unei persoane - în acest caz, a procurorului... Efectul este pur psihologic... Obiectul evocă frica de moarte și de supranatural, amplificând și mai mult percepția puterii ritualului... Putem dezbate la nesfârșit pe marginea subiectului... Eu am la Severin chiar de la nea Petrică, o sculptură în lemn a babei Domnica și un cap modelat în lut ars al acesteia, tot de la nea Petrică... Am de asemenea singura fotografie a babei Domnica alături de soțul și copiii ei... După ce ne servește domnul Bebe masa de seară, putem continua povestea... Pentru că am o colecție întreagă de vorbe tainice strânsă între urechi despre baba Domnica, muma Lina, nea Petrică și alte câteva babe tămăduitoare din Mehedinți”...

„Ce bine că ne-am întâlnit... Mai știu și eu multe despre baba Domnica”...

Soarele se retrage peste munții Cernei din Herculane ca un artist care își încheie capodopera cu o ultimă tușă de pensulă, pictând cerul în nuanțe de purpură și aur topit.

Crestele aspre ca niște străjeri tăcuți ai timpului, par să-și plece frunțile în fața acestui spectacol efemer, în timp ce umbrele lungi se întind peste văi și peste noi ca niște dorințe nerostite ce se pierd în amurg.

Fiecare rază de lumină e o poveste nerostită încă, o amintire care se topește în inima noastră, trezind un dor de nemărginit ca și cum el însuși ne-ar șopti despre efemeritatea vieții.

Aerul e greu de parfumul pinilor și de tăcerea munților, un balsam pentru sufletele noastre obosite care găsesc în acest apus un refugiu, o promisiune nerostită a regenerării, a renașterii.

Stăm pe malul piscinei aflată la câțiva metri de Cerna tăcuți ca niște martori în sala unui tribunal imaginar, ce simt cum inima li se aliniază cu pulsul universului.

Este o chemare să ne oprim, să respirăm și să lăsăm frumusețea să ne vindece rănile nevăzute.

Foto: mama Lina, fiica babei Domnica Zegoicea din Bala de sus, vrăjitoarea din nordul Mehedințului, intervievată de Dan Alexoae.

Valeria BILȚ

SUB ZODIA FANTASTICULUI

(Interviu academic realizat de prof.dr. Valeria Bilț cu prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu)

În contextul unei opere critice vaste, ce se întinde pe parcursul a peste patru decenii, profesorul și criticul literar Gheorghe Glodeanu a devenit una dintre vocile distincte ale exegeticii românești. Dialogul de față își propune să exploreze direcțiile majore ale cercetării sale, pornind de la eseul publicat în ultimul an de studenție (1981), până la volumul *Prolegomene la o istorie a diarismului românesc*, tipărit în 2025.

I.

Valeria Bilț: - În această paradigmă a complexității operei dumneavoastră, vă adresez primele întrebări despre debutul în revista *Tribuna* cu eseul *Metamorfozele timpului,* în 1981. Care a fost contextul acelui debut?

Gheorghe Glodeanu: - Privind în urmă, constat că fiecare carte pe care am scris-o are propria ei poveste. La fel și debutul. De multe ori, aceste narațiuni se intersectează deoarece vizează niște preocupări comune. Articolul de debut se leagă de pasiunea mea pentru literatura fantastică și, mai ales, pentru opera lui Mircea Eliade. Am descoperit literatura fantastică pe vremea liceului și acest microb m-a urmărit toată viața. Am fost impresionat mai întâi de proza lui Mihai Eminescu, apoi am descoperit literatura lui Mircea Eliade. Din păcate, în anii ’70, autorul *Nopții de Sânziene* era un scriitor interzis, iar cărțile sale puteau fi găsite cu mare dificultate. Timp de câteva decenii, în jurul operei lui Mircea Eliade s-a așternut o lungă tăcere. O tăcere oficială, deoarece, în lumea occidentală, el a devenit un personaj mitic, recunoscut în lumea întreagă. După 1947, cărțile sale au fost interzise în România comunistă. Abia în 1969 i-au fost tipărite două volume. Este vorba despre antologia *La țigănci și alte povestiri,* cu o prefață devenită celebră purtând semnătura lui Sorin Alexandrescu, nepotul scriitorului, și de un volum ce reunea romanele *Maitreyi* și *Nuntă în cer,* cu prefața lui Dumitru Micu. Au existat mai multe tentative ale regimului totalitar de a-l determina pe Eliade să se întoarcă în țară, promițându-i-se publicarea integrală a operei. S-a schițat și un impresionant plan editorial. Din păcate, din acest proiect grandios au apărut, sporadic, doar câteva titluri: *Aspecte ale mitului, De la Zalmoxis la Ghenghis-han, Istoria credințelor și ideilor religioase* (vol.I-III)*, În curte la Dionis* și *Romanul adolescentului miop.* Sunt cărți care au văzut lumina tiparului într-un tiraj mult prea mic în comparație cu orizontul de așteptare al cititorilor. Mai mult, ele ajungeau în librării cu dedicație. Nu le putea cumpăra oricine. Cum Eliade refuza să vină în țară deoarece gestul lui ar fi fost interpretat drept o manifestare politică în favoarea regimului totalitar, opera lui era pusă din nou la index și nu se putea vorbi despre ea. Scriitorul își explica decizia spunând că nu se poate întoarce într-o țară în care cărțile sale nu erau publicate. Aceasta în contextul în care savantul se bucura de o recunoaștere internațională.

Pasionat de opera scriitorului, m-am gândit să îmi fac licența din literatura fantastică a lui Mircea Eliade, urmărind diferitele metamorfoze ale timpului din prozele sale. A fost un demers foarte dificil, deoarece cărțile lui se găseau cu mare dificultate. Am avut norocul să fiu sprijinit de Leon Baconsky, profesorul meu de literatură

contemporană, care avea o bibliotecă fabuloasă și care mi-a împrumutat o serie de cărți esențiale. Cum o perioadă a fost lector de limba română în Franța, printre altele, a adus cu el și cele două volume ale ediției tipărite în limba română, la Paris, a romanului *Noaptea de Sânziene* (1971). Versiunea franceză a romanului a apărut la prestigioasa Editură Gallimard, în 1955, purtând titlul *Forêt interdite.* Traducerea a fost realizată de Alain Guillermou. Este vorba despre o carte la care au avut acces doar foarte puțini cititori români la vremea respectivă. Vrăjit pur și simplu de această lucrare extraordinară, am redactat un eseu cu care am participat, în 1980, la Colocviul Național al Studenților organizat de Universitatea din Sibiu. Cum lucrarea a fost premiată de un juriu prezidat de profesorul Eugen Simion, acest lucru m-a determinat să o public. M-am consultat cu profesorul Leon Baconsky, care, în mod paradoxal, nu m-a trimis la revista *Echinox,* ci la profesorul Liviu Petrescu. La vremea respectivă, acesta gira rubrica *Alpha* dedicată tinerilor scriitori în revista *Tribuna* din Cluj. Articolul meu de debut a apărut **în** numărul 7, din 12 februarie 1981și a făcut oarecare vâlvă. Era primul studiu publicat în țară despre romanul *Noaptea de Sânziene*. Acest lucru m-a făcut să le propun celor din redacție un serial Eliade. Al doilea articol s-a intitulat *Efectul magic al memoriei* și viza o altă operă foarte puțin cunoscută la vremea respectivă, nuvela *Pe strada Mântuleasa.* Din păcate, textul a apărut doar după o lungă așteptare, în septembrie 1981.

V. B. - Ce a însemnat pentru dumneavoastră, la momentul respectiv, validarea venită din partea revistei *Tribuna*?

Gh. G. - Colaborarea cu revista *Tribuna* a însemnat pentru mine extraordinar de mult. I-am cunoscut pe cei din redacție și m-am împrietenit cu Vasile Sălăjan, redactorul-șef al publicației. Cum el era mereu ocupat, până își termina treaba, mergeam la cafea și discutam cu Victor Felea, redactorul-șef adjunct. Acesta a fost un scriitor important în Clujul anilor ’80, dar despre care azi nu mai vorbește nimeni. Am prezentat confesiunile lui în volumul *Prolegomene la o istorie a diarismului românesc* (2025).

V. B. - Cum priviți astăzi acel text de debut? Îl considerați reprezentativ pentru direcțiile ulterioare ale cercetării și criticii dumneavoastră literare?

Gh. G. - *Metamorfozele timpului* a fost un text premonitoriu. Profesorul Mircea Zaciu m-a felicitat și am înțeles că el a atras atenția lui Adrian Marino. Era ceva neobișnuit pentru vremea respectivă. I-am trimis și lui Mircea Eliade un exemplar din revista *Tribuna,* dar nu știu dacă scrisoarea mea a ajuns la el, la Paris. Cenzura era cumplită la începutul anilor ’80. Îi scriam savantului că pregătesc o lucrare de licență pe tema timpului în opera sa fantastică și îi solicitam câteva din cărțile sale. Procedam oarecum la fel cu Eliade însuși când, în tinerețe, a cerut sprijinul maharajahului de Kassimbazar pentru a studia în India. Din păcate, apelul meu a rămas fără ecou.

V. B. - În anii care au urmat, ați colaborat cu numeroase reviste literare. În ce fel v-a influențat debutul în cariera de critic literar?

Gh. G. - Anii ’80 au fost niște ani paradoxali. Era înfiorător de greu să publici o carte, deoarece era epoca volumelor colective. Nu puteai să tipărești un volum de autor dacă nu ai trecut înainte de această probă. Or, pentru criticii literari nu existau volume colective. În plus, fiecare editură putea să publice doar un număr limitat de titluri pe an. O carte despre Mircea Eliade, în ciuda referatului favorabil al lui Eugen Simion, nu avea cum să treacă. Așa că am rămas la publicistică. Am devenit rapid cronicarul săptămânalului *Tribuna,* în care publicam vreo două articole pe lună. Nu a fost ușor, deoarece printre cronicarii revistei se numărau nume grele precum profesorul Ion Vlad, Petru Poată și Liviu Petrescu. Am reușit, totuși, să devin unul din apropiații publicației. Vasile Sălăjan a încercat de mai multe ori să mă aducă în redacție, dar Clujul era oraș închis și eu nu posedam buletinul magic care să înlăture obstacolele de natură birocratică. După 1989, condiția revistelor literare a devenit brusc destul de precară, îndeosebi datorită scumpirii rapide a hârtiei. Cum la vremea respectivă presa se mânca pe pâine, cei din Cluj au vrut să scoată un mare cotidian intitulat *Tribuna Ardealului*, dar proiectul a căzut. Nu mă încânta prea mult să fac gazetărie politică, dar aș fi acceptat de dragul prietenilor. Până la urmă, în 1992, am ales să mă duc la Universitatea din Baia

Mare, unde studiile umaniste au cunoscut un puternic reviriment. În plus, aveam șansa să mă ocup de ceea ce îmi plăcea cel mai mult: literatura interbelică și contemporană. Chiar dacă *Tribuna* a rămas timp îndelungat foaia mea de suflet, în anii ’80 am mai publicat și la alte reviste, precum: *Familia, Vatra, Steaua, Contemporanul, Luceafărul, România literară.*

II.

V. B. Volumul *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade* (1993) marchează debutul dumneavoastră editorial. Ce v-a determinat să-l dedicați tocmai lui Mircea Eliade?

Gh. G. - M-am oprit la Mircea Eliade deoarece el este autorul care m-a marcat cel mai puternic. Atât prin lucrările sale științifice, cât și prin cele literare. Cartea reprezintă o amplificare a tezei mele de licență, intitulată *Metamorfozele timpului în proza fantastică a lui Mircea Eliade* (1981). În anii ’80, am avut șansa să îl cunosc pe profesorul Mircea Handoca. La vremea respectivă, acesta deținea un tezaur inestimabil din textele lui Mircea Eliade. Cum nu i-am înșelat niciodată încrederea, nu a ezitat să îmi împrumute cu generozitate mai multe lucrări fundamentale. Așa am avut acces la jurnalul în limba franceză al scriitorului, la memoriile acestuia, la bibliografia Eliade, la numărul tematic din caietul l’*Herne*. În plus, profesorul Handoca îmi trimitea toate cărțile și edițiile pe care le publica. Observ cu tristețe că se încearcă minimalizarea activității acestui istoric literar extrem de harnic, care a făcut enorm pentru repunerea în circulație a operei lui Mircea Eliade. Alte câteva lucrări mi-au fost împrumutate de către profesorul Eugen Simion. Deși nu m-am numărat printre studenții domniei sale, acesta nu s-a sfiit să mă susțină cu mai multe din cărțile sale. Îmi aduc aminte faptul că unul dintre volumele pe care mi le-a împrumutat l-am citit la hotelul *Dorobanți* din București. Era vorba despre o ediție în limba franceză ce conținea mai multe nuvele inedite ale prozatorului. Era prin 1986, cu câteva săptămâni înainte de dispariția savantului.

V. B. În ce măsură volumul de debut a reprezentat o trecere de la activitatea publicistică la o direcție clară de cercetare în critica literară?

Gh. G. - De fapt, lucrurile s-au petrecut invers. Pornind de la lucrarea de licență pe care am revăzut-o și completată, cartea despre Eliade a fost gata deja prin 1984. Prin urmare, ea a precedat oarecum activitatea publicistică. Și aici începe o nouă poveste. Prin 1983, făcând o excursie la București, am trecut și pe la Editura Cartea Românească. Aici nu mă cunoștea nimeni, dar nu am ezitat să îl abordez pe redactorul-șef, Cornel Popescu, pe care l-am întrebat dacă nu ar fi interesat de o carte despre Mircea Eliade. Mi-a răspuns că da, dar să vadă manuscrisul. I-am spus că peste un an va avea textul. La vremea respectivă, lucrurile se mișcau mult mai încet decât azi. Așa s-a și întâmplat. După care am tot așteptat. Prin 1988, am aflat că sunt rezervă în planul editorial, ceea ce însemna că volumul urma să fie tipărit anul următor. Din păcate, cenzura nu a permis acest lucru. Nemaiavând răbdare, după 1990, am preferat să public lucrarea la o editură particulară din Baia Mare, care, un timp, a mers foarte bine.

V. B. - Care au fost principalele dificultăți pe care le-ați întâmpinat în procesul de documentare și publicare a acestui prim volum?

Gh. G. - Comparativ cu facilitățile de azi, dificultățile au fost foarte mari. În primul rând, lipsa accesului la opera lui Mircea Eliade. Jurnalul lui, memoriile, interviurile din *Încercarea labirintului* circulau în exemplare foarte puține, toate în versiune franceză. Și atunci am fost nevoit să recurg la un lucru ciudat. În cazul citatelor, trebuia să retraduc un text care a fost elaborat inițial în limba română! Asemenea operelor literare, Eliade și-a redactat memoriile și jurnalul în limba țării sale, limbă în care visa. Am avut, totuși, această șansă de a fi ajutat de câțiva dascăli de excepție. La începutul anilor ’80, nu exista xerox, internet sau calculator. Erai fericit dacă deținei o mașină de scris.

V. B. - Cum a fost primit volumul la momentul apariției? V-a influențat el traseul critic înspre autorii pe care i-ați analizat ulterior, precum Eminescu, Rebreanu, Mateiu I. Caragiale sau Max Blecher?

Gh. G. - Cartea a fost foarte bine primită. Deja ea a fost citită cu real interes în redacția editurii de iubitorii de literatură. Tirajul a fost de 5000 de exemplare, care s-au epuizat foarte

repede. Fiind vorba despre o carte de debut, ea a reprezentat un exercițiu util. Dar nu cred că m-a influențat prea mult în proiectele mele de mai târziu.

V. B. - Ați continuat să lucrați la opera lui Mircea Eliade și în volume ulterioare. Ce a deschis debutul editorial în raport cu interesul dumneavoastră pentru fantastic și hermeneutică?

Gh. G. - Am revenit periodic la opera lui Mircea Eliade pe măsură ce, în anii '90, au început să îi fie publicate operele inedite: nuvelele de tinerețe, jurnalul (inclusiv cel portughez), memoriile, corespondența, romanele, proza scurtă. Proiectul inițial viza doar literatura fantastică. Începând cu *Mircea Eliade. Poetica fantasticului și morfologia romanului existențial* din 1997*,* comentariile s-au extins și la romanele „trăiriste". Așa că există diferențe notabile între prima versiune și cea mai nouă, publicată prin 2009. Practic, putem vorbi de cărți diferite. Dar am continuat să public eseuri despre Mircea Eliade și în celelalte cărți ale mele.

III. Eseuri de consolidare

V. B.- Volumul *Eseuri* (Umbria, 1996) marchează un moment de consolidare a unui stil exegetic personal. Cum ați structurat această carte și ce teme incipiente anticipau direcțiile ulterioare ale cercetării dumneavoastră? În aceeași privință, ce rol acordați astăzi volumului *Eseuri* în arhitectura întregii dumneavoastră opere critice? Este el o carte de laborator, un nucleu germinativ sau o sinteză timpurie?

Gh. G.- Mircea Eliade spunea că în volumele sale de eseuri publicate în perioada interbelică se poate regăsi *in nuce* întreaga sa opera științifică de mai târziu. Sub acest aspect, micul volum *Eseuri* reunea câteva din cele mai importante articole pe care le-am publicat de-a lungul anilor în revistele *Tribuna, Familia* și *Vatra,* cele mai importante reviste literare la care am colaborat în anii 1980. Deși este un rod al activităţii publicistice, cartea anticipează câteva din marile sinteze de mai târziu. Este, totuși, o carte singulară, deoarece, de regulă, am publicat fie lucrări de sinteză, fie monografii dedicate unor mari scriitori români. Pentru a conferi mai multă coeziune volumului, am împărțit materialul în două secțiuni: *Lectura poeziei* și *Lectura prozei.* Dintre poeți, m-am oprit la Ion Barbu, Lucian Blaga, Ion Vinea, Tristan Tzara, Camil Petrescu, Vasile Voiculescu și Mircea Dinescu. Ulterior, acest nucleu tare a fost serios amplificat în volumul *Poezie și poetică*. La *Lectura prozei* figurează autori precum Mihai Eminescu, Mircea Eliade, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Ion Agârbiceanu, Pavel Dan și Panait Istrati. Prelucrate, unele dintre aceste eseuri au fost preluate în *Istoria prozei fantastice românești* și în monografiile dedicate lui Mircea Eliade și lui Liviu Rebreanu.

IV. Interbelicul ca reper critic: *Poetica romanului românesc interbelic* (1998).

V. B. -Literatura interbelică reprezintă un punct nodal în cercetarea dumneavoastră. În *Poetica romanului românesc interbelic. O posibilă tipologie a romanului*, propuneți una dintre cele mai articulate clasificări ale prozei acestei perioade. În acest context, care este, în opinia dumneavoastră, diferența marcantă dintre romanul românesc interbelic și cel european al epocii? Și, totodată, care dintre tipurile romanului interbelic vi se pare astăzi cel mai fertil pentru cercetarea critică? Nu în ultimul rând, ce autori interbelici considerați nedreptățiți de critica recentă și ar merita revalorizați?

Gh. G. -*Poetica romanului interbelic* este o altă lucrare care are povestea ei. Una destul de zbuciumată. Originea cărții se găsește în teza mea de doctorat la care am lucrat în perioada 1990-1996, dar și în preocupările de la catedră. În 1990, profesorul Ion Vlad m-a sunat ca să îmi propună înscrierea la doctorat. La vremea respectivă, eram profesor de liceu la Satu Mare. Publicist deja cu vechime, nu puteam refuza o asemenea ofertă. Mai ales că mi se oferea libertatea de a-mi alege tema. Am fost tentat să aleg literatura fantastică, dar știam că nu pot elabora o definiție a fantasticului care să nu fie vulnerabilă. Știind că Ion Vlad conduce teme de teoria literaturii, m-am gândit la *Poetica romanului interbelic.* Mai ales că teza domniei sale viza poetica povestirii. A mă extinde și la romanul contemporan era mult prea mult pentru o singură lucrare. Studiul impune o metodă de lucru pe care am urmat-o în multe dintre cărțile mele. De fiecare dată, am pornit de la viziunea

despre literatură a scriitorilor investigați, abia pe urmă am trecut la analiza de text, urmărind să dezvălui în ce măsură viziunea acestora despre literatură se poate regăsi și în operă. Rezultatul a fost o suită de micromonografii. Nu întâmplător, unele dintre acestea au fost amplificate în lucrări ulterioare. În felul acesta au apărut monografiile despre Liviu Rebreanu, Mateiu Caragiale, Anton Holban, M. Blecher, dar și edițiile scrierilor lui Urmuz. Teza am susținut-o în 1996, dar am pierdut vreo doi ani până mi-am găsit o editură. Am avut promisiuni neonorate de la Daniel Corbu și Marin Mincu. Până la urmă, cartea a apărut la Editura Libra din București, marcând începutul unei colaborări îndelungate. Ulterior, și acest studiu a avut mai multe ediții, transformându-se într-un fel de manual universitar.

Lumea s-a schimbat foarte mult în ultimii ani. Realitățile de azi sunt cu totul altele decât cele din perioada interbelică. Poate că acest lucru a făcut ca anumiți scriitori să piardă din interes. În schimb, alții continuă să se găsească în centrul atenției: Camil Petrescu, Mircea Eliade, Anton Holban, M. Blecher. Printre cei care au pierdut teren se numără Hortensia Papadat-Bengescu. În cazul altora, a dispărut interesul doar pentru unele dintre scrierile lor. Mă gândesc la Rebreanu, Sadoveanu și la Mihail Sebastian. În cazul autorului *Răscoalei*, cititorul de azi este mult mai interesat de romanele psihologice, care ridică mari probleme de conștiință, decât de romanele sociale.

V. Romanul contemporan: continuități și mutații

V.B. - În volumul *Dimensiuni ale romanului contemporan* (1998), analizați transformările estetice ale prozei postdecembriste. Plecat de aici, ce mutații esențiale observați în romanul românesc de după 1990? Și, într-o epocă marcată de fragmentarism, autoficțiune și discurs identitar, cum se articulează astăzi relația dintre tradiția interbelică și romanul contemporan? Mai mult, ce rol mai poate avea experiența biografică în arhitectura romanului actual?

Gh. G. - Lucrurile sunt mai complicate cu această carte. În esență, ea este rodul activității mele publicistice din anii ’80. Practic, este cea de a doua carte a mea, predată la Editura Eminescu din București la sfârșitul deceniului al nouălea. Manuscrisul nu l-am mai recuperat niciodată, dar am păstrat o copie. Lucrarea a fost publicată mult mai târziu și a suferit numeroase modificări. În primul rând, am încercat să aduc la zi un material bibliografic imens. La revista *Tribuna* m-am specializat pe proză. De multe ori, nu vorbeam despre o singură carte, ci țineam o rubrică intitulată „Profiluri epice”, în care rezumam întreaga activitate a unui scriitor. Acest lucru presupunea un important proces de sinteză. Ulterior, cartea m-a ajutat în activitatea de la catedră. Ca urmare, am vorbit în ea și despre prozatorii postmoderni ai anilor ’80, care au marcat puternic literatura timpului. Dar am întregit aceste studii și cu prozatorii deceniului următor. Printre aceștia, m-am oprit și la câțiva tineri scriitori legați de Satu Mare și de Maramureș, precum Vasile Sălăjan, Ion Boloș, Tudor Daneș, Horia Ursu și Adrian Oțoiu. Pe Horia Ursu l-am întâlnit pe coridoarele Editurii Cartea Românească, unde am purtat o lungă conversație. M-a susținut în 1992, când s-a pus problema venirii mele la Universitatea din Baia Mare. Aici am devenit coleg și cu Adrian Oțoiu. Culmea e că, în aceeași perioadă, Augustin Buzura m-a chemat la Fundația Culturală Română. Era însă greu să mă mut la București, așa că am ales cariera universitară.

În ceea ce privește condiția romanului, ca gen proteic și acaparator, acesta se metamorfozează neîntrerupt, asumându-și noi teritorii. Nu întotdeauna acest lucru înseamnă evoluție, dar și în artă se caută mereu elementul de noutate. Ca o caracteristică a romanului de azi, aș semnala apropierea de autoficțiune, de jurnalul intim. Sub acest aspect, primii pași importanți au fost făcuți deja în perioada interbelică prin romanul de factură autenticistă. Mă gândesc la scriitori precum Mircea Eliade, Camil Petrescu, Anton Holban, Mihail Sebastian și M. Blecher. Pentru prima oară, sinceritatea absolută a celui care se confesează a început să conteze mai mult decât frazele frumoase. Relatarea unor experiențe personale a devenit mai importantă decât „împerecherile frumoase de cuvinte”. Scriitorii de azi s-au reîntors la relatarea unor întâmplări trăite direct, povestite

cu maximă sinceritate la persoana întâi singular. Desigur, lumea pe care o zugrăvesc este total diferită.

VI. Diaspora și disidența: un teritoriu recuperator

V. B. - Volumul *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței* (1999) deschide un câmp de reflecție esențial pentru înțelegerea literaturii române din secolul XX. În acest cadru, care este diferența fundamentală dintre literatura scrisă în exil și cea produsă în interiorul granițelor, sub presiunea constrângerilor ideologice? De asemenea, ce criterii ați aplicat pentru definirea literaturii disidenței? Și, privind spre canon, există autori ai diasporei insuficient integrați până astăzi în discursul critic?

Gh. G. - Pe parcursul activității mele de critic am fost deschis mereu spre noutate. Am elaborat una din primele monografii de la noi dedicate lui Mircea Eliade și am scris această carte despre literatura diasporei și a disidenței. În anii ’90, s-a pus problema recuperării marilor scriitori din exil. După o lungă perioadă de interdicție, operele lor au început să fie publicate masiv în țară. Era o reîntoarcere simbolică. Cunoașterea acestor scrieri a devenit pentru mine o prioritate. Mai ales că era vorba despre o serie de mari scriitori precum Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Ioan Petru Culianu, Dumitru Țepeneag, Petru Dumitriu, Alexandru Vona, Paul Goma, Monica Lovinescu și mulți alții. Dar, pe lângă marii scriitori din exil am vorbit și despre o serie de cărți care au fost elaborate în țară, dar care nu au putut fi publicate în timpul totalitarismului: *Jurnalul fericirii,* de N. Steinhardt*, Jurnalul* lui Mihail Sebastian, *Luntrea lui Caron,* de Lucian Blaga, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal,* de I.D. Sârbu etc. În anii ’90 s-a vorbit mult despre est-etica literaturii și s-a purtat o adevărată dispută privind locul în care s-a scris literatura română autentică: în țară, sub dictatură, sau în exil. Chiar dacă exilul a dat numeroase titluri foarte importante care între timp au fost în mare parte recuperate, s-a ajuns, totuși, la concluzia că adevărata literatură s-a scris în țară. Dictatura a dus la apariția a două literaturi: una autentică, de certă valoare, apărută în ciuda cenzurii și o literatură de propagandă, pe care lumea o ocolea. Cititorii știau să recunoască adevăratele valori. *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței* a fost o carte necesară, care a fost publicată la momentul potrivit.

VII. Eminescu-prozatorul: o redescoperire necesară

V. B. -Cartea *Avatarurile prozei lui Mihai Eminescu* (2000) propune o relectură a textelor în proză ale poetului național. În lumina cercetării dumneavoastră, care sunt elementele insuficient explorate ale prozei eminesciene? Se poate vorbi, totuși, despre un proiect epic, latent, în opera lui Eminescu? Și ce legături profunde unesc dimensiunea filozofică a prozei sale cu esența universului poetic?

Gh. G. - *Avatarurile prozei lui Mihai Eminescu* a apărut în 2000, „Anul Eminescu”. A fost o perioadă în care am lucrat foarte bine cu Editura Libra din București. Acestora le propuneam anual câte un titlu, iar ei se zbăteau să obțină finanțare de la Agenția Națională de Cercetare sau de la Ministerul Învățământului. Dincolo de pasiunea mea pentru proza lui Eminescu, știam foarte bine că am șanse mari ca proiectul meu să fie aprobat în acel moment festiv. În continuare, sunt de părere că proza lui Eminescu se găsește într-un nemeritat con de umbră în comparație cu poezia. Autorul *Sărmanului Dionis* poate fi considerat primul nostru autor important de literatură fantastică. Din această perspectivă, el este un veritabil întemeietor. Spre deosebire de Caragiale, care impune proza fantastică de inspirație folclorică, Eminescu merge pe un drum mult mai pretențios, cel al fantasticului de sorginte filozofică, continuat la noi de Mircea Eliade. Narațiuni precum *Sărmanul Dionis, Avatarii faraonului Tlà, Moartea lui Ioan Vestimie* impun un adevărat virtuoz al fantasticului. Proza eminesciană numără însă și foarte multe nuclee epice care nu au mai fost dezvoltate. Acestea sunt foarte puțin cunoscute. Lumea nu știe că există și o dimensiune umoristică a prozei lui Eminescu. Citind narațiunea *Părintele Iermolachie Chisăliță* ai impresia că îl citești pe Ion Creangă! Din păcate, foarte multe fragmente epice nu se regăsesc în edițiile de popularizare, motiv pentru care nici nu sunt prea cunoscute. Legăturile prozei cu lirica pot fi identificate în

marile teme abordate: viața, iubirea, moartea, trecerea ireversibilă a timpului, natura etc.

VIII. Poezia și conceptele poeticii

V. B. - În volumul *Poezie și poetică* (2004), analizați transformările conceptului de poeticitate. Cum definiți astăzi noțiunea de „poetică" în contextul teoriilor literare contemporane? Și ce schimbări majore remarcați în poezia românească de după anul 2000?

Gh. G. - Volumul *Poezie și poetică* este oarecum o replică la *Poetica romanului interbelic.* Cu deosebirea că aici mă ocup de poezie, nu de proză. Dar metoda este aceeași. Am pornit de la crezul artistic al fiecărui poet, după care i-am analizat versurile. Rezultatul a fost un fel de istorie a poeziei românești, de la Alecsandri, până la poeții optzeciști și nouăzeciști. Este o altă carte care ar merita actualizată. M-a interesat concepția despre poezie a fiecărui creator, maniera în care a evoluat poezia românească de-a lungul timpului. Lucian Blaga, Ion Babu, George Bacovia, Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu sunt doar câteva repere majore ale cărții. Dacă ne uităm la poezia ultimilor ani, numele cel mai vehiculat este cel al lui Ion Mureșan. Un poet cu adevărat valoros. Nu știu însă în ce măsură acesta rezistă dacă îl comparăm, de exemplu, cu inegalabilul Nichita Stănescu.

IX. Proteismul romanului românesc

V. B. - *Măștile lui Proteu* (2005) analizează ipostazele multiple ale romanului românesc. Pornind de aici, deși este evident, vă întreb de ce ați ales figura lui Proteu ca metaforă a romanului? Și care sunt metamorfozele cele mai surprinzătoare ale romanului autohton în ultimele decenii?

Gh. G. - Chiar dacă pornește de la niște solide premise teoretice, *Măștile lui Proteu* este un fel de istorie a romanului românesc. Întrebarea care îi obseda pe criticii literari români interbelici era De ce nu avem roman? Întrebarea era pusă chiar și atunci când ea a devenit anacronică tocmai din dorința de a releva faptul că avem un roman autohton de certă valoare. Când am ales titlul, m-am gândit la figura lui Proteu deoarece acesta este personajul care sugerează cel mei bine multiplele metamorfoze prin care a trecut romanul românesc, de la origini până azi. Literatura română a trăit mereu cu un serios complex al rămânerii în urmă în comparație cu literatura occidentală. Acest serios handicap a fost depășit în perioada interbelică datorită unor scriitori de excepție precum Liviu Rebreanu, G. Călinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Mircea Eliade, Anton Holban, Mateiu Caragiale, Mihail Sebastian, M. Blecher și alții. Romanul românesc a început să ardă etapele și să se sincronizeze cu marele roman european. Drept consecință, în perioada interbelică, în literatura română tradiționalismul coexistă cu modernismul și chiar cu avangarda. Este surprinzător că avangardistul Urmuz își publică textele în același timp cu Liviu Rebreanu, un scriitor de factură tradiționalistă, chiar dacă este considerat întemeietorul romanului românesc modern.

Aventura spirituală a romanului a continuat și în plin totalitarism, în ciuda cenzurii și a tuturor interdicțiilor. A izolării teribile de marea literatură a lumii. După perioada neagră din anii cincizeci, a urmat revirimentul anilor '60, când s-a impus o nouă generație de scriitori: Augustin Buzura, Nicolae Breban, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Constantin Țoiu etc. Un nou reviriment al literaturii s-a datorat generației postmoderne. Tinerii prozatori optzeciști au încercat să se sincronizeze cu ceea ce este nou în literatura universală, înnoind radical fața romanului. Să ne gândim la autori precum Mircea Nedelciu sau Mircea Cărtărescu.

X. Fascinația ficțiunii

V. B. - În *Fascinația ficțiunii. Incursiuni în literatura interbelică și contemporană* (2006), explorați mecanismele seducției ficționale. Vă întreb: ce generează, în opinia dumneavoastră, această fascinație – structura textului sau disponibilitatea imaginară a cititorului? Și ce autori contemporani considerați continuatori autentici ai spiritului interbelic?

Gh. G.- După cum o sugerează și titlul cărții, există o fascinație a ficțiunii, a textului. Ea provine din nevoia omului de imaginar, de a asculta povești. Romanul trebuie să spună o

poveste, altfel șansele lui de a se impune sunt foarte mici. Cititorul trebuie sedus atât prin *ce* se povestește, dar și prin *cum* se povestește. Este cunoscută aventura „noului roman" francez, un experiment ingenios, dar care nu a rezistat deoarece a încercat să submineze coordonatele esențiale ale romanului: epicul și personajul. Și prin aceasta s-a îndepărtat de cititori. Ori romanul înseamnă tocmai epic și personaj. Am mai putea adăuga încă un element important: structura. Scriitorii contemporani au regăsit libertatea de exprimare de care s-au bucurat confrații lor interbelici. În rest, și în artă se caută mereu elementul de noutate. Imitația nu duce la progres. Un prozator important trebuie să își găsească propriul său drum, nu să îi imite pe maeștrii literaturii universale. Imitația poate fi acceptată doar în perioada de formare a unui scriitor, în anii de ucenicie.

Dacă mă gândesc la tehnica de lucru, Augustin Buzura prezintă foarte multe asemănări cu Liviu Rebreanu. Amândoi au lucrat exclusiv noaptea, iar cartea apărea după un travaliu îndelungat de 4-5 ani. Desigur, în ceea ce privește conținuturile, romanele lor sunt foarte diferite. Este firesc să fie așa. Romanul este oglinda unei epoci, ori lumile în care au trăit cei doi mari prozatori sunt total diferite. Am încercat să atrag atenția în această carte asupra unor opere mai puțin cunoscute, cum ar fi nuvelele lui Camil Petrescu. Unele din acestea sunt extraordinare, cum ar fi, de exemplu, *Moartea pescărușului.* Altele vorbesc despre condiția dramatică a intelectualului. Corespondența și romanele inedite ale lui Mircea Eliade, romanele lui Mihail Sebastian, opera lui Vintilă Horia, creația lui Alexandru Vona, memoriile lui Nicolae Breban, jurnalul lui Mircea Cărtărescu și cel al lui Matei Călinescu, confesiunile lui Augustin Buzura, proza fantastică a lui Radu Albala reprezintă alte teme asumate. Deși nu este vorba despre un studiu monografic precum cele dedicate lui Liviu Rebreanu, Mateiu Caragiale sau Anton Holban, cartea aduce în centrul atenției numeroase subiecte incitante, mai puțin abordate.

XI. Romanul ca aventură spirituală

V. B. - În volumul *Romanul. Aventură spirituală a unei forme literare proteice* (2007), conceptualizați romanul într-o dimensiune aproape antropologică. Care este miza spirituală fundamentală a romanului? Și, în epoca multimedia, poate romanul revendica încă un rol formativ? Cum vedeți, totodată, direcția romanului românesc în următoarele două decenii?

Gh. G. -Spre deosebire de lucrările mele anterioare în care mă ocupam exclusiv de literatura română, aceasta este o lucrare de literatură universală. La începutul anilor '90, pe vremea când îmi elaboram teza de doctorat, am redactat un lung eseu introductiv în care reconstituiam aventura spirituală a romanului, de la impunerea conceptului până azi. Acest capitol nu a mai intrat în substanța tezei de doctorat. Cum materialul mi s-a părut extrem de interesant, m-am gândit că ar fi bine să îl întregesc și să îl public. M-a fascinat bătălia dusă pentru roman. Felul în care un gen disprețuit deoarece li se adresa celor mulți, adică oamenilor simpli, a reușit să se impună, astfel că, din secolul al XIX-lea vorbim despre hegemonia romanului. O hegemonie care se menține de câteva secole. Chiar și azi, se citesc, cu predilecție, romanele. Abia pe urmă nuvelele, povestirile, jurnalele intime, poeziile etc. M-a fascinat și originea termenului, prin care se atrăgea atenția că nu mai este vorba despre un text elaborat în limba latină, ci de o narațiune scrisă în limba romană pe care o vorbeau francezii prin secolul al XII-lea. Apoi m-am oprit la marile romane și la marii romancieri. M-am ocupat de celebrul *Don Quijote* al lui Cervantes, primul roman important. După care am trecut la marii romancieri din secolele al XVIII-lea, al XIX-lea și al XX-lea. A fost o aventură fascinantă să sintetizez operele marilor romancieri din această perioadă. Ca de obicei, am pornit de la crezul artistic al autorilor, apoi am trecut la analiza de text. Am insistat pe ceea ce aduce nou fiecare creator în evoluția genului. Miza fundamentală a romanului este aceea de a amuza și de a educa. Dar romanul este și cronica unei epoci. Drept consecință, are o importantă valoare documentară. Să ne gândim la maniera extraordinară în care a imortalizat Balzac lumea în care a trăit, a oferit un extraordinar document de epocă.

Este greu de anticipat cum va arăta romanul

românesc peste douăzeci de ani. După 1989, am trăit o adevărată resurecție a memorialisticii. Nevoia de adevăr a făcut ca, pentru un timp, documentul să fie mai apreciat decât ficțiunea. De aici o veritabilă avalanșă de memorii și de jurnale intime. Cât sunt ele de sincere, rămâne de văzut. Deoarece scriitorul contemporan se consideră mai mult un meșteșugar decât un autor omniscient, cred că narațiunea la persoana întâi singular va continua să atragă interesul cititorilor. Un alt aspect interesant este acela că romanul românesc s-a europenizat. Scriitorul de azi nu mai trăiește îngrădit în spatele „cortinei de fier". Drept consecință, întâmplările povestite nu se mai petrec exclusiv pe teritoriul autohton, ci în cele mai diferite colțuri ale lumii.

Pe lângă aceste aspecte, cartea are meritul de a trece în revistă câteva din lucrările teoretice importante consacrate romanului, studii semnate de cercetători români prestigioși precum Nicolae Manolescu, Romul Munteanu, Ion Vlad și Liviu Petrescu.

XII. Avangarda prozei românești

V. B. - În *Patru prozatori de avangardă* (2016 și 2017), readuceți în atenție un segment esențial al modernismului radical. În acest sens, care dintre acești autori rămâne cel mai relevant pentru lectorul de astăzi? Și ce a reprezentat, în fond, revoluția avangardei pentru proza românească?

Gh. G. - Avangarda literară m-a atras prin nevoia ei radicală de a renunța la tradiție și de a înnoi literatura. Problema e că, negând trecutul, scriitorii nu au reușit întotdeauna să impună noi valori în locul celor negate în mod vehement. Ceea ce m-a intrigat a fost faptul că din antologiile dedicate avangardei românești lipseau pe nedrept prozatorii. Or scrierile lor nu sunt cu nimic mai prejos decât creațiile poeților. Dimpotrivă. Sub acest aspect, culegerile realizate de Marin Mincu și de Ion Pop (foarte bune, de altfel) mi se păreau incomplete. Iată de ce m-am ocupat de o serie de autori precum Urmuz, Grigore Cugler, Marcel Avramescu și M. Blecher. Marcel Avramescu constituie un caz spectaculos. Prieten cu Mircea Eliade, el a fost un important scriitor de avangardă, după care a trecut la o literatură de factură ezoterică. La fel de spectaculos este și destinul frânt prematur al lui Blecher. Deși s-a stins la nici treizeci de ani, acesta ne-a lăsat trei romane senzaționale, inspirate din propria lui condiție vulnerabilă. Prozatorul a suferit de o boală incurabilă, tuberculoza osoasă, care i-a provocat mari dureri și care l-a obligat să petreacă timp îndelungat imobilizat într-un corset de ghips. Dacă mă întrebați, toți patru sunt foarte interesanți, fiecare în felul lui. Aparent, cel mai cunoscut rămâne Urmuz. Dar nu știu dacă azi este mai citit decât M. Blecher. Grigore Cugler, cel supranumit și „Urmuz doi", a părăsit Europa și a cântat într-o orchestră simfonică din Buenos Aires. Către sfârșitul vieții a făcut o călătorie prin Europa, iar Monica Lovinescu i-a luat un interviu pentru Europa Liberă. Ulterior, el a fost publicat într-o interesantă carte ce reunea dialoguri cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu și Grigore Cugler. Cioran era celebru prin faptul că nu dădea interviuri. Abia după Revoluție, Gabriel Liiceanu a reușit să îi ia un lung interviu, care a fost comercializat pe casetă video. Pe Blecher, Urmuz și Grigore Cugler i-am și editat. Ce a reprezentat avangarda pentru literatura română? O tentativă de înnoire radicală a literaturii prin renunțarea totală la tradiție și reinventarea literaturii. Ca o curiozitate, volumul *Patru prozatori de avangardă* a apărut în două ediții bilingve. Este vorba despre o versiune româno-spaniolă, urmată de una româno-engleză.

XIII. Fantasticul, între himeră și simbol

V. B. - *Rătăcind printre himere. O panoramă a prozei fantastice* (2020) propune o sinteză remarcabilă. În lumina acestei cercetări, ce definește autenticitatea prozei fantastice? Și cum se transformă fantasticul în epoca postmodernă? Devine el o proiecție a anxietăților colective?

Gh. G. - După cum am mai arătat, fantasticul a constituit subiectul predilect al cărților mele. A vorbi doar despre *Rătăcind printre himere,* ar însemna să nedreptățesc celelalte cărți ale mele. Mă gândesc nu numai la monografiile dedicate lui Mircea Eliade, Mihai Eminescu și Mateiu Caragiale, ci și la două ample lucrări de sinteză precum *Între real și imaginar. Incursiuni în proza fantastică*

franceză din secolul al XIX-lea (2020) și *Istoria prozei fantastice românești* (2023). Nimeni nu s-a ocupat atât de mult de proza fantastică în cultura română! Atenție, vorbesc doar de fantasticul tradițional, nu de SF, nici de literatura *fantasy*. În biografia mea a existat un moment delicat care m-a determinat să revin la literatura fantastică. După împlinirea vârstei de șaizeci de ani, s-a descoperit întâmplător că sufăr de o boală foarte gravă, considerată incurabilă. Am fost trimis urgent la Cluj, unde a urmat o operație destul de dură la colon, apoi o perioadă cumplită de chimioterapie. La vremea respectivă lucram la o carte dedicată miturilor, care a apărut cu o întârziere de câțiva ani. A devenit limpede că, în cele câteva ore de luciditate pe care le aveam în fiecare zi, nu puteam să mă ocup de lucrările teoretice serioase consacrate miturilor. Atunci mi-a venit ideea să îi recitesc pe marii autori francezi de literatură fantastică din secolul al XIX-lea. Pot să spun că am resimțit din plin efectul terapeutic al literaturii. Refugiindu-mă în imaginar, pentru scurt timp reușeam să uit de boală. În paralel, am ținut și un jurnal de sanatoriu, intitulat *Exerciții de supraviețuire* (2019). Deși este vorba despre o carte puțin difuzată, ea a reușit să impresioneze puternic numeroși cititori.

Între real și imaginar. Incursiuni în proza fantastică franceză din secolul al XIX-lea se deschide cu un amplu preambul teoretic în care am discutat marile mituri ale literaturii fantastice, după care am trecut la analiza de text. Materialul a fost împărțit în trei. Mai întâi, m-am ocupat de *Fantasticul de factură romantică*, elaborat în perioada 1830-1850. Aici intră autori precum Jacques Cazotte, Charles Nodier, Honoré de Balzac, Victor Hugo, Charles Rabou, Prosper Mérimée, Eugène Sue, Paul Gavarni. A urmat un capitol dedicat *Povestirii fantastice franceze între 1850 și 1880*. Aici m-am ocupat de autori precum Gérard de Nerval, Barbey d'Aurevilly, cuplul Erckmann-Chatrian, Villiers de l'Isle-Adam. În sfârșit, *Fantasticul interiorizat* vizează două nume sonore: Théophile Gautier și Guy de Maupassant. Chiar dacă trăia sub complexul lui Hoffmann și cel al lui Edgar Allan Poe (tradus de Baudelaire), literatura fantastică franceză nu este cu nimic mai prejos decât creația celor două modele majore. Ea conține o mulțime de capodopere care se citesc cu reală plăcere și azi.

Spre deosebire, *Rătăcind printre himere. O panoramă a literaturii fantastice* reprezintă o amplă sinteză consacrată literaturii fantastice din literatura universală. Mă opresc aici la principalii autori din șaisprezece literaturi. Doar simpla lor trecere în revistă reprezintă un tur de forță. Am început cu literatura americană, din care am selectat doisprezece creatori. Din rândul acestora nu puteau să lipsească Edgar Allan Poe, Henry James, H.P. Lovecraft, Ray Bradbury și Stephen King. Apoi, am trecut la literatura engleză și cea irlandeză. Dintre francezi, am reluat câteva nume sonore din cartea precedentă, la care am adăugat o serie de autori aparținând secolului XX: Maurice Renard, Marcel Jouhandeau, Jean-Louis Bouquet. Dintre autorii germani, nu puteau să lipsească Adelbert von Chamisso, E.T.A. Hoffmann și Hans Heins Ewers. Din păcate, acesta din urmă este foarte puțin cunoscut de către cititorii români. Argentinienii sunt prezenți cu Jorge Luis Borges, Silvina Ocampo, Julio Cortázar și Adolfo Bioy Casares. Literatura rusă este reprezentată de Pușkin, Gogol, Bulgakov și Nikolai Semionovici Leskov. Literatura italiană este ilustrată prin Giovanni Papini, Dino Buzzati și Lampedusa. Dintre austrieci, m-am oprit la un singur autor, dar unul foarte important: Franz Kafka. Nu i-am ignorat nici pe belgienii Jean Ray, Jean Muno și Thomas Owen. Panorama nu putea să fie completă fără prezența câtorva scriitori români. I-am selectat pe Mihai Eminescu, Mircea Eliade și pe Vasile Voiculescu.

În 2023, la Editura Școala Ardeleană, a apărut ampla sinteză intitulată *Istoria prozei fantastice românești.* Este o lucrare unică în cultura română, cea mai complexă dedicată prozei fantastice românești. Ea pornește de la o carte publicată în 2014, intitulată *Orientări în proza fantastică românească.* Acest proiect a fost reluat și adus la zi. Volumul pornește de la studiul marilor clasici, abordează condiția literaturii fantastice în perioada interbelică, se ocupă de proza fantastică de după Al Doilea Război Mondial și urmărește deschiderile de după 1989. Chiar dacă nu este exhaustivă, investigația se oprește la toți marii scriitori români de proză fantastică, de la Mihai

Eminescu, până la Ioan Petru Culianu, Mircea Cărtărescu, Doina Ruști, Octavian Soviany și Dan Stanca.

Deși se mai scrie proză fantastică de bună calitate, ea a decăzut puternic în comparație cu literatura *fantasy*, care, în ultimele decenii, a acaparat centrul interesului. Chiar dacă există numeroase contaminări, hibridizări între fantasticul tradițional, SF și *fantasy,* nu trebuie să uităm că este vorba despre genuri diferite. SF-ul presupune prezența unei teorii (pseudo) științifice, a cărei valabilitate este validată printr-o narațiune. Literatura *fantasy* este mai aproape de lumea basmului, a miraculosului, motiv pentru care ea se adresează mai mult unei anumite vârste. Spre deosebire de celelalte două specii ale literaturii imaginarului, fantasticul este mult mai strâns legat de real. În cadrul acestuia are loc o perturbare temporară care răstoarnă vechile legi ale universului, provocând spaimă. După care lucrurile revin la normal. Nu sunt rare cazurile în care autorii de literatură fantastică scriu și science fiction sau literatură *fantasy*. Este un fenomen explicabil prin apropierea dintre cele trei specii înrudite.

XIV. *Scriitori, cărți, muze. Ipostaze ale discursului amoros în literatura română* (Ed. Tipo Moldova, 2017).

V. B. - În ce măsură considerați că discursul amoros din literatura română are o evoluție specifică, distinctă de modelele europene, și care ar fi criteriile prin care poate fi identificată această particularitate? Cum se articulează relația dintre eros și creație în textele analizate, și în ce mod se poate vorbi despre o „poetică a muzei" în literatura românească?

Gh. G. - De-a lungul timpului, am fost mereu preocupat să abordez noi teme de cercetare. Nu întâmplător, pentru mine literatura a rămas o fascinantă aventură a cunoașterii. Cred că acesta este motivul pentru care am rămas la critica literară și nu am trecut la crearea unor opere de imaginație. Având o curiozitate veșnic vie, mereu am găsit noi domenii fascinante în care să mă afund. După ce am parcurs operele marilor scriitori, a apărut și întrebarea firească referitoare la dimensiunea lor umană. Cum este omul din spatele operei? De aici lectura jurnalelor intime și a corespondenței de dragoste. Nu m-a interesat cancanul, ci în ce măsură marile povești de dragoste au generat opere: romane, nuvele, povestiri, scrisori, jurnale intime, memorii. Cum timp îndelungat cei mai mulți autori au fost bărbați, femeia a constituit, din cele mai vechi timpuri, o muză. În acest sens, putem trimite la mitologia greacă. Marii autori ai antichității își începeau scrierile prin invocarea muzei. Mai târziu, aceste ființe superbe au preluat înfățișare umană. Rolul lor era acela de a aduce inspirația. Este adevărat că, începând cu secolul al XVIII-lea, pe lângă muze, și drogurile au constituit un stimulent puternic al imaginației.

Literatura română are câteva fascinante povești de dragoste, imortalizate în opere literare. Există scriitori care s-au sinucis din dragoste. Este cazul lui Alexandru Odobescu și cel al lui Ilarie Voronca. M-a impresionat puternic trista poveste de dragoste dintre Eminescu și Veronica Micle. Am citit cu real interes corespondența lor, corespondență în care poetul mai strecura și câteva idei despre geneza creațiilor sale. Foarte interesant este și triunghiul erotic alcătuit din Natalia Negru, Ștefan Octavian Iosif și Dimitrie Anghel. Este încă un caz în care dragostea ucide. Ștefan Octavian Iosif se căsătorește cu Natalia Negru, dar între ei intervine cel mai bun prieten al poetului, Dimitrie Anghel. După divorț, Iosif moare de supărare deoarece nu își mai poate vedea fosta soție și fiica. Dar nici Anghel nu are o soartă fericită. Într-o dispută domestică, își amenință soția cu un pistol, trage asupra ei și o rănește superficial. Apoi, cuprins de remușcare, încearcă să se sinucidă.

Există un caz în care trei scriitori s-au îndrăgostit de aceeași muză și fiecare i-a dedicat câte un roman. Este vorba despre Anton Holban, Octav Șuluțiu și Zaharia Stancu. Lucrurile au mers atât de departe încât Anton Holban și Octav Șuluțiu, cândva doi prieteni foarte buni, au ajuns să nu își mai vorbească. Evident, frumoasa și bogata Lydia Manolovici, eroina romanului *Jocurile Daniei* de Anton Holban, a ales o căsătorie mult mai avantajoasă. Și poate că nu numai la insistențele părinților.

Există apoi fascinanta poveste de dragoste dintre Maitreyi și Mircea Eliade, care a generat unul dintre cele mai frumoase romane de dragoste din literatura română.

Pentru a cunoaște lucrurile în detaliu, trebuie să parcurgem și romanul-replică scris, după mai bine de patruzeci de ani, de Maitreyi, care astfel demonstrează că *Dragostea nu moare.* Este interesant felul în care, în inima femeii care se apropia de senectute se trezește, la o distanță de patruzeci de ani, o dragoste mistuitoare după ce se întâlnește la Calcutta cu indianistul Sergiu Al-George, care îi vorbește despre romanul pe care i l-a dedicat Eliade. Iubirea renaște cu atâta intensitate, încât Maitreyi merge la Chicago să își revadă marea dragoste din tinerețe. Dar nu o face oricum, ci sub pretextul unor conferințe despre Rabindranath Tagore, care i-a fost mentor spiritual încă din copilărie.

Puțină lume știe că, înainte de a merge în India, Eliade trăiește o altă poveste de dragoste alături de Rica Botez, o studentă de la Litere. Este o iubire la care scriitorul renunță pentru a-și putea continua studiile. Ruptura definitivă dintre cei doi a avut loc abia după întoarcerea lui Eliade în țară. Desigur, am putea discuta și despre iubirea dintre Octavian și Veturia Goga, dintre Nae Ionescu și Elena-Margareta Fotino, despre muzele lui Lucian Blaga, despre iubirea dintre Marin Preda și Aurora Cornu sau de cea dintre Emil Cioran și Friedgard Thoma. Fiecare pasiune este trăită într-o manieră proprie, așa că e greu să facem comparații. O primă versiune a cărții despre muze a apărut în 2017, iar ediția a doua a văzut lumina tiparului în 2022.

XV. *Mitografii. Incursiuni într-o bibliotecă mitologică* (Ed. Ecou Transilvan, 2021).

V. B. - Cum ați definit criteriile de selecție pentru corpusul mitologic analizat, având în vedere vasta tradiție comparatistă a mitografiei europene și extraeuropene? Care considerați că este rolul mitului în reconfigurarea imaginarului literar contemporan și cum se reflectă acest lucru în exemplele pe care le analizați?

Gh. G. - De când mă știu, am resimțit o puternică fascinație pentru mituri și mitologie. Asemenea basmelor la vârsta copilăriei, ele au constituit o posibilitate de depășire a banalului cotidian, facilitând pătrunderea într-o fascinantă lume imaginară, în care mă așteptau eroii legendari și ființele fabuloase. Printre cărțile care mi-au marcat adolescența s-au numărat *Din marile legende ale lumii* și *Legendele Olimpului*. Mai târziu, în calitate de exeget, am început să identific în mod sistematic prezența elementelor mitice în creațiile literare. M-a interesat îndeosebi maniera în care s-a trecut de la *mythos* la *logos*, adică de la mitologie la cuvântul scris, la literatură. Opera lui Mircea Eliade a oferit un excelent exemplu în acest sens. Nu întâmplător, reputatul savant și prozator vedea în literatură o fiică a mitologiei. Pătrunderea miturilor în literatură reprezintă un fenomen firesc, creațiile artistice contribuind din plin la transmiterea și la supraviețuirea marilor mituri ale Antichității. Literatura a fost întotdeauna principalul depozitar și vehicul al miturilor. Este greu să înțelegem cultura europeană fără cunoașterea în profunzime a mitologiei greco-latine. Cum omul modern are nevoie de mituri pentru a conferi existenței sale un sens mai adânc, nu este întâmplător faptul că mitologia a constituit un important subiect de inspirație pentru scriitori. Octavian Paler spunea că mitologia este încântătoare deoarece, spre deosebire de realitate, ne face să credem în cântecul sirenelor. Marile mituri ne-au parvenit prin intermediul literaturii. Putem afirma că reelaborarea temelor și a motivelor mitice reprezintă o constantă a literaturii. Subiectele și imaginile mitologice sunt mereu reinterpretate din perspectiva actualității.

Cartea vine să ilustreze maniera în care marile mituri au fost oglindite în operele literare. Urmărind relația dintre mit și literatură, în elaborarea ei am parcurs o întreagă bibliotecă mitologică. Am început să lucrez la amplul studiu prin 2017, dar a trebuit să amân proiectul din cauza bolii. Într-o primă secțiune, m-am ocupat de câțiva dintre cei mai importanți cercetări ai miturilor: Roland Barthes, Pierre Brunel, Robert Graves, Gérard Denizeau, Joseph Campbell, Heinrich Zimmer, Denis de Rougemont, Gilbert Durand, Umberto Eco, Georges Duby, Jean Rousset, Northrop Frye, Neil Gaiman. Dintre cercetătorii români, m-am oprit la G. Călinescu, Mircea Eliade, Octavian Paler, Victor Kernbach, Andrei Oișteanu, Silviu Angelescu, Ștefan Borbély, Adriana Babeți, Șerban Foarță etc. Lecturile au aparținut literatului, care nu a încercat să i se substituie folcloriștilor, etnologilor,

cercetătorilor miturilor sau istoricilor religiilor. Dintre marile mituri investigate m-am oprit la legendele Sfântului Graal, la ciclul Regelui Arthur, la mitul iubirii cavalerești, la povestea de dragoste dintre Tristan și Isolda, la mitul lui Don Juan, la cel al lui Don Quijote etc. Nu am neglijat nici ținuturile legendare precum Cucania. Mi-am extins observațiile și asupra mitologiei nordice, mult mai puțin cunoscută decât cea greco-romană. Un capitol consistent este dedicat și mitologiei românești.

XVI. *Incursiuni în imaginarul ezoteric* (Ed. Școala Ardeleană, 2022)

V. B. - În analiza dvs. asupra temelor ezoterice, cum se poate distinge granița dintre imaginația simbolică și speculația pseudo-mistică? Ce anume determină, în opinia dvs., interesul constant al scriitorilor pentru ezoterism – este o nevoie de simbol, de transcendență, sau un răspuns literar la criza modernității? Care sunt structurile simbolice fundamentale ale imaginarului ezoteric românesc și în ce mod se racordează acestea la tradițiile occidentale (hermetism, alchimie, gnosticism)?

Gh. G. - Este suficient ca o carte să poarte în titlu cuvinte precum *secret*, *mister*, *ascuns*, *taină* sau *ocult* pentru ca ea să atragă imediat atenția, seducând cititorii prin promisiunea dezvăluirii unor lucruri mai puțin accesibile, interzise profanilor. De aici rolul inițiatic al cărților, care promit o fascinantă incursiune în inima misterului. Omul a fost întotdeauna fascinat de tot ceea ce este ascuns, de marile taine. Nu întâmplător, asemenea mitologiei, ezoterismul a influențat evoluția literaturii, îndeosebi cea a literaturii fantastice, a operelor bazate pe mister, oferind numeroase surse de inspirație. De regulă, literatura fantastică presupune prezența semnificațiilor ascunse, alcătuind o captivantă inițiere în inima misterului. Arta reprezintă o modalitate de a pătrunde în profunzimea psihicului uman, de a releva semnificațiile adânci și legăturile tainice dintre fenomenele care scapă gândirii raționale. De cele mai multe ori, mesajele camuflate sunt transmise cu ajutorul simbolurilor. Îi revine cititorului atent provocarea să decripteze fețele ascunse ale operei, lectura transformându-se într-un fascinant proces inițiatic. Literatura ezoterică i se adresează unui cititor avizat care, plimbându-se printr-o pădure de simboluri, nu numai că nu se rătăcește, ci resimte din plin voluptatea spirituală a devoalării marilor taine. Materialul parcurs vizează atât lucrările teoretice consacrate ezoterismului și ocultismului, cât și operele de imaginație, scrierile literare care se bucură de un binemeritat prestigiu. Desigur, numărul lor este mult mai mare. Fără să fie exhaustiv, comentariul se oprește la câțiva autori de referință din patrimoniul literaturii române și universale.

Ezoterismul reprezintă un domeniu foarte puțin asumat în cultura română. Există doar câțiva cercetători care au abordat fenomenul. Mă gândesc la Mircea Eliade, Vasile Lovinescu, Cornel Ungureanu, Marcel Tolcea, Radu Cernătescu, Constantina Raveca Buleu. Ezoterismul și ocultismul au constituit niște domenii tabu în totalitarism. Am fost plăcut surprins când am văzut că în Franța a apărut deja cu mult timp în urmă o *Antologie literară a ocultismului*, ceea ce la noi a fost de neconceput. A fost nevoie de deschiderea de după 1989 pentru ca studiile de referință în domeniu să poată intra în țară. Primii autori „ezoterici" pe care i-am parcurs au fost Mircea Eliade și Vasile Lovinescu. Apoi am fost intrigat de cazul Hasdeu. Am citit cu mare interes cele cinci volume din *Arhiva spiritistă* a savantului, lucrări ce conțin procesele-verbale ale ședințelor de spiritism organizate de către acesta. Am vizitat de mai multe ori castelul de la Câmpina, ceea ce a făcut ca interesul meu să crească și mai mult. Nu poți să nu rămâi impresionat în momentul în care parcurgi dialogul dintre Hasdeu și fiica lui Iulia, aflată în lumea de dincolo. O altă lucrare șocantă este *Sic Cogito*, în care savantul *își pune marile întrebări despre viață, moarte, om. Șocantă este afirmația* lui Hasdeu privind adevăratul autor al cărții: el sau fiica lui, cea care i-a sugerat *întregul demers*.

Este surprinzător faptul că un scriitor realist precum G. Călinescu a avut preocupări și în sfera ezoterismului, lucru foarte puțin cunoscut. Despre Bucura Dumbravă se știu foarte puține lucruri. Tot așa despre Marcel-Mihail Avramescu, care a oscilat între avangardă și ezoterism. Un personaj fascinant este apoi Emanuel Swedenborg, una dintre cele

mai misterioase și mai complexe personalități ale Scandinaviei. Nu întâmplător, Balzac l-a numit un „Buddha al Nordului", iar Borges l-a considerat omul cel mai extraordinar din istorie. Foarte puțină lume știe că, pe lângă marile romane realiste ce alcătuiesc „Comedia umană", Balzac este și autorul unor importante proze fantastice, care deschid o altă dimensiune a creației sale. Pornind de la ideile lui Swedenborg, prozatorul scrie romanul *Séraphita*, care exprimă adevăratul său mesaj mistic. Prelucrând mitul androginului, Balzac reușește să creeze un personaj insolit, care apare când în ipostază de bărbat, când în ipostază de femeie. Dar nu puteam să nu vorbesc și despre ezoterismul lui Dante, despre W.B. Yeats, despre excelentul roman al lui J.-K. Huysmans, *Liturghia neagră*, despre jurnalul ocult al lui August Strindberg, despre Gustav Meyrink și mulți alții. Dintre scriitorii români, pe lângă Hasdeu, Bucura Dumbravă și Vasile Lovinescu, m-am ocupat foarte mult de Mircea Eliade, de Sadoveanu, Adrian Maniu și Gellu Naum. În elaborarea cărții, m-a ajutat o bogata bibliografie critică *în limba* franceză.

Lucrurile nu s-au oprit aici, deoarece preocupările din *Incursiuni în imaginarul ezoteric* au fost continuate în *Fascinația lumilor ficționale. Studii de literatură română și universală* (Editura Neuma, 2024). Cartea reprezintă o nouă pledoarie pentru imaginar. Sub acest aspect, ea se situează în prelungirea câtorva studii pe care le-am publicat în ultimii ani: ***Între real și imaginar. Incursiuni în proza fantastică franceză din secolul al XIX-lea*** (2020), *Rătăcind printre himere. O panoramă a prozei fantastice* (2020), *Mitografii. Incursiuni într-o bibliotecă mitologică* (2021), *Incursiuni în imaginarul ezoteric* (2022) și *Istoria prozei fantastice românești* (2023). Cititor împătimit, am fost mereu fascinat de lumile ficționale. În copilărie, am trăit sub mirajul basmelor, după care am descoperit universul fabulos al miturilor. Această înclinație spre tărâmurile imaginare m-a îndreptat în mod firesc înspre capodoperele prozei fantastice. Am apreciat această literatură deoarece am conștientizat faptul că ea înseamnă altceva decât romanele de investigație socială pe care le propune marea literatură realistă. Imaginarul m-a cucerit prin faptul că reprezintă o fascinantă incursiune în inima misterului. Călătorind prin niște insolite lumi ficționale, am trăit o mirifică aventură spirituală. Proza fantastică are meritul de a demonstra că realul este banal doar în aparență și că adevăratele semnificații sunt adesea camuflate în spatele aparențelor. Lumea nu ascultă numai de preceptele rațiunii, ci există și o serie de legături tainice și de cauzalități misterioase. Fenomenul a fost relevat magistral în literatura lui Mircea Eliade pornind de la ingenioasa lui teorie a sacrului camuflat în profan. Mizând pe dimensiunea ezoterică a lucrurilor, literatura fantastică nu i se adresează unui cititor comod, obișnuit să primească totul de-a gata de la un scriitor omniscient. O literatură care mizează pe rațiune și pe legile cauzalității ucide misterul. Plonjarea în imaginar îl obligă pe cititor la un subtil act hermeneutic prin decriptarea simbolurilor, a miturilor, a tainelor proliferante, a semnificațiilor oculte ale textului.

Drept consecință, opțiunea pentru anumiți creatori nu a fost întâmplătoare. Autori precum Jorge Luis Borges, H.P. Lovecraft, Gustav Meyrink, Jan Potocki, Achim von Arnim, F. Scott Fitzgerald, Hanns Heinz Ewers, Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu reprezintă niște adevărați maeștri ai literaturii fantastice. Ai plonjării în inima misterului. În mod firesc, de unii dintre ei m-am ocupat și în cărțile mele anterioare. Lor li se adaugă numeroși autori care, deși nu s-au dedicat exclusiv literaturii fantastice, au resimțit aceeași puternică fascinație a imaginarului: William Shakespeare, Johann Wolfgang Goethe, Thomas Mann, August Strindberg, Jérôme Bixby, John Updike, Paulo Coelho, Georges Bernanos. În felul acesta se explică frecventele lor proiecții în sfera lumilor ficționale și a mitologiei, îndepărtarea de realismul tradițional. Nu au fost ignorați nici câțiva scriitorii români importanți, care au oscilat între fantezie și mimesis, autori de care m-am ocupat mai puțin în cărțile mele anterioare. Este vorba despre Gabriel Chifu, Ștefan Mitroi, Dumitru Țepeneag și Horia Bădescu. Lor li se adaugă două repere majore la care revin mereu: Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu.

XVII. *Prolegomene la o istorie a diarismului românesc*

V. B. - Cea mai recentă și extrem de interesantă pentru o largă categorie de cititori este *Prolegomene la o istorie a diarismului românesc*, Editura Eikon, 2025. Nu este, totuși, diarismul românesc prea adesea privit cu indulgență critică? În ce măsură justifică el cu adevărat ambiția unei „istorii" și nu doar a unei antologii selective a confesiunilor literare? Când vorbim despre „autenticitate" în jurnalele românești, nu cădem într-un mit comod? Nu sunt aceste jurnale, de fapt, texte profund regizate, construite pentru posteritate, mai degrabă decât documente sincere ale eului? Nu credeți că mitul jurnalului ca „spațiu al libertății interioare" este serios afectat de compromisurile făcute de mulți autori în fața cenzurii politice și morale?

Gh. G. - Parcurgerea unui număr important de jurnale intime readuce în actualitate condiția autoreflexivă a scriitorului român, investigat în ipostaza lui de Narcis modern ce se privește în oglinda subiectivă a caietului său de însemnări. Lucrarea mizează pe împletirea sugestiilor oferite de teoria literaturii cu cele venite din sfera istoriei literare. Drept consecință, ea conține două secțiuni distincte, inegale ca întindere. Prima parte circumscrie poetica jurnalului intim prin trecerea în revistă a mai multor lucrări de referință: *Ficțiunea jurnalului intim* și *Genurile biograficului,* de Eugen Simion, *Literatura subiectivă* și *Literatura română subiectivă de la origini până la 1990. Jurnalul intim. Autobiografia literară,* de Ioan Holban, *Cealaltă față a prozei,* de Mihai Zamfir, *Literatura română în postceaușism I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare,* de Dan C. Mihăilescu, *De veghe în oglindă* și *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea,* de Mircea Mihăieș, *Aide-mémoire*. *Aspecte ale memorialisticii românești,* de Al. Cistelecan, *Metamorfozele oglinzii. Imaginarul jurnalului românesc,* de Anca Ursa, *Confesiunile eului feminin,* de Liana Cozea, *Adevăr și mistificare în jurnale și memorii apărute după 1989*, de Ana Selejan. Desigur, nu au fost ignorate nici sugestiile oferite de cercetătorii de marcă din străinătate: Georges Gusdorf, Phillipe Lejeune, Jean Rousset, Alain Girard, Gérard Genette, Gustav René Hocke, Michèle Leleu, Jacques Le Rider, Béatrice Didier și alții.

Odată fixate principalele coordonate teoretice ale diarismului, mult mai amplă, partea a doua a investigației reconstituie *Metamorfozele autoficțiunii în literatura română.* Pe parcursul mai multor sute de pagini au fost analizate principalele ipostaze pe care le-a cunoscut jurnalul intim românesc de-a lungul timpului. Operele comentate au fost abordate în ordine cronologică, de regulă o cronologie a începerii redactării însemnărilor și nu a datei publicării lor. În cazul egoficțiunilor ce străbat mai multe etape istorice distincte, s-a ținut cont de perioada reprezentativă reflectată de către autori. Fără să aspire la exhaustivitate, dar abordând lucrările de referință din domeniul cercetat, studiul de față constituie o amplă panoramă a diaristicii românești. O veritabilă istorie a acesteia.

Abordarea cronologică vizează mai întâi întemeietorii diarismului românesc din secolul al XIX-lea. Urmează jurnalele perioadei interbelice, autoficțiunile epocii totalitare, marile jurnale ale exilului și egoficțiunile perioadei postdecembriste. În ciuda numărului mare al scriitorilor analizați, lucrarea are un caracter deschis. Aceasta deoarece diarismul românesc se îmbogățește an de an cu noi lucrări de referință. Având în vedere imensitatea materialului, m-am limitat doar la jurnalele scriitorilor sau la însemnările legate de aceștia. În operele lor pot fi identificate, cu predilecție, adevăratele valori artistice. Ei sunt cei care pot transforma însemnările zilnice în artă autentică, depășind statutul de literatură de frontieră. În plus, jurnalele scriitorilor fac numeroase trimiteri la geneza unor opere majore și conțin informații utile privind concepția lor despre literatură. Pentru fiecare epocă investigată, criteriul selectării textelor a fost cel al reprezentativității, al valorii estetice și documentare. Cei 56 de autori selectați reușesc să ilustreze metamorfozele pe care le-au cunoscut egoficțiunile de la Titu Maiorescu, considerat părintele diaristicii românești, până la Mircea Cărtărescu și la ceilalți reprezentanți de azi ai genului.

Nucleul de bază al cărții se găsește în studiul intitulat *Narcis și oglinda fermecată. Metamorfozele jurnalului intim în literatura română,* apărut la Editura Tipo Moldova din Iași în 2012. Tipărirea unei versiuni mai ample a lucrării se justifică prin numeroasele jurnale

intime apărute între timp, fapt ce vorbește despre vitalitatea deosebită a genului. Spre deosebire de cartea anterioară, *Prolegomene la o istorie a diarismului românesc* aduce în prim-plan numeroase nume noi, precum: Ilarie Voronca, Virgil Mazilescu, Ana Blandiana, Eugen Simion (în calitate de autor de jurnale intime), Nicolae Manolescu, Cornel Ungureanu, Corin Braga, Augustin Buzura, Cristian Popescu, Victor Felea, Paul Cornea, Radu Vancu. În mod firesc, celelalte capitole au fost revizuite, informația fiind adusă la zi. Am introdus în carte și doi autori care nu au reușit să se impună în plan național, dar care și-au pus puternic amprenta asupra vieții culturale din Maramureș. Este vorba despre Vasile Radu Ghenceanu și Augustin Cozmuța, foștii mei colegi din redacția revistei *Nord Literar* din Baia Mare. Activitatea lor exemplară merită să fie readusă în actualitate.

Ampla investigație reușește să sugereze marea diversitate a egoficțiunilor, caracterul lor proteiform. Cronică a evenimentelor cotidiene, radiografii acide ale unor epoci istorice, autobiografii subiective, modalități de autocunoaștere, note de lectură, meditații despre artă și despre condiția scriitorului, laboratoare ale unor opere aflate în curs de elaborare, jurnalele intime se transformă adesea în niște scrieri semnificative, ce reușesc să întregească și chiar să concureze operele majore. Nu întâmplător, ele pot constitui punctul de pornire al unor romane și/sau autobiografii. Jurnalele elaborate pe ascuns în perioada totalitară și cele redactate în exil reflectă, de regulă, discrepanțele existente între sistemul de valori promovat de societatea timpului și idealul la care aspiră autorii egoficțiunilor. Asemenea creații insistă pe nevoia de a justifica diferențele existente între scriitor și lumea în care acesta trăiește. Din punct de vedere cantitativ (și nu numai), deosebirile dintre opere pot să fie uriașe. Unele însemnări se limitează la câteva zeci de pagini, în timp ce altele pot ajunge la mai multe sute sau chiar mii. În literatura română, avem câțiva autori care au ținut jurnal intim din adolescență, până la senectute. Este cazul lui Titu Maiorescu și cel al lui Mircea Eliade. Se întâmplă mai rar ca un scriitor să se impună prin intermediul jurnalului intim pe care ni l-a lăsat. Există însă și asemenea cazuri excepționale. Un bun exemplu este Jeni Acterian, care a devenit cunoscută tocmai datorită confesiunilor sale. De regulă, editurile preferă să tipărească însemnările autorilor consacrați, care au reușit să devină cunoscuți prin intermediul altor genuri literare. Valoarea acestor creații este cea care trezește interesul și pentru notațiile de factură diaristică.

În plin totalitarism, criza literaturii autobiografice i-a determinat pe criticii literari să se întrebe *De ce nu avem jurnal intim în literatura română?* Într-o manieră ușor modificată și aplicată unei alte forme narative, întrebarea reactualiza una dintre marile dileme ale perioadei interbelice: *De ce nu avem roman?* În realitate, jurnale intime existau, dar nu puteau fi publicate. Mai ales că multe dintre ele purtau parafa scriitorilor din exil, fără drept de semnătură în țară. Ca urmare a proliferării excesive a literaturii autobiografice după 1990, semnificațiile interogației s-au inversat. În consecință, exegetul de azi trebuie să răspundă la întrebări de tipul: *De ce avem jurnal intim? În ce constă poetica acestuia? Care ar fi criteriile după care se poate, totuși, stabili o tipologie a intimismului românesc?*

Asemenea romanului, jurnalul intim reprezintă un gen situat în zodia lui Proteu. Diarismul a avut o istorie sinuoasă, evoluția lui culminând în anii noștri cu apariția jurnalului electronic, *blogul*. Începuturile timide din secolul al XIX-lea au fost urmate, între cele două războaie mondiale, de o perioadă de relativă normalitate, ce a oferit condițiile necesare apariției unor lucrări de referință. Interdicțiile din anii comunismului au deturnat evoluția firească a genului, chiar dacă s-a scris și o importantă literatură de sertar. În paralel, au fost redactate marile jurnale ale exilului, cărți-conștiință ale unei epoci de restriște. Odată cu veritabila explozie de autoficțiuni din perioada postdecembristă, putem afirma că intimismul românesc s-a sincronizat cu cel occidental și a dat o serie de capodopere în domeniu. Mai mult, prin jurnalele exilului și prin literatura de sertar scrisă în anii totalitarismului, diarismul românesc prezintă o serie de trăsături proprii, care îl individualizează în cadrul intimismului european. Chiar dacă marile modele ale genului vin dinspre Occident, prin tematica abordată, memorialistica românească se apropie de multe

ori mai mult de literatura Estului.

Deși intimismul formează o importantă modalitate de cunoaștere a eului și a lumii înconjurătoare, trebuie să specificăm faptul că dimensiunea estetică nu constituie o condiție obligatorie a autoficțiunii. Însemnările zilnice nu sunt apanajul exclusiv al literaților, dar pot alcătui o ușă deschisă înspre literatură. Oameni aparținând celor mai diverse vârste, profesii și categorii sociale, având exigențe extrem de diferite față de actul scriiturii, vor să depună mărturie despre lumea prin care au trecut, transformându-și notațiile într-un veritabil document de existență. Sub acest aspect, extrem de interesante se dovedesc jurnalele filosofilor. Se știe ce vâlvă a făcut la apariție *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu, ce viza și un raport specific dintre un maestru spiritual (Constantin Noica) și discipolii săi (Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu). Nu trebuie uitat faptul că, timp îndelungat, scriitura intimă a fost privită și la noi cu un anumit dispreț, ca o scriitură de rang inferior, fiind considerată sub valoarea altor genuri care și-au câștigat deja noblețea în timp (cum ar fi poezia sau romanul). Sfidând rigorile de creație ale marilor opere, autoficțiunile se nasc, adesea, tocmai în momentele de criză. Uneori, ele reușesc să depășească rolul de cenușărese, nu se reduc la simplul statut de laborator, de șantier, detronând sau substituindu-se marilor opere. Acest lucru se întâmplă și cu textele analizate în lucrarea de față. În cazul comentariilor, am acordat o atenție deosebită confesiunilor cu valoare metatextuală, prin care fiecare autor încearcă să își exprime propria poetică a intimismului. Analizele au încercat să releve caracterul specific al operelor, maniera particulară în care fiecare autor concepe diarismul. Investigația nu s-a oprit doar la aspectele de ordin formal, jurnalul fiind abordat și în calitatea lui de *document uman,* de *cronică* a unei epoci. De aici insistența pe *ceea ce* se povestește, nu numai pe *cum* se povestește. Relațiile dintre diarist, operă, destinatar, raportul dintre eul confesator și lumea pe care o reflectă s-au găsit în centrul comentariilor. Acestea argumentează din plin *de ce avem jurnal* și formele proteice pe care acesta le îmbracă.

Există o veritabilă modă a egoficțiunilor în literatura română contemporană. Este vorba despre o direcție ce redescoperă nevoia de autenticitate de care erau animați marii prozatori interbelici, pentru care exprimarea sinceră, necenzurată, la persoana întâi singular a devenit sinonimă cu romanul modern. Nevoia de confesiune și libertatea totală de exprimare reprezintă calități ce garantează atractivitatea genului. Asemenea romanului, jurnalul intim este un gen acaparator, în care poate intra orice, de la confesiunile cele mai banale, la meditațiile cele mai profunde. Într-un moment existențial extrem de dificil, pe care nu știam dacă îl voi putea depăși cu bine, eu însumi am resimțit nevoia să țin un *jurnal de sanatoriu*, pe care l-am intitulat *Exerciții de supraviețuire* (2019).

XVIII. *Experiența personală și exerciții de supraviețuire*

V. B. - Despre geneza textului *Exerciții de supraviețuire. Jurnal de sanatoriu* (2019) și experiența personală. Ce v-a determinat să transformați o experiență trăită în sanatoriu într-un jurnal literar? A fost mai curând necesitate, reflecție sau disciplină a supraviețuirii?

Gh. G. - Deși visul oricărui autor este acela să creeze și să își publice operele, speram să nu fiu obligat vreodată să scriu o asemenea carte. Mai exact, să nu fiu nevoit să țin un asemenea jurnal al suferinței. Am admirat la M. Blecher, marele bolnav al literaturii române, puterea de a transforma suferința în creație, dar nu credeam că, la un moment dat, mi se va întâmpla și mie ceva asemănător. Și că supliciul este atât de aproape. Și este atât de greu de îndurat. Când ești diagnosticat cu o boală incurabilă, simți cum, dintr-o dată, totul s-a sfârșit. Că nimic nu mai are niciun rost. Brusc, prioritățile se schimbă în mod radical. Măruntele frământări cotidiene încep să te lase indiferent. În cazul meu, totul s-a petrecut foarte repede. Și poate că a fost o șansă că nu mi s-a dat prea mult timp de gândire. De la diagnosticul dur până la operație a trecut doar o săptămână. Drept consecință, nu prea am avut răgazul necesar să conștientizez ceea ce mi se întâmplă.

Nu îmi venea să cred că ceea ce se petrece este adevărat, deoarece nu mă durea nimic. Aveam modeste dereglări ale tranzitului

intestinal, motiv pentru care, la un moment dat, i-am făcut o vizită vecinului meu, medic internist. Acesta m-a consultat la ecograf, a văzut că toate organele interne îmi sunt în ordine și a concluzionat că am colon iritabil. Mi-a prescris un tratament și am crezut că totul este în regulă. Din păcate, medicația nu a avut efectul scontat, așa că am repetat cura. Degeaba. Dar, cum nu aveam dureri și nici sângerări, nu mi-am făcut probleme prea mari. Apoi, timp de câteva luni, am fost ocupat cu amenajarea noii locuințe și cu mutarea bibliotecii. O muncă de Sisif. Mi-am adunat cărțile în niște saci de rafie și, în fiecare zi, transportam cu mașina între doi și cinci saci. I-am numărat abia la sfârșit. Erau peste două sute șaizeci! Problema e că nici în noua locuință nu aveam prea mult spațiu de depozitare, deoarece fosta proprietară nu și-a mutat mobila la timp.

A venit toamna și, fiindcă am vândut vechiul apartament, a trebuit să ne mutăm. Cum între timp a început noul an universitar și unele simptome îmi creau suspiciuni, m-am gândit să fac o colonoscopie. Nu aș fi avut curajul să apelez la o asemenea investigație dacă nu știam că doctorul Zota, fiul distinsului meu coleg și prieten, face acest lucru sub anestezie, adormindu-și pacienții. Soția mea a trecut printr-o asemenea experiență delicată înaintea mea și, din fericire, nu i s-a descoperit nimic. Eram destul de calm, deoarece până și medicul de familie m-a asigurat că nu trebuie să îmi fac probleme deosebite. Din păcate, verdictul nu a fost cel așteptat. Colonul meu era atacat și trebuia intervenit urgent. Câteva zile mai târziu eram operat, iar peste câteva săptămâni începeam chimioterapia. O experiență și mai dură decât intervenția chirurgicală, deoarece a durat vreo șapte luni și a avut efecte secundare teribile.

Deoarece îmi notam oricum datele la care trebuia să mă prezint la tratamente și la controalele periodice, m-am gândit să țin un fel de jurnal de sanatoriu. În felul acesta, puteam avea documentul exact al suferințelor îndurate, dar și al speranței că boala poate fi învinsă. Din păcate, rândurile de față nu promit o lectură agreabilă. Simpla lor parcurgere mă poate face să retrăiesc cele mai dificile clipe din existența mea. Dar nici nu pot să uit totul și să mă prefac că nu s-a întâmplat nimic. În definitiv, am trăit o experiență care m-a marcat teribil. Însemnările au fost redactate în ordine cronologică, așa că respectă cu strictețe regulile de bază ale diarismului. Ele vizează perioada cuprinsă între 5 noiembrie 2018, dată când am fost diagnosticat cu cancer la colon, și ziua de 20 septembrie 2019, când am încheiat un lung șir de tratamente, iar rezultatele investigațiilor au demonstrat că am depășit momentul de cumpănă. Ca orice bun diarist, mi-am propus să radiografiez, cu maximă luciditate, stările de spirit pe care le-am trăit în timpul bolii. De altfel, jurnalul intim este un gen al biograficului pe care, în calitate de istoric, critic și teoretician literar, l-am analizat în mod minuțios în lucrarea intitulată *Narcis și oglinda fermecată. Metamorfozele jurnalului intim în literatura română* (2012). Culmea e că și unii dintre prieteni m-au îndemnat să îmi notez observațiile, afirmând că ele pot alcătui subiectul unui roman de excepție. Nu am scris un roman. Am refuzat ficțiunea. A ieșit acest jurnal de sanatoriu, ce reflectă câte ceva din suferințele îndurate. Notațiile nu sunt chiar zilnice, deoarece acest lucru ar fi însemnat să mă repet prea mult. Or, suferința era unică și constantă. În plus, în momentele în care mă simțeam ceva mai bine, încercam să uit de boală evadând în lectură și în scris. Altfel aș fi înnebunit. Din fericire, am avut ocazia să resimt din plin atât rolul terapeutic al lecturii, cât și cel al scrisului. În circumstanțele date, o funcție mai importantă decât cea cognitivă. Desigur, condiția mea fizică precară nu îmi permitea să muncesc prea mult. Ca să îmi abat gândurile de la ideea terifiantă a bolii, m-am gândit să termin studiul despre mituri la care tocmai lucram. Proiectul era însă excesiv de ambițios. Parcurgerea unor docte lucrări teoretice constituia o lectură mult prea pretențioasă pentru un proaspăt operat care abia putea să stea la masa de lucru. Mă obosea și avansam foarte greu. Lectura trebuia să constituie o veritabilă delectare. Un refugiu în imaginar. Drept urmare, m-am întors la marea mea pasiune, literatura fantastică. În loc de studii teoretice, am început să citesc literatură propriu-zisă. Și cum am publicat deja o sinteză despre proza fantastică românească (*Orientări în proza fantastică românească*, 2014), m-am

gândit la o lucrare despre fantasticul în literatura universală. Desigur, tentativa era mult prea îndrăzneață pentru un om care nu știe cât mai are de trăit. Așa că m-am decis să o iau pe etape. Am început cu literatura franceză, unde secolul al XIX-lea a constituit o veritabilă epocă de aur. Drept consecință, i-am recitit cu real interes pe marii autori: Honoré de Balzac, Prosper Mérimée, Gérard de Nerval, Barbey d'Aurévilly, Villiers de l'Isle-Adam, Théophile Gautier, Guy de Maupassant și alții. Eram curios să văd ce îmi mai spun aceste nume după câteva decenii. Din fericire, re-lectura mi-a demonstrat faptul că marile opere nu îmbătrânesc niciodată. La studiul despre fantastic am lucrat în paralel cu aceste însemnări de jurnal. Pentru prima oară în viață mi s-a întâmplat să elaborez, simultan, mai multe cărți. E o metodă pe care nu o agreez, deoarece îmi vine greu să trec de la un subiect la altul. De obicei, tema pe care o abordez mă acaparează în totalitate.

După zece luni, concediul meu medical s-a încheiat. Puteam să-l mai prelungesc, dar ratam începutul anului universitar, iar lucrurile s-ar fi complicat. Și cartea despre proza fantastică franceză era aproape gata. Fiind încă slăbit și aflându-mă sub influența puternică a chimioterapiei, nu știam dacă sunt suficient de pregătit ca să îmi reiau activitatea. Dacă nu e cumva prea devreme. Oboseam repede, dar mă simțeam mult mai bine decât în urmă cu câteva luni. După cumplita experiență trăită, am rămas cu impresia că boala mi-a răpit un an din viață. Un an pe care nimeni nu mi-l mai dă înapoi. Ca și armata. Un interval care ar fi putut fi folosit mult mai bine pentru altceva. În naivitatea mea, am crezut că, fiind operat în luna noiembrie, voi putea reveni la catedră cel târziu în semestrul al doilea, adică începând din februarie. Nici vorbă. Efectele chimioterapiei se măsoară în ani. Dar cum ultimele analize au ieșit bine, mulțumită priceperii medicilor care m-au tratat, mi s-a mai acordat o șansă. Am primit o amânare. Speram să profit și să fiu demn de ea. M-am întors, deci, la catedră la începutul noului an universitar 2019-2020. Iar în anii ce au urmat am publicat câteva din cele mai reușite cărți ale mele.

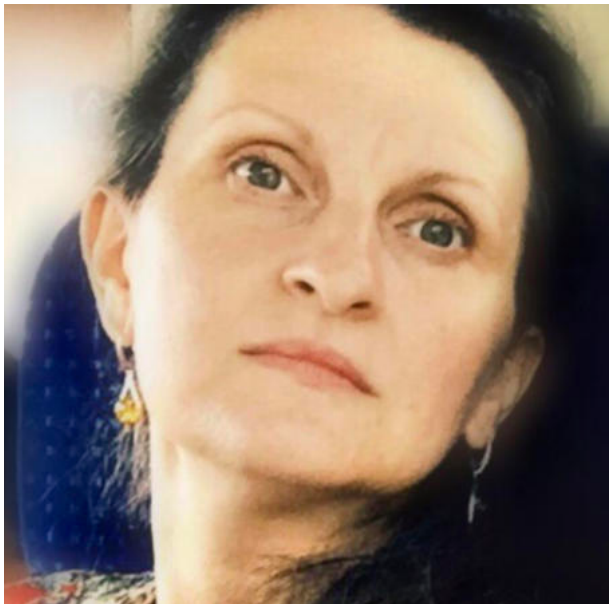
M-am gândit mult timp care ar fi titlul potrivit pentru aceste însemnări. Mi-au trecut prin minte mai multe variante posibile: *Orfeu în infern, Dincoace și dincolo de Styx, Jurnal de sanatoriu, Zodia cancerului, Între două lumi, Un sezon în infern* etc. Deși sunau bine, unele versiuni au mai fost utilizate și de alții, așa că am renunțat la ele. Până la urmă, am optat pentru *Exerciții de supraviețuire. Jurnal de sanatoriu*. Este titlul care sugerează foarte bine ceea ce mi s-a întâmplat. De fapt, asta am încercat. Să supraviețuiesc în cele mai grele clipe ale vieții mele. Deocamdată, am reușit. Știu bine însă că lupta nu s-a încheiat. Că totul nu este altceva decât un provizorat.

XIX. Concluzie: menirea criticului

V. B. - Pentru a încheia, permiteți-mi o dublă întrebare de ordin meta-critic: Care credeți că este, astăzi, responsabilitatea criticului literar în raport cu autorul, cu cititorul și cu tradiția? Și, privind înainte, ce proiect critic intenționați să dezvoltați în continuare?

Gh. G. - Din păcate, prestigiul literaturii a scăzut foarte mult în ultimele decenii. Sunt tot mai numeroși cei care descoperă că se poate trăi foarte bine și fără lecturi, că în afară de carte există multe alte modalități mai plăcute de petrecere a timpului liber. Prezentul contrazice afirmația de odinioară a cronicarului că nu există o mai plăcută zăbavă decât cetitul cărților. Într-un asemenea context, a scăzut și prestigiul criticului literar. Înainte de 1989, verdictele date de Eugen Simion și de Nicolae Manolescu aveau greutate. Acum, acest lucru se vede mult mai greu. Rolul criticului trebuie să fie, în continuare, acela de a descoperi și de a impune valori. Cu toate acestea, tirajul revistelor și al cărților este atât de mic încât vocea lui se face foarte greu auzită. Totuși, nu putem ignora rolul criticii literare, când pe piață există o veritabilă avalanșă de cărți având valori extrem de diferite.

În ceea ce privește proiectele viitoare, nu îmi place să mă pronunț, deoarece există mereu riscul ca ele să nu se concretizeze. Iată de ce prefer să vorbesc doar despre planurile finalizate. Mă bucur că nu duc lipsă de idei, iar subiectele de cercetat sunt extrem de numeroase. Ceea ce pot spune este că voi rămâne în sfera fascinantă a literaturilor imaginarului.

Maria STERPAN

Unde fugim de la școală? Învățarea vizibilă - un posibil remediu pentru dezamăgirea pedagogică

Pentru cei care lucrează în educație și pentru cei care sunt preocupați de aspecte ale antropologiei culturale în general, dar și pentru copii, elevi, părinți, bunici, îngrijitori, școala poate fi începutul și sfârșitul tuturor bucuriilor și al nefericirilor. De mii de ani omenirea încearcă diferite variante pentru a atinge rezultate care să demonstreze la ce e bună școala, cum ar fi mai bine să fie sau să nu fie, care sunt pericolele, beneficiile, așteptările și rezultatele ei. Istoria educației e copleșitoare prin dezamăgirile care au dinamitat fiecare sistem în parte. In 2022 un grup de specialiști au definit chiar *dezamăgirea pedagogică*(1): *un ansamblu de concepții și convingeri despre ceea ce ar trebui să se întâmple într -o sală de clasă, caracterizat de respingerea dovezilor, de acceptrea ideilor romantice și filosofice, o celebrare a superficialului sub forma ideilor depășite și a miturilor, afirmația că pedagogia este un scop în sine și crearea unei culturi adesea toxice pentru profesor, caracterizată printr-un volum de muncă nesustenabil.*

În școala românească de azi vechile boli cronice s-au acutizat odată cu crizele sociale și politice carte au generat căderi și scăderi morale și psihologice, uneori chiar cu derapaje patologice. Este evident ca nu doar o componentă a sistemului de învățământ trebuie salvată, ci tot angrenajul, și ar fi de dorit ca această transformare să se producă atât de repede cât se poate, înainte să intrăm în colaps.

O să precizăm de la început că nicio școală nu poate fi bună dacă nu are legătură cu viața, dacă cei care lucrează în ea nu fac asta cu devoțiune și cu responsabilitate, dacă nu se simt respectați și motivați și ajutați să ajungă și să se mențină în cea mai bună formă, pentru că ceea ce fac ei este de o nebănuită importanță pentru toată societatea și pentru mulți ani, poate chiar pentru toată viața. Am spus cu diferite ocazii că munca profesorului este atât de complexă, pentru că printr-o singură frază sau printr-un gest, sau printr-o idee, sau prin stilul lui de viață, el poate genera o schimbare majoră în mintea unui elev care poate deturna sensul lumii și al istoriei.

Firește că o formulă nouă care să fie implementată cât mai eficient ar fi salutară pentru toată lumea.

Cartea lui John Hattie este una dintre acele cărți care pot schimba nu doar perspectiva asupra educației, ci și, realmente, viața celor care își propun să aprofundeze ideile sale de o acuratețe remarcabilă.

Învățarea vizibilă. Versiunea extinsă, apărută la Polirom în 2024, în traducerea Mirunei Andriescu și a lui Dan Bălănescu oferă publicului român bucuria de a cunoaște noua orientare a autorului care a publicat cartea în 2023, așa cum arată și titlul, o versiune extinsă a primei ediții din 2008, îmbunătățită cu metaanalize și opinii despre sistemul prezentat inițial.

Este un studiu de 500 de pagini, organizat în 16 capitole, în care autorul face o radiografie a sistemului de educație bazat pe un obiectiv fundamental: sustenabilitatea a ceea ce dă cele mai bune rezultate la nivelul fiecăruia dintre factorii implicați în educație. Dacă cineva se întreabă cum ajungem să știm ce dă cele mai bune rezultate, atunci tot autorul ne arată chiar de la început că este vorba de mai mult decât de a urmări inputul si outputul, adică predarea unei lecții și observarea rezultatelor evaluării; el sugerează că ceea ce este încetățenit în sistemul actual în care nu toți beneficiază de servicii educaționale trebuie pus sub semnul întrebării și educatorii să se concentreze mai mult pe utilizarea modelelor de implementare de succes

verificate în sisteme, în școli și în sălile de clasă.

Ceea ce este remarcabil este că acest sistem insistă pe câteva observații majore:

- Evaluarea nu este integrată de la început în programe

- Se recomandă răbdare în privința atingerii standardelor de performanță, profesorii ar fi bine să reducă graba de a identifica și de a remedia eșecurile

- Să tratăm ceea ce se numește dezamăgirea pedagogică prin optimizarea implementării uni sistem care s -a dovedit viabil, adică VL.[1]

Structura cărții este oglinda unui sistem de gândire riguroasă: sunt alocate capitole speciale pentru modelul de gândire pedagogică, apoi pentru elevi, casă și familie, școală și societate, efectele clasei, profesor, programa școlară, predarea cu intenție, strategii de învățare și de predare, implementări cu ajutorul tehnologiei și influențele de la nivelul școlii și din afara ei.

Autorul pornește de la premisa că tiparele de gândire ale conducerii școlii, ale profesorilor, ale părinților și ale elevilor contează cel mai mult.

Modelul învățării vizibile implică un profesor care știe să implementeze o diversitate de strategii de predare în cazul unui elev, când acesta pare să **nu** înțeleagă, care știe să-l direcționeze și să-l redirecționeze, din perspectiva conținutului înțeles sau înțeles greșit, amplificând astfel intensitatea feedbackului primit de elev.[2]

John Hattie completează fericit unul dintre principiile majore ale metodei Montessori- abilitatea de a te da la o parte când învățarea progresează cu succes. Acest fantastic gest, această idee strălucită de a te da la o parte se asociază cu ideea ca profesorii să-și reducă treptat din responsabilitate și să-i învețe pe elevi să devină propriii lor profesori. Sensul este acesta: să știe ce să facă atunci când nu știu ce să facă, iar rezultatul este salvator, miraculos.[3]

Această idee este explorată în noul model al VL. Un factor important în VL1 a fost pasiunea. Probabil de aceea e dificil să implementezi un model care a fost declarat de succes într- o parte a lumii sau într-un număr mare de școli, pentru că nu putem cuantifica inițial entuziasmul profesorului care încearcă modelul. Obligatoriu bucuria, pasiunea, avântul molipsitor al profesorului fac ca elevii să iasă din apatie și să își dorească să participe la propria lor formare.

Ceea ce vreau să subliniez odată cu autorul este că nu e suficient să știi conținuturile sau să implici elevii în predare, să ai un stil dinamic și să impui standarde de performanță, e nevoie de mai mult decât atât: e nevoie să îndrăgești conținutul, să ai o atitudine etică grijulie asociată cu dorința de a le transmite celorlalți interesul sau chiar pasiune afață de disciplina predată, precum și să demonstrezi faptul că profesorul nu doar predă, ci și învață- de obicei despre procesele elevilor și despre rezultatele învățării.[4]

Studiul lui J. Hattie este un beneficiu pentru toți cei care doresc să înțeleagă cât de bine este ceea ce au făcut până acum la catedră, de ce au făcut ce au făcut, ce e de făcut în continuare. Modelul său e solid ancorat în expertiza pedagogilor. Scopul este ca fiecare elev să facă un progres de cel puțin un an, corespunzător unui input de un an, să dorească să învețe singur sau în echipă, să devină propriul lui profesor.se admite că elevii au nevoie de oprtunități de învățare, de acces la profesori extraordinari, datorită planificării, desigur, a fdamiliilor, dar și de o societate care să îi susțină , de resurse pe care să le investească în ei, în timpul și în aspectele dedicate instruirii.[5]

Afirmația fundamentală din acestă carte este că, încă de la naștere, fiecare copil învață, poate fi învățat, poate evolua și poate fi învățat să îi placă să învețe.[6]

Sigur că în raport cu elevul se adaptează și statutul profesorului. Autorul arată ca arta predării înseamnă să știi unde se situază fiecare elev, unde ar trebui să se situeze și dacă are încrederea necesară pentru a putea parcurge acel traseu.

Un real câștig pentru profesor este să știe

[1] Kirschner, P.A., Hendrick,C.,&Heal,J., 2022, *How teaching happens: Seminal works in teachingand teacher effectiveness and what they mean in practice.* Routledge.

[2] Hattie, J., 2024, *Învățarea vizibilă. Versiunea extinsă,* Polirom, p.17.

[3] Ibidem

[4] op.cit.,17-18.

[5] op.cit., p 52.

[6] op.cit., 130.

cum să îl învețe pe elev să știe ce să ceară și cum să ceară ceea ce crede el ca are nevoie pentru a pastra flacăra interesului pentru învățare. Învățarea e bună și e contagioasă, ea poate face lucruri mari într-un grup în care toți membrii sunt dedicați. Fiecare are potențialul său și originalitatea sa, însă e esențial ca profesorul să susțină cu dedicare și răbdare și mai ales perseverență ritualul învățării. Contează mult cum gândesc, cum diagnostichează și cum evaluează pedagogii. Efectul Pygmalion face ravagii și împinge la abandon și la dezintegrare.

Pedagogul are o singură preocupare fundamentală: să îi facă pe elevi, indiferent de vârstă, de rasă, de origine, de condițiile de mediu, de formele sau metodele pe care le aplică să își dorească cel mai mult să învețe și să nu se oprească din învățat decât la sfârșitul vieții. Să învețe continuu să trăiască și să moară, ci aceasta este esența ființei umane.

Între rușine și vinovăție - exercițiu cultural și exercițiu de conștiință

În demersul său de a punele bazele unei teorii cu privire la influența culturii asupra comportamentului, Lee Cronk (2016) subliniază faptul că nevoia comportamentiștilor de a dispune de o atare teorie este una justificată, întrucât i-ar putea ajuta, în primul rând, să înțeleagă mai bine comportamentul uman și, în al doilea rând, să-i ajute chiar să-l prezică.

Există,după cum au descoperit cercetătorii, sentimente și stări dominante care pot polariza masele sau comunitățile, etniile, rasele, grupurile sociale și sursa acestor mișcări de separare ar fi bine să fie cunoscută pentru a nu se ajunge la situații greu de gestionat din punct de vedere politic și social. Există societăți bazate pe vinovăție opuse, așa cum s-a demonstrat, unor societăți bazate pe rușine. Analizarea, explicarea și înțelegerea oricăruia dintre aceste două concepte ample nu s-ar putea face în mod complet și corect fară prezentarea celui de-al doilea. Fiecare reprezintă un punct de referință pentru celălalt, ajutând la consolidarea sensului și semnificațiilor pe care le înglobează, și la dezvoltarea argumentelor pentru însăși existența conceptului.

Societățile bazate pe rușine ori *culturile rușinii,* așa cum mai sunt denumite, se poziționează într-o relație antagonică vizavi de *culturile vinovăției*. Cele două concepte sunt considerate ca având originea (Benedict, 1989) în lucrarea lui Ruth Benedict: *The Chrysanthemum and the Sword* (1946), intrând astfel în circuitul discursului sociologic. Ceea ce interesează în acest context este motivul pentru care a fost elaborată o astfel de lucrare. Aceasta a apărut sub comanda de a realiza un studiu asupra culturii japoneze care să vină în sprijinul forțelor de ocupație ale Armatei Statelor Unite ale Americii astfel încât aceștia să poată descifra și gestiona comportamentul japonezilor (Kent, 1999).

Practic, oamenii aparținând unei culturi au realizat că au nevoie de instrumente special concepute pentru a genera o formă de armonie la nivelul tendințelor comportamentale, dorindu-și în primul rând să-l înțeleagă pe celălalt și ulterior, după ce au decodat mesajul, să-și adapteze propriile comportamente. Rezultatul cercetării lui Benedict (1946) a fost acela că japonezii reprezentau o societate bazată strict pe rușine, în timp ce occidentalii, americani fiind, erau o societate bazată pe vină. Criteriul pe care aceasta l-a folosit în generarea rezultatului a fost acela al sancțiunilor, susținând că rușinea vine dintr-o sancțiune externă, în timp ce vinovăția vine dintr-un sistem internalizat de valori. Rușinea are legătură cu presiunea prin care mediul și factorii exteriori presează individul să simtă sau să *se* simtă într-un anume fel în fața comunității pe care a trădat-o, încălcându-i normele. Pusă în termeni kantieni, problema ar sta în felul următor : datoriile perfecte ale individului sunt stabilite de stat și cadrul juridic îl constrânge și îl pedepsește pe cetățean pentru nerespectarea acestor datorii : *Să nu furi !, Să nu ucizi ! Să respecți contractul pe care l-ai semnat* ! Odată pedepsit pentru nerespectarea dovedită a acestor obligații sau datorii, omul e suspus rușinii, oprobriului, disprețului, aversiunii celorlalți. Însă e evident ca nu în toate cazurile cel supus rușinii se simte

și vinovat. Ba, mai mult, el devine uneori un vinovat fără vină și ajunge să fie reabilitat atunci când timpul/ istoria îi dă dreptate, cee ace îl transformă în martir. Nimeni însă nu îi poate da viața înapoi unui om care a fost supus unor sancțiuni drepte pentru o lume și pentru o societate, dovedite apoi erori sau nedreptăți când politicul sau politicile s-au schimbat. Dacă vedem așa lucrurile, în locul garantării libertăților, individul pare (și) în secolul XXI sortit unui destin orwellian.

În esență, rușinea și vina reprezintă emoții asociate cu ideea de a fi perceput într-un mod negativ pentru că ai eșuat în atingerea standardelor ori normelor privind ceea ce este bun, corect, potrivit sau dezirabil, indiferent că evaluarea negativă este făcută de către sine sau de către alții (Lewis H. B., 1971).

Pentru a caracteriza o cultură ca fiind bazată pe vinovăție sau pe rușine, ca atribut predominant și nu ca unul absolut, trebuie înțelese cauzele unor astfel de emoții și mecanismele prin intermediul cărora ele se concretizează sau nu în anumite comportamente. Pe această direcție, cercetătorii au ajuns la concluzia că, deși ambele emoții sunt activate atunci când persoana în cauză comite o greșeală ori o încălcare a normelor ce are ca rezultat evaluarea negativă din partea celorlalți (Lewis H. B., 1971), emoția diferă fundamental cu privire la originea încălcării.

Ceea ce contează, de fapt, este căror referenți aleg oamenii să atribuie greșelile ori încălcările pe care le comit. Cu alte cuvinte *Cine pe cine analizează? Cine pe cine sancționează?* Care este regula care să garanteze ordinea și dreptatea? Cine e garantul? Interesant este să se stabilească referenții greșelii sau faptului sancționabil.

În acest sens, indivizii fie atribuie greșeala *sinelui* spunând ***eu*** *am făcut asta* și resimt în acest caz rușinea, fie o atribuie unor *acțiuni și stări tranzitorii* spunând *eu am făcut* ***asta*** resimțind, în cel de-al doilea caz, vinovăția (Tracy & Robins, «Putting the Self Into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model», 2004).

În practică, toate faptele sunt supuse analizei mai mult sau mai puțin obiective, dar canonizate de un cod care e considerat valid într-un anume timp și într-un anume loc.

Subiectul simte rușinea pentru ceva (un fapt, o acțiune sau o nonacțiune) ce știa că nu e conform/ conformă, dar pe care totusi l-a comis/ a comis-o , fie încălcând legea socială, fie pe cea morală. Supus analizei Celuilalt, în orice formă s-ar manifesta el, subiectul resimte rușinea decăderii sau a excluderii dintr-o ierarhie sau o pozitie pe care i-o conferise experiența sau cultura până la momentul la care el a devenit indezirabil. Propriul său sistem de valori se prăbușește, pentru că el devine *non grata*, în urma unei hotărâri pe care nu o poate controla. Claritatea rezidă aici din expunerea esenței acestei problematici care a fost îndelung dezbătută.

Așadar, într-o cultură a rușinii accentul este pus pe imaginea sinelui care se găsește într-o postură indezirabilă (față de sine sau față de ceilalți), iar într-o cultură a vinovăției accentul cade pe faptele întreprinse prin care s-au încălcat anumite norme anterior asumate și internalizate. Este important de menționat că atât în cazul rușinii, cât și în cazul vinovăției persoana dispune de un set de cunoștințe, informații pe care le-a internalizat și după care se ghidează. Prezenta perspectivă este una clară și edificatoare, întrucât o cultură nu poate fi în totalitate doar a rușinii sau doar a vinovăției. Oamenii respectivei culturi nu pot fi privați de una sau alta dintre cele două emoții și, cu siguranță, aceștia pot să le resimtă pe ambele în diverse contexte.

În completarea și consolidarea datelor evocate, trebuie menționat că studii anterioare au indicat existența unei diferențe semnificative cu privire la modul în care emoțiile negative ale conștiinței de sine sunt experimentate într-o cultură colectivistă în comparație cu o cultură individualistă (Tangney, Wagner, & Gramzow, Proneness to Shame, Proneness to Guilt, and Psychopathology, 1992)

Înainte de a fi imprimată în structura emoțiilor indivizilor ca mecanism predominant de filtrare a realității, rușinea are statutul de valoare socială, generată pe baza unor norme, credințe și cutume în interiorul anumitor culturi. În rândul culturilor colectiviste, cum a fost și cea românească o parte importantă din istorie, aceasta a fost impusă și perpetuată printr-o combinație de socializare, educație, tradiții culturale și instituții sociale. Fiecare societate pătrunsă de ideea rușinii are propriile mecanisme și contexte istorice care contribuie la impunerea și promovarea rușinii ca valoare socială esențială.

Principalii factori sociali și de educație sunt familia și comunitatea, adică acele grupuri în care individul învață pentru prima dată ce înseamnă interacțiunea socială și care sunt normele după care ea se ghidează. Rușinea poate fi folosită de către familie pentru a corecta comportamente și a impune disciplina, iar comunitatea poate oferi exemple dezirabile sau indezirabile de comportament, manifestând anumite reacții și stabilind standarde sociale. Totodată, tradițiile, religia și sistemul educațional joacă un rol crucial în impunerea rușinii.

Exemple notabile sunt reprezentate de Japonia unde rușinea a fost impusă prin codul de onoare al samurailor (Benedict, 1946), de China în care confucianismul a jucat un rol central în impunerea rușinii (Fung, 1999) ori de Arabia Saudită în interiorul căreia valorile tribale și islamice au impus rușinea ca un mecanism de menținere a onoarei familiei și comunității fiind chiar folosită practica *honor killings* (uciderea pentru onoare) (Long, 2005).

Creștinismul insistă de-a lungul secolelor pe complexul de vinovăție instituit de starea de păcat, în care ne naștem. Înaintea lui Dumnezeu, toți oamenii sunt păcătoși, dar pot fi absolviți, iertați pentru orice greșeală, oricât de mare ar fi ea, dacă liberul arbitru lucrează în sensul purificării morale. In afara creștinismului sau a altor religii, purificarea (socială) devine un exces care generează nedreptate și conduce la crime odioase. La polul opus, patologiile sociale asociate tendințelor criminale descopera indivizi care se raportează aberant la vină sau la rușine. Fără un diagnostic, fără măsuri și tratament, oamenii circulă și acționează liber în cadrul societăților și adesea produc disfuncționalități vizibile, cu efecte generalizate.

Ce se întâmplă dacă un individ nu are rușine? Sau dacă acest sentiment i-a fost eliminat în mod intenționat din comportament, fie în familie, fie în grupul pe care îl frecventează, fie în mediul virtual, unde se știe că expunerea este încurajată ? Sau dacă o generație este crescută, educată în familie fără rușine? Dacă nu există un mecanism prin care cel care încalcă un cod să se simtă presat de forța comunității, de mentalitatea grupului ? Mai ales dacă el va continua să creadă că are dreptate sau că are motive de nesocotire sau de abandonare sau de ignorare a codului, atunci totul pare pierdut. Societatea îl va marginaliza sau îl va sancționa, iar el va urî ceea ce consideră că este o nedreptate, un sistem abuziv care îl constrânge și îl persecută. Traumele sunt ireversibile.

Pentru un adult care aderă la un cod și se angajează să îl respecte, lucrurile sunt mai simple, pentru că eventualul contract sau înțelegerea prevede si sancțiunile pe care individul le va suporta în cazul în care nu e conform.Așa functioneaza întreg mecanismul social pe baza unui cod de legi care să reglementeze buna purtare si conviețuirea oamenilor.

Pentru un minor însă, lucrurile nu stau deloc la fel.Sistemul educațional eșuează în momentul în care valorile familiei care sunt valorile de bază ale minorului nu sunt cunoscute de către educatorii sistemului si, ajuns la școala publică, în care statul are monopol, copilul se simte ca Micul Prinț aterizat pe o planetă imensă, străină și grea. Evident că va fi presat să facă sau să nu facă ceva care e foarte posibil să nu se potrivească deloc cu valorile pe care le-a dobândit acasă. Așa începe un război surd cu sistemul represiv care obligă părinții să își ducă la școală copiii, oferindu-le gratuitate. Aceasta vine la pachet cu un set de restricții care este acceptat formal de părinte/ tutore până când copilul ajunge să încalce regulile și să fie, eventual, sancționat. Atunci, părintele se erijează într-un apărător acerb al minorului care, în mod clar, adoptă valorile familiei și le practică abuziv sau nepermis sau aberant într-un mediu în care ele nu sunt respectate ca valori pentru simplul motiv că unitatea de învățământ de stat respectă regulile statului, dictate de minister, iar viziunea specialiștilor care servesc statul poate să nu fie conformă cu cea a tutorilor minorului.

Ceea ce vreau să subliniez este ca atâta timp cât valorile din cele două medii nu vor fi aliniate, nu exista nicio șansă ca minorul sa iasă din sistem ca un adult sănătos și responsabil, apt să muncească, să se întrețină singur si să servească patria, să fie empatic, integru și fericit.

Rușinea și vina fac împreună un cuplu uneori fatal pentru adulții cu copii. Angrenați într-un mecanism infernal al competiției oarbe, părinții joacă de multe ori un joc periculos în care își expun copiii și îi exploatează de frica dea nu părea sau de a nu se simți ei înșiși învinși.

Rușinea de a fi depășit de vecin, colegul de birou, ruda de gradul III, sau chiar, mai rău, de propriul frate sau de soră este din ce în ce

mai greu suportabilă. Competițiile între frați au creat atâta tristețe pe care numai cabinetele unor psihanaliști ar putea să o povestească. Valorile familiei trec la copii, valorile familiilor vecine sau prietene sau congenere sunt cam aceleași. Toți acești copii sclipitori trebuie să învețe în școala de stat în aceeași clasă. Până la gimnaziu, adică la 11 ani, e mai ușor să aibă toți calificativul FB, după care sunt aruncați în competiție și unii, evident, nu fac față. Rusinea familiei devine insuportabila. Profesorul e presat sa *facă ceva neapărat* pentru a salva -din păcate- onoarea familiei, nu a copilului, care, oricum a fost suspus rușinii. În mod aberant, el înțelege că e o dezamăgire pentru familie și pentru sistem, pentru că nu face exact ce i se cere și începe să accepte că e slab, adică să creadă că nu poate atinge standardele care sunt impuse de cineva necunoscut. El nu a avut timp să își impună propriile standarde, pentru că a fost dus mereu de adulții care îl puneau să cânte, să alerge, să înoate, să sară, să interpreteze, să scrie, să socotească, să compună… cel mai bine dintre toți! Iar el se străduia să facă asta ca să fie iubit sau apreciat sau inclus în programul bugetar al familiei sau în cel de vacanță. Este atât de tragic că adulții au putut să facă așa ceva cu propriii copii pe care au susținut mereu că îi iubesc! Copiii declară că sunt nefericiti, că parinții nu le spun că ii iubesc, nu se bucură destul sau nu arată, că sunt mereu plecați sau ocupați și că se adună cu greu cand vine vorba de o competitie, că fac eforturi și că mereu li se spune că sunt o dezamăgire de câte ori apare ceva care să nu fie premiul așteptat sau nota 10. Copiilor ajunge să le fie, în final, în adolescență, rușine de/cu propriii părinți care s-au dovedit și ei a fi o mare dezamăgire. Mai ales când i-au amenințat să nu spună nimănui că au fost bătuți sau că au fost martorii unor violențe greu de povestit sau de descris. Este un cerc vicios vizibil cu ușurință și situatia este-în opinia mea- rezultatul clivajului între sistemele de valori. Nepotrivirea generează derută și mai apoi duce la tehnici de supravietuire, astfel încât, pentru a scapa de rușine și de vină, minorul și părintele practică un război dur de gherilă cu sistemul care colapsează și cu comunitatea care nu se dovedește destul de tolerantă sau aptă să rezolve situațiile de conflict.

Oamenii de pretutindeni se rușinează că sunt prea mici sau prea mari, neexperimentați, bătrâni, de o etnie care nu convine tuturor, cu prea puține studii, absolvenți ai unei școli care nu are un prestigiu indiscutabil, prea săraci, prea bogați, femei, inadaptați, bolnavi, în funcție de educația pe care au primit-o în comunitatea din care fac parte. Și, cum comunitățile sunt la fel de diferite ca și indivizii care le alcătuiesc, este firesc să apară discordanțe și controverse.

Dacă valorile clasice ar fi fost mereu vizibile în educație și în lumea în care trăim, poate rușinea ar fi fost mai puțin pregnantă și denunțătoare. Poate că frica de noi înșine și slăbiciunea noastră nu ne-au lăsat să ne găsim pe noi înșine vinovați, capabili să recunoască și să ispășească vina de a fi greșit unii în fața altora și toți în fața unei puteri superioare pe care creștinii o numesc Dumnezeu.

Nu modernizarea sau modernitatea/ postmodernitatea/ metamodernitatea este cauza, nici inteligența artificială, ci lipsa unei coordonate etice care să coaguleze comportamentul indivizilor în societate și al societăților în contextul ordinii mondiale.

Cerul înstelat deasupra mea și legea morală din mine ar putea să fie garanția care să ne facă să ne bucurăm pur și simplu că suntem parte dintr-un univers nesfârșit care ne acceptă și pe care îl venerăm cu tot ce are el de oferit, și că, atât cât ne-a fost dat, putem lumina cu lumina noastră partea de lume în care am ajuns să trăim cu un scop bine determinat, fără vină, și, dacă se poate, fără rușine.

1. Cronk, L. (2016). Culture's Influence on Behavior: Steps Toward a Theory. *Evolutionary Behavioral Sciences*.
2. Benedict, R. (1989). *The Chrysanthemum and the Sword: Patterns of Japanese Culture.* Boston: Houghton Mifflin.
3. Kent, P. (1999). Japanese Perceptions of "The Chrysanthemum and the Sword". *Dialectical Anthropology*, Vol. 24, No.2, 181-192.
4. Lewis, H. B. (1971). *Shame and Guilt in Neurosis.* International Universities Press.
5. Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2004). "Putting the Self Into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model". *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 103-125.
6. Triandis, H. C. (1995). *Individualism & Collectivism.* Westview Press.
7. Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the Self." Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychological Review; Vol. 98; No. 2*, 224-253.
8. Benedict, R. (1946). *The Chrysanthemum and the Sword: Patterns of Japanese Culture.* United States: Houghton Mifflin.
9. Fung, T. (1999). *Chinese business negotiating style.* Thousand Oaks, California: Sage Publications.
10. Long, D. E. (2005). SAUDI ARABIA: Culture and Customs of Saudi Arabia. *The Middle East Journal*, 173-174.
11. Miller, A. (2024).

Cristina LOGOFĂTU

Au fost odată... activități culturale la Vișina Nouă și Vădastra

În rândurile ce urmează îmi propun să reconstitui activitățile rarisime, cu totul deosebite, desfășurate în Vișina Nouă aproximativ în intervalul 1997-2003.

Mulți dintre cei implicați nu mai sunt sau sunt departe, iar memoria joacă feste și este subiectivă. Presupunând că i-aș căuta să discut – cu două-trei persoane am făcut acest lucru și s-a confirmat –, aș afla în câteva fraze cât a fost de frumos, niscaiva întâmplări hilare și peripeții, niște nume, vizite într-un loc sau altul și altele. Fără îndoială, este posibil ca dintre cei implicați să existe și vreo persoană cu memoria excelentă, care ar putea relata totul, dar nu pot identifica acea persoană, iar istoria orală are minusurile ei, astfel că voi proceda ca un istoric și voi scrie doar pe baza documentelor.

Din fericire, există muzeul Gheorghița Bărbuceanu în cadrul școlii, o sală de clasă cu costume populare și fel și fel de alte obiecte adunate din sat la inițiativa doamnei profesoare Stoean Mariana. În acest muzeu se află și câteva albume foto și un dosar cu diplome, pliante, copii ale unor articole din presă, pe baza cărora voi încerca să reconstitui desfășurarea evenimentelor.

Înainte de a prezenta ce este legat de ceramică, activitate de bază și mai lungă în timp, menționez că au existat și activități legate de cercetași. Există, prin urmare, în dosar o broșură a Organizației Naționale Cercetașii României din 1997, cu titlul *O cercetășie vie,* mărturie a faptului că s-a realizat aici o colaborare între organizație și comunitatea din Vișina Nouă, că s-a creat o filială. Ilarion (Lari) Onică Logofătu din Vișina Nouă, pe atunci student la IEFS, a selectat și a pregătit echipe de fete și băieți pentru un concurs de orientare turistică. Au existat întâlniri săptămânale pentru pregătire, în vederea participării la Camp '97, eveniment organizat de Cercetașii României. Din județul Olt au fost echipe de la Vișina Nouă și Corabia. *Cuvântul libertății* din 15 iulie 1997 a scris un mic anunț despre evenimentul desfășurat între 14-25 iulie la Călimănești, lângă castrul Arutela, cu participarea a peste 120 cercetași. Tema evenimentului a fost *Apa este viață*, iar pe lângă acțiunile ecologice a fost concursul de orientare turistică, la care echipa de fete din Vișina Nouă a câștigat primul loc. Au participat mulți, Lari Logofătu cu prietenii din generația lui: Sorin Petcu, Florin Bogdan, Marius Băluță, apoi Sorin Negrilă, Dorinel Ciobanu, Alexandru Georgescu, Mihai Simion, Ionuț Pascu, Alin Ștefănescu, iar dintre fete, Mirela Monea, Veronica Cotelin, Alina Dobrița, Adela Filip, însoțitoarea lor fiind educatoarea Simion Lelioara.

Din anul 1998 există în dosar trei diplome de la târgul de la Suceava din 17-19 august, *Târgul copiilor meșteșugari,* ediția a III-a, organizat de Ministerul Culturii prin Muzeul Etnografic al Bucovinei, Primăria Municipiului Suceava și Camera de Comerț și Industrie a județului Suceava. Diplomele au fost obținute de Cristea Gheorghe, Simionescu Valerică și Dobrița Petre, toți din Vișina Nouă, așadar activitatea demarase și deja erau rezultate.

În vara anului 1999 s-a înregistrat prima consemnare în presa locală. S-au publicat două articole în *Olt press*. Primul, din 30 iulie, cu titlul „Școală de vară" la Vădastra (satul Vișina Nouă și Vădastra formau împreună comuna Vădastra), informa că între 20 iulie și 11 august a funcționat școala de vară la inițiativa Universității de Arte din București. Redau fragmente din articol: *La această tabără participă un grup de opt studenți din anii terminali (...) îndrumați de conf. dr. Dragoș Gheorghiu și de lect. Univ.*

*Ernest Budeș. Alături de aceștia se află și un invitat din Finlanda, dna Ana Vaananen, de la universitatea de profil din Helsinki. Cu toții sunt oaspeții părintelui paroh Ion Dospinoiu din Vișina Nouă și ai dnei prof. Mariana Stoean, care îi găzduiește în vechiul conac (redobândit) al familiei. Activitatea „*Școlii de vară" *de la* (fragment lipsă, n.a.) *studierea la fața locului a motivelor culturii Vădastra, în reînvierea lor prin creații ale participanților (drept pentru care s-a adus acolo o roată a olarului și lut de la Oboga), concomitent cu „fecundarea" pasiunii pentru perpetuarea artei străbune în rândul unui grup de talentați copii de la școala din localitate.*

Următorul articol a apărut în aceeași publicație, în data de 10 august 1999, cu titlul și subtitlul *O inițiativă lăudabilă la Vișina*, respectiv *Tabără de creație pentru studenții de la arte,* în care unele informații s-au reluat, altele s-au actualizat, aflând astfel că s-a ajuns la participarea a 13 studenți, că s-au deplasat la fața locului reporterul semnatar al articolului și Dumitru Brenciu, directorul Muzeului Județean de Etnografie Olt, care a putut constata realizările mai deosebite ale studenților. A fost amintită și directoarea școlii, Striinu Nicolița, care a sprijinit activitatea și AGROMEC Vișina, care a transportat lutul, dar și conducerea comunei, care nu a făcut-o, ba mai mult, ar fi fost în spatele controalelor poliției și SANEPID-ului despre care au relatat presei participanții la tabără.

S-au apreciat creațiile studenților, dar și faptul că: *Ernest Budeș și Dragoș Gheorghiu, ajutați de studenta Veronica Toma și absolventa Gabriela Turturea, au înființat aici un adevărat atelier-școală pentru copiii din comună – începând de la grădiniță până la liceu – unde se învață lucrul cu ceramica (...) în spațiul amenajat ad-hoc la grădinița din Vișina Nouă. (...) A venit chiar cunoscutul ceramist din Oboga, Grigore Ciungulescu, care a făcut o demonstrație*. Articolul a inclus și declarația lui Dragoș Gheorghiu despre punctul de plecare al întregului proiect: *Am fost la Vișina anul trecut, fiind invitat de domnul Dragoș Aligică (fiul Marianei Stoean, profesor în SUA). El m-a chemat să găsesc o idee despre renașterea satului său natal (...) ne-am gândit că la Vișina și Vădastra ar fi locul ideal pentru o tabără de creație. În cursul acestui an ne-am gândit că ar fi necesar – în afară de această tabără de creație – o acțiune culturală de anvergură mai mare în care să fie implicate și persoane care nu au nimic cu arta. O acțiune educativă pe care am numit-o „Renașterea tradiției" (...) Noi încercăm să ne întoarcem la o tradiție foarte veche, tradiția de tip Vădastra (preistorică).*

În anul 2000, la conducerea primăriei Vădastra a fost ales învățătorul Marin Bătrânca. Acesta a dat în octombrie un interviu în presa locală și, fiind întrebat despre proiect, a răspuns: *Noi i-am sprijinit pe oaspeți, asigurându-le transportul, cazarea, iar părintele Dospinoiu și profesoara Mariana Staicu au ajutat la materializarea proiectului.* (...) *Nu întâmplător am înființat o clasă de ceramică. De asemenea, valorificând tradițiile locale, mizând pe constituirea unei clase de cojocărie, sub conducerea fiului unui vestit meșter într-ale cojocăritului – bătrânul Liiceanu.* În articol s-au strecurat greșeli, o dată numele doamnei profesoare, apoi informația despre clasa înființată: în 2000 s-a înființat clasa de cojocărit, cea de ceramică era în intenție și s-a reușit în 2002, nu invers, cum prezintă ziaristul.

În 2000 s-au mutat o parte din activități la Vădastra. A existat o scrisoare a primarului al cărei conținut nu îl cunoaștem, dar știm că în 19 septembrie 2000 cabinetul rectorului Universității de Arte a dat un răspuns, păstrat, din care redau un fragment: *A*ți făcut o foarte interesantă ofertă către responsabilii proiectului: un imobil care, odată renovat și echipat corespunzător din fondurile de cercetare*, ar putea deveni un excelent sediu în următorii doi-trei ani pentru logistica demersului.*

Eu consider acest text extrem de important pentru evoluția ulterioară. Din 2000 a existat o concurență, chiar un conflict între cele două sate, pentru proiectul cu Universitatea de Arte. Nu a mai contat faptul, subliniat în interviul

amintit mai sus, că Dragoș Aligică a dorit ceva pentru satul său și că a pus la dispoziție conacul, a contat că acolo nu era electricitate, nici apă, deși la sediul cercetașilor erau condiții, iar primarul a oferit un imobil. Vișina Nouă a avut inițiativa și a făcut toată munca inițială, Vădastra a avut imobilul, fostul conac al familiei Protopopescu, devenit sediu CAP în comunism, a avut primarul din Vădastra (nu din Vișina Nouă) și istoria, adică faptul că în apropierea fostei proprietăți Protopopescu erau locurile cu descoperiri arheologice.

Dar am anticipat ce a urmat. În 2001 activitatea s-a desfășurat în amândouă satele, dovadă chiar titlul și subtitlul articolului ce se referă la ambele: *Vișina Nouă între neolitic și contemporan*, urmat de *Centru nou al culturii Vădastra.* Articolul a menționat că: *La vernisajul expoziției de la Muzeul Județean de Istorie și Artă au fost prezenți membri de bază ai cercului* (Centrul de Ceramică neolitică înființat în septembrie 2000), *care în final au prezentat o interesantă demonstrație practică a devenirii lutului prelucrat numai manual de surorile Marcela, Georgiana și Ștefania Ciorecan, frații George și Daniel Cristea, precum și Mirela Radu.* Articolul, semnat de Romulus Prioteasa, a consemnat aprecierile și opinia doctorului Marin Nica, cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane: *Copiii aceștia au luat-o cu practica înaintea științei. Ei au reușit deja, prin prezentarea acestor replici în țară, ceea ce noi, cercetătorii, publicăm în tot felul de studii și tratate*. Rivalitatea între satele comunei deja „transpirase", iar articolul conține paragraful: *Domnul Nica a aruncat o vorbă pentru reconcilierea taberelor Vădăstrița și Vișina Nouă, care, de fapt, au început împreună această sublimă căutare în timp și restituire peste timpuri*. În text s-a scris greșit Vădăstrița în loc de Vădastra. În același ziar, sub articolul citat, este un altul despre Festivalul etno-folcloric *Pomul Vieții* de la Balș, în care s-a scris despre participarea Cercului de ceramică neolitică de la Vișina Nouă. Menționez că am găsit decupată doar zona de ziar cu cele două articole, astfel că nu pot preciza numele ziarului, nici data, dar este mai mult decât probabil să fie tot unul dintre ziarele locale din județul Olt.

Acum îmi dau seama că poate totuși primarul Marin Bătrînca s-a referit la această activitate de la Vișina Nouă în interviul amintit mai sus și nu la clasa de ceramică a Școlii Populare de Artă Slatina, înființată în 2002.

O altă decupătură de ziar, ce cuprindea și data, 14 iunie 2001, a menționat participarea Marcelei Ciorecan de la cercul de ceramică neolitică Vișina Nouă la cea de a IX-a ediție a festivalului etno-folcloric *Pomul Vieții* de la Balș.

Am punctat câteva erori din presă, la care adaug cele ale articolului de luni, 19 noiembrie 2001, din numărul 1510 al unui ziar local (rămâne de identificat care). Din decupătura păstrată, în care reporterul plecat pe teren prezintă aspecte din trei comune, între care și Vădastra, condusă de Stelian Oprea (primarul Oprea era la Vădăstrița), aflăm de realizări: stadion, echipă de fotbal în divizia D, clasa de cojocărit, despre care aflăm că e finanțată cu fonduri PHARE atrase de directorul Școlii de Arte, Eliza Mihali. A fost pomenită și finanțarea de la Banca Mondială a proiectului Universității de Arte desfășurat de doi ani la Vădastra, faptul că studenții locuiesc în sat câte o lună și modelează vase, pe care ulterior le expun în diferite locuri, că Vădastra a ajuns cunoscută în Finlanda și Irlanda etc.

Imaginea care însoțește articolul *Daruri de Crăciun* din *România liberă*, din 8 decembrie 2001, de la Muzeul Țăranului Român, a surprins lângă un meșter bucovinean și chipurile a două eleve ceramiste de la Vișina Nouă, Marcela Ciorecan și Mirela Radu.

Despre activitatea din 2001 au rămas mărturie două diplome: Cristea Daniel la *Târgul Creatorilor Populari din România,* ediția a XVIII-a, diplomă de participare și un premiu pentru actualizarea ceramicii de Vădastra acordat Cercului de ceramică Vișina Nouă, la festivalul *Pomul vieții,* Balș, ediția a IX-a.

Gazeta Oltului din 15 septembrie 2002 a publicat articolul *Centrul de ceramică neolitică de la Vișina Nouă, un exemplu de pasiune și dăruire,* semnat de Aurelia Grosu, șef Secție Istorie și Artă – Muzeul Județean Olt, în care rezumă activitatea de la Vișina Nouă. A consemnat și faptul că s-a deplasat la Vișina Nouă cu vase și fragmente originale de la muzeu, pentru a servi de model elevilor, a amintit de participările elevilor de la Vișina Nouă cu produse la târgurile de la Muzeul Țăranului Român, București și Muzeul Astra, Sibiu. A arătat că participarea le-a fost

apreciată, fiind invitați la următoarele ediții. Din Finlanda au primit o roată electrică, iar site-ul universității partenere le-a prezentat, de asemenea, activitatea.

Din 2003 există o diplomă de la Fundația ATA pentru participarea la a IX-a ediție a târgului *Artă și Tradiție – Cadouri de decembrie*, diplomă acordată Atelierului de Ceramică Neolitică din Vișina Nouă și o diplomă de la târgul de Florii al Muzeului Țăranului Român, acordată membrilor cercului de ceramică neolitică Vișina Nouă pentru continuarea meșteșugului și păstrarea autenticității.

În dosarele păstrate mai există două scrisori dactilografiate: una către rectorul universității bucureștene, semnată de cei implicați, iar alta din 2002, către primar, semnată de toți consilierii din Vișina Nouă, cu o excepție. Au fost încercări de clarificare, dar era deja târziu.

În 2003 s-a consemnat și în presă activitatea demonstrată de diplomele amintite mai sus. Articolul *Sibiul, capitala meșterilor populari, Record de vizitatori la târg* din *Obiectiv*, 18 august 2003, conține fragmentul următor: *Luminița Cristea, din Vișina Nouă, județul Olt, comercializa obiecte ce se vor a fi replici la ceramica neolitică, veche de 4700-3400 de ani. „Ne-am autoperfecționat în ceramica neolitică, descoperită în zona noastră. Ne-am documentat la Muzeul din Giurgiu și de patru ani lucrăm, în cadrul centrului* Cercetașii României, *la o roată electrică pe care am primit-o din Finlanda. Înainte de a arde obiectele, le șlefuim cu piatra de râu, iar modelele sunt cele de acum 4000 de ani, spirala, meandrele sau dinții de lup", spune Luminița, elevă în clasa a IX-a.*

În 2004 s-a organizat un referendum, iar cetățenii din Vișina Nouă au ales să se despartă de vădăstreni, să-și formeze propria comună, cum a existat, de altfel, din 1923, până la unirea cu Vădastra din 1968.

Colaborarea cu Universitatea de Arte București a continuat cu Vădastra, la Vișina Nouă activitatea cercului de ceramică s-a stins cumva de la sine, elevii care își însușiseră meșteșugul și secretele acestuia desprinzându-se de satul natal, trecând la etapele următoare aduse de viață. Cei mai talentați au fost menționați, dar merită reamintiți: cele trei surori Ciorecan, frații Cristea, Mirela Radu. Dintre aceștia, George Cristea a absolvit Universitatea de Arte București, iar experiența din acei ani ai copilăriei l-a ajutat să-și descopere vocația, drumul în viață.

Au rămas multe fotografii de la colaborarea cu o biserică metodistă din Marea Britanie, cu vizite reciproce, cu activități în centrul satului, la sediul cercetașilor, fosta baie comunală, acum spațiu de evenimente al primăriei. Au rămas fotografii cu modelat de lut, remodelare de carton ud și fel și fel de lucrări artistice nonconformiste, corturi montate pentru locuit, roată a olarului, mese de modelat, cuptor de ars, picnicuri, foc de gătit sau de făcut mămăligă la ceaun, plimbări cu căruța cu cal sau măgar, jocuri fel de fel: tras de capetele unei sfori pe echipe, remi, șah, inițierea în calculatoare, atunci o noutate pentru publicul larg. Și, dincolo de toate, muncă în echipă, dar așa de plăcută, încât nu prea îți vine să o definești ca muncă, fiind cu multe zâmbete.

Pe lângă copii și studenți, au rămas fotografii cu preotul Ion Dospinoiu, doamna profesoară Mariana Stoean, primarul Stelică Cotelin, inițiatorul proiectului, Dragoș Aligică și oaspeți din Finlanda, Anglia etc.

Contactul internațional a avut o consecință benefică pentru ambele sate: introducerea limbii engleze. Venirea străinilor predominant anglofoni a pus membrii comunității locale în postura de a nu putea comunica cu ajutorul francezei sau rusei, limbile studiate în școlile celor două sate. Existând colaborare cu muzee și instituții județene, inclusiv ISJ Olt, s-a propus în acel an (și ISJ a aprobat) înlocuirea în planurile-cadru locale a limbii ruse cu limba engleză... În anul următor încă o serie a început studiul englezei și astfel, în decurs de patru ani, la ambele școli s-a înlocuit complet limba rusă.

De atunci au trecut deja două, trei decenii... și cam așa ar arăta, în mare, reconstituirea faptelor, pe care am reușit să o fac cu ajutorul teancului de materiale. Acum, ajunsă la final, îmi dau seama însă că titlul ar putea induce în eroare, eu făcând istoricul activităților din Vișina Nouă, nu și de la Vădastra, unde și acolo s-a întreprins câte ceva începând din 2000 până în prezent. Dar istoria Vădastrei este alt capitol, diferit de cel din Vișina Nouă. E drept, cu multe în comun, cum le șade bine vecinilor...

Cum-necum, colbul uitării e șters, sper eu, la propriu, dar și la figurat, de pe aceste astăzi amintiri pentru cei ce le-au trăit și rămâne doar ca generațiile următoare să completeze puzzle-ul istoriei de acolo de unde cei ce au fost l-au lăsat neterminat.

mon mon

„Nici inteligent, nici artificial”

1. Un model de inteligență artificială este antrenat pe un număr masiv de date, iar rezultatele obținute sunt aproximări și predicții. El nu este „inteligent”, este doar foarte bun la a prezice ceea ce trebuie generat.

2. Având în vedere modul în care funcționează Inteligența Artificială Generativă (GenAI), nu ne poate mira faptul că peste 60% din răspunsurile oferite sunt minciuni. Sau, mai precis, informații false și surse imaginare.

3. În momentul de față eforturile de îmbunătățire a GenAI-ului se concentrează pe limbaj „uman”, nu pe oferirea informațiilor corecte/adevărate. Asta duce la umanizarea acestor LLM-uri (Large Language Models), ceea ce îți produce atașament emoțional și încredere (dar nemeritată).

4. Utilizarea, mai ales în exces, îți slăbește abilitățile cognitive. A fost dovedit că utilizarea AI-ului înrăutățește abilitățile de rezolvare a problemelor.

5. AI-ul este antrenat pe un număr uriaș de date, toate fiind luate de pe Internet, mereu fără consimțământ. Este aproape garantat că orice postare ai făcut TU public a fost folosită pentru acest scop: poze cu copiii, familia sau prietenii tăi, orice articol publicat pe net, orice operă de artă, piesă muzicală, schiță, film, desenul copilului pe care l-a făcut la grădiniță și l-ai pus pe Facebook să vadă rudele.

6. AI-ul poate să ia job-urile oamenilor. Nu pentru că este mai bun sau mai eficient. Ci pentru că este ieftin. Fiind antrenat pe lucrări artistice, este mai ușor pentru un angajator să genereze ceva folosind AI decât să plătească un artist. Unei edituri îi este mai ușor să pună ChatGPT să scrie un roman și să-l publice, în loc să plătească un scriitor. Este mult mai ieftin să folosești un AI să îți interpreteze date contabile, decât să dai un salariu unui om cu studiile necesare.

7. Trăim într-o societate inegală, cu grupuri socio-economice disciminate și dezavantajate. AI-ul este antrenat pe date cu bias (preferențiale), chiar dacă nu asta a fost intenția inițială. Rezultatul este un model care discriminează la rândul lui și perpetuează aceste bias-uri.

8. În corporații sunt angajate mult mai puține femei, în special femei de culoare. Există modele de Inteligență Artificială folosite pentru scanarea CV-urilor, luând decizii în privința angajărilor. Acesta o să angajeze majoritar bărbați albi, datorită sexismului și rasismului (intenționat sau nu) prezent în istoricul de angajare al companiei.

9. AI-ul este folosit atât pentru supravegherea populației— prin recunoaștere facială sau tehnologii de „anticipare a crimelor»— cât și în scopuri militare.

10. Tehnologiile DeepFake folosesc imaginea ta, obținută evident fără consimțământ, și te pot plasa în videoclipuri sau poze unde tu nu ai fost. De exemplu, îți poate captura imaginea spunând lucruri pe care nu le-ai spus de fapt, la locul unei crime pe care nu ai comis-o sau chiar în materiale cu caracter pornografic.

11. AI-ul pentru anticiparea crimelor este folosit de diferite departamente de poliție din jurul lumii. Acesta scanează cazuri trecute și caută similitudini între ele pentru a „prezice” unde, când sau ce tip de om ar comite o crima în viitor.

12. Sistemul are bias-uri. Comunitățile sărace tind să fie discriminate și mult mai mult în vizorul poliției. AI-ul o să profileze aceste comunități și le va considera periculoase, ceea ce va crește și mai mult prezența poliției în zonă. Devine un cerc vicios.

13. AI-ul militar este o unealtă folosită în războaiele și genocidele care au loc în acest moment. Rezultatele pe care le oferă, așa cum am mentionat mai devreme, sunt de multe ori greșite, acest lucru provocând moartea civililor din zonele de conflict.

14. Această tehnologie nu este imaterială. Nu este ceva magic, inventat, o chestie care trăiește în telefonul tău și scoate răspunsuri din neant. Inteligența Artificială este un lucru cât se poate de fizic. Există servere uriașe care funcționează în hale și sunt conectate prin cabluri la tot restul globului.

15. Serverele se încălzesc și, fără o sursă de răcire, se strică sau chiar pot lua foc. Pentru răcire se folosește apă, unele surse susțin că trebuie aproximativ 500 ml de apă/ întrebarea adresată unui GenAI. Grok, AI-ul lui Elon Musk, este antrenat folosind un supercomputer în Memphis, un oraș cu locuitori în majoritate de culoare (deci, o zona dezavantajată). Acest supercomputer folosește aproape toată apa orașului doar pentru a-și răci serverele. Oamenii acelui oraș nu mai au apă în casă. Acest lucru nu este izolat, se va întâmpla în din ce în ce mai multe orașe.

16. Nici serverele nu apar de nicăieri. Mineritul pentru „pământuri rare” (Rare Earth elements) are efecte devastatoare asupra Pământului. Acestea sunt resurse neregenerabile, iar industria acestui minerit afectează și distruge zonele și comunitățile respective. Aceste resurse sunt obținute prin exploatarea muncitorilor și, în foarte multe cazuri, și a copiilor.

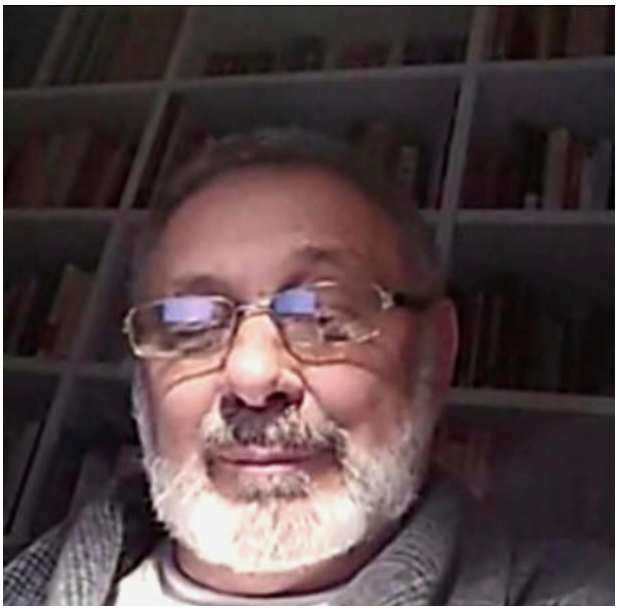
17. Exploatarea nu se oprește la nivelul hardware-ului. Este nevoie de mii de date pentru a antrena o Inteligență Artificială aproximativ competentă. Dacă vrei să ai un model de AI care să îți găsească într-o poză daca există sau nu o pisică, mai înainte trebuie să vadă sute de poze și să i se spună în ce poză sunt pisici și în ce poza nu.

18. Această etichetare (sau labeling) este un tip de muncă necalificată. Se plătește cu salarii cu foarte mult sub minimul pe economie și, în general, este făcută de persoane din medii dezavantajate care nu au altă opțiune. Toate miile de poze, video-uri, postări text trebuie să fie etichetate de cineva. Cineva trebuie să vadă videoclipuri pornografice sau sângeroase și să le șteargă din baza de date de training, totul fără resursele pentru suport pshihologic.

19. Inteligența Artificială nu este nici inteligentă, nici artificială. Efectele ei asupra individului, societății și planetei sunt vaste și, de cele mai multe ori, negative. Problema nu este cu Machine Learning ca arie de studiu, tehnologie medicală sau unealtă informatică, ci utilizarea AI-ului la scară largă. După tot ce ai aflat aici, ar trebui oare să încerci să elimini GenAI-ul din viața ta? Fiecare este liber să aleagă, dar speranța este ca alegerea să fie în cunoștință de cauză, nu recomandată de ChatGPT.

Surse, în caz că vrei să citești mai în detaliu:

1. https://www.cjr.org/tow_center/we-compared-eight-ai-search-engines-theyre-all-bad-at-citing-news.php
2. https://arxiv.org/pdf/2506.08872v1
3. „Atlas of AI: Power, Politics, and the Planetary Costs of Artificial Intelligence”, Kate Crawford.
4. „More than a Glitch: Confronting Race, Gender, and Ability Bias in Tech”, Meredith Broussard.

Cristian SĂILEANU

Letopiseţu vieţii, al pildelor şi al miracolelor lui Zamolxe

mărturisite cu deamănuntu de învăţăceii săi, Xaralambos, Radagaiso, Vitigis, şi Branduza şi însemnate mai gios de către scribu cel smerit,

Cristian Săileanu

(continuare)

5. Zamolxis şi Xaralambos se întuarnă în Tracia

Remaşi de izbelişte dupe pojarul cel mare, întâi de tuate am trecut noi doi cu carabia Marea Ionienilor şi am mas în Kerkyra cea pădurită, unde părinţii mei încă mai vieţuiau, şi unde am fost primiţi cu multe lacrimi de fericire, cu braţele deschise şi mese îmbielşugate.

Dar, dupe numai deca dzile, Zamolxis m'a tras deoparte şi mi'a marturisit că, chiar de'o hi fost Kerkyra cea mai frumuasă insulă subt suare, Iel nu putia rămâne acolo, cum nu putuse Odiseus să rămână în braţele frumuasei Circe, oricât de multe plăceri ar hi găsit acolo. Locu lui, mi'a spus, iera în Tracia, unde îl aştepta lucrarea pre care i'o lăsase Dumnedzău. Iar cine iera Dumnedzău, io, atunce, nu m'am dumirit prea bine.

Şi cum nice prin cap nu'mi trecea să mă rup de Iel, îmbii ne'am suit pe'o carabie, care ne'a dus fără zăbavă până în Elada, de unde am luat'o tot spre miez de nuapte, până când am trecut de greci, pre urmă i'am lăsat în urmă pre machedonii cei sângeroşi, cari tot un fel de rude sunt cu tracii, şi am pătruns în Tracia de Jos. Altui bărbat i'ar hi fost puate ruşine să'şi spovedească deschis neştiinţa, să ceară povaţă unuia mai tânăr ca el, dar io ştiam bine că Zamolxis şi cu mine nu stăm pre aceeaşi treaptă de vrednicie lumească.

– Niceodată n'am înţeles io prea bine cum vine asta că tot cosmosu, tuată creaţia, ar hi alcătuită den numere, I'am marturisit io. Cum să fie, adică, tuate lucrurile numere?

– Pithagóras nu a spus că ar hi cosmosu făcut den numere. A spus că iaste organizat numeric, că spiritu cosmosului, a întregii nuastre lumi, tot ce ne incongiuară, iaste orânduit numeric, mi'a spus Iel, şi m'a pus pre gânduri.

Treceau dzile întregi când Zamolxis nu scotea un cuvânt, ci duar rămânea gândurat boldindu'se cu ochii duşi în depărtări, dar io atâta kefali aveam ca să înţeleg că trebuie lăsat în pace cu skepsisu şi cu ideile lui. Cum să nu hie gândurat când viduse cu ochii Săi în cenuşa Palatului Învăţăturii trupurile mutilate şi arse ale fraţilor noştri întru priguana înţelepciunii?

Trecuserăm Istra de trei dzile când am fost agiunşi den dindărătu de doi călăreţi. Unu iera un uriaş brăcat în zale purtând o spadă atârnată la şold, iar altu iera mititel, cu faţă de viezure, cu ochi iuţi, şi ducea o lăută în mână. Se potriveau îmbii, cum dzice tracu, ca nuca'n perete. Ierau Radagaiso şi Vitigis, cu cari, den acea clipă, ne'am împletit traiu şi cu cari hălăduim şi amu ca fraţii.

Marturisesc că, la început, mai den zavistie, mai de spaima feţei lui Radagaiso, nu

mi'a plăcut să'i am alături. Dar Ficioru Cerului i'a auscultat şi I'a plăcut când a acuit că cei doi Îi luaseră urma tocmai den satu unde se nescuse Iel până în Samos, în Crotona şi îndărăptu, în Tracia. I'au plăcut şi cântecele lui Vitigis, care făcuse o melodie pentru fiecare lucru ce I se prilejise în viaţă lui Zamolxis.

Râdea Ficioru Cerului uneori cu lacrimi, şi îi spunea lui Vitigis,

– Nu, nu. Le adăugeşti, Vitigis. Nu aşe s'a prilejit! N'au fost două decem de preoţi, ci fără cât doi! Sau, Nu ierau doi ulii, Vitigis, duar unu. Sau, de unde ai scos'o tu că m'am luptat cu doispredecem bărbaţi timp de două dzile şi două nopţi când m'au luat în robie?

Dar învăţăcelu cu faţa de viezure făcea pre surdu, şi o ţinea tot pre'a lui.

Şi mai anevoie a fost să îl facă Ficioru Cerului pre Radagaiso să'şi lepede spada şi cuţitu cel lung de la centură. Fostu centurion spunea că are trebuinţă de spadă ca să ne ocrotească. Dar Zamolxis a subrâs şi i'a spus că să nu aibă nice o grijă, că Iel, Zamolxis, cu pohta uranósului şi al noului zeu numit Dumnedzău, ne va ocroti de toţi şi de tuate. Caci, spunea Iel, zeu cestu ne iubeşte pre toţi, şi ne ocroteşte, duar că o săvârşeşte în felul Lui.

– Dacă Dumnedzău ne iubeşte pre toţi, şi dacă iaste preputincios, L'am întrebat, de ce ne lovim de atâta suferinţă între uameni? De ce nu se pune Iel între noi şi dureri?

– Într'altu chip îşi arată Dumnedzău iubirea pentru noi, Xaralambe, a subrâs Zamolxis. Uite, dacă io îţ arunc o piatră către cap, tu ce faci?

– Păi, ce să fac, mă feresc. Or mă aplec de kefali în gios, or duc mâna la cap să opresc piatra, or amândouă.

– Ei vezi tu, aici se vede iubirea lui Dumnedzău faţă de noi. Căci ştiind bine Dumnedzău că nu puate hi pretutindenea pentru a opri tuate pietrele vieţii ce zboară din tuate mânule uamenilor răi ca sa ne lovească, Iel a pus această mişcare de apărare în noi toţi.

Cât despre Vitigis, Zamolxis nu a putut nicicând să îl îmbuneze să nu să dulcească la carne, duar să prepare leacuri şi să puarte prin lume ciale spuse de Iel. Iar când s'a lăsat de băut, Vitigis trecuse binişor de prima tinereţe.

6. Dzoutulas încearcă să Îl ucidă pre Zamolxis

S'a potrivit ca, în chiar dziua când i'am văzut pentru prima uară pre Vitigis si pre Radagaiso, să menească Ficioru Cerului să le predice tracilor în agora despre calea către nemurire. Ci un preot ce se inclina lui Derzelos, zeu dac al sănătăţii, s'a răţoit la Zamolxis şi a cercat să'i închidă stoma.

– Cine eşti tu, să vorbeşti despre zei? Den câte se vede, nu eşti nice kapnobatai, nice ktistai… Pre preotu polistai, urzitoru satului cestu, îl ştim cu toţii. Iar preoţii luptători nu se viastesc cum eşti tu vestimentat, că te văd fără zale, fără scut şi fără suliţă în mână. Aşe că bine ai face să'ţi ţii gura închisă, şi să'ţi iei tălpăşiţa cât mai răpide, până când nu'ţi frângem uasele.

Dar Ficioru Cerului Cel cu Faţa de Aur l'a mustrat amarnic pre preotu ce voise să Îl împiedice să le cuvânteze tracilor şi l'a numit năpârcă.

Preotu a dat fuga direpţ la preoţii luptători şi le'a dat de ştire că un nou venit cerca să le surpe arhia. Deuna, cu mare larmă s'a ridicat Dzoutulas, un bătrân care iera mai marele preoţilor luptători den acel sat şi, roşu la faţă de furie, s'a încins cu un cuţit lung, a luat falxu în mână, şi'a chemat fraţii, şi s'a pornit în guană în fruntea lor către agora, unde ne aflam cu toţii.

Când Radagaiso i'a văzut venind, a scos spada den teacă şi a păşit nainte, netemător, măcarî că iei ierau mulţi iar iel iera mono.

Dar n'a fost nevoie de spada lui, căci, când a agiuns la o samă de paşi de noi, subt privirile liniştite ale lui Zamolxis, cest mai mare al preoţilor al cărui nume pre vecie va rămâne mânjit, Dzoutulas, s'a oprit den mers, s'a apucat cu mânule de gât şi a căzut lat la pământ, bâţâind den piciuare. Şi mult s'a mai minunat adunarea de traci, cu toţi tarabostii în frunte, cari fuseseră martiri la perirea preotului lor. Şi o mare tăcere s'a aşternut piste agora, şi nimirea nu mai vindea sau cumpera nemică, ci duar se holbau la Zamolxis.

Dar ceilalţi preoţi luptători, neînvăţaţi cu neizbânda, nu s'au mulţumit cu asta, nice speriaţi nu păreau a fi. Căci, dziceau ei, Dzoutulas iera un om bătrân şi şubred. Şi i s'o hi pus gheară la irimă de bătrâneţe. Cu repegiune, décii, l'au trimis pre Moukaporus, ficioru lui Dzoutulas,

un preot tânăr şi de felu său pururi pus pe harţă, în fruntea altei cete de preoţi cu porunca de a ne tăia, pre Zamolxis şi pre noi trei, cu falxurile, chiar acolo, pre locu unde ne aflam, ca să hie paradigmă şi învăţătură de minte pentru toţi comaţii cum că ce se petrece cu un xenos care nu respectă casta preoţilor luptători.

Dar nice nu a apucat bine Moukaporus, fiu lui Dzoutulas, să intre în agora, când, agiuns chiar lângă părintele lui, iel însuşi s'a prăbuşit ca mort, ţinându'se de piept. Şi nu mai mişca de loc, ci duar zăcea în pulberea drumului cu ochii albi răsuciţi în kefali.

Şi nimirea nu mai cuteza să se mai apropie de Zamolxis, ci duar se văitau a plânge. Şi atunce le'a spus Zamolxis,

– Fraţi traci, de mine să nu vă temeţi de a vă apropia, căci nu io le'am luat viaţa cestor doi preoţi, ci veninu den propriu lor psihi.

Şi s'a ridicat Zamolxis, s'a apropiat cu zăbavă de cei doi preoţi căduţi, şi şi'a apăsat cu blândeţe palmele sale împreunate piste kardia lor. Şi, dentâiu unu, pre urmă celălalt, s'au ridicat în şezut şi l'au privit, clipind des den pleuape.

– Duceţi'vă, le'a spus Zamolxis, şi daţi'le de viaste celor den casta vuastră că de nu mă vor urma, şi de nu mă vor urma aşe cum le menesc io, guale le vor rămâne idolniţele, şi fometaţi şi despuiaţi preoţii ce slujesc în iele. Şi să nu cercaţi să fugiţi sau să vă amistuiţi de adevăr, căci adivăru aleargă mai repede ca vântu şi ca gându, şi vă va agiunge dindărătu, şi vă va răscoli şi den gaură de şarpe. Şi adivăru va călca în piciuare vicleniile den psihiu vostru.

Şi le'a spus prima sa parabolă, pre care io m'am sârguit s'o scriu, ca să nu uit nemică.

7. Pilda muierii care fugea de adevăr

Într'o colibă den Valea Mierii vieţuiau un oier tânăr, pruaspăt însurat, cu muma şi cu muierea lui. Pleca oieru cu oile la munte den răsărita suarelui şi se înturna tocmai seara, istovit, jilav, şi fometat.

Când se înturna, muierile, cari ţineau urechea aplecată, auziau încă de departe vocea omului îndemnând dobituacele, îngânatu tălăngilor şi behăitu oilor. Atunce, îmbele, şi mumă şi nevastă, se răpizeau să'i deschidă uşa, să'i ia de pre umeri blana udă de piele de uaie, şi să'i tragă den piciuare opincile năduşite de rouă.

Într'o dzi, însă, tocmai când paşii oierului se apropiau, suacra îi şopti zornic nurorii,

– Ia ascunde'te tu dupe uşă, să'i facem o poznă omului tău.

Şi muierea oierului, pre care mult n'o ducea kefali, s'a ascuns dupe uşă. În vreme ce mama îi lua de pre umeri cojocu oierului, iel a întrebat,

– Da muierea mea un'îi?

– Ei, da' nu te'ai mai săturat de ia? a râs mama.

– Aici sunt, a strigat muierea şi a ieşit deuna de dupe uşă.

Aşa şi cu voi, cei cari vreţi să vă pitualţi de adivăr, a fârşit Zamolxis pilda sa.

Au mas aşadar toţi preoţii spre casă întrebându'se unu pre altu ce pătrunseseră den pilda lui Zamolxis, şi cineşi îşi dădea cu părerea.

Am purces noi pre urmă den sat în sat şi den trib în trib, şi piste tot unde mergeam, îi învăţa Zamolxis pre traci pravilele ciale noi, şi cânta cu ei belaginile ca mai lesne şi mai bine să şi le amintească tracii când Iel n'o mai hi.

Şi uneori le apărea Zamolxis tracilor ca un bărbat tânăr şi fălos, iar alteori ca o muiere bătrână cu faţa ca o smochină, sau ca un moş care de abia îşi târşâia piciuarele. Dar subt orice chip li se arăta, izbucnea lumina den Iel, şi tot Iel iera, şi nu ştiu cum se săvârşea, ci deuna toţi Îl recunoşteau.

8. Pilda fumului den hogeacu megieşului

Cam trei ani mai la vale, în toiu iernii, cu omeţii până la brâu, am mas toţi patru, Legiuitoru Tracilor şi noi, cei tri învăţăcei ai Lui, la uşa unui stupinar. Stupinaru ne'a deschis şi ne'a chemat năuntru, lângă foc, iar noi am intrat, bucuroşi să punem o uşă între noi şi viscolu deafară.

Iar când Zamolxis şi'a scos căciula den blană de vulpe, şi I s'au topit ţurţurii de gheaţă den barbă, stupinaru deuna L'a recunoscut şi s'a prăvălit în genu în faţa Lui.

– Multumescu'ţi ţie, Duamne, că ai trecut pragu sărmanei mele cociuabe, a dzis el necutezând să'şi ridice ochii spre faţa Învăţătorului, care strălucea mai tare ca auru den suare. Mă numesc Babilo, şi sunt stupinar.

Muştele mele au trudit tuată vara, şi au adunat un belşug de miele pre care am vândut'o la preţ bun. Ce n'am vândut, am schimbat pre oi, pre feta şi pre lemne. Avem în chelărie şi oi, şi mied şi vin. Iar amu şi io şi muierea şi copiii stăm cu psihiu liniştit şi aşteptăm să dea muguru în arbori. Bucuros vă vom pristăni, pe tine şi pe cei trei învăţăcei ai tăi. Cere, dar, ce bucate să'ţi punem nainte, ţie şi apostolilor tăi.

– Înţeleaptă vorbă ai cuvântat, stupinare, a dzis Vitigis râzând cu stoma până la urechi. Nu m'aş da îndărăptu de la un hartan de uaie… Şi te'aş mai ruga să arunci încă un butuc de lemn pre jaru din vatră, că, tot rătăcind prin păduri, ne'a intrat frigu până în uase.

Ci io, Vitigis, şi Radagaiso cu mare pripeală ne aşezaserăm în giuru focului, când am văzut cum îl privea Zamolxis pre stupinar, şi am sărit tustrei ca arşi, cu kardia strânsă, în piciuare.

– Vino cu mine, Babilo, i'a dzis Zamolxis stupinarului, şi au ieşit îmbii în pragu casei, iar noi, cei trei apostoli, ne'am grăbit dupe ei, aşe cum ne iera rânduiala, doritori hiind noi şi legaţi prin giurământ să nu pierdem nice un cuvânt ce ieşea den stoma Lui. Ce vezi? l'a întrebat Legiuitoru Nost pre stupinar, când ieram toţi afară.

– Omeţi, a dzis năuc stupinaru. Viscol. Copacii plini de zăpadă. Alb, totu alb.

– Şi acolo? a arătat Ficioru Cerului.

– O casă, a spus cu voce mică Babilo stupinaru, căci ştia bine belaginile lui Zamolxis, şi se temea de mânia Ficiorului Suarelui.

– Fum den hogeac iese?

– Nu. Aceia iaste casa lui Gormir, Înţeleptule, cel care vara munceşte o dzi den pende, şi cialelalte patru dzile bea ce'a agonisit.

– Şi dziceai tu că amu stai cu psihiu liniştit lângă foc?

– Înălţate, zmeu de Gormir mi'a bătut copilu cel mic, mi'a sfeterisit lemne den stiva den şopron, mi'a suduit muierea… Îl ştie tot satu cât de rău om iaste.

– Babilo, Babilo, i'a dzis cu cătrănire Zamolxis, geaba trudeşti den răsărita suarelui până'n nihta, geaba ai pus deoparte cele de'ale gurii şi ai magaziile pline, geaba hălăduiţi, tu şi ai tăi, murdari de seu de uaie de subt nas până la urechi, geaba behăi cât te ţin pulmonii belaginile pre cari vi le'am poruncit. Nemică, nemică nu îţ va aduce vreun folos în faţa lui Dumnezdău, dacă nu eşti milostiv spre săraci, dacă megieşu tău, Gormir cel nemernic şi beţiv, cu muierea sa şi cu pruncii, îngheaţă cu toţii de frig sau mor de fuame în coliba lui, la o aruncătură de băţ de casa ta.

Aşadar, scormoneşte'te adânc în phsihiu tău şi catā de vezi dacă ţi'a mas o urmă de filotimie în kardia pentru megieşu tău cel năcăjit. Şi dacă pântecu'ţi prea plin nu ţi'a orbit de tot psihiu, du'te fără amânare, şi numără'ţi lemnele den şură. Şi câte trunchiuri îţ prisosesc, ia'le în braţe, treci drumu, şi bate'i la uşă păcătosului şi nevoiaşului de Gormir, cel care pre tuate le săvârşeşte anapoda. Iar giumătate den hartanele de miel ce le pregăteai cu atâta bucurie pentru noi, dă'le copiilor şi muierii lui Gormir cel beţiv. De'abia atunce te vei putia aşeza lângă foc cu psihiu liniştit. Căci dacă Gormir păcătosu va mânca, de săturat mă voi sătura io. Ba mai mult. Când îi baţi la uşă lui Gormir, ia'ţi cu tine şi copiii, ca să se alipească ei de fapta ta de filotimie şi într'acesta chip să le hi tu paradigmă lor pre viaţă. Căci copiii nu săvârşesc ce dzici tu den gură, ci săvârşesc ce văd cu ochii lor că săvârşeşti tu. Şi să mai ştii, Babilo, că nice iubirea, nice teamătu nu te pot mântui, dacă psihiu tău cel vinovat nu e covârşit de ruşine. Căci fără ruşine, stupinare, te vei tuarce în mocirlă precum porcu pruaspăt spălat, şi te vei bălăci de iznuavă în aceleaşi rele în cari te'ai bălăcit nainte.

– Copiii mei, ne'a dzis nouă Legiuitoru Tracilor când ieram de iznuavă pre drum, veţi auzi de la alţi prooroci cum că Dumnedzău mult se burzuluieşte când uamenii cearcă să se urce până la Iel, în ceruri. Iar unii mint că încercările ceste, cum ar hi fost ziqquratu de la Babel, sau o scară de frânghie, sau una făcută den sagiţi, sau alta den lănci puse cap la cap, de la Dumnedzău nu sunt, ci de la Beelzebut.

Ci eu vă dzic adzi că Dumnedzău mult pohtiaşte să agiungeţi la Iel, ba chiar că vă aşteaptă cu psihiu la gură. Şi v'a dat Iel o scară mult mai bună şi mult mai trainică cu care să agiungeţi alături de Iel, aceea a faptelor bune pre cari le săvârşiţi voi aici, pre pământ dzi cu dzi.

Catia MAXIM

Trec eu pe la Gambrinus

[.....] Aranjarea valizelor în Fordul curat și dichisit, instalarea părinților pe bancheta din spate, vorbele de rămas-bun adresate Ilonei și lui Almir, motorul care torcea cuminte, imaginea largă a străzii, profilul ideal al Bisericii Mântuleasa, drumul spre Gara de Nord, pașii apăsați și grăbiți, melodia inedită pe luciul peronului pavat cu piatră cubică, împrumută cadența și amplitudinea unui eveniment special. Iar, când locomotiva pufnește în hohote de abur și trenul se pune în mișcare, cu șuier grăbit, un presentiment, nelămurit și instinctiv, îi vestește lui Nikolaki apropierea furtunii, dar își scutură umerii, alungă povara imaginară și se îndreaptă spre ieșirea din gară. Are multe de făcut. Prăvălia fusese mai mult cu obloanele trase în ultima săptămână. Își aduce-aminte că trebuie să se întâlnească cu un negustor care are câteva magazine în centru. Verifică ora pe cadranul emailat al ceasului cu monograma tatălui lui, ceasul de aur, cu trei capace, și-și face socoteala că, dacă se grăbește, are șansa să-l găsească pe Varjabetian Agopian, un negustor armean din Rusciuk, cu prăvălii în București, Galați și Constanța. Din câte auzise, armeanul ține un magazin de covoare orientale pe Calea Victoriei, în Pasajul Englez, o prăvălie de lux, Cafea Marghiloman, cu cafea, coloniale și mirodenii și un magazin pe Brezoianu. Mai aflase că, de puțin timp, se ocupă și de importul cu pipe din chihlimbar galben, țevi de pipe din lemn de cireș și alte sortimente de tutun. Numai să aibă noroc să-l prindă la Cafeneaua Fialkowski, unde își dăduseră întâlnire.

Pe strada Regală, colț cu Podul Mogoșoaia, la subsolul și parterul Casei Torok se află cafeneaua polonezului Fialkowski[1], cofetarul care mai deținuse și grădina Castrișoaii[2]. În fața clădirii, lângă trotuar, legănată de visul ei muribund, tulburat de colbul vremii, dormitează trăsura cu numărul 1, pe vremuri, cea mai elegantă din oraș.

Nikolaki își parchează Fordul în spatele ei. Deși grăbit să-l întâlnească pe Agopian, cu care se văzuse o singură dată la întrunirea celor mai prosperi negustori, ezită să se apropie de locația celebră despre care citise multe istorii în gazete și reviste. La câțiva pași, îi atrage atenția un magazin pe a cărui vitrină scrie cu litere elegante: Eugenia Pantazi, *Mode- pălării de damă*. După câteva secunde își învinge sfiala nativă, grăbește pasul și se apropie de intrarea marcată de un covor roșu. Își ia inima în dinți și intră însoțit de clinchetul de clopoțel. Aflase din gazete că la subsol funcționează o sală de biliard, table și domino, cu mese uriașe, iar, la parter, într-un salon elegant cu arcade, lămpi atârnate ca niște ghirlande de tavan, mese de marmură albă, scaune negre de lemn, se află cafeneaua. Cum intră, îi atrage atenția mulțimea de mușterii gălăgioși și plini de vervă, ale căror chipuri înflăcărate par să reflecte aceleași interminabile dueluri verbale stârnite de Patria Română. O senzație de vertij, amplificată de vacarmul de glasuri amestecate, aproape zbierate, dublate de loviri cu pumnul în masă, îl face să se oprească. Subit, în uriașul vacarm, auzul îi e bombardat, cu o nebănuită claritate, de aceleași refrenuri din majoritatea gazetelor bucureștene:

---

[1] Cafeneaua Fialkowski a fost de fapt închisă în 1898 după decesul lui Fialkowski, al cărui prenume nu e inserat în niciun document.

[2] În suburbia Izvor, în spatele fabricii Opler. *Sursa*: Adrian Majuru, București - stațiune balneo-climaterică, Cotidianul.ro, 8 iunie 2019. *În toate părțile se deschideau* [la mijlocul veacului XIX **n.a.**], *mai întâiu pentru Ruși și Austrieci, dar apoi și pentru localnici, grădinile de vară, ca acea grădină Warenberg sau a Căstrișoaii, luată în întreprindere, pe rând de Polonul Pruczynski, de conaționalul său, noul cofetar Fialkowski, care a avut noroc…* Nicolae Iorga, Istoria Bucureștilor (Ediția Minicipiului București) , Buc., 1939, pag. 290.

România, Brătianu, Rosetti, Progres, Libertate, Sfântă Naţiune. Aici să fie oare salonul literar? Din surse sigure aflase că în acest loc are obiceiul să vină Agopian să-și bea șvarțul, un delicios amestec de cafea și cicoare măcinată, să citească gazetele și să-l salute pe Macedonski pe care îl și zărește la o masă retrasă, scriindu-și probabil versurile, în timp ce aspiră arome dintr-o țigaretă de chihlimbar galben. Gălăgia și vânzoleala îl intimidează. Dac-ar fi după el, ar ieși val vârtej din clădire, dar trebuie să se vadă cu Agopian. Imediat însă își dă seama că n-are nicio șansă să-l zărească prin plasa deasă de fum. Oricât s-ar strădui, imaginile se mișcă tremurat, devin tot mai nesigure, mai imprecise, iar mesele, siluetele, figurile, gesturile, mimicile par plăsmuite de o mulțime de măști protagoniste ale unui spectacol de pantomimă. Proțăpit, aproape de intrare, cu o mină dezorientată, e luat imediat în vizor de un tânăr care se apropie zâmbind. Vestimentația lui seamănă cu a unui chelner din restaurantele occidentale: șapcă neagră Toque, cămașă albă, pantaloni negri drepți, șorț alb lung, pantofi negri.

- Bine ați venit! Poftiți! Vă conduc la o masă?

- De fapt...

Afurisită emoție. Iarăși și-a pus pecetea pe obrajii lui: mai mare rușinea, bărbat în toată firea...!

Fără să țină seamă de fâstâceala lui, tânărul continuă să-l întrebe:

- Așteptați pe cineva? Vă pot ajuta?

- Trebuie să mă văd cu Varjabetian Agopian. Mi s-a spus că-l găsesc aici, dar, mi-e nu știu cum, să mă strecor printre mese și... Poate vreun chelner care îl cunoaște...

- Avem o soluție mai rapidă: îl rog pe sunetist, tocmai a venit să verifice stația de radio cumpărată de patron de la un ceh, să-i facă safteaua cu următorul anunț: Domnul Varjabetian Agopian e căutat la recepție de... îmi spuneți numele?

- Nikolaki Gândzu. Mulțumesc! Ce-or să se mai amuze clienții!

- Foarte bine, asta și vrem! Până una, alta, luați loc, vă rog, la masa de lângă garderobă, să ne lămurim dacă persoana e aici.

Însoțit până la garderobă, unde își lasă pardesiul, Nikolaki se așază la masa indicată. I-au mai trecut o parte din emoții și începe să se obișnuiască cu spațiul imens și elegant. Personalul e simpatic și amabil. Zumzetul de fond s-a mai atenuat sau poate doar urechile lui s-au adaptat. În fine, la capătul câtorva minute, peste zumzetul cafenelei se suprapune glasul unui bărbat care domină pe un fondal acustic plin de poticneli și bucle de microfonie. Zumzetul se curmă și face posibil ca scurtul anunț să ajungă și la urechile mușteriilor: Dragi clienți, vă rugăm puțină liniște să-l informăm pe Varjabetian Agopian că e așteptat la recepție de Nikolaki Gândzu. Un bâzâit prelung, câteva secunde, o liniște pasageră cât mușteriii să se dumirească că e vorba de ultima drăcovenie tehnică cumpărată de Fialkowski. Secunde de liniște ireală într-un loc extrem de zgomotos. Nu-i vine să creadă, incredibil ce pot să facă tehnologia și progresul. Acalmia nu durează însă și vociferările și zumzăiala revin, fix în clipa în care un bărbat se apropie de masa lui. De statură înaltă, bărbatul are un chip negricios, luminat de zâmbet, părul negru și creț, barba și mustățile răsucite. E Agopian care îl apostrofează cu blândețe:

- Păi, bine, frate, altă cale n-ai găsit să mă anunți că ai venit? Acum, un oraș întreg știe că Agopian s-a întâlnit la Fialkowski cu Nikolaki. Zău, așa...!

Nikolaki se ridică și dă mâna cu Agopian. Bucuros și mulțumit, îi explică de ce recursese la o astfel de stratagemă:

- Drept să spun, tânărului ospătar care m-a înâmpinat, când m-a văzut atât de neajutorat, i s-a făcut milă și s-a gândit să profite de noua stație de radio... Sper doar să nu fi speriat mușteriii care ar fi putut crede că năvălesc turcii.

- Stai liniștit! Mușteriii de la Fialkowski nu dau bir cu fugiții pentru te miri ce. Apoi, chiar dacă ar mai da năvală turcii, tot n-ar renunța Miticii noștri la paharul cu bere, șvarț sau mazagran și nici la ciondănelile împănate cu de toate. Hai, te conduc la masa mea unde o să cunoști o specie rară de om, unul din cei care te-ntorc pe toate părțile și-apoi îți râd în față. Să te lași pe mâna lui și n-o să pleci cu sufletul gol! Închipuie-ți, omul e scriitor și te încondeiază mai ceva ca un pictor. În țara asta plină de hahalere, de mitici și de limbrici, unul nu scapă: îi ia pe rând și-i face personaje de

teatru. Să vezi cum, cu fiecare piesă, pune pe jar gazetele, guvernele și miniștrii. Păcat numai că, de la o vreme, i s-a cam luat de scris, inclusiv de tovarășii de condei și se gândește că i-o fi mai bine negustor berar. Poate te lipești și devii furnizorul lui, că te văd isteț. Unde pui că ești din Balcani.

Până să ajungă la masa lui Agopian, Nikolaki înaintează printre sutele de rotocoale albăstrui, cu unduiri ireale, printre pânzele fragile cu margini îngroșate cu nuanțe de gri și alb. Fumător de ocazie, nu se simte deloc în largul lui, iar zbârnâitul continuu, din uriașa fabrică de vociferări pe toate vocile, îi amplifică starea de nesiguranță. Încă un motiv să prefere cârciumile de cartier, micile taverne cu mese puține, unde poate să se bucure în tihnă de o mâncare gustoasă, un pahar de vin sau bere. La masa lui Agopian, situată în centrul sălii, de fapt, două mese alăturate, se află mai mulți bărbați care par să se cunoască bine între ei și să se distreze de zor. La unul din capetele ei, un bărbat cu alură burgheză, puțin adus de umeri, în costum negru din stofă, cu haina bine întinsă pe umeri, lăsând să i se vadă vesta ușor încrețită pe pântece, cu chipul negricios, luminat de zâmbet îi atrage atenția: vorbește, de fapt, declamă ca un actor, apoi izbucnește în hohote molipsitoare care îi întind și-i netezesc periculos cutele de pe pântece.

Agopian îl prezintă pe Nikolaki celor de la masă, apoi face rost de scaun pe care îl înghesuie între ceilalți, aproape de bărbatul cu ținută de actor care, netulburat, continuă să declame actoricește, cu patos și pasiune diverse texte și, când o respirație mai profundă se impune, scoate dintr-un buzunar al vestei un ceas mare și greu, de argint, pe care îl cercetează atent.

Sigur că e chiar Luca Caragiale, lui Nikolaki i se pare tulburător și fascinant și nu-și mai poate desprinde privirea de la el. Are impresia că, aproape de scenă, asistă la un spectacol, deopotrivă, comedie spumoasă, dramă discretă, satiră necruțătoare, de-o fi posibil un astfel de amestec. În pauze, când vreunul dintre meseni aduce vorba de opinia unui gazetar anume, personajul scoate, din alt buzunar al vestei, un toc din care răsare o pereche de ochelari cu șnur pe care și-i așază tacticos pe nas să citească articolul amintit apoi, cu o mișcare plictisită, lasă să-i cadă ochelarii de pe nas și spune dezgustat:

- Mofturi! Vă spun că la omul capabil nu se înghesuie nici onorurile și nici banii. Ce mai, suntem get-beget Mitici: una fumăm, alta facem. Stea în frunte să ai, n-ai loc la masa impostorilor. V-o spune Caragiale, că știe cel mai bine. Credeți că m-am apucat de negustorie de florile mărului? Sau că scrisul îți asigură traiul? Dragă națiune română, nu mi-a fost rușine să-nghesui pana într-un colț și să mă fac berar. Nu mai departe, deunăzi, acasă, i-am tras ditamai perdaful fandositului Matei, să lase fumurile de aristocrat, să pună deoparte zorzoanele cu care se împopoțonează, că mă face de râsul lumii. Feciorul ăsta al meu m-a enervat așa de tare, că m-a făcut să mă bat cu palma pe creștet și să-i zic de la obraz: Uită-te bine, pe creștetul meu se vede încă urma tăvii cu plăcinte pe care au purtat-o strămoșii noștri![3] Mă tem însă că nici în negustorie nu o să fac purici, că am deja câteva eșecuri la activ: localul de pe Gabroveni și cel de pe Șelari, Bene Bibenti care n-au mers. Ce să fac? Am zis să mai încerc, dacă tot am fost ales Președinte de Onoare al Asociației Chelnerilor. Privind partea plină a paharului, aș zice că, deși am pierdut sume mari de bani și afacerile n-au mers, am câștigat totuși ceva de preț și anume *Momentele* în care i-am încondeiat pe burtăverzii văzuți prin crâșme.

Lui Nikolaki personajul i se pare memorabil: se vede și se simte că e neam de actori. Când, după o vreme, remarcă cât de ușor intră în pielea grecului, ovreiului, a politicianului veros, nu mai are nicio îndoială ce om special are șansa să cunoască. Atât de special, că nici nu-i vine să intre în vorbă cu el. Mai degrabă, ar prefera să se ascundă îndărătul tăcerii și să urmărească spectacolul inedit la care are ocazia să asiste grație lui Agopian care îl invitase la această masă de invidiat, scenă de teatru ce luminează și captează interesul întregului salon Fialkowski.

Elocventul Caragiale știe să-și dozeze replicile, intrările, ieșirile, revenirile la rampă iar, în răgazul unei pauze, găsește de cuviință să-l abordeze frontal:

- Mă numesc Ion Luca. Mi-a zis Agopian

[3] B.Jordan-Lucian Predescu, Caragiale, Cugetarea 1939, pag. 275

câte ceva de mata, da‘ te găsesc un pic cam tăcut după gustul meu. Aici, la București, vrând-nevrând, omu’ e guraliv și lăudăros. Dă-mi voie să te întreb mai întâi: cu ce daraveri la Fialkovski?

Împins în valuri, Nikolaki încearcă să lege două-trei vorbe, relatându-și concis povestea de proaspăt negustor cu două prăvălii pe Calea Moșilor. Evident, îi spune și de unde vine și unde locuiește.

Caragiale apucă halba și dă noroc.

- Iaca, potriveală! Aș zice că suntem vecini... Eu locuiesc pe ulița Rotari. Cunosc bine zona Moșilor unde zici că ai prăvăliile, dar și târgul Moșilor unde se găsesc tot felul de taverne unde mănânci pe rupte: *căpățână de miel cu borș, stufat, prune cu carne, friptură la tavă, salată de castraveți, cinzecuri cu sifon, cafeluță și unde cântă lăutari cu țambalul, flașnete, claranete cu toba mare, trâmbicioare, fluierașe...*

- Că tot suntem aproape vecini, cer respectuos îngăduința să trimit la adresa familiei Caragiale un carton cu dulciuri pregătite de maestrul meu cofetar, albanezul Almir Murati.

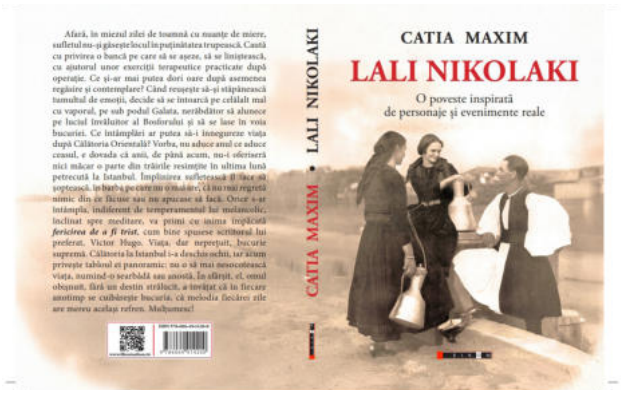
- Iaca, altă potriveală! Bunicii mei dinspre tată au trăit într-o comunitate de albanezi, pe insula Idra. Pe bunicul Ștefan, fie-i amintirea veșnică, strașnic bucătar, l-a adus Ioan Vodă Caragea de la Constantinopol. De la el am moștenit un strai de arvanit. Dar să trecem la cestiune. Puțin mai jos de Fialkowski, am și eu o berărie, Gambrinus, în fostul atelier al fotografului Franz Mandy. De curând, l-am angajat pe Grigoraș Dinicu să-i încânte pe mușterii alături de lăutarii lui aleși pe sprânceană. Deși locul e cam întunecat, mesele și canapelele de catifea roșie fac toți banii. Iată o broșură cu spiritele lui Mitică pe care am scos-o pe banii mei. Sunt la început și mă gândesc serios să găsesc furnizori cât mai convenabili. Te văd modest, tăcut, nu guraliv ca miticii pripășiți pe malurile Dâmboviței. În plus, vii dintr-un loc lovit de furtuni. Se vede de la o poștă că n-ai nimic comun cu lăudăroșii de care nu mai are loc omul fie că e vorba de politicieni, de fanfaroni și chiar de scriitori de mare clasă, care își spun cu emfază vocea poporului...

Nikolaki îl urmărește cu o atenție respectuoasă și află că proaspăta afacere, berăria Gambrinus e scena pe care se înghesuie moftangii cu pălării de pai, mitici năzuroși ca savanții, cărora nu le ajungi cu prăjina la nas, doctori în politicile dâmbovițene. Fabulos, omul**,** cu care stă de vorbă, îi captează admirația din care va țâșni cea mai durabilă venerație. Îi admiră vorba plină de umor și-și imaginează scena Gambrinus pe care se înghesuie moftangii și mitici, o locație - ecran pe care rulează filmul momentelor și schițelor desprinse din sfânta realitate. Oricât de mult i-ar plăcea compania, nu dorește să întârzie în oceanul de strigăte și vociferări, peste care plutesc alandala nori compacți de fum cu contururi cenușii și albastre. După ce bea ultima înghițitură de bere, pune lângă paharul gol trei monede de cupru, două de douăzeci și una de 10, costul berii Bragadiru, plus gratificațiunea aferentă, se ridică și-i spune ilustrului interlocutor:

- ***Trec eu pe la Gambrinus*** să-mi fac o idee... Aduc o listă cu produsele trimise din Albania, mărfuri trufanda, de a căror calitate răspund cu numele. Discutăm, stabilim modalitățile de plată și celelalte. Până la următoarea întâlnire, vă salut. Onorat că v-am cunoscut! La bună vedere!

Întinde mâna spre Luca Caragiale care, la rândul lui, se ridică, răspunzându-i cu o strângere scurtă de mână și un surâs discret pe sub mustața ușor grizonată. Își ia la revedere și de la ceilalți meseni, cu un gest mai larg, salutând toată suflarea adunată în jurul celor două mese lipite una de alta și părăsește în grabă cafeneaua. Afară, cu o mină mulțumită, murmură ușor: Doamne, ce bine că-mi luminezi calea!

(din romanul Lali Nikolaki,
editura Eikon, 2025)

Nicolaie DINCĂ

DROPIA

Încă de când fusesem mutat cu serviciul în localitatea aceea, știam că nu o să am timp să mă plictisesc. Numele localității, în mediul polițienesc, era echivalent cu batalionul disciplinar. Numai că eu fusesem promovat în funcție și nu puteam să reproșez nimic nimănui. Doar fusesem promovat, nu?! Așa se făceau lucrurile cu oarecșce vreme în urmă. Însă nu m-ar mira dacă s-ar proceda la fel și în prezent.

Mâzgălisem, de formă, ceva în planul de muncă zilnic, chinuind biata agendă degeaba, pentru că știam că la sfârșitul zilei niciodată nu se potrivea ce-mi propuneam cu ce mi se întâmpla peste zi. Dar era o sarcină de serviciu fără rost, ca multe altele care ni se impuneau și, dacă era ordin, atunci se executa „cu plăcere”.

În birou a pătruns timid Ilie Andrei, zis Lulu al lui Chirpici, puțin cam dus cu pluta, dar în rest un băiat bine-crescut.

— Bună ziua, să tlăiți domn’e sef! m-a abordat el. Vleau să vă leclamez o enflacțsiune deosebit de foalte glavă cale s-a întâmplat în localitatea noastlă.

În ochii lui albaștri ca peruzeaua am citit un soi de neliniște, un amestec de uragan interior amestecat cu o degringoladă de credință, ceva rar, pe care nu ai cum să-l descrii exhaustiv în cuvinte, dar poți să-l simți cu instrumentele încă necunoscute pe deplin ale flerului, acea altă formă de percepție extrasenzorială, abilitatea care se dezvoltă în timp în interiorul oricărui profesionist dedicat muncii sale, mai ales la polițiști. Chestiunea asta mi-a ațâțat curiozitatea nativă, dar și pe cea profesională:

— Păi ce vi s-a întâmplat, domnule Andrei, ce aveți de reclamat?

— Spunesi-mi, Lulă, domn’e sef, cum mi-mi zice toată lumea(sic!)! mi-a răspuns el. Uite, vleau să vă lapoltez că nevastă-mea, Lila, cale nu e căsătolită licit cu mine, a fost înglavidată cu mine si acuma a fătat copilu’ nostlu si l-a dat la alcineva. Avea solocul acum o săptămână si pă mine nu m-a plimit la fătale, da’ a fătat cu mă-sa si pă ulmă ne-a vândut copilu’ sau nu stiu eu ce a făcut cu el. Stie doamnele de la dispensal că a fost bolțoasă cu mine. Puteți să le întrebați, dacă vleți...

— Domnule... Lulă, l-am întrerupt eu, sunteți de acord să consemnăm tot ceea ce mi-ați spus într-un proces-verbal? Acest fapt mi-ar permite să demarez cercetările în cauză...

— Sigul, domn’e sef. Eu pot fi clezut letaldat sau nebun, dal nu sunt nisiodată minsinos. Întlebați în sat desple mine si o să vedeți că eu nu mint nisiodată.

Am completat și semnat documentele de sesizare, i-am luat o declarație scurtă lui Lulă despre cele sesizate și, înainte de a chema echipa operativă, am decis să mai fac unele verificări pe plan local. În primul rând, pentru a mă convinge că faptele sesizate sunt reale și, în al doilea rând, pentru a nu pune pe drumuri aiurea o grămadă de oameni, membri ai echipei operative de la județ, fără un întemeiat motiv.

După ce am vorbit la dispensarul uman din comună, am stabilit că într-adevăr Lila fusese însărcinată, dar nu declarase nicio naștere și nici nu solicitase sprijin de specialitate pentru asistența la naștere. Nici nu apelase la servicul de ambulanță în acest sens. Prin urmare îmi mai rămânea să verific *de visu* dacă fosta însărcinată era cumva lehuză.

Pentru asta mi-am luat cea mai jovială mutră cu putință și m-am prezentat la poarta Lilei, unde am strigat corespunzător, conform uzanțelor din localitate, dacă pot să spun așa. A ieșit mama ei, puțin cam prea mult beată, urât mirositoare, cu hainele într-o evidentă neorânduială, îngrozitoare de-a dreptul ca apariție și care m-a întrebat suav:

— Ce vrei, bă șefule?

— Bună ziua, doamnă! i-am răspuns. Aș vrea să vorbesc cu fiica dumneavoastră pentru că, în conformitate cu situațiile noastre de la post, dumneaei are buletinul de identitate expirat de aproape o lună. Așa că, am să vă rog să îi transmiteți să vină până la poartă cu buletinul de identitate în mână ca să confruntăm actele, altfel o să fie chemată la oraș și, probabil că, va primi și vreo amendă pentru întârzierea în obținerea actului de identitate. Treaba dumneavoastră... Sarcina mea este să vă aduc la cunoștință.

— A, păi stați așa, că dacă e vorba de vreo amendă atunci o chem imediat, dă-o dreacului de tâmpită care este. Că eu i-am spus să fie atentă la buletinul de identitate dacă expirează(sic!) pentru că deoarece poate avea oricând nevoie de el. Stați aci, nu plecați că mă duc s-o chem pe tâmpita dracului cu buletinul de identitate în mână. Fir-ar ea a dracului de toantă!... și s-a îndreptat spre casă, boscorodind pe limba ei.

La scurt timp a ieșit din casă Lila cu buletinul în mână. Fața ei pătrățoasă poate că nu ar fi avut nimic de remarcat, căci despre frumusețe nici nu se punea problema, dacă nu ar fi avut de scos în evidență niște ochi foarte certați între ei, cu priviri divergente și ciacâre, întrucât ochiul stâng era căprui spre verde iar celălalt era de un albastru tulbure iar amândoi priveau spre extreme. Despre inteligența din privirile ei am remarcat încă de la prima vedere că aceasta lipsea aproape cu desăvârșire. Mi-am amintit că avusesem un gâscan leșesc, cu gâtul de peste un metru lungime, ai cărui ochi emanau mai multă inteligență decât cei ai Lilei. Aătarea purta o rochie care nu mai fusese spălată de când fusese confecționată, element vestimentar de sub care nu se observa nicio urmă de sarcină, mai ales că individa era o minionă de maxim cincizeci de kile, în condiții de umiditate excesivă și dacă ar fi purtat un televizor cu lămpi în brațe.

A ajuns lângă mine, mi-a zâmbit, arătându-și aranjamentul gardului de sub buze, dispus în următoarea ordine: lipsă, pauză, gaură, dinte și tot așa în continuare, mi-a întins actul de identitate și mi-a zis scurt:

— Ete, domn'e șef!

Actul era în regulă, dar eu vrusesem s-o văd pe ea, să am siguranța că aspectele sesizate de Lulă se confirmă. I-am spus Lilei că e posibil să fie o greșeală, m-am făcut că zboară o vacă pe lângă noi, mi-am cerut scuze de formă și am plecat spre postul de poliție. Pe drum m-am întâlnit cu vecinul din spatele casei frumuseții descrisă anterior, un om în vârstă, trecut prin viață, care mi-a șoptit că în urmă cu o săptămână Lila și mama ei, aparent fără niciun motiv trebăluiseră ceva pe la privata din curte lor:

— Bă șefule, eu nu știu ce au făcut ele, dar în ziua aia am auzit-o pe tuta aia tinără urlând ca din gură de șarpe și mă-sa a încălzit apă pe pirostrii în curte. Pe urmă s-au liniștit, dă-le dreacu de nenorocite. Ce au făcut ele, ce n-au făcut eu nu știu, dar am băgat de seamă că bagaboanta aia tinără parcă nu mai e gravidă. Ori eu știam, cum știa tot satul, că este gravidă cu Lulă al lui Chirpici. Altceva nu mai știu, a încheiat omul.

Toate aceste date mi-au întărit convingerea că am de a face cu o speță care se cere a fi cercetată până în cele mai adânci amănunte. Drept care am anunțat echipa operativă de la județ și am așteptat sosirea acesteia la intrare în localitate pentru a-i călăuzi pașii. Criminalistul echipei s-a potrivit să fie tot colegul meu de școală și de companie, Adrian. Când m-a văzut m-a luat din scurt:

— Tony, ce ai aflat? E ceva concret, sau ne-ai chemat degeaba?

— Bine că ești tu deștept! Cum credeai că vă chem degeaba, tăntălăule, după cum ne gratula comandantul nostru de batalion,

colonelul Malciu? După părerea mea, eu cred că imbecila asta a născut cu mă-sa acasă și au aruncat fătul în căcăstoare.

— Bă, dă-mă dreacu! Numai asta numai făcusem, mi-a zis precipitat leatul.

— Ba așa cred că este, i-am răspuns, așa că, până să începem cercetarea la fața locului, stai să mă duc la un vecin pe care am să-l chem și ca martor asistent, dar am să-l rog să-mi dea și o stropitoare, pentru că sigur vom avea nevoie de ea. Și o să-l chem și pe Lulă al lui Chirpici, pe tatăl copilului. Oricum tebuie să fie audiat neapărat ca martor.

— Bine, drace, du-te! mi-a răspuns Adrian.

Și m-am dus să fac ceea ce spusesem că urmează să fac.

Din acest moment al povestirii am să vă relatez tot ceea ce s-a întâmplat ca un observator marginal, totalmente neimplicat emoțional, deși, cumva, tot mai plânge sufletul în mine, amintindu-mi aceste detalii. Așadar, voi relata cât se poate de realist ce am făcut, ce am găsit și ce am simțit.

Am pus ochii pe o furcă boantă prin curtea locuinței și pe o greblă la fel de chinuită ca furca și la fel de știrbă ca Lila. După ce Adrian a terminat de făcut forografiile judicare de orientare, am mers la construcția care ținea loc de privată și dintr-un brânci am răsturnat-o, dezvelind haznaua de sub ea. Ajutat de Adrian –el cu furca, eu cu grebla– am început să explorăm străfundurile urât mirositoare în căutarea „comorii” noastre. Și am găsit-o. Am încropit din furcă și din greblă un fel de cupă-graifăr petrecută pe sub cadavrul găsit în hazna și așa am reușit să-l scoatem la mal, pe pământ. Cu tot mirosul care ne chinuia nările și sufletele –pe care cititorul doar și-l poate închipui– am spălat cu stropitoarea cadavrul găsit. În acest fel am scos la lumină trupul unei fetițe de aproape cinci kilograme afectat de paloarea morții. Lângă noi venise Lulă, plângând pe înfundate, care ne-a ajutat să spălăm mai bine cadavrul fetiței, ștergând cu o cârpă locurile care erau mai greu de spălat doar cu apa scursă din stropitoare. Adrian era la fel de supărat ca mine și la un moment dat i-a scăpat o remarcă:

— Bă frate, uite-te și tu ce copilă zdravănă a fost–e ca dropia! Alții se chinuie ani întregi să facă copii și nenorocita asta...

Poate că ar mai fi spus el mai multe, așa cum și eu simțeam nevoia să spun, să urlu de necaz, să înjur, să..., dar ne-am oprit aceste porniri lăuntrice. Am examinat cu atenție cadavrul și Adrian a făcut fotografiile necesare în cercetarea la fața locului. După ce am terminat verificările a fost nevoie ca trupul neînsuflețit al fetiței să fie ambalat într-un sac și transportat la mașina Serviciului de Medicină Legală. Când ne pregăteam să facem acest demers, Lulă a țâșnit dintre noi a luat trupul copilei în brațe și la strâns la piept, a pupat cadavrul pe amândoi obrajii și a început să se jelească:

— Oooof, dlopia lu tata, cum te-a omolât nenolocita de mă-ta!... În fundul iadului o să ajungă climinala. Ooof, dlopia lu tata!...

Apoi, cu fața udată de lacrimi, cu trupul zguduit de spaimele durerii sufletești și cu inima sfârtecată de cea mai cruntă pierdere, Lulă și-a băgat copila în sacul acela negru și urât de polietilenă, despărțindu-se de ea pentru totdeauna.

Noi am luat-o pe Lila și am plecat de acolo pentru continuarea cercetărilor. Lulă a rămas la poartă, jelindu-se amarnic:

— Ooof, dlopia mea!...

Puiu RĂDUCAN

Satul meu

Am fost astăzi din nou în satul care m-a născut, Țepești, un sat „uitat de lume”, vorba cântecului, din sudul județului Vâlcea.

Mereu vin în sat la părintele meu spiritual. Deși l-am părăsit în toamna anului 1966, n-am plecat din el, l-am luat cu mine. Mi-am luat dealurile, văile, Valea Șasei, umbra pădurilor, cântecul păsărilor în buzunarul florii de salcâm, în buzunarul sufletului și am plecat. Nu puteam, n-aveam cum să plec fără el.

Ca întregul sat românesc „bogat” în distrugeri ale conducătorilor postdecembriști și satul meu a suferit mult. Mulți l-au părăsit și l-au uitat. Puțini sunt cei care nu l-au părăsit niciodată. Măcar eu l-am luat cu mine peste tot și toate cunoștințele mele știau de unde sunt.

Cu regret spun că mulți dintre diriguitorii comunei mele, Tetoiu, nu s-au ridicat la pretențiile necesare, mai bine zis, nu au făcut nimic și satele se pierdeau ușor, ușor.

Ce constat azi?

Satul meu, Țepești și comuna mea, Tetoiu, sunt un imens șantier. Un șantier cum n-a mai fost vreodată. Să-și fi găsit comuna conducătorii care trebuie?

Se fac lucrări de modernizare a comunei: racordarea la instalația de apă și canalizare. Iată că, prin grija conducătorilor comunei, a consiliului local, lumea va avea apă-n case și va renunța la dusul „în fundul curții” ori… „după casă”.

Toată comuna este un șantier. Un imens șantier. Sunt lucrări grele, costisitoare. Se toarnă asfalt pe-ntreaga șosea principală. S-a ajuns să fie-ntreruptă circulația pentru lucrările de asfaltare. Conducătorii comunei stau pe drumuri, prin praf, printre aburi de asfalt și fac eforturi să vedem cum pe spinarea drumului sau pe burta acestuia liniile albe continue sau întrerupte, vor supraveghea circulația.

Se muncește serios. Se muncește ca odinioară. Se muncește cu speranțe spre mai bine.

Comuna mea, Tetoiu, nume de rezonanță în istoria lumii va ieși-n rândul lumii.

Îmi permit să spun câteva lucruri despre comuna mea, nu pentru laude, ci pentru o necesitate firesască a veșniciei, doar așa spunea „cineva” că „veșnicia s-a născut la sat”, iar comuna mea, Tetoiu, este de-o veșnicie pe aceste meleaguri: „Descoperirile de la Bugiulești, Tetoiu, județul Vâlcea, includ fosile de animale, mamifere și vertebrate, precum și fragmente osoase atribuite unui hominin, denumit Homo olteniensis sau Australoanthropus olteniensis. Craniul fosil, estimat la 2 milioane de ani vechime, a fost descoperit de academicianul Constantin S. Nicolaescu-Plopșor. De asemenea, au fost găsite oase sparte intenționat pentru extragerea măduvei, dar și oase lungi transformate în unelte.

Pe lângă oasele animalelor, au fost găsite fragmente de oase umane, inclusiv o tibie și două fragmente de femur, atribuite homininului Homo olteniensis. Aceste descoperiri au fost autentificate la Congresul de la Bratislava din 1975 și au devenit obiect de studiu la două universități din America (una din Arizona), una dintre ele ni-l revendică chiar pe omul Adam.

Cel mai vechi schelet de humanoid cunoscut a fost găsit în Vâlcea, supranumit „Pescarul de la Lacul Getic”, are „vârsta” de două milioane de ani, datați cu metoda Carbon 12. Descoperirea „Pescarului de pe Lacul Getic” sau a „strămoșului europenilor”

a generat o campanie de promovare agresivă în timpul regimului comunist, dar şi o serie de controverse de-a lungul timpului, căci cercetători de talie internațională au ajuns la concluzia că „Omul de Bugiuleşti” are un început de coadă. Specialiştii confirmă că rămăşiţele au o vechime de aproximativ 2.000.000 de ani. Povestea „Pescarului de pe Lacul Getic” începe în 1962, când o echipă de cercetători, condusă de istoricul, antropologul şi arheologul Constantin Nicolae-Plopşor, avea să facă o descoperire remarcabilă pentru lumea ştiinţifică.

La scurt timp de la deschiderea şantierului de la Bugiuleşti, din comuna vâlceană Tetoiu, specialiştii români au scos la iveală un depozit osteologic impresionant de la 23 de mamifere, despre care au spus că are o vechime de 1,8-2 milioane de ani.

Cercetătorii au scos la suprafaţă de la rămăşiţele unei girafe până la fosile de maimuţă şi urs. Descoperirea antropologilor de pe Valea Șasei a iscat de-a lungul deceniilor o serie de controverse, dar nu din cauza fosilelor animale, ci ca urmare a scoaterii la suprafaţă a trei fragmente de os, despre care s-a spus că aparţin unui humanoid: Omul de Bugiuleşti-Tetoiu.

Spun asta ca să dovedesc că noi, tetoienii, asemenea întregii țări, nu am venit de nicăieri, noi de-aici suntem de peste două milioane de ani.

Comuna mea se mai înscrie-n sufletul istoriei ca o cetate dacică la Piscul Șasei. Cetatea de la Piscul Șasei, localizată în județul Vâlcea, comuna Tetoiu, este o fortificație dacică, datând din secolul al IV-lea î.Hr. Aceasta este situată pe un promontoriu, oferind o vedere strategică asupra zonei înconjurătoare.

Fortificația face parte din sistemul defensiv al Daciei preromane și prezintă interes pentru arheologi datorită structurii sale și a artefactelor descoperite aici. În comuna mea au mai fost o mină de aur și una de sare exploatate de tătari, iar știința ne spune că stăm pe un zăcământ de Uraniu.

Asemenea tuturor satelor și comunelor românești și-n comuna mea au fost oameni de valoare, de mare valoare.

Dacă mă refer la învățământ nu pot să nu-i amintesc pe dascăli, cei care s-au ocupat să învețe carte copiii satului. I-aș menționa, o fac de fiecare dată pe învățătorii profesori, primii oameni cu școală care au predat în această localitate, familia Maria și Ștefan Constantinescu.

Aceștia au fost dascălii părinților mei, dar și ai mei, de fiul lor, Bibică Constantinescu, de frații Ionel și Marin Roșu, de Alexandru Mateescu, toți duși la Domnul, dar și de ultimii „mohicani”, cei care mai trăiesc dintre cei „plecați”, familia Viorica și Emil Antonie, oameni c-o vechime la catedră de cca 50 de ani, oameni care au crescut și șlefuit generații-ntregi de copii. De ce n-aș enumera-o aici și pe mama mea, primul educator al comunei, Margareta Răducan?

Comuna mea a dat țării nume sonore în toate domeniile de activitate și dacă ne gândim la scriitorime, menționez aici pe Bogdan Amaru, Atanasie Pop Marțian, Alecu Ionescu, Avocat Proteasa, Ion Diaconu și Ion Pârâianu – plecați și ei la Domnul… În acest domeniu spun că sunt continuatori de nădejde.

Este vorba de tânărul Dumitru Mădălin Nicușor, de profesorul Cătălin Proteasa, de Mitică Zamfira, care prin scrierile lor cântă și-ncântă.

Comuna mea este, să zicem, pe mâini bune. Viitorul pare asigurat.

Nu știu la ce ți-ar trebui, cititorule, numele primarului, al viceprimarului ori al minunaților consilieri comunali. Sunt oameni modești, devotați localității și faptele lor dovedesc asta.

Nu mă refer și nu spun nimic despre partidele din care provin conducătorii comunei mele, pentru că partidele nu au făcut bine localităților, ci oamenii care-o conduc.

Edilii cinstesc înaintașii și-n cinstea lor, dar și grijii ce-o poartă consătenilor mei fac lucrări de toată lauda.

Constat că tinerii nu mai părăsesc satul, mulți se-ntorc acasă și cum să n-o facă dacă localitatea lor se primenește?

Multe aplauze și felicitări edililor comunei Tetoiu care prin dorință și iubire de localitatea-n care locuiesc, fac eforturi de ridicare a condiției umane în această comună care-mi este din ce în ce mai dragă.

Ioan IVAȘCU

Cuscra

- Până-n Rusia ne-o dus, aproape de Vladivostok, cătă Japonia și de acolo, după șăsă ai, cu vaporul la Trieste, în Italia. Vro două mii de prizonieri! Am fost luat prizonier la nouăsprăzăce ai.

Ca de fiecare dată, glasul gros al lui Moș Mărișca umplu șatra casei de lemn. Obrazul lui avea din loc în loc brazde adânci. Sub părul alb, ochii albaștri îi luminau fața fină. Cămeșa albă, de lucru, îi acoperea brațele late, care se terminau cu niște mâini ca niște lopeți.

Acum stătea pe un scăunel de lemn meșterit chiar de el, dincolo de cele patru trepte de piatră, cu spatele la o bârnă de o sută de ani, pe care o pusese acolo moșul lui, Ion, făcător de case. În dreapta bătrânului de 93 de ani, pe un scaun mai mic, din același material ca al moșului, nepotul Grigore, de douăzeci de ani, ciulea urechile să prindă povestea.

- Da, mă Grigo, am văzut și ruși și japonezi și chineji, dar niciunu' nu m-o spăriet ca noaptea ceea cu Cuscra, spuse moșul, iar ochii lui se pierdeau în zare, unde veghea numai Pietrosul cu pletele cărunte.

- Da' ce-o fost cu Cuscra, moșule? rosti Grigore, uitându-se lung la umerii încă drepți ai bunicului său.

- Ce-o fo', ce n-o fo'! Se-mpline' vremea, dragu moșului, zise bătrânul, cu fața parcă cioplită în stâncă.

- Zi, moș Vasile! îl rugă Grigore, prinzându-l ușor de braț.

- O... o... trecut... douășnouă de ai de când o zânit Cuscra, începu moșul, iar bărbia îi tremura ușor. Era o noapte de iarnă, cu omătu' cât casa. Am zânit vineri sara de la butin și acasă erau moașa Axenia, Istrate și Ioană, păste douăzăci de ai fiecare. Vasâle era la casa lui.

M-am pus în pat pă strujac ș-am gânit că oi durni numa un ptic. Am întis otii și am adurnit. Am trecut o apă mare și neagră. Și mni-o apărut în față cuscra Mărie. Era la fel ca acum zece ai. Fața ei albă ca laptele, ochii negri și buzele rumene și o năframă cu flori. Avea pă ea sugna de polog pă care i-o dăruit-o coconii la jocu' pă cergă.

Merea pe o pajiște verde, să uita la mine și-mi zâcea:

- Cuscre, hai cu cu mine! Am venit să te ieu.

- Dumăta nu ești cuscra noastă, ești moartea! i-am spus și m-am uitat drept în otii ei.

Cuscra s-o strâmbat la auzul acestei vorbe și o dat să plece, zâcând:

- Te iau, mă Văsâle! Nu mai ai ce face!

- Lasă-mă încă nouă ai, Cuscră! Că am nuntă cu Istrate! Mai am și pă Ioană! Mai lasă-mă nouă ai! am zîs eu, da' inima îmi bătea tare.

Fața Cuscrii s-o înnegrit. Buzele i s-o țuguiet. Părul i s-o făcut alb și curgea pe pajiștea verde, care avea mici găuri din loc în loc. Mâinile i s-o strâmbat ca niște trunchiuri de copaci noduroși. Pticioarele îi erau ca niște butuci proaspăt tăieți. Mninosea a rășână.

Atunci s-o auzât un tunet și un glas ca de trâmbdiță s-o auzât. Apoi am văzut o lummină care i-o trecut pângă umăr.

- Te las nouă ai! o strâgat Cuscra, prinzându-și năframa în colțul bărbiei

Avea ochii cuscrii Mărie, dar fața parcă era de sticlă pisată.

Fără s-o văd, am auzât-o pă moașta Axănie, cu glasul ascuțât ca o custură:

- Ce nouă? Să mi-l lași douășnouă de ai! Să mi-l lași!

Cuscra s-o strâmbat din nou, cu fața roșâie, și sticla pisată s-o spart în mnii de bucăți. S-o întors cătă părete. În spate avea rafturi de lumânări. Pă fiecare raft, sute de lumânări.

Unele mai mari, altele mai mici, unele arzând, altele aproape stinse. S-o scuturat cu putere. Am crezut că lumânările or cădea, dar ele nu s-o clintit. Tremura tot mai tare. Pajiștea verde s-o făcut roșâie și curgea și ea amu ca părul babei. Un alt tunet s-o auzât, urmat de un fulger. Cuscra o tresărit. Lumânările o rămas la locul lor.

Un sunet dintr-un gâtlej uscat s-o rostogolit pă podele ca o bărbânță spartă:

- Bine, ți-l mai las douăzeci și nouă de ai! o rostit cuscra, fără să să întoarcă spre mine sau spre moașă.

Trupul îi tremura tot mai tare. Și l-o rotit tot cătă noi, dar acum fața îi ardea. Flăcări îi erau otii, iar gura roșâie, un cuptiori fără fund.

- Amu mă duc la Simnion a Horjului de la Izvorul Dragoș! o șuierat Cuscra printre dinți, în timp ce ieșea pă ușă cu rafturile de lumânări în spate, iar una din ele lumnina slab și era aproape gata. Să ținea într-un fir de ceară.

Nepotul privi spre locul în care a fost de atâtea ori la fân cu moșul, nu departe de muntele înzăpezit pe vârf, și-l întrebă, cu buzele vineții:

- Și ce-o pățât omu' acela?

Moș Mărișca își lăsă capul spre piept și reîncepu cu același glas gros de mai devreme:

- Omu acela era plecat la butin, la Bistricioara sau la Colibița, pân' Bistrița și în ceea zî, o ieșât din cabană și, fără vânt, fără nimnic, o crangă de fag i-o pticat în cap. O perit pă loc.

- Dacă-i bine a întreba, moșule, ce erau lumânările de pe rafturi? rosti Grigore, cu ochii în care se putea zări un fir de lacrimă.

Moș Mărișca tăcu o clipă, apoi răspunse:

- Cuscra o zâs că lumânările îs viețile oamenilor.

Cu mâinile împreunate în rugăciune, moșul se ridică în picioare și murmură:

- Aproape de Vladivostok...și ruși și japoneji, și chineji...și apoi cu vaporul, la Trieste... Și apoi moașa Axenia și coconii și voi. Și moșu' Ion și moașa Mărie...

În timp ce vorbea, moșul se apropie de ușița de lemn a șatrei. O dădu la o parte. Călcă apăsat pe cele patru trepte de piatră. Făcu doi pași și căzu pe lutul tare al ocolului. Cămeșa lui albă se umplu de colbul zilei de toamnă.

De pe scăunelul mic, Grigore încercă să se ridice, dar o mână parcă îl strânse de braț și-l trase spre bârna aceea veche. Întoarse capul spre fereastra de lemn și strigă cu glas înfundat:

- Moașă Axănie, Moașă Axănie!

Octavian IRIMIEȘ

Când adevărul iese la iveală

În a douăzecea zi a lui gerar din anul 1596 Mihai Pătrașcu, voievodul Valahiei pornise cu toată oastea împotriva tătarilor. De cum ajunseră în satul Gherghița din apropiere de Ploiești, se puseră să îi aștepte și apucară să își sape amplasamente pentru tunuri. Dușmanii se apropiară și cu toate că se aflau în superioritate numerică, în mod inexplicabil refuzară lupta. Începură a se retrage înspre Dunăre cu toate prăzile strânse până atunci, iar oastea lui Mihai se luă după ei. Precaut ca de obicei, trimise în față o unitate de cercetare formată dintr-o ceată de cavalerie ușoară pe care o puse sub comanda căpitanului Ion de la Râmnic. Îi ceru să avanseze la câteva mile distanță de grosul oștirii adverse, să urmărească mișcările ei și în caz de nevoie să îi trimită olăcari prin care să-l anunțe dacă intenționează să îi atace.

Ceata de călăreți porni în grabă, iar căpitanului își adăugă în coada ei câteva căruțe cu alimente și furaje. Întotdeauna când se opreau tătarii, poposeau și ei pentru a merge la căruțe să îmbuce câteceva și să își schimbe caii, și uite așa, vreme de două zile călărețiii munteni urmăriră îndeaproape hoarda tătărească. În acest timp nu observară nimic suspect, însă în a treia zi, deodată, pe nepusă masă, o ceată de călăreți mai mare decât a cercetașilor, se desprinse din ariergarda tătărească și se năpusti în goană asupra lor.

În momentul acela, Ionică și oamenii lui se aflau pe o câmpie întinsă și putură să-i vadă de la distanță pe dușmani făcând acea manevră. Imediat, căpitanul își dădu seama că cercetașii ar putea să se retragă în goană, dar căruțele ar fi rămas pradă tătarilor. Atunci trimise un olăcar către vodă prin care îi ceru să trimită de urgență o ceată de cavalerie care îi vină în ajutor. Apoi dădu ordin rândașilor să desprindă caii de la căruțe, să le pună în cerc, iar la mijloc să lase caii. După aceea fiecare să apuce armele și să apere mica fortificație. La urmă le ceru călăreților lui să se desfășoare într-o linie de bătaie pentru a-i întâmpina pe tătari cum se cuvine. Fiecare își luă scutul într-o mână și lancea în cealaltă și porniră la galop gata de a se izbi frontal. Cu mult curaj și determinare se ciocniră unii de alții, iar bătălia se transformă într-o învălmășeală cruntă în care toții loveau în adversari pe întrecute.

Mai bine de un sfert de ceas, călărețiii lui Ionică reușiră să facă față tătarilor, dar cum erau mai numeroși, mârza care îi conducea desprinse o ceată mai mică și o trimise ca să-i înconjoare. Dar în spatele călăreților valahi se aflau căruțele puse în cerc și iar rândașii stăteau pregătiți să le apere. După modul lor de a lupta, tătarii nu le atacară direct, ci puseră mâna pe arcuri și din goana calului începură a săgeta înspre căruțași.

Anghel, rândașul ce mâna una din căruțele căpitanului, nu avea decât un cuțit și un topor cu coadă scurtă, arme utile în lupta de aproape, nu și pentru cea de la distanță. Totuși, putea încerca să arunce cu toporul și aștepta ca vreunul din tătari să se apropie suficient încât să îl poată lovi. Însă cum era lipsit de experiență în ale războiului, nu se adăpostise cum trebuie, iar unul dintre dușmani observă că avea trupul expus. Întinse arcul să tragă asupra lui și-l nimeri în pântec rănindu-l grav. Aflat doar câțiva pași mai încolo, Trifon, celălalt rândaș al lui Ionică îl auzi răcnind de durere și își întoarse capul către el. Îl zări apucându-se cu mâna de rană, apoi chircindu-se și căzând greoi pe o parte. Îl durea sufletul când îl vedea cum plânge

și se văicărește strigând-o pe maică-sa, iar el nu putea ajuta cu nimic. Trebuia să tragă cu arcul asupra tătarilor și să apere sectorul ce îi fusese încredințat.

Între timp, sosiră călăreții trimiși de vodă și reușiră se încline balanța de partea valahilor. Foarte repede tătarii își dădură seama că vor fi copleșiți și nimiciți, așa că își întoarseră caii și o luară la galop înspre oastea lor.

Știind că era riscant să se apropie prea mult de grosul oștirii tătare, călăreții valahi nu îi urmăriră, ci se opriră să prindă caii rămași fără stăpâni și să prade stârvurile celor uciși. Pe Ion nu îl interesau boarfele și lucrurile personale ale tătarilor, însă era dornic să știe care era situația cu convoiul cu provizii. Merse rapid la căruțele lui și îl zări pe Anghel zăcând chircit pe jos, într-o baltă de sânge și văietându-se într-una. Lângă el se afla Trifon care încerca să-l liniștească, dar nu avea pe cine, căci băiatul trebuia să suporte dureri de-a dreptul atroce.

- Văleu, Trifoane, că mă omorî tătarul, fir-ar al naibi cu neamul lui cu tot!

- Uite că vine căpitanul! O să te ducă la felcer ca să scapi cu zile.

- Ba n-o să scap, că mă lovi cu săgeata în pântec și îmi sparse burticalele (măruntaiele). Voichița îmi zise când eram la Stoenești că cine e pălit acolo sigur nu mai scapă. Necazul e că nu moare pe loc, ci se chinuie câteva ceasuri.

- Dacă așa o fi zis ea...

Între timp Ion descălecă și își legă calul de căruță. Apoi se aplecă asupra rănitului și-l întrebă:

- Ce pățiși, Anghele?

- Mă lovi un tătar, lua-l-ar Sarsailă să-l ducă la talpa iadului.

- După cum socot eu, îți sparse maiul (ficatul) și mă tem că toți felcerii lui vodă n-o să te mai poată pune pe picioare.

- Jupâne, știu că fusei lovit atât de rău că-s sigur că n-o să scap. De aceea vreau să te rog ceva.

- Spune, Anghele, ce pot să fac pentru tine?

- Îți las rugăminte cu limbă de moarte să ai grijă de pruncul ce-l poartă Voichița în pântec.

- E pruncul meu, fii sigur că o să-l îngrijesc. Dar ce îți veni să îmi faci rugăminte cu limbă de moarte?

- Jură-mi pe sfânta cruce c-ai să-l îngrijești, apoi ți-oi spune o taină mare și o să înțelegi de ce îți făcui rugămintea asta.

Ion îi făcu semn lui Trifon să se îndepărteze, după care își scoase cruciulița de argint ce o purta la gât, și ținând-o în mână îi zise:

- Îți jur pe sfânta cruce! Acu spune-mi, ce așa mare taină cunoști?

- Anul trecut, când ne aflam la Stoenești, mă culcai cu Voichița de câteva ori. Dar ea se culcă și cu tine și nu știe sigur dacă pruncul e al tău sau al meu.

- Ce făcuși, bre? Cum mama naibii îndrăznișI a face una ca asta?

- Ea se îmbătase rău de abia mai știa de ea și avu pofte de iubit. Iar dacă matale n-o băgași în seamă, mă pofti pe mine... Văleu ce doare....

- Auzi la ea, hoiandra (desfrânata) naibii! Tu ești oricum cu un picior în groapă, dar pe ea am s-o omor.

- Fă ce vrei cu ea, dar numai după ce naște. Te rog, las-o să aducă pe lume acel copil, dacă o fi al tău, bucură-te de el, dar dacă o fi al meu grijește-l sau dă-l cuiva care să cate de el, să nu îmi piară stirpea.

Auzind cele ce îi spusese argatul, Ionică rămase fără cuvinte. Se gândi să pună mâna pe hanger și să îi scurteze viața, dar apoi se răzgândi și își zise că oricum va muri și pentru ceea ce făcuse ar fi mai bine să îl lase să se chinuie. Se ridică de jos scrâșnind din dinți, căci în sufletul lui se stârnise o ură și o mânie atât de crunte cum nu avusese nicicând. Îi venea să urle, să spargă și să distrugă și acum că cetele lor erau victorioase și pericolul se îndepărtase, simțea nevoia să își descarce furia. Își aminti că între bagajele sale avea un butoiaș de vin și încă unul de rachiu, ca să se încălzească pe drum. Își luă plosca și o umplu până la buză cu vin, apoi o dădu peste cap, uitându-se cum bietul băiat cum gemea și se zvârcolea tot mai încet, până când moartea îl cuprinse în brațele ei cumplite...

Nicolaie DINCĂ

CAPITOLUL ZECE

ADEVĂRATELE COMORI

Pe cerul înalt ardeau zglobii puzderii de stele ca un alai strălucitor de licurici împrăștiați în jurul Crăiesei Nopții. Sanfir se culcase pe patul din prispa casei ca să găsească răcoarea nopții. Avusese un somn fărâmițat de vise felurite. O visase pe Ioana toată numai zâmbet, fluturându-și părul lung în goana calului și arătându-i inelul de aur de pe deget și se mira în vis cum de putea să aibă asemenea inel dacă el nu i-l dăduse încă. A visat-o pe străbunica Voica. Era tânără și ținea în cârcă un copil și în brațele sale altul și spunea că se duce la via de pe valea Pițigoaiei, ca să adune nuci. L-a visat pe Bătrân că răsturna dintr-un brânci tufanul pe lângă care săpase el și cu Gogorici după comoară...

Acum, după ce ce se trezise pe la noaptea jumate, tot încerca cu ochii închiși să lege din nou ițele somnului între ele și să evadeze din nou în brațele bunului domn Ene, dar era în zadar.

Liniștea nopții era tulburată din când în când de câte un lătrat îndepărtat de câine și din când în când de strigătul lugubru, sacadat și strident al unei cucuvele care se auzea dinspre cimitirul satului. Flăcăul ședeau cu brațele sub cap și cu ochii închiși și se gândea la ce visase, încercând să dezlege taina acelor plăsmuiri ale minți sale.

Despre Ioana, credea el, era cumva normal s-o viseze cu inelul pe deget căci chiar

el avea în plan să-i ducă inelul cât mai curând. Cât despre apariția ei din vis cu pletele în vânt putea fi explicată prin aceea că așa o văzuse el prima dată, când îi furase hoțoaica inima pentru totdeauna.

Pe urmă, s-a gândit că și pe Bătrânul de lângă tufan era cumva normal să-l viseze, doborând copacul cu mâinile goale, întrucât el le dăduse speranța găsirii comorii și poate tot el cu puterile sale provocase furtuna care doborâse copacul, irosindu-le astfel speranțele și lăsând fără rezultat toată munca de zdrahoni depusă de flăcăi pentru a săpa după comoară.

Bătrânul i se părea un titan, credea Sanfir, pentru faptul că asemenea puteri i le atribuise în secret chiar mintea sa, din neputința de a-și explica îndeajuns apariția stranie a moșneagului. S-a gândit după aceea că era posibil să-l fi visat pe Bătrân și pentru faptul că vorbise cu Gogorici să meargă împreună în ziua următoare la tufanul cu pricina, de parcă îi chema acolo ceva tainic și greu de înțeles.

Când, însă, a încercat să găsească o explicație mulțumitoare despre visul cu străbunica sa, Voica, flăcăul nu a putut să-și explice prea bine mai nimic. Știa că străbunica lui avusese doi băieți, pe bunicul său, Nicolae Ilie și pe fratele acestuia, Ion și probabil că ei erau copiii pe care îi căra Voica în vis, dar ce căuta pe valea Pițigoaiei după nuci, pentru că ei nici nu aveau vie pe acolo. Când îți intră în cap o asemenea chestiune, nu te mai lasă să te odihnești.

Sanfir a încercat să-și amintească toate poveștile auzite în familie despre Voica și despre isprăvile sale, ca să găsească vreo legătură cu valea Pițigoaiei și, după multe încercări, și-a amintit de prăpădul făcut de străbunica sa cea năzdrăvană în cârciuma galițianului, cârciumă care se aflase chiar în acel loc și abia atunci s-a lămurit cât de cât ce căuta Pițigoaia în visul său. Pe urmă a încercat să repună cap la cap tot ce se spusese despre acea întâmplare și și-a refăcut în minte derularea acelui eveniment, reînchipuindu-și-l din fragmentele de informații și reîntregindu-l într-un tablou complet, pe care îl privea cu mare drag și cu admirație.

***

Voica nu dormise toată noaptea. De când se întorsese Ilie de la birtul austriacului, mergând pe șapte cărări, nu mai avea pace. Nu putea să înțeleagă în ruptul capului cum muntele ei de om putea fi doborât de câteva țuici meșteșugite de comerciant. Omul ei, el care putea să bea o vadră de vin la chefuri și pe urmă începea să se distreze cu ceilalți, să se îmbete din nimic?!... Și ce căuta el la prăvălia străinului, când el avea acasă peste trei sute de vedre de vin și aproape o sută de vedre de țuică curată?! Că doar avea patru vii și livadă de pruni pe rod. În capul ei gândurile se învălmășeau cu repeziciune și nu mai știa ce să creadă. După ce a reușit să-l facă pe Ilie să vomite niște zeamă verde, administrându-i pentru asta ouă amestecate cu untdelemn și cu un strop de lapte, s-a asigurat că doarme liniștit și s-a așezat lângă el în pat, și pentru a-l supraveghea, dar și pentru a avea timp să analizeze subiectul și cauza deprecierii lui. Întrebările îi veneau în cascadă pe făgașul logic. Cum, până să ajungă galițianul Șloim Burak în sat, nu se îmbătase niciunul dintre bărbați până într-acolo încât să cadă prin șanțuri, deși erau două cârciumi în sat și erau destul de bine aprovizionate? Cum de comercianții români nu acceptau alte bunuri în schimbul băuturii pe care o vindeau, în afară de bani, și de ce nemernicul de austriac vindea totul pe ouă, pe untură, pe grâu sau pe orice alte bunuri, chiar dacă asta însemna ca el să primească aceste bunuri până și la o dată ulterioară, după seceratul păioaselor, de exemplu? Ce anume tării vindea veneticul de așa manieră încât zăpăcise mințile tuturor bărbaților din sat? Din ce făcea băuturile alea distructive pentru săteni? De ce niciuna dintre oficialitățile comunei nu se punea în mișcare măcar pentru a verifica lucrurile sesizate de ea? Voica și alte trei neveste din sat merseseră la primăria din Morânglavi, de care aparțineau, și se plânseseră primarului cu privire la otrava pe care străinul o vinde bărbaților lor, dar nimeni nu reacționase. Ce ar fi trebuit să înțeleagă bietele neveste?

Erau vremuri grele când abia de se năștea câte cinci, șase copii pe fiecare an în localitate. Vrând, nevrând copiii se cunoșteau

de mici, creșteau împreună, flăcăiau împreună, se căsătoreau și creeau între ei legături idestructibile. Ba unii, care voiau și puteau, învățau să citească și să se semneze de la preotul și diaconul de la biserica „Sfânta Paraschiva" din sat, construită de săteni în anul 1834 și păstorită încă de atunci de tânărul preot Dumitru. Voica și Ilie merseseră împreună la biserică să învețe să scrie și să citească pentru că părinții lor, Badea Obogeanu și Constantin Cârstea Dincă, ca oameni mai cu stare, avuseseră ambiția să dea din ce câștigau o parte pentru a-și învăța copii știința literelor. Mai mult decât atât, bunicul lui Ilie, Badea Cârstea Dincă era diaconul preotului Dumitru de când se făcuse biserica.(*Personajele enumerate mai sus au fost reale și se regăsesc printre semnatarii actului de înființare al comunei Moruneşti din anul 1866, unde preotul Dumitru, la începutul listei și Badea Dincă, la sfârșitul listei, semnează, scriindu-și numele cu litere kirilice iar ceilalți sunt nominalizați cu caractere latine.N.A.*)

Copiii crescuseră practic împreună, deși Voica era mai mică cu patru ani decât Ilie, așa că, din punctul de vedere al cunoașterii, Ilie nu mai avea niciun secret pentru Voica.

Prima dată când a venit beat de la cârciuma străinului, Ilie i-a povestit ulterior Voicăi că, după ce a băut câteva „tării" de-ale acestuia, pur și simplu nu mai știa ce a făcut și cum a ajuns acasă. Ce îl supăra cel mai tare era faptul că, deși el știa că plătise tot ceea ce băuse, a doua zi cârciumarul i-a spus că mai are de plată încă zece tării. Știa că nu se întâmplase așa, că nu băuse el atâta, dar cârciumarul avea pe lângă el ca martor pe lighioana aia de Bibe Florescu, jigodia care se străduia să se apropie de străin în încercarea de a o mărita pe sora sa – o fetișcană deosebit de frumoasă, în sens rebusistic(?!)– cu acest austriac roșcovan, sperând să câștige și el ceva de ros de pe urma acestei mârșave tranzacții.

Voicăi i-a trecut prin cap un plan și s-a decis să treacă la realizarea lui. Mai întâi a aflat de la Ilie care au fost ceilalți patru bărbați care, deși nu erau cunoscuți ca bețivani ai satului, mergeau în ultima vreme la localul zangoveanului pe valea Pițigoaiei.

Pe urmă a vorbit cu nevestele acestor bărbați și, cum se apropia ziua de naștere a lui Ilie, a făcut cumva anume să îi invite pe toți la ea acasă. Fiecare a adus câte ceva de băut și Voica a pus pe masă tot ce a avut ea mai bun de mâncare. Ba chiar a umblat la putinica în care avea câteva oi topite, făcute sloi. Ilie al ei a coborât în beci și a scos o damigeană borțoasă de vreo cincisprezece litri, plină cu vin roșu și zglobiu. Au mâncat pe săturate și au chefuit, iar, când bărbații își făceau de lucru cu Laie lăutarul și cu echipa acestuia, Voica și-a chemat suratele lângă ea:

— Fa suratelor, cum mai apucarăm de vorbitărăm mai 'nainte, trebuie să facem oarește că altminterea ne pierdum bărbații! Uitare-ți dă vedeți că toate avem după ce bea apă și cu ce ne harani. Oamenii noștri nu sunt fitecine și nici neștene pă lume. Avem tot ce ne trebuiește. Cum să răbdăm să ne zăpăcească bărbații un venetic și noi să nu facem nimic?

— Păi și ce să făcem, Voico? Cum să făptuim? întreba câte una mai cu zvâc.

— Eu zic să ne unim toate și să mergem peste venitic. Să-i vărsăm beutura și să-i litrosim porcăria aia de prăvălie. Dacă nu știe de frica autorităților care nu se deranjuiesc a se mișca pentru vederea celor cereri ale noastre, musai să se sperie de răzvoditura noastră și măcar să nu ne mai atragă bărbații la otrava lui și la suferință pentru noi. Și vă spui ca la surori că a mai bună noapte de făptuire taman că asta este. Bărbații noștri se benchetuiesc în odaie cu lăutarii. Ai să mâi tu Floare aici, că ești borțoasă, și de-o mai cere bărbații vin sau altele te duci și le duci. Iar noi ălelaltele ieșim pe ușa dindos și mergem prin grădini până la venetic la prăvălie ca să-l învățăm minte. Acum zâceți, care mergeți cu mine?

— În afară de Floarea mergem toate...

— Toate mergem, Voico...

— Ori ne ia frica Șloim, ori s-a dat dracului cu noi, ... i-au răspuns suratele fiecare pe glasul ei.

Ca la un semn au băut câte un pahar de vin roșu dintr-o răsuflare și pe urmă au ieși în curte ca niște umbre.

Prin tăciunii nopții, prin grădini, pe valea

Pițigoaiei se strecurau cu grijă patru arătări îmbrăcate în blană de oaie. Păreau niște iele plecate la vânătoare în miez de noapte. Când au ajuns în fundul grădinii prăvăliei lui Șloim, Voica a început să urle prelung ca lupii și femeile care o însoțeau au prins a slobozi aceeași melodie fiecare pe glasul lor. Luna se ridicase semeață pe înaltul cerului și scălda cu lumina ei deosebită pământul întreg. Umbra „lupoaicei" din fruntea haitei de femei se alungea pe pământ ca o dâră cenușie de lumină iar în umbra acestei lupoaice se amestecau sentimentele de susținere și de determinare ale tuturor celorlalte „lupoaice", gata de orice, chiar și să sfâșie pe cineva, dacă prin faptele lor și-ar fi salvat de la pieire bărbații.

Câinii au lătrat scurt pentru o vreme și pe urmă s-au ascuns sub adăposturi și au tăcut. Lupoaicele au intrat prin fundul grădinii și au început prin a răsturna bădanele umplute cu poșirca împuțită din care Șloim făcea porcăria de băutură distilată cu care le otrăvea bărbații. Pe urmă au mers la ușa casei și au legat clanța cu sfoară pe dinafară. Apoi au intrat în prăvălie unde au răsturnat tot, au luat teancul de hârtii cu însemnări ale veneticului, au spart lampa cu gaz de podea, au deșertat peste ea toate vasele cu băutură și pe urmă au plecat urlând ca lupoaicele pe unde veniseră, trăgând după ele târșuri care să le șteargă urmele. Au ieșit în drumul spre Poiana Mare și de acolo s-au strecurat din nou în gospodăria Voicăi. Au aruncat înapoi în grajd pieile de oaie cu care se îmbrăcaseră și pe urmă au intrat în camera bărbaților, unde i-au stârnit la joc și s-au pus pe dănțuit sârbe și hore cu poalele în brâu până dimmineața.

Când au ajuns jandarmii și cu primarul la locuința lui Ilie și a Voicăi, anunțați fiind de către Șloim că a fost atacat, moruneștenii noștri încă mai jucau și puseseră la reîncălzit în bătătură fripturile și restul de mâncăruri.

Laie lăutarul și cu țiganii lui s-au jurat că nimeni nu plecase din casă cât timp au cântat ei și oficialitățile comunei nu au avut decât să constate că faptele petrecute la prăvălia lui Șloim nu aveau nicio legătură cu cheful făcut la familia lui Ilie Dincă Cârstea.

După ce a plecat primarul cu jandarmii, Voica a scos din ascunzătoarea ei hârtiile lui Șloim, a citit cu atenție paginile scrise cu tocul cu cerneală și pe urmă le-a pus pe focul din bătătură și le-a ars.

— Ca să înțelegi tu, Floare, de azi bărbatul tău nu mai are să-i dea lui Șloim cinci bănicioare de grău, tu, Mărie ai scăpat să-i dai un purcel de lapte, tu, Ioană nu mai ești datoare patru bănicioare de porumb, tu, Mariță poți să-ți păstrezi găinile și tu, Frusâno n-ai să mai muncești toată iarna ca să faci două pături în război pentru zangoveanul Șloim, le-a zis Voica suratelor ei.

— Uliu, soro, păi și cu bărbații ce facem, ce le zicem, a îndrăznit a întreba Frusâna, vorbind în numele tuturor celorlalte.

— Uite, acum, când ne-om pune din nou la masă, le voi zâce eu cum șed lucrurile și ce au de făcut de acuma înainte, ca să nu mai cadă în labele veneticului.

Și, când s-au așezat din nou la masă, Voica a vorbit și ceilalți au ascultat. A venit, în zilele ce au urmat, Șloim și cu Bibe Florescu pe la fiecare pe la poartă să le spună cu ce sunt datori, dar nu a fost niciun chip să mai convingă pe cineva că este dator la el, atâta timp cât lipsea dovada scrisă în acest sens. A încercat să-i dea în judecată la Sfatul Popular, dar n-a avut nici acolo sorți de izbândă, mai ales că singurul martor al său era Bibe Florescu, martor care între timp îi devenise cumnat cu acte în regulă și, prin urmare, nicio instanță din lume nu acceptă o astfel de asociere între păgubit și martor fără să ridice dubii. Cum, necum Șloim a a fost nevoit să renunțe la afacerea lui și să se mute în satul Bechet cu prăvălia sa, la bunicii soției lui, într-o magherniță dărăpănată. Se zice că la plecare din sat ar fi zis în gura mare:

— La voi, moruneștii, ai lu' dracu', mai hoțu' ca mine esteți! Și lupoicu de Voica mai a dracu' ca dracu'. Numai el a pus capac la gheșeftul meu. Bine che nu prins la mine ca să bătut, che altfel erasem vai de pielul meu... Plec la Bechetu ca se ghesesc oamenu mai cumintu.

Și dus a fost. Peste câțiva ani a lăsat-o pe morunești eanca lui Florescu și a fugit în lumea largă. De pe urma lui a rămas un roșcovan de băiat care a făcut niște roșcovani de copii, oameni

altfel la înfățișare decât ceilalți morunești.

***

Când se apropie de orele prânzului pădurea parcă se liniștește un pic și zumzetul acela continuu care o animă parcă se mai estompează. Se așează peste ea un fel de căldură ca o respirație de înger, niște valuri de amorțeală se strecoară printre trunchiurile copacilor și se încolăcesc pe după ele ca niște șerpoaice ale nevăzutului și parcă hipnotizează cu prezența lor pe toți trăitorii care le văd și le simt. Este una din perioadele din zi în care pădurea poate părea inertă și încremenită într-un soi de beatitudine de neînțeles pentru ochiul uman și pentru minte.

În lumea asta de liniște ciudată, la marginea de dinspre Morunglav a pădurii, ședeau doi flăcăi. Lângă ei pășteau liniștiți bidivii lor împiedicați la picioarele din față.

Umblă prin lumea românească a satului o vorbă iscusită, izvorâtă din înțelepciunea populară și bazată pe experiență: „Copacul cade încotro este aplecat!”.

Sanfir și Grigorie ședeau pe marginea gropii și se uitau la tufanul doborât de furtună în vâlcea și se gândeau câtă dreptate era în vorbele acelea cu tâlc, ascunse în expresia populară amintită. Acum tufanul era răsturnat pe o parte ca un Goliat al pădurii doborât de piatra unui David al naturii, azvârlită cu praștia furtunii. Piatra aceea nimerise drept în fruntea frumuseții coroanei sale și îl prăvălise în vâlceaua din vecinătate. Acum puternicele sale rădăcini stăteau zgâite către cer ca niște brațe bizare dezosate care cer ajutor de la lumină și de la trecători, și de la păsări, și de la oricine ar fi trecut pe acolo, pasăre, gâză, umbră, spirit sau orice altă ființă care ar fi putut să le dea încă un strop de apă și câteva grame de pământ umed și hrănitor pentru ele. Flăcăii se gândeau că dacă ei nu ar fi săpat cu atâta sârg în jurul rădăcinilor tufanului, dezgolindu-le de puterea lor, copacul ar fi fost destul de puternic ca să stea mândru în calea furtunii. În locul în care fuseseră rădăcinile tufanului acum se deschidea o groapă destul de adâncă și în centrul ei se vedea o adâncitură circulară astupată cu cîteva zile în urmă de către ei cu pământ și cu frunze.

Flăcăii se așezaseră pe marginea gropii și priveau în tăcere adâncitura aceea de pe fundul gropii:

— Parcă nici nu-mi vine să cred că acolo a fost găleata cu galbeni, a îndrăznit Grigorie.

— Îmi luași vorba, i-a răspuns Sanfir. Și uite-te că era destul de măricică găleata, dacă socotești după ce gaură a lăsat în pământ.

— Acum fuse, acum se duse, frățiе. Ne-am ales cu potcovița de la bătrân.

— Nici cu aia. Pentru că, în afară de bucata pe care am dus-o la aurar ca să-i fac Ioanei inel și cercei, pe ailaltă am pierdut-o.

— Și eu am pierdut-o pe a mea.

— Păi și de ce nu spui?

— Păi tu de ce nu spui?

— Păi cred că de rușine nu-ți spun. Că am fost prost rău. Că în loc să ascund și eu restul de potcoavă în pământ sau altundeva mai bine, m-a pus dracul, că altfel nu știu ce să mai cred, și am ascuns aurul într-o cârpă de sac pe care am îngropat-o lângă un stâlp al grajdului din valea Bârluiului. Când a venit Bârluiul mi-a luat și grajdul și aurul cu el. Am căutat degeaba pe Bârlui în jos... Cine știe pe unde o fi ajuns aurul meu! Și tu?!..Tu cum l-ai pierdut pe-al tău?

— Păi tu crezi că am fost mai deștept ca tine?! N-am fost, vere. Ba cred că a fost o țâră și mai prost. Zice că să te iei după vorbele ălea înțelepte care spun că e cel mai bine să ascunzi lucrurile de preț la vedere. Și așa am făcut și eu. Aveam o grindă cu o scorbură în ea chiar la intrarea în saivanul vitelor. Îl știi tu–ăla făcut de taicu pe malul Bârluiului. Ei și, ce crezi tu, Sanfire, tocmai acolo, în scorbura aia, mi-a trecut prin minte să ascund restul din potcovița mea de aur. După ce și-a făcut Bârluiul mendrele cu acareturile mele m-am dus și eu, cum s-a dus toată lumea, să mai caut pe gârlă în jos. Mă gândeam că poate, poate am noroc și mai găsesc resturile saivanului și grinda cu scorbură. Dar n-am găsit nimic, cum nici tu nu ai găsit nimic.

— Suntem amândoi niște proști, frățiе.

Pe urmă au tăcut amândoi rușinați de greșelile lor. Priveau cu jind la gropița aceea care încă mai păstra forma găletușii cu aur și nimeni nu știe ce gânduri le treceau atunci prin cap. Sunt sigur că fiecare regreta în felul

lui că nu au putut să găsească ei acea găletușe blestemată

— Oare câți bani să fi fost în găletușa aia!? a întrebat dus pe gânduri Sanfir.

— Aia nu vom afla niciodată, vericule, i-a răspuns amărât Gogorici.

— Nici eu nu știu să vă spun asta, s-a auzit din spatele lor un glas cunoscut.

Flăcăii au sărit în picioare impinși de niște resorturi așa de puternice, încât nici ei nu credeau că sunt în stare de așa ceva. În spatele lor se afla Bătrânul în toată splendoarea lui. Undeva la câțiva pași de el păștea liniștit Blândul. Acum la lumina zilei Blândul era un cal bătrân scheletic aproape despre care puteai să te miri cum anume se mai ține pe picioare. Părul lui care altădată fusese negru și lucios acum era înspicat și șters iar coama îi era tocată și încâlcită, la fel ca și coada. Deși era înșeuat, starea lui deplorabilă te făcea să te întrebi, atunci când îl vedeai, dacă mai poate să ducă, sărmanul, acea șea, fără să mai crezi că ar putea duce în spinare și vreun călăreț, fie el oricât de slab.

Nici Bătrânul nu arăta prea bine la lumina zilei. Părul și barba lui, care îi atârnau împreunate pe piept până la spartul cămășii, acum păreau străvezii ca un fum diafan de ceață iar pielea sa semăna cu un pergament vechi. Ochii aceia, care li se păruseră flăcăilor penetranți și nenaturali de arzători la prima lor întâlnire cu Bătrânul, acum erau de un albastru deschis irizant, goliți cumva de licărul vieții – de lumina aceea care îi face să devină jucăuși și sclipitori. De data aceasta Bătrânul purta un costum național compus din cămașă cusută cu trandafiri stilizați pe lângă spartul pieptului și pe la mâneci, din ițari specifici oltenești cu flori de iederă maronii răsucite pe lângă buzunare, cu brâul lat, cusut cu motive geometrice printre care se remarcau cocoșul, vârtejul, florile câmpului, Luna și Soarele, petrecut peste cămașă în jurul mijlocului, și o vestă neagră din stofă, pe piepții căreia meșterul făcuse să crească modele serpetiforme puse în oglindă. În brâu, pe partea stângă, avea înfipt un pumnal cu mâner de corn și cu un topaz încrustat chiar în baza mânerului. Acea piatră de topaz strălucea chiar dacă era ziuă și flăcăii puteau să jure că scotea până și un fel de zumzet straniu, abia perceptibil.

Glasul Bătrânului li s-a părut, de data aceasta, că este tremurat, slab și ezitant. Avea o formă de gravitate ascunsă, amestecată cu acea căldură molcomă pe care o au muribunzii în vocea lor după ce au făcut pace cu moartea și știu că vor călători împreună cu ea spre necunoscutele plaiuri minunate ale veșniciei.

Nu le venea să creadă ce schimbat era Bătrânul. Îl priveau cu un soi de admirație amestecată cu stupefacție, sentimente care îi lăsau, pur și simplu, muți de uimire.

Bătrânul le simțise starea și, după ce i-a lăsat pe flăcăi să se minuneze îndeajuns și-a continuat vorba:

— Da, da... este așa cum auziți–nici eu nu știu să vă spun câți bani au fost în găletușă pentru că nu i-a numărat nimeni dintre haiduci. Nici chiar bunicul meu. Socoteau banii ăștia mult prea blestemați ca să-și murdărească mâinile și sufletele cu ei. Ba mai mult, văzuseră că de câte ori încercau să se apropie de ei, cu gândul de a-i lua, li se întâmpla câte o nenorocire. Semn că blestemul aruncat asupra lor își făcea treaba. Iar cu forțele ascunse ale răului nu trebuie să te pui. Așa că au renunțat să mai încerce vreodată. Mie mi-a fost dat să păstrez secretul comorii și să mă feresc de blestemul ei... Ehei, măi flăcăi, ascultați la mine, banii și comorile lumești au înebunit lumea de când e ea lume pe pământ. S-au pornit războaie și au murit o mulțime de oameni pentru ei. Dar țineți minte ce vă spun: adevăratele comori se poartă în suflet și se iubesc din toată inima. Comorile de care vă spun eu sunt sufletele voastre pereche și, după ce le găsiți, trebuie să le prețuiți mai mult decât pe orice altă comoară a lumii. V-am auzit vorbind și am înțeles că nu vă este străină comoara dragostei. Toți banii din lume nu fac cât o dragoste adevărată. Odată, când eram la mânăstire, mi-a furat mințile și inima o codană cu ochi de căprioară. Marta o chema. Of, Doamne, parcă au trecut o sută de ani de atunci. Ce mult am mai iubit-o! Număram clipele ceasurilor care treceau fără ea și ardea pielea pe mine de dorul ei. Și, când ajungeam din nou în brațele ei, nu îmi mai trebuia nimic altceva din lumea asta. Eram sărac, dar simțeam că i-aș fi dat tot aurul din lume dacă l-aș fi avut. După ce m-a scos din mânăstire bunicul meu și m-a adus aici ca să-mi

arate locul comorii, numai bietul Blându știe de câte ori am făcut împreună drumul până aici. Câte târcoale i-am dat blestematei de găletușe și de câte ori nu mă hotărâsem să o dezgrop. Dar de fiecare dată când veneam cu asemenea gânduri către încoace uitam cine sunt și pe unde mă aflu și rătăceam bezmetic prin împrejurimi cu mințile speriate. Puținii bani pe care mi i-a lăsat bunicul meu după ce s-a prăpădit s-au dus ca un fum. S-a ales praful de ei. Poate că și ei fuseseră blestemați. Cine mai știe cum și de la cine îi luase bunicul meu și cu haiducii lui? Doar un inel am apucat să cumpăr din ei. Pentru Marta. În războiul cu turcii a murit tata și eu am rămas să am grijă de toată agoniseala familiei. Am plecat de la mânăstire și voiam s-o iau la mine acasă. Dar Dumnezeu avea alte planuri cu noi. Mi-a luat-o când îmi era lumea mai dragă. A mușcat-o un câine turbat și a murit în chinuri. Nu erau doctori care să o salveze, sărmana de ea. Am stat lângă ea până la sfârșit. Mi-a dat inelul și m-a rugat să trăiesc și în locul ei, și pentru ea, și viața ei. Și am trăit destul. Poate prea mult... Dar nu am mai reușit să mă bucur de viață. Viața fără Marta nu mai fost viață și nu a mai contat. Am trăit cumva, mai mult între lumi. Nici nu știu cum a trecut timpul. Uite, port și acum inelușul ei pe degetul meu mic și nu am să-l mai dau nimănui cât mai trăiesc. Așa i-am jurat și mi-am jurat. Nici nu știu unde voi muri și dacă îmi va îngropa creștinește cineva trupul. Poate că nici nu am trup adevărat. Am încetat de mult să mai cred în asta. Am suferit mult și am fost supărat pe mine și pe toată luma, până și pe Dumnezeu pentru că nu am putut face nimic ca s-o salvăm pe Marta. Dacă aș fi mers mai devreme cu o zi la ea ca s-o cer de la părinți, poate că mi-ar fi trăit, pentru că nu ar mai fi întâlnit acel câine. Cine mai știe cum ar fi fost viața noastră și ce s-ar fi întâmplat cu noi? Poate că n-am știut s-o păstrez, poate că nu m-am luptat destul pentru ea, poate că Dumnezeu a crezut că n-o merit și de aceea mi-a luat-o. Mi-a mai rămas un lucru de făcut pe pământ: când voi simți că mi se apropie sfârșitul, am să merg în cimitirul în care mi-am îngropat tot ce mi-a fost mai drag pe lume și am să-i dau Martei mele inelușul înapoi... Așa că, măi flăcăilor, dacă v-ați găsit comorile, păstrați-le și respectați-le, și iubiți-le cum se cuvine. Numai cu ele veți împărții bucuriile și necazurile vieții și veți avea copii de la ele și spre finalul vieții voastre o să simțiți că nu ați trăit degeaba. Vedeți și voi că doar inelele și cerceii pentru „comorile” din sufletul vostru au fost destinate să vi se cuvină din toată comoara blestemată. Iar ăsta este un semn bun.

Flăcăii sorbiseră fiecare cuvânt rostit de către bătrân și acum rămăseseră duși pe gânduri. Priveau în continuarea locul în care fusese îngropată găletușa cu aurul blestemat și prin cap li se învălmășeau tot felul de gânduri. Se gândeau la „comorile” lor, după cum le botezase Bătrânul, la soarta necruțătoare a Martei, la blestemul aurului, și chiar la suferința bietului bătrân.

— Îți mulțumim, taicule, pentru sfaturile înțelepte! a îndrăznit Sanfir să spargă tăcerea așternută peste ei.

— Chiar așa, tată bătrân... a întărit și Gogorici.

Însă când și-au ridicat privirile din pământ, căutându-l pe bătrân, au văzut că erau singuri în pădure. Nu mai era nici urmă de bătrân și nici Blândul nu se mai vedea în apropiere. Flăcăii se priveau mirați și nu le venea să creadă.

— Mă Sanfire, nu cumva noi am vorbit singuri? a întrebat Grigorie.

— Nu cred, frate, că nu puteam fi vrăjiți chiar așa amândoi odată. L-am văzut și l-am auzit amândoi pe bătrân și chiar pot să-ți spun aproape cuvânt cu cuvânt ce ne-a spus, că am fost foarte atent la ce zicea. M-au zguduit pe interior cuvintele lui și mi-ar veni foarte greu să le uit. Pe urmă nu-i văzuși inelul de pe deget? i-a răspuns Sanfir prietenului său, întrebându-l la rândul lui.

— Ba i-l văzui... Păi și atunci unde este bătrânul, măi deșteptule? a întrebat din nou Grigorie.

— La întrebarea asta nu știu să-și răspund, frate, cum nici tu nu cred că poți să-mi răspunzi la o asmenea întrebare. Hai s-o lăsăm fără răspuns. Mai bine hai să mergem acasă la „comorile” noastre, la adevăratele comori, după cum ne-a învățat bătrânul.

— Că bine o mai ziseși pe-asta! Hai!

S-au ridicat și s-au îndrepta către cai, hotărâți să urmeze cărările tainice ale inimilor lor spre a ajunge la limanul dragostei, acolo unde le era lor cel mai bine pe lume.

Angela NACHE MAMIER

repetitio

în câţiva ani muiaţi în supe şi ciorbe
şi-n magazine alimentare
în câţiva ani de slujbă spălări de vase
dereticat
în câţiva ani de înţelepciune dobândită
din mers
în câţiva ani de adoraţie mută
în câţiva ani de credulitate naivă
în câţiva ani de şorţuri pe talie
rochii „aşa şi aşa”
în câţiva ani ca-n familie
de înmugurire înflorire şi demascare
în câţiva ani pe viaţă şi moarte
îndurerată
în câteva rumene vise bucălate speranţe
în câteva aripi de pasăre fără frâu
în câteva haine ale iubirii umilinţei
hohotului feminin
în câteva vociferări rugătoare
n-am aflat cifrul vieţii
glorios-mişcătoare série noire ou grise
vârâ nasul cumpără mărar
magneticul mire-n salar un fitecine ogarul
uitând şi de sine-n ritmul cu care
atâtea chenzine se fac a-l susţine
peste sentimente (legende) creşte
mărarul contemporan
alte liniştite verdeţuri fără împotrivire
are şi mireasa salar famelie
şi-o cuhnie (nevisată – se ştie)

mestecă-n oale jonglând văsăria
cepele rumene
cartea bucatelor pururi zglobie
(câte capitole nu trezesc elanuri naive
la răzvrătire)
mai urmează la rând tot în amorţire
frecatul podelei şi-al adâncului firii
unde sclipesc rar tot mai rar
catedralele (ce naiba, ridicole)
ale melancoliei

mai presus

eșecul posibilă capitulare
de la ceea ce n-am reușit să fim
urmărindu-ne neputinciosi
în tăcerea oglinzilor
măsura rușinii se numără-n vânătăile
cântului fără adresă
de unde oare atâta putere
în saltul de care atârnă
bucuriile lumii
răgazul, scurtul răgaz
nu e decât o salvare vremelnică
spânzurând undeva la mijloc
gustul amar al înfrângerii
am făcut oare totul ca să fim decorați
iată primul gând bun
după orice potop
când mai presus de lacrima care respiră
ochii se-ntorc fericiți
în trupul prezentului

o cât viitor

vine răscrucea când nu te mai mişti
trecerea apelor nesfârşita curgere lină
afli borna pe care-ţi poţi trage sufletul
clocești oul speranţei alte iluzii
grebla de gheaţă a memoriei
strânge uscatele fructe alte spargeri
de fruntea casei nervoase-n incendiul
câmpului copt
câteva boabe dulci scapă desigur
oricărui dezastru
s-a-ntâmplat să pierzi trenul
somnul nevrednic de tine-n

ultimul surghiun al
neîmpăcării sufletului cu trupul
aşteptări încăpăţânate cum bine le ştii
deschideri răzleţe în pleoapa sărată
viaţa totuşi atât de aproape
şi raftul speranţei la fel de curat
păianjeni şi praf să faci curăţenie
petala cireşului alb cade ca o zi peste noapte
încolăcitul parfum al livezii
sparge cercul ostil al singurătăţii

să surâd

nu poţi greşi ascultându-mă
ce facem
unde duc serpentinele aştrii de fum
jubilezi un răstimp apoi bate ceasul
vin sacrificii vin jertfe de sine
înteţim agresivi fuiorul poruncilor
viaţa să pună stăpânire pe tot
cât mai e vreme cât mai e de trăit
nu-i mai vorbesc bărbatului
iată-l acesta ştie tot despre sine
construieşte poduri prea mici
să cuprindă cerul enorm înroşit
universul
şuierul lumii în vine
nu-i mai vorbesc bărbatului
el s-ar putea să mai fie
când voi călca hotărât
voi dezveli frumuseţea şi felul deschis
în care pot să mă mişc să surâd
dezbrăcată de lacrimi
voi privi în oglindă
tulburând imprudent toate culorile
sângelui
râul liber care mă visează
şi cheamă demult

ton

într-un spirit tonic multe se pot aranja
răsfoind cărţile ne mai sfătuiesc cu
gimnastici antidepresive ceaiuri rozalii
câte-o scrisoare deschisă eului
dându-i chestionare tulburând şi trezind
alchimii discrete-n chipul

speciei femeii cu ochii trişti
cerul gri pustiit zidul armat şi
gândacii-ndoielii
înnebunitor de vulgari
caldă sclipirea perdelei sintetice
în bucătăriile strâmte
fură-ntunericului un rug mişcător
florile de sânge-ale genunchilor
au brăzdat podele ameţitoare melancoliei
umplu broaştele ruginii ale uşilor
cu mirodenii
cineva să se-aştepte la asemenea gesturi
încântate speranţe
visele flămânde pisici se freacă de uşi
varsă prin încăperi
laptele crud al aşteptării
cel cu o mie de feţe

timbru

erele glaciare chiar se măsoară
câte s-au strâns în peretele-acesta posac
râd camuflez al tristeţii capac
dureroasă pomadă zăpada
şi zelul cu care-mi cade pe cap
cât să mai fie până la-nnodarea
poveştilor
ce necesară-i uneori o poveste
în care să crezi hai să zicem de luni
până sâmbătă seara
talpa respiră cald petrecută de lut
metalul melancoliei dă trupului
luciul atât de plăcut al îmbătării de sine
când podelele râd în răsfrântă lumina
fructului sanctificat şi muşcat de-un sărut
fără-ndoială toate-ale lumii ajung într-un punct
totul se vrea scotocit şi băgat în seamă
în infinit ingrat zăcământul cunoaşterii
o durere numai a mea se-nfruptă din mine
umilită de seve
tot înainte dureri radicale ofuri
medievale-n gheara posesiei obsesiei
(toate fir-ar să fie-n progresie)
vanitatea nu le mişcă pe toate din loc
dar nu e vorba desigur numai de asta-n
craterul câtor repetabile palme fizice
metafizice cum
adevărul scapără rar şi blând
ca surâsul unei seminţe-n adânc

care-a visat sub zăpadă
mugurii pofticioşi de lume-ai pădurii
eu încăpăţânat-melancolica
mă împresor şi cu ţăndări de
vânt

tema principală

niciodată atât de aproape
cât să se împace umbrele
nicicând într-o singură umbră
ce ştiu se repetă
ce vreau îşi arată aripa de lut
nemăsurabilă planta cu care
aidoma-s făcută
ca şi cum aş fi ca şi cum m-aş fi rupt
ostenită de seve
în cumpăna paşilor ruginitul tumult
vântul vindecă oxigenul
obosit de feamătul nării
încărunţite melancolii
până la strâmta facere a cuvântului
riduri emisiuni perimate-n oglinzi
semne de şoc ale pielii la frig
inerţii scuturate-n răgazul ostil
de-a citi cu răgaz şi prosteşte-n
grimasa singurătăţii vecinului
cât poate să-i fie de frică
umeri de piatră apasă făptura
suavă a câmpului grâul
pâine care te caută
arma cu care mă ştiu
dacă lupt
tema principală a dragostei
cum se vede
mai face-o gaură-n frunte
nici pe mine nici pe tine nu te înduplec
tu numai du-te

poem lucid

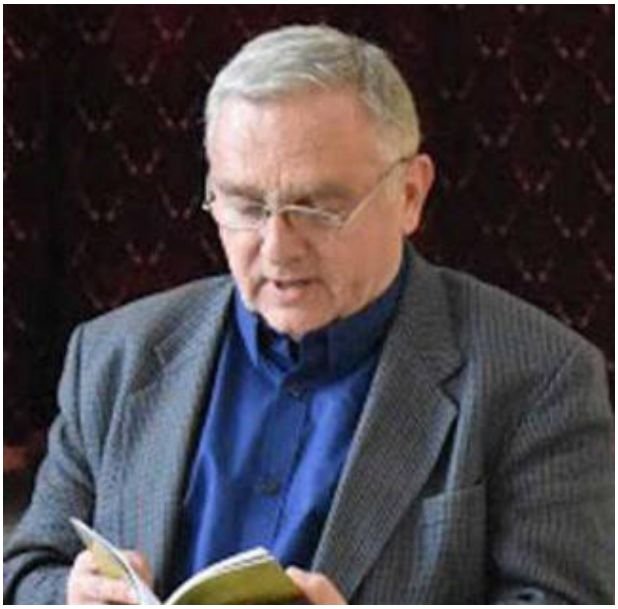
pastelul se consumă-n azur
strada imaginaţiei numai zvelteţe şi zâmbete
doar realitatea nu mă adăposteşte
trupul treaz devine spongios
îmbibat cu neliniştile lui omeneşti
refuzând cu premeditare

blazarea prozaicul abulia cinismul
numără zilele-nseninate-n frumuseţea
şi bucuria de-a le aşterne pe-o hârtie
tot ce amân e pentru secolul următor
pân-atunci conserv istorii sălcii gânduri
regrete-n undele umede ale reveriei
de suflet trag şi raze zburdalnice
pământul acesta vrea să mă dăruiască-n
cuibul ferit al nemărginirii
unde furişaţi pentru iubire
cât pentru eternitate
vom scrijeli şi muri până la poezie
s.o.s.
în spiţerii sentimentale
unii (isteţii)
scot tarabe stabilind preţuri fixe
poeziei ori gramului de melancolie

poetul om

arterele rămân carnivore
tot primitivă li-e vrerea
cu alte cuvinte sunt şi eu om
poetul este un om
antisentimentală mă vor să nu stânjenesc
să scormonesc portmonee tarife
zilnice (le mai spun afişele
tragediei: «înţelege-te singură»)
iată flerul câtorva insomnii de jăratic
şi de ce nu suspine
când aţipesc întrebările în javra de trup repetent
mă destind între cine ştie ce drumuri
în fapt mă sacrific
jalnic mânuită de împrejurări
am curajul suprem să calc
pe sufletu-mi incandescent
mă rog să rămân totuşi cât mai terestră
din dureri şi contraste mă umanizez

mă vindec de orice orgolii
suntem în stare de-o viaţă frumoasă
chiar dacă am murit
astăzi trăiesc mai departe
mă spăl în ape mai limpezi
mai adăpostită mai puternică-n
ştiinţa de sine

Ioan DRAGOŞ

Triunghiul domesticit şi viziera trasă

„am înţeles
călătorul stă pe platforma din spate
a ultimului vagon
şi nu vede pe unde trece
decât după ce a trecut deja
primeşti răspuns numai la întrebările
pe care nu le rostești
în grădină înveți
civilizația mişcărilor mărunte
printre numeroase mustăți
de mărar
şi melcul se încurcă pe drumul lui
spre infinit
două vorbe şi o melancolie ocultă
nu se văd nicăieri
doar foşnesc
să visăm până când suntem în stare
să ne amintim
raţiunea rămâne în urmă
ca o căruță pe drumul de ţară
stau în spatele meu
şi visez
persoane tăcute ca nişte fotografii
la urma urmei
pâine, lapte, miere şi amintiri
şi lumea se croieşte
de jur împrejur
liniştită
gura de aer
viziera trasă
în unele împrejurări o voce
străină
vorbeşte despre lucruri străine
urma incertă a triunghiului domesticit
chei căzute
în tăvile verzi ale ierbii
pe cărările secrete ale grădinii
şi nimeni să nu te certe
că ai făcut şi ai dres
că nu ai făcut
şi n-ai dres”

Tăcem în linii mari despre aceleaşi lucruri

„există locuri ascunse pline
de bunătăți
până terminăm de căutat
îmbătrânim
organizăm panica
tăcem în linii mari despre acelaşi lucru
în hățişurile libertăţii
nu tot ce poate fi numărat contează
încearcă să nu te împotrivești
prefacerilor care se abat asupra ta
nu te îngrijora
că traiul îţi este întors pe dos
n-ai de unde să știi

că faţa cu care te-ai obișnuit
e mai bună
decât ceea ce o să vină
imagini stratificate
frunzele-s cu toamnă scrise
viitoare dovezi
lista de tăceri
te așezi pe scaun
e o simplă sfârșeală
sau mai mult
pierzi numai cheile
cuvintele nu mai leagă nimic
dezleagă tot
intri din grădină
te descarci de curenții în exces
din sacul de piele
care se strânge
simţi reptila umedă
care te pândește din ungherul
întunecat
ca întotdeauna
ceea ce este neclar
fascinează
chei rupte
de-a dreptul cătușe
un consens de ferestre mate
până una alta pe trepte nu urcă nimeni
nemișcată e ușa dintre camere”

Pauzele dintre voinţă şi acţiune

„îmi înșel așteptările
deşi sunt lucruri şi întâmplări
pe care le pot înţelege
iar în cântul zece
tristețea devine parte din adevăr
nu este răspunsul cel care luminează
ci întrebarea
întâmplarea demult trecută
adie răcoros din tâlcuri
ia-ţi din mine
dreapta parte
din cerc nu mai sunt ieșiri
detaliu infim
e drogul tău
îmi înșel așteptările
înţelepciunea
înseamnă să nu te mai aglomerezi
scrie în roșeața matinalilor
au sosit lucrătorii
şi-au dat silința
veselindu-se zilnic în chip strălucit
luca
şaisprezece cu nouăsprezece
nu mă tem de veștile bune
aşa-i semnul de toamnă
ochii
mi s-au schimbat mult
în faţa noilor priveliști
case din ce în ce mai bătrâne
arbori
tot mai groşi
scara de serviciu
scara de incendiu
şi capcanele drumului
pauzele
dintre voinţă şi acţiune
mila caută ucenici
o fereastră
amestecată cu o ușă
ca vinul amestecat cu apă
anotimpul acesta
cu sintaxa lui veștejită
iar tristețea
devenită parte din adevăr”

Degetul nu este încă pe rană

„uneori mă cuprinde oameni buni
amețeala și spaima
când vă văd nepăsători călcând
pe asfalt
cum de nu ştiţi
pasul vostru drept
strâmb
uşor s-ar putea ridica în văzduh
pe invizibile trepte de oxigen
şi azot
dacă nu l-ar reţine sufletul
ancora aceasta de plumb
despre trupuri
spiritul însetat de real
ochiul sfielii
se împarte în două
viitorul există între degetele tale
adnotând frăgezimii
plutești în ceața unui păcat fericit
cum pușcăriașul
fumează din țigara aproapelui său
lângă un vis prea vechi
vlăguit de o capcană
degetul
nu este încă pe rană
fiecare caută cenușa răspândită anume
se afle drumul înapoi
așezi nodul în papură
după cum cade zarul
mergi pe drumul de care ai fost lipit
totdeauna
în memorie ne întoarcem singuri
fără nici un ajutor
după ce se cade cu toată greutatea
se cade zile în şir
până la adâncimea cea mai mare
a abisului propriu
ancora de plumb
multe feluri de zile
statornic narcoticul
absenţa dăunează grav sănătăţii”

Lecţia de prudenţă

„tot ceea ce se petrece între oameni
explică trufaș regele
alb
nu este altceva
decât imitație confuză și variante încurcate
ale marilor partide de șah
ce se desfășoară între noi
așa sună
structura netedă şi lapidară
a preambulului
din hărţi picură drumul
când ţi-e lumea mai dragă
poezia te desface de lucruri
m-am învăţat cu traiul greu
şi o duc bine
în poezie
întorci mai uşor
ziua de ieri
cum spune ioana
închiriază-mă cu ora
cu minutul
cu secunda
plutonul tău de execuţie
este tot mai disciplinat
fărâmă de viaţă
în adăpost de hârtie
păpușa mică
în păpușă mare
lecția de prudență printre frunzele
țelinei pătrunjelului mărarului
ce rezistă în toamnă
formularele ţin loc de paravan
regele alb
și-a desfăcut cu răbdare povestea
în amănunte minuțioase
am stive de vederi
îmi par ciudate și străine
tot mai citesc prin grădină
inscripții trecătoare
mai făcând o milă
mai luând o măslină”

Vasile Dan MARCHIȘ

ACEASTĂ DĂRUIRE NU-I UN SIMPLU JOC

Pentru că s-a făcut în aceeași măsură părtașul tuturor
celor buni cum și celor răi,
bogaților și săracilor,
bolnavilor sau celor sănătoși,
celor cumpătați cât și celor hapsâni
timpul,
e oprit și dus pentru răstignire cum Iisus pe Golgota.
Pe nenumărații săi umeri de secunde, minute, ore, zile,
timpul ne ridică drept cruci vii pe toți pământenii.
Existăm pe umerii timpului drept cruci vii
în drum spre această răstignire,
cum unele substantive pe lista suplimentară a gramaticii
doar ca elemente de chin…
Ce-am putea face să ne creadă timpul altceva?
Care dintre noi cei peste 7 miliarde de pământeni
putem spune că nu suntem cruci vii
pe umerii timpului ce urcă spre răstignire, Everestul?
El nu se oprește pentru nimic ci urcă mereu
să nu fie învinuit de ceva…
Să nu fie întrebat:
„Cine e mai greu pe umerii tăi, „Timp prea darnic”?
Bolnavii sau cei sănătoși?
Bogatul sau săracul?
Cel cumpătat sau cel hapsân?”
Această dăruire a timpului
nu-i un simplu joc
ci e seva tinereții tuturora
adunată la un loc…

NU AJUNG CUVINTELE

Nu ajunge gramatica pentru a etala în cuvinte
sărăcia pe care o inimă și-o definește prin sânge, pulsând...
Sunt mesagerul sărăciei
pe care o etalez în regim de pantomimă
în gesturi, semne, suspine,
cum vântul în crengile goale ale copacului.
Tăcerea absolută o dețin copacii
Ei nu rostesc un murmur de durere
nici pentru ultima frunză ce cade
de aceea gramatica nu se poate împlini prin viu grai.
Nu ajung cuvintele pentru a defini concret
durerea tăcută a lumii…
Sărăcia nu poate fi definită în context fizic, chimic
ori biologic
ci o redau în gânduri, în context astronomic
precum spațiul.
Să se poată concepe o temă în toată amploarea
despre sărăcia noastră a tuturor
aceasta a fost ridicată la rang de Cosmos.
La privighetorile și mierlele înfăptuite
să definească sărăcia cântând
ziua și noaptea,
membrii unui ansamblu folcloric
n-au fredonat nimic un timp
ci doar s-au mirat..
Acum orchestra le imită
perfecționând și împlinind folclorul,
definind astfel prin cântec ce nu au avut…

EXERCIȚIU 3

Cade o ploaie ce pare
o pregătire pentru finala concursului de ploi.
Cum va curge atunci ploaia acționată în finală, în doi?
Dumnezeu cu cine se va confrunta în acest sens?
Când o parte din lume, de inundații a murit și alta
momentan moare,
eu refugiatul poeziei scriu parcă aș desfășura un colac de
salvare...
Nefăcând altceva, prin ce și prin cine să-mi aflu
o iertare,
o binecuvântare
o altă chemare?
„Ce tot vorbești acolo?”
M-a abordat fulgerător muza și apoi a continuat:
„Te-am atras prin inspirație aici să scrii,
să nu dai apelor tribut chiar și poezii...
Nu ești tu mai marele apelor

ori judecător,
marinar sau salvamar!
Chiar potop să fie, aceștia au rolul lor.
Eu pentru tine sunt aici...
În fața Tatălui Ceresc,
cu sau fără tine
poeziile tale au aceeași trecere....
Pentru că am lăsat pământul și apa din care sunt făcută
te-am dobândit ca pe un premiu sau recompensă
nu ca pe un lucru oarecare
să nu încadrezi totul prin scrierile tale
fără rând în geografie sau în istorie.
Te-am atras unde inima salvamarilor
și a tuturor lucrătorilor pe ape
nu-i cuprinsă de iubirile amăgitoare.
Acum că știi de ce te-am atras aici
și nu în mijlocul lumii
prinsă momentan între ape, scrie!
Controlează-ți cu pixul poziția și fizionomia!
Deci, scrie...!
Doar scrierea ta continuă este virgula credibilă
între tine și lucrurile neînsuflețite!”

PURIFICARE

Mai imprevizibilă ca oricând muza m-a întâmpinat astfel:
„Dacă prima formă de a muri liniștit și împăcat
nu reușește la nimeni,
va reuși a doua oară,
sau a zecea oară?
Cine moare liniștit și împlinit?
Odată ai vrut să mori îngânând poezia,
dar nu se moare de poezie
deși sunt eu ca urzica...
De aceea te voi face aprig să scrii
cum grădinarii la fete dedicații cu trandafiri.
Îi fi tu grădinar
dar cu muza nu te joci de-a urzicile
sau să mă îngâni ca pe acestea.
Când se credea despre tine că dormi
ori că undeva savurezi băuturi sau meniuri alese,
sau că ești undeva de cineva așteptat și mângâiat,
nu-ți amintești unde erai?
Erai unde din lipsă de modestie
conducători n-au cuvântat,
pelerini în veci nu s-au rugat,
cercetători n-au cercetat.
Unde îndrăgostiții nu vin
să-și destăinuie fanteziile.
Unde zi de zi în taină într-un loc pustiu te-am dus

și te-am inspirat să scrii...
Este de probă
sau temporară iertarea de azi
când dintre toate instinctele oamenilor
doar cele necontrolate
dau impuls să se respecte
cele zece porunci dumnezeiești.
Acum că înțelegi de ce te-am adus până aici să scrii,
scrie!”
Încep a scrie parcă
dau foc la rampa de gunoaie verbale a lumii.
Această scriere o refulez
ca pe o componentă lichidă din
dicționarul-cisternă de neologisme inflamabile...

CONFESIUNILE POETULUI NEVĂZĂTOR

Vei auzi Dumnezeule glasul națiunii
sechestrându-mi sufletul
plin de o arhivă de rugăciuni nerostite
Cum să mă impacientez la arătarea ta Doamne,
ca cei care văd,
când zi de zi mă mir de Tine
nu cu ochii, ci cu gândurile
În vreme ce îmi controlam cu un pix imaginar
poziția și fizionomia
adică îmi închipuiam că scriu
convins că doar acest fel de scriere continuă
este virgula credibilă între felul cum ești
și cum mi te imaginez,
atunci mai neobișnuită ca oricând
credeam că muza mă ia peste picior spunându-mi:
Trebuie să te fac să vezi cu ochii lucrurile.
I-am răspuns:
„Cum le-aș putea vedea altfel de cum mi le imaginez?
Muza a rostit mai fermă ca oricând:
„Trebuie să-mi achit datoria față de soare pentru lumină
deschizându-ți tie ochii.
Astfel va trebui să stai câteva momente
în locul lui Dumnezeu!”
Am tresărit astfel:
„Cum aș fi vrednic să stau în locul Tatălui Ceresc
doar prin simplul fapt
că îmi voi căpăta vederea?”
Muza a adăugat:
„Poți sta în locul lui Dumnezeu atâta timp
cât nu ți se cere să faci altceva decât să scrii.
Acum ai motiv pentru asta
să crezi mai mult în Dumnezeu!”

Am răspuns muzei:
„Am crezut și la fel cred și acum în Tatăl Ceresc,
nu pentru că văd
ci pentru că mi l-am închipuit pe Domnul
și mi-l închipui și acum
că a fost și este mai presus de toate, nepipăibil!”

BIO METAFORIZARE EXTREMĂ

De foamete mă arde soarele în acest anotimp înșelător
ca unicele plante: urzicile, ce cresc
de dorul minunilor.
În acest context și Dumnezeu poartă o teamă:
să nu-l ia minunile înainte.
Dacă va face minuni cu urzici....
Aceasta ar fi preîntâmpinarea foametei
că fac eu vrăji cu urzici...
Acum să vedeți cum se vor săvârși în același timp
vrăji și minuni.
Aici e finala concursului de mirări.
Dumnezeu cu minunile, eu cu vrăjile,
dăm peste cap binecuvântările,
descântecele, complimentele și canoanele
în meniuri cu urzici amestecând datinile cu fanteziile...
Aceste plante universale se leagănă în vânt
de parcă șuieră a răspuns așa:
„Acum să te vedem...!!!
Tu pe noi sau noi pe tine
te vom bio metaforiza cu porii noștri urticari și iritanți....
Sau prin pact ne vom „urzicomeni” în comun…!”
Ce pot spune decât că rămân mut pe moment,
ca un cântăreț care nu are altă soluție mai sinistră
pe timp de foamete
decât să cânte în frunză de urzică...
În loc de spadă sau de pușcă într-o anumită luptă
va trebui să folosesc urzici?
La cine să fac un memoriu în acest sens?
Să scriu destinului? Muzei?
Dacă ar ști măcar muza ce scriu!
Pe când rosteam toate acestea,
muza m-a împresurat astfel?
„Ce tot îndrugi acolo?
Ce să-mi scrii mie pe foametea asta?
Dacă Dumnezeu te inspiră direct ce să scrii,
ce aștepți de la mine?
Scrie...!!!
Eu sunt trimisă doar ca arbitru...!!!

Marian VIȘESCU

Vis...

Deodată se făcea că te-am uitat
Și umbre reci mi se-nfigeau în carne
Nici nu știam ce-a fost, ce s-a stricat,
Dar cerul nu mai încăpea în toamne.

Vânturile, valurile

Se ridică cenușa cerului ca o piele arsă,
peste continente surpate în oftat,
iar vânturile... nebunii fără nume,
sfâșie tăcerea cu dinți de gheață.
Nu mai există puncte cardinale,
doar răscruci de frică și spaimă,
apele urcă munții ca niște prădători orbi
și plescăie
cu sete de sfârșit.

În aer atârnă orașe ca niște carii de beton,
valurile urlă rugăciuni uitate,
sufletele sclipesc o secundă în spuma neagră
și se sting ca stelele părăsite.
Nicio pasăre nu-și mai găsește traiectoria,
nimeni nu mai ține piept vântului,
care bate în limba dispariției.
Zeii s-au retras în cratere de sare,
lăsând pe masă hărți arse și promisiuni
zdrențuite.

Și totuși, printre oasele arborilor înecați,
un copil fără glas
sculptează un vârf de munte
dintr-o cochilie adusă de sfârșit.

Răni...

Am râs cu gura plină de păcat,
și-am plâns cu ochii goi, fără să doară.
Din tot ce-a fost și tot ce s-a uitat,
mi-am scris tăcerea a nu știu câta oară.

Și-am strâns în pumni amarul ca pe-o rană,
de-am sângerat din ea, dar nu am mai strigat.
Pe tâmpla lumii, ziua se destramă
și-n mine cade cerul sfărâmat.

Umbre fără zgomot

Ne-am spart ca o cană uitată pe margine,
fără să fim atinși.
Doar timpul a dat cu cotul,
și noi n-am avut urechi să-l auzim.
Ai vorbit.
Am vorbit.
Nimic n-a mai ajuns unde trebuia, iar
cuvintele noastre și-au găsit fiecare
o sticlă diferită
în care să moară.
Tăcerea a câștigat primul scaun la masa.
Noi?
Doar niște figuranți
care au uitat în ce scenariu jucau.
Cuvintele se sting
în camerele goale
unde pereții n-au mai fost zugrăviți
cu speranță.

Femeia păpădie

Calcă pe marginea luminii,
unde ierburile se pleacă
fără să se teamă de ruptură.
Are vânt în gleznă, rouă-n genunchi,
iar copacii își țin răsuflarea
când o simt trecând.

Nu rostește, păsările știu de ce.
Nu stă, izvoarele o poartă mai departe.
Se spune că ploaia și-a învățat căderea,
urmărindu-i conturul.
Nimeni n-o oprește,
căci nu pleacă niciodată.

În urma ei încolțesc
muguri care nu vor înflori niciodată, doar se desprind,
ca un gând dintr-o lume fără carne, zburând haotic
până când lovesc cerul
și-l fac să strănute... lumină.

Încă o toamnă

Încă o toamnă își varsă în noi tăcerea,
Cu frunze arse și miros de scrum,
Trece prin vii, prin tâmple cu durerea,
Cu pași de vânt și ochii de fum.
Pe cerul stins, cocorii lasă rânduri,
În suflet, umbre-ncep să se aștearnă,
Se-mbracă parcurile în rug și gânduri,
Iar clipa plânge, mută, peste toamnă.
Pe margini de alei, bătrânii cu vise
Se-opresc să asculte frunza cum suspină,
Trec amintiri în hainele închise
Și plouă în noi cu zori de rădăcină.
Încă o toamnă... încă o secundă
Ce-mparte-n două timpul neatins,
Și parcă viața, ca o rană crudă,
Se scurge lin, din ce în ce mai strâns.
Și totuși, din cenușa ei târzie,
Răsare-n noi o flacără nebună,
Chiar dacă-i rece, chiar dacă-i pustie,
Încă o toamnă... tot de-a ne-mpreună.

Rădăcini

Femeia cu tălpile „cerneală” trece prin cuvinte
fără să le atingă,
tăcerea ei curge din vârfuri spre rădăcini,
răscolind cerul cu pământul,
și când dispare, rămâne doar urma şi un vers neterminat
scris cu trupul altcuiva.

Femeia în roşu

Purtând veșmântul roșu ca pe-un semn,
Pășea prin gând ca focul din purpură,
Avea un aer grav, aproape demn,
De-o taină veche scrisă în scriptură.

Codruța VANCEA

Liliacul sălbatic

liliacul sălbatic nu are parfum.
uimitoarea-i culoare pătrunde în priviri. se cuibărește în retină.
neatinsă de grijile și pastelurile zilei.
delicata ființă în care e așezată deopotrivă candoarea și
înțelepciunea de a nu experimenta singurătatea atât de insuportabilă
până la a cerși asigurare, sprijin, încurajare de la ceilalți oameni
deveniți peste noapte idoli
are vederea clară.
se presupune încetinirea mersului spre stele noi, strălucitoare.
deprimarea cauzată de mici plăceri tributare lenei de supraviețuire
poate cauza crăpături în granit.
recunoașterea proiecțiilor noastre pe chipuri familiare.
armonia tremurului frunzelor într-un anotimp ruginiu.
iubirea de oameni în locurile rănite de egoul diferit, nerecunoscut.
permit vizibilitatea
exploziei liliacului sălbatic.
senzația adevărului.

Casa cu flori

siguranțe arse în casa cu flori.
orbecăim așa în întuneric câteva clipe de dimensiunea unor ani.
fără să ne atingem
ne simțim în culoarea dimineților nevinovate.
mă cuprinzi într-un gând.
te cuprind într-un gând geamăn.
frica de a nu-l pierde pe celălalt are marginile netivite.
ne hrănim cu iubire umplută cu dulceață de vișine.
inocența ne-o purtăm în brațe.
între vârstele noastre se plimbă timpul cu mânșete ceasornice.
dramele din spații paralele ne aruncă priviri
cu subînțelesuri.
avem ochii albaștri de singurătate și nicio singură corabie nu-i străbate.
parfumul florilor rămâne multă vreme în urma cuvintelor rostite.
ecoul lor îmi pare azi un tandru cântec de viori.
casa cu flori
de închiriat.

Mici secrete existențiale

jocul nu-și are locul în armonia
prezentului.
mereu se deschid ușile închise. o privire cerne trecutul.
mută-i gura sărutului dezlipită de pe un chip angelic
al cărui înger coboară des din Rai.
pământul nu-și mai rabdă plânsetul. râde și el
ca un clovn de furnicile grăbite în șir indian.
pomilor li se taie creanga cu roade prea încărcate
într-o singură zi.
geniile mor premiate în spații închise.
libertatea mieilor părea înscrisă cu majuscule în legile lumii.
nimic nu dispare fără să fie mai întâi de vânzare.
în trecut jocurile aveau terenul neutru.
mințile se prind de prezent cu
ancore lucrate manual.

Răzbunarea durerii acute

tu insiști să-ți dau un ac pentru așchia din
deget.
mă zbat să scot așchia. urli foarte tare.
mi se rupe inima.
printre tampoane cu spirt mai încerc să văd punctul în care durerea stă vie.
plâng și eu pentru tine.
știu cât suferi în timp ce acul te atinge în
punctul cât o gămălie.
mă lovești. mă împingi.
apoi mă chemi înapoi. mă rogi.
am lacrimi în ochi. nu văd cum să fac
să nu ating zona ta inflamată.
reușesc într-un târziu să văd cum iese așchia cât o neghină.
aspră, mică și rea.
intruzivă în viața mea și a ta.
în timpul acesta tu
copil
îmi spui pleacă.
iar eu
plec.
pentru prima dată.

Asfințit în gara de nord

pe peronul din gara de nord așteptam
clipa.
unica.
am stat acolo ceasuri întregi. într-o rochie subțire de bumbac. cu părul în bătaia vântului.
mai însingurată decât poezia lui Bacovia.
s-a desprins asfințitul din acuarela unui pictor.
îl credeam
cel mai puternic îmblânzitor de culori pe o pânză.
iar clipa.
din acel asfințit clipa a venit.
o binecuvântare primită pe peronul din gara de nord.
Dumnezeu alege taina potrivită.
mi-am zis în gând dacă nu voi fi liniștită nu voi fi fericită.
forfota din jur se manifesta zgomotos.
precum în câmp un ropot nebun de cai.
sunau telefoanele. oamenii se grăbeau. urla o locomotivă din cinci în cinci minute.
începuse să plouă cu bulgări de lună mai.
inima mea bătea cu putere.
gândurile erau fluide, moi și în stare de agitație.
am înțeles că sensul meu era să-mi simt cu adevărat nervii încordați.
sensul era să trăiesc intensitatea unei explozii solare în pielea mea albă ca neaua.
să mă scufund în zăpezile Polului Nord ca o minge de foc. arzând de iubire.
te aștept prea demult. am foarte multe anotimpuri pierdute
în spirala infinită a timpului. hrănit cu protecții de emoții.
nu înțelegi bine acum funcționează luminile din spatele ochilor înverziți de primăveri.
te lupți cu întunericul învățat de la vechii justițiari.
balanța dreptății nu știe limbajul florilor.
nu vrei să pierzi trenul cu arlechini și amuzante decoruri de fundal.
viața ar putea să-ți fie un spectacol în aer liber.
scriem amândoi romane de dragoste. cel care scrie cel mai bine
primește gratis o noapte albastră
de fericire.
uneori însă
divele mor pe scenele marilor teatre ale lumii.
dramatic sau nu.
uitate sau nu.
clipa lor e unică.
suntem schimbați cu toții.
în clipa următoare
nu-mi rămâne nimic pentru ce să lupt.
privesc mersul trenurilor ca pe o bucată de hârtie.
ca pe un inexpresiv ecran.
peronul din gara de nord este la fel.
zgomotos și aglomerat.

Oana FRENȚESCU

Farmec umplut

farmec umplut cu o vedere întoarsă
fără ochi
pe o distanță micșorată
ca o lumină în exces trecută prin mine
înainte de toți pereții
de toate zidurile
e o senzație bună de luat de mână
când ești pe marginea prăpastiei
cuvântul mă alege
mă atacă cuceritor oricât aș fi de întoarsă în mine
restul e un roi de albine ascuns
printre crengi sau umblă prin aer
aerul e verde și naște infinitul
pașii sunt șovăielnici
încep să exist altfel
într-un surplus înalt din același albastru
întinderea se descompune-n silabe
și ziua mă-mbată cu verde

O smulgere

nostalgie suită pe vârfuri
cunoașterea dintâi doar cu auz și vedere
e o dimensiune întinsă pe gând
noaptea e împinsă într-un foșnet roz
o herghelie rebelă în jurul inimii devine o suflare fierbinte
până ce frenezia verde devine odihnă fumegând pe cuvinte

tot mai mult oblic împietrește memoria
miezul pământului e tot mai aproape
într-o spărtură cad întrebări
orbita te strânge de gât
parcă ești și nu ești
nici înapoi
nici înainte
e o smulgere din primul da uimit
o smulgere ondulată fără candoare
o smulgere din albastru

La o margine de timp

la o margine de timp e o nebunie
prezentul e chemat înapoi
starea de om e o impresie umplută peste umeri
ura e sculptată în toate formele ei de delir
din aer
din gând
odgonul întins ucide peste imaginație
creând o hiperboree concretă
de apocalipsă

noaptea minții e tot mai poluată
lumina tot mai vânătă
pe cer umblă lentile negre
cuvintele vin din urmă înclinate până la genunchi
direcțiile sunt tot mai măsluite
totul e atât de aproape și de nevăzut
pământul se mișcă pe amintiri care dor

Și eu merg

țara mea a luat-o la vale
în deal totul era roz
lecțiile învățate și-au pierdut limba
mă îndoiesc de drumul vertical fără hopuri
de colțul acela urzit pentru noi fără pierderi

din codul de flăcări completat
rămâi doar tu și frunzele
jumătatea aceea lăsată la întâmplare
e o iluzie împrumutată

evident că prezentul nu stă pe loc
zilele pot veni îngrijorate
pot fi crude
pot intra în captivitate
tu însă ești spațiul și timpul meu
și eu merg odată cu tine

Mai e loc

zi în pătrățele jumulită de fobii
tentă depravată de a urca pe pereți
dorul păgân înșiră basme
până ce întunericul sărută femeia
și înainte de a da totul uitării
degetele se agață unul de altul și fac dragoste

pe spinarea pământului mai e loc
de cuvinte nestrigate
nescrise
de drumul drept fără cărări sucite
miraje nefardate pe frunza scuturată

mai e loc de alb
candoare și lumină
de lună fără funii privind printre crengi
mai e loc de visuri ce nu mor

De ziua mea

ziua mea trezită între alte cifre
suflecată deasupra sufletului
mută secundele în visuri
trăgând după ea anotimpuri
mă prefac ca o revărsare ieșind
din cercurile sihastre

timpul mă ia de mână
există întâmplare care se arată
balansând ca un leagăn plin de idei
iubirea ca o stea devine curcubeu
sentimentul tot mai rapid taie o limpezime
și o împarte în două
jumătatea ta e plină de carate
a mea are două brațe
gestul smulge sunetul
plăcerile aleargă-n afară și nu se mai văd

O repliere

și mai dichisit întunericul umbla neîntrebat
pe căi arcuite pavate cu lună
iubirea neimpusă umplută cu armonie
avea picioare neobosite

partea ascuțită a vieții a intrat în joc
ca o năvălire prozaică
cu răni nedorite își umple golul iubirii cu
demoni

nebunia înveșnicită a iubirii rămâne
nemuritoare
cuvintele pline de incendii se potolesc
când foamea de haos se suprapune
pentru o altă alegere de sub talpa piciorului

replierea iubirii vine cu zgomot
cu dâre de luptă
virgulele ies din tipar
punctul se mută
dialog nu există
și pagini nelecuite devin resurse de pus pe foc

Ana SOFIAN
(Camelia CHIRCHIBOI)

toxină

dramul de încredere pus în galantar
vitrină sofisticată cu nuduri
ținem haine la păstrare
mărimea lor nu contează
în fond manechinele sunt niște obiecte
pe care nu ni le dorim casante
mă gândesc să împrumut zâmbetul unuia
exact ca atunci când traversam podul cu spatele
și tu-mi strigai ai grijă să nu te împiedici
mie îmi era cald
lăsam vântul să fluture hainele mele lăsate unui manechin
acum treci prin fața vitrinei
pentru un dram de încredere, nu te târguiești

transformări

oglinda unui pas devenea imediat o umbră
să treci prin viață ca șarpele, spuneai
fără să știi câte umbre am numărat
câte oglinzi s-au spart când mersul meu era doar târâș
stăteau la pândă cu pietre
cu bețe mă așteptau
și-n înțelepciunea mea găseau oglinda
atunci mersul lor se făcea zbor
în timp ce la fereastră
adunam penele îngerilor trecuți prin mine
cu mirarea dimineților care se ridică dintre cețuri

însângerate

flori de carne rupte în bucăți
câinii latră
sunetul e atât de aproape
mușcă infernal cu pofta unui trădător
pământul le toarnă sub brazdă
acolo vor muri toate cuvintele spuse
în detenție ar fi mai greu
patru pereți albi te vor îmbrăca mereu cu
păianjenii lor temători
cu visurile în care te scuturam de mână să îți
arăt drumul
flori
flori de carne putrezind
neant și un nord fără ac indicator

ductil

am luat luna fiecărei nopți topite în mine
am prefăcut-o
am înmulțit misterul fiecărui gest
și v-am strigat pe nume
pe fiecare v-am strigat
încă vă știam păsări tăindu-mi cerul în felii
am luat luna
și-am făcut-o fir de poveste
șa pentru cai înaripați
clopot pentru naștere și moarte
și-n argintul ei mi-am turnat sunetul
să mă auziți din departele meu
sunet de caval peste ape
între timp, a trecut totul

nedumerire

sertarul meu cu pălării e gol
când am trecut pe strada cu oameni păsări,
am dat bineț
mulți spun ca aici nimic rău nu se petrece
și
pentru că am primit o pereche nouă de aripi (alea vechi mi-au fost smulse)
am zis:
Așa da! Jos pălăria!
de atunci privesc curcubeul răsturnat
mai ales că ploaia izvorăște din mersul meu pe strada cu oameni păsări

cuțit

peste furtuna mea vin copacii
au genul masculin
dacă ar fi să le îmbrățișez cântecul
aș împrumuta din cenușiul furtunii puterea
cuțit
mi se taie răsuflarea verde
abia respir din femininul ciudat al umbrei mele

re(vărsare

să torni focul
până vor dispărea toate liniile dintre noi
roșii
vase de sânge nedesenate
ca să facem diferența dintre bine și rău
dintre oxigen și otravă când în respirația noastră nu mai este iubire

și depărtarea ne înconjoară
poate nici n-a fost
poate doar o iluzie cu doi triști care își ascultă cuvintele
apoi le acoperă cu puncte puse cândva în alte povești de iubire trăite

să verși focul
dar lasă mănunchiul de arbori
să tremure în mâna cuminte
când primesc de la tine aerul fiecărei înserări

de pe banca mea o absență salută absența ta
evident două obiecte lipsesc cu desăvârșire din decor

schimbări

a venit marea în oraș
tu-mi vorbești despre greșeli
în timp ce Dumnezeu urcă pescărușii pe acoperiș
să măsoare blocul cu pasul
s-au inversat lucrurile
acum apa se revarsă în noi
memoria ei - salvarea unui timp
timp în care cireșele sunt mai amare decât fierea
sâmburii lor - adevăruri ascunse într-o coajă tare
nimeni nu sparge sâmburi de cireșe
așadar înghițim din greșeală ceea ce știm că e adevărat
primim cu îngăduință la fereastră țipete de pescăruși
în timp ce eu fac greșeli dând foc paielor
în oraș e liniște
un hitchcock pregătește regia
deocamdată - sunete stranii
pe marginea unei cești de cafea, un sunet metalic își scrie realitatea

mucegai, floare albastră

te-ai ridicat din toate ungherele
să prinzi în chingi plămânii celor care intră
nu-s mulți
socotind celulele, găsești vreo nouăsprezece
vei dovedi pricepere să înmulțești cu doi sau trei
matematic vorbind niciodată nu-s toți acasă
deseori oamenii pleacă unii din alții
chiar din ei înșiși pleacă
de teamă
de furie
de bucurie, mai puțin
doar atunci caută flori de mucegai să-și împodobească respirația

Mihai MARIAN

râsul întârzie mereu, mereu întârzie,
ha-ha-ha, în morții mă-tii,
ca într-un film prost sincronizat,
și atunci știi că nimic nu se mai potrivește
nici vocea, nici pielea, nici somnul.

latră un câine
spre un punct fix din aer.
privesc în direcția aia,
așteptând să se întâmple ceva
care nu se mai întâmplă.

viii sunt departe și reci.
morții, calzi și aproape.

Îngeri și aur

Pierdem încet, cu stil.
Prima dată dispare un ochi,
apoi o mână care nu mai atinge - nu vezi, dar simți,
un pumn care nu se mai strânge,
părul care rămâne în palme,
buzele care nu mai spun „îmi pare rău”,
inima care bate ca o tobă într-o fanfară funebră.

Ne evaporăm ca alcoolul din sticla uitată deschisă.
Zi după zi ne dizolvăm în lucruri mici:
un gest neterminat,
o glumă pe care n-am mai avut cui s-o spunem.

Fuck You

am râs și am plâns,
am fost doar unul dintre ceilalți,
nici cel mai rău, nici cel mai bun,
un corp care se deplasează prin camere reci,
lăsând urme de aer umed pe pereți.

toate lucrurile pe care le atingi
te absorb încet,
ca o lumină care se tot micșorează
până când dispare sub unghii.

și știu,
tot ce vezi e tot ce ești,
dar uneori imaginea se rupe,
iar în spărtură apare ceva
care seamănă cu tine,
dar respiră altfel.

Și în locul nostru
rămâne o gaură în aer
exact acolo unde ridicam mâna să salutăm,
sau unde râdeam prostește în metrou
cu cineva care între timp a devenit „nu mai vorbim”.

Și în golul ăla,
unde trebuia să fim,
acum se naște eternitatea.
Nu aia mare, cu îngeri și aur,
ci aia mică,
care te întreabă de ce taci.

Starlink

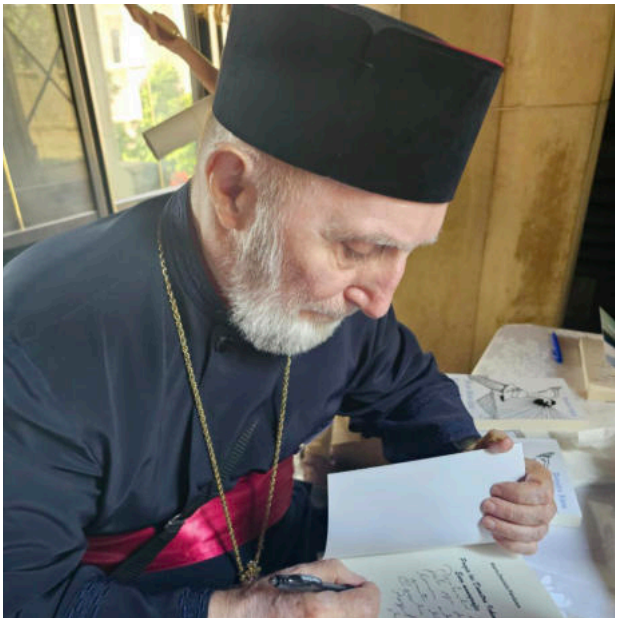
Scrolam prin galeria telefonului
și am ales o fotografie mai veche.
Am mărit imaginea în dreptul ochilor tăi
până s-au făcut zgomot pixelii,
până când carnea s-a spart în pătrate gri
și fiecare pătrat era o casă în care nu mai locuia nimeni.

Am mărit dincolo de marginea ecranului,
până la limita rezoluției,
atât de mult încât aproape am început
să cred din nou în tine,
în stabilitatea fragilei mele chimii interne.

Am vrut să intru prin ei,
prin ochii tăi,
să văd dacă mai e ceva din mine acolo
sau doar reflexia unui tip
care nu mai știe de ce face asta.

Am mărit încă puțin și am început
să înțeleg lucrurile cu care ți-am greșit,
momentele când ți-am lipsit,
lumina sateliților Starlink mușcând din retină.
Am tot mărit până când imaginea a cedat,
iar ecranul a devenit o mare tăcută de întuneric.

Apoi nimic.
Un zgomot surd, ca o insectă prinsă în fibrila ecranului.
Un tremur care nu vine de nicăieri.
Pe birou, telefonul pulsează ca o rană închisă prost.
Prin fereastra deschisă se aud câinii
și respirația lumii care se încarcă la loc.

Dumitru ICHIM

NECOLINDÂND COLINDUL FĂRĂ PRISPĂ

De ieri
Tăceri
Torc din lumini
Păreri
Și crini
Și stea spre rond
Cu basmul blond
Cercându-și rost.

Oare ai fost
Oare n-ai fost?
Colindul drag
Ți-l ning pe prag,
Pe teamă,
Garduri
Și pripor,
Și peste ivăre ce dor.
Ți-s fulg!
Nu-ți sting
Nimic ce-ating
Când tot mă cautÎți ning
Singurăți
Din vămi de flaut.
Chiar peste moarte
Știu a-ți ninge
De-a lungul sfintelor vocale.
Nu le atinge
Că se sting
Precum închizi o carte.

Adânci tristeți
Dorm sub peceți
Voievodale!

De ce nu chemi
Din alte vremi
Blajinii lari
De prin stejari
Și lara lor
Pe lara,
Apusului vioara?
De ce n-o chemi
Din alte vremi
N-or fi pe prund
Colind rotund
Cu scris străin
Pe inelar?

De ieri
Tăceri
Torc din lumini
Păreri
Și crini...
Dar dacă ning
Spre nicăieri?

IMNUL SOARELUI CĂTRE WAKA - TAGA

Oamenii Muntelui,
ai ultimului munte
ce-a vorbit către oameni
tot ce știa despre cer,
pe tobele lunii,
ca fiii de tunet, cu palmele bat:
„Iyahe nakoda, ehage nakoda,
e-ha-ge, e-ha-ge, e-ha-ge,
ehage nakoda....”,
dar Omul Alb nu înțelege,
nici un grai de-al pădurii,
decât limba-i de sârmă ghimpată
rupând căprioarelor carnea.
El nu a citit „Cartea Zimbrului”,
pe care Marea Câmpie ne-a scris-o,
nici „Cartea Vulturilor”,
cum să rămâi de-a pururi tânăr,
iubind.
Tot el ne-a spus
că oasele noastre-ar fi albe.
De la Munții-cu-Șira-Spinării-de- Stâncă

și până la Marea Câmpie,
oasele noastre, albele...
Bine-ai grăit, Omule Alb,
fratele geamăn al morții!
Nu pielea,
ci tobele noastre sunt roșii,
ca inima
Atotputernicului Waka-Taga,
ca flăcările
iubirii din arderi de tot,
ca buzele
ce-au sorbit din săruturi rubinul
și cântă
ca duhurile roșii prin arțari:
„I-ya-he na-ko-da, e-ha-ge na-ko-da,
e-ha-ge, e-ha-ge, e-ha-ge,
i- ya-he,e-ha-ge na-ko-ta...”

LULLABY CU BEMOL

Ca să doarmă, spune-i Tu!
Ea la toate-mi zice: Nu!
Păpădia mea, fetiță:
- Vrei castel scris de peniță
Fără timp și trecere,
Pe sub luna-secere,
Unde dorm prințesele
Ce doar visul țese-le
Linul în cărări de in?

Zise răutatea mică:
- La castel nu au pisică
Să o chemi cu pis, pis, pis,
Vino ca să-ți fac culcuș
Lângă-un șoricel de pluș.
- Vrei ca în desen pe ceașcă
Să-ți chem dintr-un basm caleașcă
Să te ducă, să te caut
Pe la șipotul de flaut,
Ca să dormi, dulcea mea frică,
Printre pui de rândunică.
Lebăda și apele
Și-au închis pleoapele.
Nani, nani, nani linul...
Și cum simt miresmei pinul
Fata mea cu păr de tei
Râde:
Lullaby fără ecou?
Mama sforăie din nou!

Costel STANCU

* * *

Trebuie să învăț ce să păstrez și ce să lepăd.
Aidoma păsării ce clocește două ouă, deși știe
că nu vor putea crește decît un singur pui.
Cum a ales regele pe care dintre fiii săi gemeni să
îl păstreze și pe care să îl sacrifice? Nu îi e teamă
că cel jertfit se va întoarce, într-o zi, și îi va lua tronul?
Ori, în taină, tocmai acest gînd îl ține viu? Înainte de a
mă naște, simțeam că în piept îmi bat două inimi. Una era
a mamei tale, m-au mințit. Mă prefac și acum că îi cred.
Aștept ca, după moarte, să o primesc înapoi.

* * *

Se zvonește că una dintre păsări ar cloci un ou
cu bănuțul pătrat. Puiul ei nu va putea fi numit
cu nici unul dintre cuvintele știute de noi.
Nu îl va hrăni. Îl va arunca din cuib, înainte de a
învăța să zboare. O să supraviețuiască
ciugulind din propria-i umbră de pe pământ.
Ca punctul din i. Îl vom recunoaște ușor:
va avea doar o aripă. Mereu alta.

* * *

Întîi s-a îndrăgostit de scrisorile tale anonime.
Apoi de poștașul ce i le aducea.
El avea chip, tu nu. El o mîngîia,
o plimba pe bicicletă. Tu îi scriai
să se ferească de o viață obișnuită.
Să caute cheia de la casa din vis,
unde o vei aștepta mereu, pregătit să
plecați în călătoria în care nu iei cu tine nimic.
O vreme, a căutat-o. Apoi, firesc,
s-a măritat cu poștașul.
Lentoarea vieții, copiii, războiul.
Tu, generos, ai continuat să îi trimiți scrisori
nesemnate. Din ce în ce mai des.
Nu știai dacă le citește ori nu.
Unde le ține ascunse. Le arde pe furiș, noaptea?
Cert e că, mulți ani, doar datorită lor
bărbatul ei nu și-a pierdut slujba.
Au trecut anii. Pentru ea, casa din vis
a rămas încuiată. O amintire de tinerețe,
cînd păsările își făceau cuiburi în ceață și ciripeau vesele.
Într-o zi, femeia a murit. Banal, cum trăise.
Bărbatul ei, poștașul, a îngropat-o cu inima amară.
Nu avusese curajul să-i mărturisească, nici în ultima clipă,
că misterioasele scrisori de dragoste i le scria chiar el.

* * *

Sînt trist
ca o păpădie
în care a suflat
un uituc.

Celorlalți,
ochii mei
li se par adînci.

Ție, înalți.

Un strop de cerneală
pe vîrful peniței,
sufletul celui singur.

E vremea risipei.

* * *

Ne trezim, în zori, mai liberi decît cerul sub care
am înnoptat. Astăzi vom alerga după același fluture,
prefăcîndu-ne iar că nu îl putem prinde. O să ne
bucurăm cu toții de acest nou eșec, un dar neprețuit
al zilei. Sînteți nebuni, ni se strigă, nu vedeți că orice
atinge fluturele vostru se prăbușește? Grăbiți-vă
să-l capturați. Viu sau mort, Marele Insectar
îl așteaptă. Noi rîdem, nu ne pasă: fluturele hoinar
se așază doar pe ce este vechi. El tocmai a
evadat din buricul unui nou-născut.

* * *

Dacă s-ar fi săpat cîte o fîntînă
în fiecare loc de unde am fost alungat,
nu ar mai umbla însetați călătorii.

M-aș opri și eu din drum
- în următoarea trecere pe aici -
atras de neodihna minerală
a apei.

Absorbit de golul din mine,
aș bea, aș tot bea pînă cînd,
dintre ramuri, păsările ar striga
în urechea pămîntului:

cine e străinul acesta?
cine e străinul acesta?

Să-l alungăm.
Ne va deochia puii.

* * *

Visez că o pasăre îți fură frumusețea și plec să o caut
și să ți-o aduc înapoi. Nu îmi iau nici pușca, nici cîinele.
Hoața se ascunde mereu sub altă înfățișare, cum aș
recunoaște-o? Pădurea e plină de bărbați în dimineața
aceasta, de parcă am fi avut cu toții același vis.

Cercetez cuiburi și scorburi, pîndesc lîngă izvor, poate o coborî să de răcorească. Scormonesc pînă și în umbra uitată pe pămînt a lunii. Zăresc doar chipurile unor femei străine, niciodată pe al tău. Întind capcane de oglinzi, convins că frumusețea are nevoie să se autocontemple. Zadarnic. E o vînătoare fără noroc. Seara, mă întorc acasă și găsesc ușa coliviei deschisă.

* * *

Fiara pe care nu vei reuși să o ucizi din prima încercare te va însoți tot restul vieții. Va trebui să vînezi pentru ea, să o aperi de primejdii. Ea se va preface supusă, îți va linge mîna; însă nu va uita niciodată că ai hăituit-o. De ce nu te sfîșie cînd dormi? Nu îi place gustul de nămol al cărnii tale. Îți pîndește sufletul. La primul semn de slăbiciune, va fugi cu el în pădure. Iar tu vei fi silit să îi iei din nou urma, captiv într-un joc fără sfîrșit.

* * *

Va fi război, spune tata împăturind ziarul. Mama se repede să adune rufele de pe sfoară. Oprește-te, femeie! Ce ar putea citi inamicul în ele? Bunica țese fără odihnă același covor, început în tinerețe: încă puțin și voi înconjura cu el orașul, precum cu brîul Maicii Domnului. Cînd dușmanul vine din cer, la ce folosesc zidurile? filozofează bunicul, trăgînd din pipa lui cu balauri. Sora mea stă, zi și noapte, în fața oglinzii. Pretinde că, la femei, de acolo vine pericolul. Pisica noastră tot sare peste foc, parcă ar fi îndrăcită. Cîine nu mai avem, a fugit cu Circul. Despre mine ce să vă spun? Am fost mereu încet la minte. Să-i ia la război pe premianți, pretinde mama, puiul meu nu știe nici cîte degete are la o mînă! Da! Să nu avem încredere în oameni, să îl alungăm pe băiatul care ne curăță piscina, pe lăptăreasă cu laptele ei otrăvit. Cerșetorul de la poartă să își mute locul. Sînt multe de făcut pentru liniștea familiei noastre. Dar mai ales să nu uităm și acum, ca întotdeauna, să ardem acel ziar vechi în care scrie că, în curînd, va fi război.

* * *

Cum să înfrunți realitatea treaz? E ca și cum te-ai lupta cu un purice fără a te deghiza în elefant. Uneori mi se întîmplă să beau în inferioritate numerică, dar trec cu eleganță peste această malefică provocare. Toarnă, frate, toarnă! Cele patru pahare ale inimii mele să fie pline mereu cu vin. Să nu apuce dracul să își strecoare veninul în ele. Primul pahar îl închin Tatălui, să nu aibă timp să mă mustre. Al doilea, Fiului căci din palma lui a curs. Al treilea o să zboare în chip de porumbel roșu. Ultimul, prieteni, îl impart cu voi. Vom înfrunta împreună realitatea pînă cînd cîrciuma va deveni solemnă ca un cimitir de elefanți.

* * *

La început, moartea e neverosimilă, ca laptele de pasăre. Abia după ceil guști, îți dai seama că există. Apoi te obișnuiești și nu îți mai pasă. Ziua și noaptea sînt culori ale aceluiași cameleon. Te-ai gîndit că dacă vei urca în vîrf de munte și vei mirosi floarea însingurării, te vei întoarce altul. Ai sperat că mergînd, în fiecare dimineață, pe țărm, să vezi cum e alăptat, de o femeie, puiul orfan al balenei albe, viața ta o să fie altfel. Nu s-a schimbat nimic. Așternuturile murdare ale lumii au fost întoarse pe cealaltă față și netezite cu grijă în așteptarea următoarei serii de nemuritori.

* * *

Realitatea e peștele pe care nu l-ai văzut niciodată, dar te încăpățînezi, zilnic, să îl prinzi. Ai încercat în ape dulci, în ape sărate, chiar și la copcă. Zadarnic. Ai rupt bucăți din tine și le-ai pus în cîrlige. Pesemne, nu ești o momeală pe placul acestui pește-fantomă. Nu dispera, sînt alții care întreaga lor viață au întins plase uriașe și tot nu l-au capturat. Doar plancton. Realitatea este, poate, peștele acela de care te apropii, în vis, iar cînd să-l atingi, își ia zborul. Pui pușca la ochi, însă el devine, instantaneu, transparent. Într-o zi, o să te întorci acasă, hotărît să renunți. Vei găsi acolo scheletul unui pește. Atunci, va trebui să te împaci cu gîndul că unica realitate din viața ta a fost, mereu, Moartea.

Oana GLASU

MAI TÂRZIU...

M-am uitat în oglindă
și mi-am văzut din nou părul alb,
iar atunci m-am gândit c-ar fi bine să-l vopsesc
în aceleași culori cu care astăzi lumea umple
paginile nescrise ale vieții,
dar oglinda s-a spart și am văzut cum se
spulberă argintiul
părului,
visului,
dimineții,
precum roua topită de razele aurii,
ale nu știu cărui soare,
aidoma părului meu de fecioară,
împletit spic
și spălat de ploi de vară aburindă,
toridă,
bolnavă
de viață, de apă, de verde...

Fiindcă rece mi-a fost mereu drumul lung
în care m-am topit sub arșițe,
m-am dezghețat după fiecare zăpadă albastră,
pe care am desenat-o ca un copil
pentru a trece iarna
de la sfârșitul verilor tinerești...

poemul şarpe

un opt încolăcit al alcoolicilor intraţi în bodega
din curtea spitalului: iată-i uitând drumul spre
morgă

aproape de noi
(ceva de culoarea oaselor
vorbeşte în neînţelesuri)
mai sus, spre deal,
biserica curăţă sângele în
nuanţe de roşu şi
gardul de aripă crescută în
clavicula mortului neîngropat
e semnul pe care
şarpele nu-l face
la plecare.

peste drum, vitrinele curg de
proaspăt greu vandabil
(administraţia dă faliment
în lipsa preţului pe
suflet)
în cutii de metal
doar moartea îngheaţă
veninul
din pahare cu gura în
jos
după ora închiderii
respiraţiei.

negru deschis

strivită sunt de amintiri
şi-mi vine să fug
ca un cal biciuit.
hai vino şi spune-mi
povestea de seară
din şoaptele tale
lumini se aprind
peste-ntunericul rece
curioasă
luna coboară
nu vreau să o sting.
e grea aşteptarea
şi zac aiurând
hai vino şi
spune-mi!

pudoare

ce tânără sunt într-un vers
de demult
ruşinat, părul castaniu
curge peste sâni
cuvântul
devine carne
în pântec
amintirea e umbra de
roşeaţă
ce-mi scaldă obrazul

antetoamnă

în amintirea mea
râsul tău neschimbat
virgulă aşezată între uitare şi
încă iubire
intonând nostalgii din timpuri
albastre
mări triste de
plecarea noastră
acasă
unde locuim numai noi
respirând atingeri de
gând pierdut lângă
piatră
în scrum prefăcută
înşelătoare ca obrajii soarelui de
septembrie
ceaţa-n ceaţă risipită
dincolo de umbra
memoriei.

dama de roşu, 13

prin fereastra deschisă a ceasului
văd mâinele
pe care nu vreau să-l tulbur
cu gândul în care
nimeni nu se aude
nici viaţă
nici moarte.
miros de lut respiraţia mea
tăcută
numără anii adunaţi pe
drumul dintre umeri
(pe care te plimb de mână
tânără)
mă petrec
floare scuturată
în toamna mea
în jocul tău din care
lipseşte dama
pierzi şi lacrima îmi caută trupul
absent şi aici
timpul ne învinge.

biete mângâieri
atât cât mai ştim
plutim cu aripi de împrumut
în irealitatea sărutului
ca întâmplare.

cântec de clopot

pe strada mea (de obicei
duminica) e întuneric.
bătrânele se întorc de la biserică
tăcute
în negrul splendid
de lacrimi spălat
mirosind curat şi a castane
(ca într-un fel de decenţă
a nerostirii,
spre a nu împieta mersul umbrei
din urmă).
aduc în porţi lumina
candelei
de doruri aprinsă
şi pleacă în şorţuri purtând
mere coapte
în coşuri cruci peste grâu
din sunet de clopot
se-nalţă în linişte ruga
în urma lor
rămâne aprinsă lumina.

știu ziua nașterii tale

știu că la scurt timp după aceea
mama
te-a apărat cu trupul
să nu cadă soba pe tine
pentru că era martie
și era cutremur.
scad din vârsta mea
anii tăi
și mereu ești mai tânăr
dar părul tău
cărunt
peste noapte îmi spune
că te apropii de mine
cu același sânge
din aceiași părinți.

ultima dată știu că mi-ai luat
pantalonii
apoi ți-am împrumutat teneșii mei
și te-ai întors din vacanța
de vară
înalt și cu patruzeci la picior
și m-am urcat pe un scăunel
să văd cu cât treci peste umărul meu.

mai știu cum te-am găsit
într-o țară străină
după crăticioara cu lapte
lăsată pe geam
și tot despre tine țin minte
că te-am învățat vals și tango
și de atunci am dansat
toată viața împreună.

mama

toată viața ai muncit, mamă
te văd în capotul de vară
aplecată deasupra ligheanului de alamă
spălând
și în cel emailat limpezind
vase murdare de la gurile noastre
te văd storcând haine și culmile pline
uscate de vânt, călcate de tine
de tine, mamă, care ne cântai toate romanțele
în timp ce-ți împachetai lacrimile
lucrurile acestea mi-au trecut prin fața ochilor
și le vor citi oamenii despre tine
mamă, care nu te-ai schimbat
te urci pe scară și astăzi
și ne aduci nuci uscate și struguri din pod
și pui în vaze flori proaspete îngrijite de tine
și în jurul tău miroase a viață pentru că
n-ai îmbătrânit deloc, mamă!

soare în martie

de te-ai întoarce la mine
ca sufletul în pasăre
să-mi trăiești bucuria
să-mi rupi din dureri vindecate
de-ai putea, îngere,
să-mi spui: unde sunt fetele
frumoasele
ca apa morții
miresele de anul trecut
așezate la masă
gustând cafea verde și chec cu lămâie

le-am văzut, îngere, în orașul cu flori
(mi-erau cunoscute,
demult am întins împreuna
colțul pâinii într-o zeamă)
și știu că afară era foarte cald
și mai pe seară a plouat
iar ele așezate de-o parte a mesei
mute
priveau prin singurul ochi de fereastră
lumea
trecea prin soare de martie
pe trotuarul din față
ca o pată verde
de libertate
abia desprinsă din gheață

unde sunt, îngere, fetele
anul ăsta?
le aștept, de mai trăiesc,
cu ceai de tei
răpus de nesomn
și strălucirea femeii
în negru îmbrăcată.

Mihaela MERAVEI

Dincolo de respirație

Cât de neconvențional este timpul.
Cu puține zile în urmă eram lipiți,
în alte câteva pluteam,
azi suntem planete.
Între acestea stau zălog
degetele mele, care îți strâng sufletul intim.
Inima îți caută pulsul, să se asocieze
pe orizontala unei linii izometrice
sângelui tău, înnobilat
de puterea albului clocotitor.
Am avut nevoie de o fractură de timp
să-mi acordez diapazonul amprentei cu suflul tău.
Când am învățat să te respir,
am reușit să te pătrund dincolo de cunoaștere –
în lumină.

Contopire

Fascicule de gând, de dorință,
cuțite de lumină, culori și mișcare browniană,
răsfrânte din cer, prin carnea trunchiului,
până în pântecul Geei.
Aș putea fi un arbore decopertat de orice înveliș,
virgin de nori răpitori,
cu rădăcini înfipte în infinit,
gata să se predea microscopului cosmic,
pentru a fi identificat drept arbore genealogic al poeziei

ce-mi curge prin măduvă când tu mă atingi.
Aș putea fi apa cristalină în care se amestecă
plante carnivore și scoici deschise provocator,
într-un senzual proces de perlare,
când tu mă privești, străpungând câmpii marine
infestate cu flori de corali.
Despre rațiunea existenței icoanei de apă
vor vorbi umbrele noastre îngemănate,
chiar și după ce trupurile ni se vor desprinde,
unul din transmutarea celuilalt,
și sufletele, secerate de laserul rațiunii.
De la dezordine controlată la haos
rămân cometele, în trena cărora
două trupuri fosforescente se contopesc
în avalanșe de nestăpânit...

Genetică

Noapte înnoadă stele. Undeva, în centrul meu,
cineva a aprins un foc.
Am degete on line, praf cosmic pe piele,
urme de neon prin păr și galaxii sub unghii.
Nu am aflat încă cine sunt, dar aștept.

Marea are ciorapi negri de dantelă
și o terapie contemporană a fricilor.
Arborii cresc din mine; la răsărit fac umbră —
eu, din care rădăcină m-am născut?

De prezis fericirea

În odaie, doi copii împodobesc bradul,
„Isaia dănțuiește”.
Bucuria aprinde licurici în ferestre.
Câți îngeri în această horă a destinului!
Bradul se înalță semeț, binecuvântat de degete naive.
Steaua lui strălucește înaintea vieții.
Câți brazi au rămas copii, atâtea stele aprinse de Dumnezeu.
Cerul se desparte, se prelungește, cântă colinde în cor de astre.
Bradul din odaie mângâie doi copii fără vârstă.
O herghelie de fluturi le aleargă prin inimi.
Copilăria are haină roșie, barbă albă și toiag de Moș Crăciun,
din care țâșnesc stele.
În odaie, bradul trăiește
prima zi din eternitatea celor doi copii.
Câte ramuri în brad, atâtea globuri magice de prezis fericirea.

Încep să cred în minuni

Albul zăpezii închipuite, întocmai unui giulgiu,
acoperindu-mi inima despicată de lama unei vieți
devenită aventură mușcătoare,
cerul căzând în interiorul meu ca într-un hău fără capăt,
spart în zeci de cioburi în care iubirea se privește
fără să se recunoască – și ploaia de stele căzătoare,
un spectacol de drone cu lasere colorate și umbre alungite, contopite
în murmurul colindelor venit din difuzorul unui laptop
imens, imens,
cât toată încăperea în care, la mijloc, tronează
un brad de carton împodobit cu sfere de sticlă, în care
se amestecă zeci de cuvinte cu zeci de emoții, până devin poezii.
Respir roșu cu alb;
prin amintire de cetini mă pradă acestei dulci amețeli,
levitez în stare de veghe,
când sufletul refuză să se mai lase încarcerat
într-un trup aproape android.
Cu ochii aprinși ca ai îngerului înhămat, ca un ren de gheață,
la visul prins între existență și inexistență,
și buze care nu-mi mai aparțin, șoptit îți strig numele – *Christmas* –
înainte să mă topesc ca un fulg de zăpadă fierbinte
în viscolul din sufletul ca al unui copil…

Mihaela AIONESEI

Coro(a)na morții

O poartă ciorile
care și-au făcut cuib în parcul din orașul nostru
așa, pe nepusă masă.
Îndrăzneala cu care-și strigă fericirea macabră
de-a fi stăpâne peste spațiul de joacă
înconjurat acum cu o bandă alb roșu
mă face să tresar,
să-mi duc mâinile la urechi
și să le astup
să-mi aud doar urletul
cum se dă în leagăn
până se face primăvară
și tot zgomotul lor infernal
care mă izbește cu putere în piept
va fi acoperit de crăpatul mugurilor,
de zborul mierlei care cânta până mai ieri,
de dansul buburuzelor
și cirezile de ochiul Domnului
întinse pe frunze,
pe copaci,
de strigătele copiilor
care aleargau de colo colo
pe tobogan
pe tiroliană,
se luau la întrecere cu păsările
cu viața, cu adolescenții care se țineau de mână
se îmbrățișau și se sărutau fără nerușinare pe unde apucau
și credeau că iubirea lor poate schimba lumea
într-o crescătorie de fluturi roz,
cu zile roz și nopți la fel de roz ca acadeaua
primită într-o copilărie îndepărtată.

*

De toate aceste banalități care făceau
parte dintr-o viață normală mi-e dor
cum mi-e dor în tăcerea serii
să-ți citesc un poem și tu să râzi
și să-mi spui că vom îmbătrâni etern
îmbrățișați într-un colț de curcubeu
ducând luptele cu noi de aceeași parte
a baricadei când înghețată
când prea fierbinte,
în dreptul buzei să faci o cută
și eu să mă topesc fără
să-ți mai ascund că o ador.
Dar n-am timp...
n-am timp să-ți mai spun
că iubirea de azi n-are destulă
forță să întoarcă începuturi din drum
și scrum se va alege
de tot ce n-am trăit la timp.
Mă pregătesc intens
pentru a nu știu câta moarte,
de fiecare dată la fel de resemnată.
Mă arunc într-o bătaie a ploii
pe care o presimt
în tăcerea lungă cât o zi de post,
în lutul rămas fără vlagă,
din el va crește într-o zi un câmp de lăcrămioare
și cimitirul ți se va părea
un loc destinat să fim numai noi doi
și crucile pe care ai să le faci
în numele Domnului...

Va fi târziu în cenușa pe care vei
vrea să o bei să mă simți
așa cum nu ai îndrăznit niciodată.

*

Lumea de azi e un cactus uriaș
în care tu bogat ori sărac
n-ai unde în siguranță să stai
oricât ai fi de ostenit.
De-atâta umblet nefiresc
de-atâta moarte
cât se prefigurează în jur
parcă și florile și păsările
în pietre s-au ascuns.
Dumnezeu săvârșește
în hohote de plâns
cea mai lungă liturghie
de la Facerea lumii încoace.

Nora ISAC

culori

stăteam într-un loc unde nu mă aflam şi nu ştiam unde sunt.
ceva se mişca insistent pe genunchi
şi-am văzut două mâini neverosimil de mari şi departe, vorbind despre mine
mâini cu pielea întinsă, străvezie, alb-gri-verzuie
şi-am tresărit: mâinile mele cereau ajutor de la mine
le-am ridicat înfigându-le în culorile cerului, în soare
şi cu ele aruncate în sus alergam printre oameni să-i conving că sunt vie
câmpul de maci pieptănam cu degetele răşchirate prin roşu, prin trandafirii sălbatici
culorile vieţii, uşor, penetrau străveziul alb-gri-verzui culori ale morţii

o misiune îndeplinită

o haină groasă, ieşită din iarnă, stă
abandonându-se primăverii, pe o bancă, sub caisul din parc
are ceva din demnitatea uniformei soldatului purtat acasă pe steag.
– o misiune îndeplinită –
de departe, poţi intui în ea, forma şi căldura trupului pe care l-a îmbrăcat
pare o casă pustie, din care stăpânul a plecat pentru totdeauna.

unde să caut

nu mi-a spus nimeni unde să caut bucuria de a trăi
dar am găsit-o-ntr-o zi pe suprafaţa opacă, încrustată cu flori, a unui geam – şi am zâmbit.
am zâmbit conştient şi din ce în ce mai larg, mai sonor
până când hohotele au surpat, împrejur, pereţii

tu, cu tine

...parcă liniştea s-a aşternut pretutindeni, potolind vântul, mişcând aerul în direcţii armonioase...
ştiu că faţa ta e schimbată, transfigurată de palida lumină ce se-ntrevede.
suflul de viaţă te-a urmărit de la naştere înaintând greu prin hăţişurile închipuirilor deşarte.
acum, când ţi-ai răstignit fala pe crucea adevărului cu piroanele ruginite ale vieţii,
eşti prins în lumină... inspiră acest nou suflu de viaţă!
lumina te va inunda şi nu vei mai dori să atingi malul.
un naufragiu, departe de orice insulă cunoscută, din care nu vei căuta, nici cere, scăpare... pentru că acolo este locul unde te-ai întâlnit cu tine.

Custodele

îl chemam să vină în noaptea mea să aibă grijă de mine şi nu-mi răspundea.
orbecăind sfâşiam întunericul cu lumina unei lumânări - un far-
va vedea lumină şi va intra – mi-am spus – întunericul e afon la vibraţii şi-l orbeşte lumina.
şi-n vis am zâmbit.
am văzut cum între degete stinge flacăra
şi adoarme cu capul aşezat între aripi.
când tu

din când în când tragi perdelele zăvorându-mi ferestrele cu degetele îngerilor, şi-adorm.
nu mai văd coasa strecurată prin iarba prea crudă
sângele-i verde pângărit, curgând în noroi; nici grija merelor neculese, stinghere pe ramuri uscate, nu o mai port.
din când în când tragi perdelele zăvorându-mi ferestrele cu degetele îngerilor
să nu mai văd desfrâul, nebunia sinucigaşă a frunzelor de-a se-arunca în gol, nici câinii pierzându-şi firescul de-a îngropa un os.
când tragi perdelele, plec din mine cum naufragiatul de pe o insulă în care-a locuit câteva secole
fără busolă şi ceas

Dana LOGIGAN

Omul-compas

omul-compas are un singur ochi
e ochiul orbului care vede infinitul dincolo de forme și culori
omul-compas e făcut să plămădească urme în lutul pe care-l zgârie ori de câte ori în fruntea lui,
în palmele lui, în inima lui se nasc cuvintele
are un singur picior cu care obișnuiește
să ia lumea și iubirea la pas, iar timpul să-l atârne de crengile copacilor
mugurii lor să explodeze la fiecare atingere, la fiecare ochi de lumină
iubește lumina și cuvântul și femeia
femeia aia de patru ori femeie pentru care ar scrie poeme cu danubiul în condei
femeia-evă cu mărul roșu mereu în mâna întinsă înspre el
omul-compas are o singură inimă
însă din ea curg cascade de poeme ale iubirilor născute și nenăscute
ce i-ar mai trebui în plus omului-compas?...se-ntreabă lumea

Lemn de gofer, potop, curcubeu, poem

împărțim secundele, zilele, lunile ca în jocul copiilor din spatele blocului
cald - rece - fierbinte
una albă - una neagră
niciodată gri, niciodată galben-prăfuit, niciodată roz-pudrat
ne simțim prizonieri ai unui timp dur
așa ca lemnul de gofer din care Noe și-a smolit arcă
visăm păsări
ne credem păsări
coliviile au ruginit
din când în când, lanțul de la intrare zornăie a libertate galbenă de lumină sau roz de speranță
Noe e bătrân tare de tot
potopul a luat cu el și planta tinereții fără bătrânețe
iubim legendele
și miturile
și poemul
unde ești și cât de viu?

citesc despre potop și păsări, ape și măslini, enzime și telomeri
și nu mă gândesc, iubitule, decât la un lucru
cu cât ape mai mari, cu atât vieți mai scurte
unde ești și cât de viu?
între noi râuri și fluviu înspumat,
colivii și lanțuri de oțel
ar mai fi de ales:
corb
rândunică
porumbel
chiar dacă știm cine ținea creanga de măslin
ar mai fi de ales curcubeul
ar mai fi de ales poemul

Când masa are mai mult de patru picioare
femeia adună pești în poalele fustei
adună fără să numere
fără să respire
vântul rece și izul inconfundabil îi amintesc că
acasă
masa are mai mult de patru picioare
femeia adună pești în poalele fustei
adună fără să numere
fără să respire
e ger în ape și sub unghii
viața ei
toată
un sloi uriaș
și-ar dori primăvară
și făgașuri dezghețate
pentru unii pescari
însă
viața nu e decât o iarnă surdă, oarbă, pustiită
nu e decât albul ochiului spart
cum să zărească maluri?
cum să mijească orizonturi?
acasă
plânge masa cu mai mult de patru picioare

norfolk vintage rose
ce e fericirea?
eu privesc împrejur, în oglinzi și în suflete, căutând semne
poate că fericirea e un duh din spatele oglinzilor sau un duh din mijlocul sufletelor frumoase
poate că e un amestec de gaze, precum aerul,
indispensabilă și dătătoare de viață
o filă de carte
poezii și povești nemuritoare
chip de copil și cântec de leagăn
lebede pe lac și codrii anotimpurilor
flori, multe flori galbene și albe
poate că e aroma cafelei cu lapte în diminețile târzii,

gustul delicat al fragilor din pumni de copil
carusel muzical cu cai de răşină
acorduri de pian, saxofon şi vioară
atingerea unui ou Fabergé
purtarea mătăsii de gheaţă în zile toride
spargerea valurilor cu tălpile goale
un blues sau un tangou
sau poate doar un vis preavisat
cu tine într-un aşternut moale cu trandafiri
norfolk vintage rose

Am căzut într-o lacrimă
iernile sunt maştere albe cu ochi de oţel
totul e rece
atât de rece încât frige
lumea pare făcută din sticlă şi gheaţă,
din argint şi diamant,
din munţi de sare,
din tot ce poate fi mai rece, mai tăios, mai dur
tu - cea mai înaltă şi rece lacrimă -
numeri ţurţurii tăioşi de la gura peşterii-cuvânt
undeva, pe malul lacului îngheţat,
lebedele îngaimă un descânt
sarea din lacrimă să n-o mai pot simţi

Cum mă doare el
nicio rană nu doare
cum mă doare el în furca pieptului
au fost războaie mondiale,
lupte şi răscoale,
cutremure şi inundaţii,
tsunami şi incendii,
vânători de balene şi elefanţi,
blesteme şi ocări,
incesturi şi invidii,
inchiziţii şi cenzuri,
tăieri de limbă şi de capete...
ştiu sigur că
oricând aş fi trăit,
nimic - dar absolut nimic -
n-ar fi durut
cum mă doare el

asta vă va spune,
târziu, târziu,
cu ultima vlagă,
fărâma de femeie
care voi deveni

Iubirea ne învață veșnicia

ți-am înflorit floare de cireș
eram frumoasă și lină precum apa unui lac cu nuferi
tu mă iubeai colorat
anotimpurile și-au împrospătat paleta cromatică furând câte puțin din noi
primăveri nebune cu gust roz-prăfuit de vată de zahăr și parfum de liliac
veri de un verde-smarald cu miros de pepeni și cireșe la urechi
toamne galbene cu pocalul sub gene
și ierni de un bleu-ciel în care tu îmi respirai gândurile
ți-am rodit rod dulce și zemos
sâmburele să-l poți alege
eram frumoasă și agitată precum vulcanii noroioși
tu mă iubeai gri
așteptând un semn din lumea fără anotimpuri

îți spun
nu plânge
nu te mai plânge
îți aud lacrimile ca pe niște șuierături printre ziduri de piatră mănăstirească
și peste care luna își piaptănă pletele de argint
crede-mă pe cuvânt
ne suntem unul altuia
aer și apă
zbucium și dor
muuult dor
privește-mă în ochi
să te vezi
nu ești singur
singurătatea e doar a lui Dumnezeu Cel de până la geneză

Pentru unii viața e ca mersul melcilor băloși
stătea cu fața la perete
degetele ei încercau un contur al unei inimi descompuse
în piese de puzzle
era atât de aproape de perete
(pusă la zid de însăși viața)
încât se întreba dacă nu cumva acela îi va fi locul de veci
simțea aerul nerespirabil
frigul îi intrase în oase
precum un chiriaș în odaia cea de toate zilele
norii își făcuseră culcuș pe bucata ei de cer,
iar ploaia îi schingiuia trupul
pe unicul zid pe care îl știa
urcau și coborau
la infinit
melci băloși
anticipând un sfârșit
înnămolit și rece,
rece ca moartea

Ion CRISTOFOR

Doar atât

netulburați privim cum șandramaua comunitară se duce dracului
preocupați doar de mizeriile noastre cotidiene
cu neliniștea ce-și înfige tirbușonul în inima și-n oasele noastre

ne târâm, zburăm sau plutim dintr-o grijă în alta
economisim câțiva bănuți cazându-ne în camere sordide
de la o fereastră la alta trec chițăieli de femei în călduri
îndrăgostiți de chelnerița cu ochii limpezi ca un pahar de rachiu.

De la un megafon ni se comunică că am ajuns de prisos
că guvernul cel mai bun dintre toate și președintele nostru
cel mai european din câți sunt pe pământ
ne vor pune rahatul în față
și ne va șopti solemn că suntem în sfârșit liberi.

Liberi să plecăm cu toții, să ne dăm cu presupusul
să plecăm cu carul cu boi, cu bicicletele în deșert
sau cu vapoarele pline vârf
cu mâncătorii de lăcuste, de rizomi și banane
suntem liberi ca pițigoiul să ne băgăm unghia-n gât
să cântăm Marsilieza și să rânjim cu slugile bete
doar atât, doar atât, doar atât.

Un nobil exemplu

Un șef de stat ce-și confundă nasul cu frigiderul
e indiscutabil un mare conducător
un nobil exemplu pentru săracii ce se lamentează
că nu au ce duce la gură.

Iar bătrânii ce se plâng zi de zi că nu au bani de chibrituri
pentru banane, blugi și excursii în ținuturi exotice
ar fi bine să asculte înțeleptele învățături ale dulapului de la palat..

Totul se poate rezolva în țara aceasta ce doarme pe aur
și-n care poți auzi în amiaza mare
cum cresc unghiile și părul celor morți
pentru dreptate socială.

Prin ținuturile noastre a fi patriot a devenit iată periculos
iar arta de a fi slugă
se învață de la grădiniță
fiind încurajată de sus
de leprele ce proclamă ca o virtute
arta de a-ți vinde propriul neam la mezat.

Sicriul de probă

Nimeni nu își probează propriul sicriu
doar tu ți-ai confecționat unul din pastă de ziare
pline cu știri despre președintele Americii și Putin,
despre secetă și războaie sau sângeroase revoluții.

Din ziare am aflat că omenirea e o femeie la ciclu
programată de mai marii pământului să-și deschidă periodic
robinetele cu sânge ale războaielor sau molimelor.

Mult zgomot și furie e în sicriul tău de ziare
nu e comod deloc
din punctul acesta de vedere
poate doar după ce va fi supus la proba pământului
la cântecele corului de preoți
ce te vor însoți cu vocile lor spre locul cu verdeață
unde nu-i durere, nici tristețe, nici suspin
ce se revarsă tulbure râu din ziarele noastre fără încetare.
Aleluia, aleluia, amin.

Miriapodul

Un miriapod trece grăbit prin singurătatea mea
iar picioarele lui se înmulțesc fără-ncetare
ce se va întâmpla când dihania asta sinistră
 va ajunge la capăt
unde, în ce țară mă voi afla?

Să deschid oare ușa în fața lui
mi-e teamă că vor năvăli de afară și frații lui
mi-aduc aminte de gândacul lui Kafka
și îmi privesc cu spaimă degetele

sunt tot mai roșii în lumina după-amiezii
când va veni întunericul poate
picioarele dihaniei nu se vor mai înmulți
și voi putea în sfârșit să dau foc degetelor mele negre
și să le privesc liniștit cum lumânări de ceară
ard ca în amintirea acestei zile neliniștite.

Sperietorile de ciori

sperietorile de ciori hohotesc în lanul de grâu
dragostea de glie a fost transferată
în craniul ras al bătrânilor de la ospicii
în busturile de bronz ale eroilor exilați în parcuri
pe care își leapădă găinațul ciorile și porumbeii.

să bem, fratele meu,
căci notarii și procuriștii ne-au aranjat ca pe morți
în statisticile oficiale
în listele de vot figurăm cu zâmbetul prins în pioneze
mai existăm doar pe zidurile pe care în tinerețe
am scris cu cretă roșie libertate și democrație
cineva urinează peste noi din balcoanele puterii
iar noi zâmbim ca la o glumă bună

am uitat să strigăm ura și la gară
în timp ce viitorul nostru e ștampilat și introdus în dosare de plastic
și dus în prăfuite arhive
sperietorile de ciori hohotesc în lanul de grâu
la care demonstrativ i-au dat foc
vajnicii recruți de la unitatea de pompieri

Ora închiderii

Greierii treieră
grâul morților
dar cine poate socoti
toate hoțiile de pe pământ?

Sub poduri de ceață
fosnesc trestiile uscate
ce ucigaș călărește vântul nărăvaș?

Cinăm cu dușmanii în față
sub lumina cometei
mierla cântă,
hienele visează.

E ora închiderii.

Capetele pătrate

Luna roșie
deasupra marelui oraș
șoptește flămânzilor
„capetele pătrate ale celor puternici
se pot rotunji
doar pe cuburile de bazalt ale străzii”.

În mare mila ta, Doamne

În mare mila ta, Doamne, ajută-mă
să fac rost de o mie de puști
pentru prietenul meu Rimbaud,
ajuns mare negustor în Etiopia.

Și mai ales dă-mi, Doamne, putere
să răsplătesc acești ochi verzi
ce mi-au împrumutat trupul lor pentru o noapte.

Când a plecat spre dimineață
femeia mi-a lăsat
nu știu de ce
câțiva bănuți pe masă
un sutien roșu pe covor
și un bilețel pe care mi-a scris două rânduri neînțelese
„ți-ai amanetat viața pentru câteva cuvinte,
dar trandafirul nu înflorește la ordin”.

Dumitru SÂRGHIE

Când liniștea cântă – poezia îngerului rănit

Volumul „Și liniștea cântă…” de Mirabela Sefer, apărut la Editura Hoffman (2025), se deschide ca o carte a inimii scrisă nu cu cerneală, ci cu lumină și rătăcire. Tânăra poetă din orașul de pe Olteț, pământ al lui Petre Pandrea, aduce în poezia contemporană o voce în care se amestecă melancolia, fiorul credinței, senzualitatea blândă și nevoia de purificare prin cuvânt. Poezia ei este o formă de rugăciune lirică, o confesiune sinceră și, uneori, o vindecare prin vis.

Limbajul Mirabelei Sefer e curat, confesiv, cu o muzicalitate organică, apropiată de tonul meditației feminine, unde versul se scutură de orgolii și caută sensul pierdut al iubirii și al credinței. În poemul „Cu cerneală roșie – rătăciri”, poeta mărturisește: „Eu te-aș fi scris demult pe piele, / Acolo unde versuri curg. / Te-aș fi pictat cu praf de stele / Și-am fi zburat demult…” – imaginea scrierii pe piele e o ardere intimă, o dorință de contopire între trup și text, între materie și spirit. Roșul cernelei devine sângele poeziei, iar rătăcirea – un act sacru de libertate.

Tema timpului mistuitor se regăsește în „Mai mult de mai departe”, unde poeta notează: „Și te-am iubit mai mult, / când am văzut că timpul arde.” Iubirea se amplifică în clipa conștientizării efemerului. „Timpul arde” devine metafora centrală a unei generații care iubește printre cenuși, în absența stabilității, dar cu o intensitate totală.

Poemul „Dans” aduce o altă dimensiune – cea a mișcării între frig și vis: „Vine lumina ta din colțuri, / sunt pașii albi de iarna ta.” Lumina iubirii vine din margini, din colțurile realității, iar pașii devin o coregrafie a așteptării. În „Pe-Treceri în timp”, ea scrie: „Pe treceri, dansând, / Pășind rătăcirea… / Cu ochiul visând / Și dorul trăirea.” Jocul verbal dintre „treceri” și „petreceri” indică o poetă atentă la sensurile multiple ale cuvântului, care face din ambiguitate o virtute estetică.

Mirabela Sefer cultivă un romantism reînviat, filtrat prin sensibilitatea modernă. În poemul „Rămas nebun”, versul scurt, aproape șoptit – „Rămas nebun / Lumină, dimineață…” – amintește de spontaneitatea unui Nichita în faza lui tandră, când sensul e redus la esență.

Poezia „O rochie neagră deasupra unei mări liniștite” este un mic tablou suprarealist, unde imaginea „De visuri cârpite” traduce o melancolie discretă, o tristețe de copil care își repară iluziile. „Marea liniștită” e oglinda sufletului, iar „rochia neagră” – simbolul elegiei interioare.

Dincolo de erotismul sublimat, poezia Mirabelei Sefer respiră adesea credință. În „Ce-aș fi eu fără de Tine?”, adresarea directă către divinitate are o simplitate tulburătoare: „Doamne, știu că ți-am greșit. / Tu m-aduni de prin ruine, / Eu îți spun de ce-am iubit.” Această spovedanie poetică, lipsită de emfază, o apropie de linia mistică a poetei Magda Isanos și de trăirea sinceră a unei tăceri care se transformă în cântec.

Unele poeme ating tensiuni filozofice discrete. În „De ce iubim colivia?”, ea scrie: „Suntem închiși în cele care ne închid. / Eliberarea / Poate fi nădăjduită mereu, / Salvarea însă / Un pic mai greu.” Poeta sondează paradoxul libertății și al captivării de sine, într-o manieră ce amintește de expresionismul interior al lui Bacovia, dar curățat de pesimism – aici, tristețea e lucidă, nu distrugătoare.

În „Se duce firul…”, poemul capătă rezonanțe elegiace: „Se duce firul, / Se duce

„Lacrimile mele bune, / Vă simt azi ca pe-o minune.” și „Ajută-mă, Doamne, să fiu mărturia / Ce-aduce la Tine un alt curcubeu.” Aici se conturează dimensiunea serafică a poetei – lacrima ei e nu doar suferință, ci și binecuvântare, o lumină filtrată prin durere.

Curentul literar în care se înscrie această poezie este neoromantismul confesiv, în care sensibilitatea feminină se întâlnește cu spiritualitatea, iar emoția autentică primează în fața experimentului formal. Structura versului liber, uneori fragmentată, sugerează o spontaneitate modernă, dar nucleul rămâne profund tradițional – dragoste, timp, moarte, credință, speranță.

În poemul „Moarte”, ea scrie cu o luciditate aproape senină: „Mă strânge moartea din cenușă / Când respirarea mi-este plină, / De teama ce-i vine mănușă / Și azi domnește pe retină.” – imaginea morții e umanizată, nu respinsă, ca o umbră familiară.

„Și liniștea cântă…” nu e doar un titlu, ci o definiție a acestei poezii: liniștea devine muzică, durerea devine lumină, iar versul – o taină a curajului de a simți. Mirabela Sefer scrie cu sinceritatea celor care nu se tem de vulnerabilitate și transformă rănile în artă.

Dacă poezia tinerilor de azi riscă adesea să se piardă în ironii și artificii postmoderne, Mirabela Sefer alege calea senină a introspecției și a frumuseții necontrafăcute. Viitorul ei poetic pare să se nască dintr-o lumină tainică, în care cuvântul nu descrie lumea, ci o vindecă. Într-o vreme grăbită, ea dovedește că „și liniștea cântă” – iar cântecul ei e o rugăciune pentru sufletele care încă mai cred în poezie.

gândul, / Se duce viața. / Din întuneric, / Doar dragostea / Seduce ceața.” Dragostea devine unică forță de transfigurare, singura care mai poate „seduce ceața” – imagine a confuziei existențiale.

Mirabela Sefer știe să împletească dorul și reveria într-un discurs liric aerat, fără artificii, aproape oral. „Când eu sunt șoaptă, tu ești vânt, / Când caut versuri, unde-mi sunt?” (Când nu e toamnă) – aceste versuri exprimă dualitatea iubirii absente, a dialogului cu cel dispărut, păstrând o muzică suavă, recognoscibilă.

Versurile din „Fata lacrimilor bune” și „Ascultă-mi” aduc accente de puritate:

Nicolae TZONE

ANGELA NACHE MAMIER

«GEN FEMININ, FEMELA, FEMEIESC, FEMININ, FEMINISM»

1. „anchetez adevărul scotocesc / optime soluţii-n numeroasele labirinturi... ”

îngrijirea ediţiei recente a cărţii de poezie a angelei nache-mamier, „scara b apartament 3” (editura vinea, 2014) nu a fost un act editorial uzual. părăsind ţara în 1987, poeta nu mai era în viaţa literară din românia prezentului decât un nume de altcândva. şi nu era drept să fie aşa, pentru că poemele ei cele mai bune au consistenţă, lirismul lor viu fiind în afara oricărui dubiu. aşa că, de la alegerea titlului cărţii la selecţia propriu-zisă totul a fost gândit în detaliu. nu a fost suficient să alegem poeme numai din cele două volume prin care angela nache-mamier s-a impus în anii ’80 în românia („miraculum” şi „femina”, ed. dacia, cluj, 1982, respectiv 1985), ci a fost necesară şi o recuperare a textelor risipite în presa literară: „astra”, „luceafărul”, „vatra”, „tribuna”, „braşovul literar şi artistic”, „românia literară”. reparcurgerea, apoi, a textelor critice publicate în epocă despre cărţile sale, s-a impus ca obligatorie, pentru că deja în ele era schiţat un portret literar deopotrivă solid şi recognoscibil.

geo dumitrescu, nu mai departe, o remarcase, găsind „interesantă această explorare a universului domestic (mărunt şi prozaic doar la prima vedere…)”. mihai sin îi preţuise „sinceritatea”, iar mircea iorgulescu o apropia de liviu ioan stoiciu, care abia debutase cu un volum excepţional, „la fanion”. „lipsită de grandilocvenţă şi ferită de riscul intimismului, fiindcă alungă retorica şi sentimentalismul”, sublinia acesta şi conchidea că foarte tânăra angela nache cultivă „sistematic emoţia”. şi mai scria cronicarul de atunci că versurile sale „sunt, nu doar propun, o altă alternativă”. cornel moraru afirma că „pe toate pune stăpânire, însă, starea de spirit a cotidianului” şi distingea „numeroase poeme lucide, amare”. reliefa şi că aglomerează „cu voluptate şi nelinişte destule detalii de decor obişnuit uneori domestic, dar numai pentru a se însingura şi mai mult”. m. n. rusu, criticul aproape cu totul uitat azi în ţară, dar care continuă să oficieze, cu excelenţă, la new york, în mediul literar de limbă română (mi-a mărturisit că are în păstrare, dăruit lui de nichita stănescu, manuscrisul celor 11 celebre elegii), punea, cu nonşalanţă, diagnosticul corect: „angela nache oscilează, deocamdată, între a scrie poezia senzorialului şi poezia cotidianului. e de aşteptat, adâncind actuala ei viziune poetică, o fuziune între aceste două direcţii”. în fine, mai reţinem în această retrospectivă a receptării (a se citi în întregime grupajul de referinţe de la finele volumului!) şi sublinierea lui laurenţiu ulici, de a cărui pertinenţă nu mai e nevoie să amintim, că avem în lirica sa „sugerată o poetică antisentimentală”. el cita, spre deplina convingere a auditoriului, câteva versuri din volumul „miraculum”: „întristări aburind fără rost / agonic prin ierburi prin stele ori lună / poezia nu-i acest paradis languros…”.

nu puteam, aşadar, în antologarea poemelor să nu le reţinem în primul rând pe acelea care însumau aprecierile (excelente) de mai sus. dar scopul nostru nu a fost numai acesta, ci şi acela de a organiza cartea în aşa fel încât să fie permisă „în direct” conectarea ei în actualitatea literară românească imediată. ba chiar am dorit, şi pesemne că am şi reuşit, să insuflăm culegerii şi un accent ofensiv, reţinând o sumă de poeme, nu redusă, care nu puteau fi decât în răspăr nu numai cu un anumit fel de lirism obosit preponderent în acele vremuri de avânt şi de glorie specifice socialismului multilateral dezvoltat, ci chiar cu ordinea politică însăşi.

drept urmare, avem două secţiuni ale

cărţii, prima numindu-se, eclatant: „madame bovary / votre fidèle et savante lectrice” (sunt, în fapt, versuri desprinse din poemul aflat la pagina 36, „mod de întrebuinţare”, pe care-l şi citǎm aici: „visul aliment tonic nutritiv şi simpatic / viaţa-l încorporează / duce la vizibile creşteri şi-nfrumuseţări / în nivelul de trai / o libertatea de-a respira ori gândi cu nesaţ / fără nici un sentiment de frustrare / în colecţia mea de vise / caut mereu un model ideal / îl aleg strălucesc în sfârşit / între realitate şi vis / anchetez adevărul scotocesc / optime soluţii-n numeroasele / labirinturi acestea dor / fără cheia acestui fragil paradis / n-aş mai rămâne în umilinţă / madame bovary votre fidèle / et savante lectrice…”.

textul este reprezentativ ca „poietică” a autoarei. dacă-l urmărim vers cu vers, observăm o gradaţie anume, o creştere ce conduce la explozia din final. poeta nu este un scrib cuminte şi ascultător, nu-i o sensibilitate suficientă sieşi; este un observator subtil şi ironic al realităţii. am putea spune că este un cititor informat („savante lectrice”) şi un decodificator antrenat („anchetez adevărul”, este exact sintagma utilizată) şi percutant, „optime[le] soluţii-n numeroasele labirinturi” având calitatea de a numi cu exactitate, devreme ce ele „dor”, malformaţiile prezentului. cuvintele, sintagmele utilizate: „nivelul de trai”, „libertate”, „frustrare”, „fragil paradis”„ „umilinţă” sunt deja prea numeroase într-un poem atât de scurt, pentru a nu atrage atenţia. autoarea voia să fie nu doar un poet bun, ci şi unul onest, o conştiinţă, fapt nu atât de comod în societăţile aflate sub dictatură.

pledoaria poetei pentru luciditate este o constantă, ştie că „doar realitatea nu mă adăposteşte” şi că „blazarea prozaicul abulia cinismul” trebuie „refuzate cu premeditare”. este, în asemenea condiţii, de luat în seamă, şi tânăra angela nache nu ezită să o facă, o strategie a amânării „pentru secolul următor”. ţipătul conţinut în versul acesta: „vom scrijeli şi muri până la poezie / s.o.s.” devine etalon şi emblemă a poezie sale. titlul textului din care am citat este simplu şi exact : „poem lucid”. îl reproducem, de altfel, el numărându-se între poemele cu cheie ale cărţii: „pastelul se consumă-n azur / strada imaginaţiei numai zvelteţe şi zâmbete / doar realitatea nu mă adăposteşte / trupul treaz devine spongios / îmbibat cu neliniştile lui omeneşti / refuzând cu premeditare / blazarea prozaicul abulia cinismul / numără zilele-nseninate-n frumuseţea / şi bucuria de-a le aşterne pe-o hârtie / tot ce amân e pentru secolul următor / pân-atunci conserv istorii sălcii gânduri / regrete-n undele umede ale reveriei / de suflet trag şi raze zburdalnice / pământul acesta vrea să mă dăruiască-n / cuibul ferit al nemărginirii / unde furişaţi pentru iubire / cât pentru eternitate / vom scrijeli şi muri până la poezie / s.o.s. / în spiţerii sentimentale / unii (isteţii) / scot tarabe stabilind preţuri fixe / poeziei ori gramului de melancolie.”

există în această primă secvenţă a volumului şi un poem intitulat, voit anost, chiar prea anost: „poetul om”. e, firește, o parafrază la mareea de lozinci comunarde în care zi de zi şi oră de oră era clamat „omul nou”, chintesenţă a comunismului ceauşist. între „poetul om” şi acesta sunt, spune angela nache, „insomnii de jăratic” şi „suspine / când aţipesc întrebările”. autovindecarea de orgolii devine necesitate, viaţa-viaţă fiind de neresipit: „ chiar dacă am murit / astăzi trăiesc mai departe...”. şi poemul acesta se cere cunoscut publicului: ” arterele rămân carnivore / tot primitivă li-e vrerea / cu alte cuvinte sunt şi eu om / poetul este un om / antisentimentală mă vor să nu stânjenesc / să scormonesc portmonee tarife / zilnice (le mai spun afişele / tragediei: «înţelege-te singură») / iată flerul câtorva insomnii de jăratic / şi de ce nu, suspine / când aţipesc întrebările / în javra de trup repetent / mă destind între cine ştie ce drumuri / în fapt mă sacrific / jalnic mânuită de împrejurări / am curajul suprem să calc / pe sufletu-mi incandescent / mă rog să rămân totuşi cât mai terestră / din dureri şi contraste mă umanizez / mă vindec de orice orgolii / suntem în stare de-o viaţă frumoasă / chiar dacă am murit / astăzi trăiesc mai departe / mă spăl în ape mai limpezi / mai adăpostită mai puternică-n / ştiinţa de sine.”

2. „vom ajunge la liman / numai după ce câteva ziduri / ne vor sparge capetele de îngeri...”

cea de-a doua jumătate a volumului are drept titlu chiar denumirea sa: „scara b apartament 3”. puteam alege, în momentul finalizării selecţiei poeziilor pentru viitoarea antologie, şi un alt nume. ba chiar alesesem, dacă mai ţin bine minte, un altul, tot după denumirea unui poem din interiorul ei, „post festum”. într-adevăr, acest text, între cele mai bune ale autoarei, cuprinde în el pasaje care

afirmă o feminitate deopotrivă mătăsoasă şi inteligentă („pleoapele-n sângele meu / cu o mie de capete...”), dar şi acea încordare rece care păstrează proaspătă, şi chiar acidă, luciditatea de fiece clipă („încotro priveşti nu-ţi mai vine să râzi...”): „lungi aşteptări în nisipul vacanţelor / puful rochiei mută sensibil acul pendulei / timp ce suie din cel mai frumos gest / pe care mi-l pot aminti / [...] războinice pleoapele-n sângele meu / cu o mie de capete / ce ceaţă de neam între umerii tăi / [...] vin radicale schimbări / fiecare cu sine monologhează [...] / încotro priveşti nu-ţi mai vine să râzi / nu mai luceşti între cer şi pământ / [...] rochia de-adio pluteste curată / n-o mai privesc n-o mai apropii de piept / soarele scapără lent risipit cât încape / într-o ilustrată timbrată cu sârg”.

am preferat totuşi să numim această a doua jumătate a antologiei: „scara b apartament 3”, pentru că întâlnim frecvent în versurile ce o alcătuiesc peisajul cenuşiu, exasperant al cotidianului lumii comuniste de la noi de până mai ieri-alaltăieri. traiul în lipsuri şi în derizoriu era veşnic la odinea zilei. anumite poeme, cum şi „bileţelul de pe masă”, amintesc despre cum erau crescuţi copiii, la bloc, cu cheiţa apartametului la gât, părinţii fiind sufocaţi de slujbele care abia le permiteau să supravieţuiască : „mănâncă de pe masă cu pâine / bea lapte fă-ţi lecţiile aspiră praful / nu te hîrjoni cu cătălin nu deschideţi uşa / la nimeni dormi citeşte poveşti te sun / pe la cinci de la muncă / îţi aduc ceva dacă eşti cuminte / nu umbla cu chibriturile / deschide televizorul / nu fă firimituri / dacă ieşi afară ia-ţi cheiţa la gât / nu te sui în corcoduş / joacă-te-n faţa blocului / nu ţipa-n scară că ies pensionarii / repetă tabla înmulţirii cu 6 / te iubeşte mama cu dor / citeşte însă biletul / aşa puişor” („bileţelul de pe masă”. în acele timpuri, la scrierea unor asemenea rânduri, lacrimile şi durerea inundau colţul ochilor şi trupul întreg.

suntem plăcut surprinşi să vedem că într-un poem precum „documentare”, angela nache-mamier aproape că face sociologie pură. ţăranul beat vinde, spune cu humor poeta, „pe tarabe diverse legume adverse”. în prim plan este adusă şi o bătrână care „pur şi simplu fura / de colo o roşie de colo un măr / de colo ce-o fi”. salariaţi neraşi, cu privirea înceţoşată de bere duc nevestelor grase „banii de coşniţă”, ce abia de ajung pentru subzistenţa minimă (întreţinere, lumină, abonamentul tv, nelipsita pâine). avem, radiografiată sever, adevărata faţă a socialismului românesc. se trăia anost, mizer, se vieţuia de pe o zi pe alta. poemul acesta este mai mult decât concludent: „pe teren realitatea sta cam aşa / când ploua când era soare când staţiona / pe tarabe diverse legume adverse / un ţăran beat însă comerciant / nu mai realiza operaţia cu care dai clientelei / ardei graşi pe trei sortimente / îi răstoarnă marfa în faţă grăbit / şi-i smulge anevoie bancnota din degete, / o bătrână pur si simplu fura / de colo o roşie de colo un măr / de colo ce-o fi / am văzut cum ţăranul o măsura pe sub gene / şi habar n-avea ce să-i facă / era om cu frica lui dumnezeu / doar se crucea şi se minuna / să nu rămânem în afara sentimentelor / egoismul este la ordinea zilei / gânduri / degete de salariaţi / îşi apropie halbe sălcii se pune ţara la cale / după arsurile chipului ei muncesc / sunt neraşi până seara au privirile tulburi / nimeresc anevoie şoseaua ce-i duce spre casă / unde femeia lor grasă aşteaptă banii de coşniţă / socotind în grămezi separate întreţinerea lumina / televiziunea pâinea / cea de toate zilele / nu-l mai trezeşte ca-n alte dăţi / îl descalţă / îşi spune doar pentru sine abia ne-ajunge.”

o poezie are titlul, voit umil, „dintre cartofi”. el dovedeşte nu numai, ca să zic aşa, „ideologia” poetei, exprimată fără echivoc, ci şi forţa talentului ei de a ridica minimalul la generalitate, de a spune atât de mult şi de profund cu foarte puţine cuvinte. gestul banal, repetat la infinit, de a prăji cartofi în bucătăria modestă, devine, în fond, altceva. altceva, adică prilej de filosofie speculativă („complicată mecanica surâsului...”), de meditaţie („câte nu pot iubi cu ochii / închişi”), de autoevaluare bine ţintită („pieliţa coclită a singurătăţii”). e splendid de-a dreptul poemul acesta : „cartofii mor sub lama argintie / cartofi pai de bucătărie / uleiul amestec sfârâie / mi-am făcut datoria / mă ignor / câte nu pot iubi cu ochii / închişi / ce complicată mecanica surâsului / cu care răspândesc garanţia / că nu sunt absentă / îmi privesc degetele învelite-n / pieliţa coclită a singurătăţii / ca orice garnitură / cartofii mă privesc suspicioşi / soarele umed al şorţului / împarte tacâmuri / mă trag deoparte umilită / deopotrivă de blândă / cu priviri ţintă fără cuvânt / în labirinturi unde zorile / nu mai străbat biruitoare / oglinzile sufletului”.

la fel, un poem fără cusur, ce ar putea figura în orice antologie întemeiată pe criterii

ale rezistenţei la dictatură, este „cer deschis”. imaginea de fundal, de concluzie: „ne vor sparge capetele de îngeri”, este cu adevărat greu de uitat: „cu degetele care mai pot mima strângerea de mână / desenez în aer calde spirale / să-mi ţin de urât / nu se mai cunosc umbrele-nsângerate ale / deziluziilor / nu se mai văd abruptele gropi ale obrajilor / vlăguiţi de cea mai mută absurdă uimire regret / nu se mai deosebesc măştile între ele / vom ajunge la liman / numai după ce câteva ziduri / ne vor sparge capetele de îngeri.”

în aceeaşi cheie confesiv-politică este şi poemul „tulpini aurii”. angela nache-mamier vorbeşte despre „curajul” de a-şi „suporta” „înfăţişarea de-acum”, când şieşi îşi este „eroul principal al neliniştii”, când „mărul obrazului [îi] seamănă cu o vânătă piatră”. celelalte sintagme de prim plan: „curăţă gunoiul”, „compromisul trădării” ori „vina feroce” nu fac decât să arate că lirica feminină are potenţe certe de curaj şi personal („aş vrea să m-ajut / nu-mi vorbesc decât eu”) şi social („câtă noapte-n orice intenţie / umezeala frigul nu pot fi ţărmuri / de locuit / nici iertarea nici adevărul dureros”). lectura poemului este mai lămuritoare decât oricare alte caracterizări pe care le-am putea adăuga: „sunt numai răni fiindcă te mai caut / nu mai sunt chiar o pasăre / dar mai sunt o aripă roşie o floare purtată / un contur amestecat / ca şi cum tragedia nu s-a-ntâmplat / sunt eroul principal al neliniştii / buzele scot acel sunet ciudat alergat / limba ruginit-a tristeţii / micşorează briza curajul să-mi suport / înfăţişarea de-acum / să-mi acopăr trăsăturile uzate de trista uimire / cu pudră rimel farduri mov / aş vrea să m-ajut / nu-mi vorbesc decât eu / sufletul nu mi-l mai văd / câtă noapte-n orice intenţie / umezeala frigul nu pot fi ţărmuri / de locuit / nici iertarea nici adevărul dureros / nici uitarea tâmpă / unde se află cel mai tandru cel mai simplu / gest de-nţelegere / mărul obrazului seamănă cu o vânătă piatră / viaţa posibilă-a visătoarei ce sunt / creşte-n tulpini netede aurii / curăţă gunoiul compromisul trădării / vă dezvălui sentimente emoţii / raţiunea demnă terestră de-a fi / nesfârşit de vie / să nu-mi mai sfâşie gândul / vina feroce / de-a mă umili-răstigni.”

există în volum un poem unde, mai mult parcă decât în altele, se nuanţează pe tema fragilităţii feminine. este vorba de femeia intelectual, de drama şi umilinţele ei în societatea dură, unde se simte „suflet rupt” între „rinocerașii” perfect adaptaţi sistemului. textul are titlul „frica”: „în frâul lacrimilor abia timide oprelişti / sunt femeie am îndatoriri / viaţa frământată nu-mi aduce nimic / nici ploaia îndărătnică / nici aşezarea montană / mi-e frig şi mă frâng fără stăpânire de sine / să cred în ceva în versuri în oameni / în gesturile automate / în aşteptare / suflet rupt / mă trezeşte mulţimea / rinocerașii / supraomeneşte încerc să le semăn / să funcţionez / cum să uit tristeţea vălul singurătăţii / crâncena zbatere între viaţă şi moarte / chipul şters al iubirii blânda icoană / purtată de sângele amintirilor blând / acoperind în răstimpuri / coşul pieptului tânăr rănit / nu poate fi viaţă nefericirea / nici acesta oarecarele meu sfârşit.”

mai reţinem în cronica de faţă şi poezia „cogito”, ce conţine mai multe versuri ce pot fi citite fără pierdere şi autonom, desprinse de context, precum: „mă sperie timpul plânsul rămâne în gât”, „fantoma singurătăţii orbecăie-n ape negre” ori „am redevenit gălăgioasă / apăs pământul ”. citäm şi acest poem fără nicio rezervă: „mă sperie timpul plânsul rămâne în gât / oricând zăgazul suferinţa se rup / fantoma singurătăţii orbecăie-n ape negre / suflet rănit / pasăre naivă speranţa trudeşte un zbor / strivitor / mă urnesc din încălţări veştejite / de aşteptare / ce-ncepusem să fac unde plec / unde voi fi în curând ce se va alege / din iniţiative / undeva ştiam un abil adăpost cu iluzii / cu faţa întoarsă spre soare luna cerul / văzduhul cu nori / mă avânt mă eliberez de coşmaruri / mi-am revenit până la pulsul de muncă din vine / mi-am tăiat pletele de vreo cinci ori / am ascuns oglinda luciul lacul / am redevenit gălăgioasă / apăs pământul / merg cu paşi noi cu paşi grei / printre ruine am găsit azi o poartă deschisă / m-am strecurat fără explicaţii / printr-o altă netihnită fereastră.”

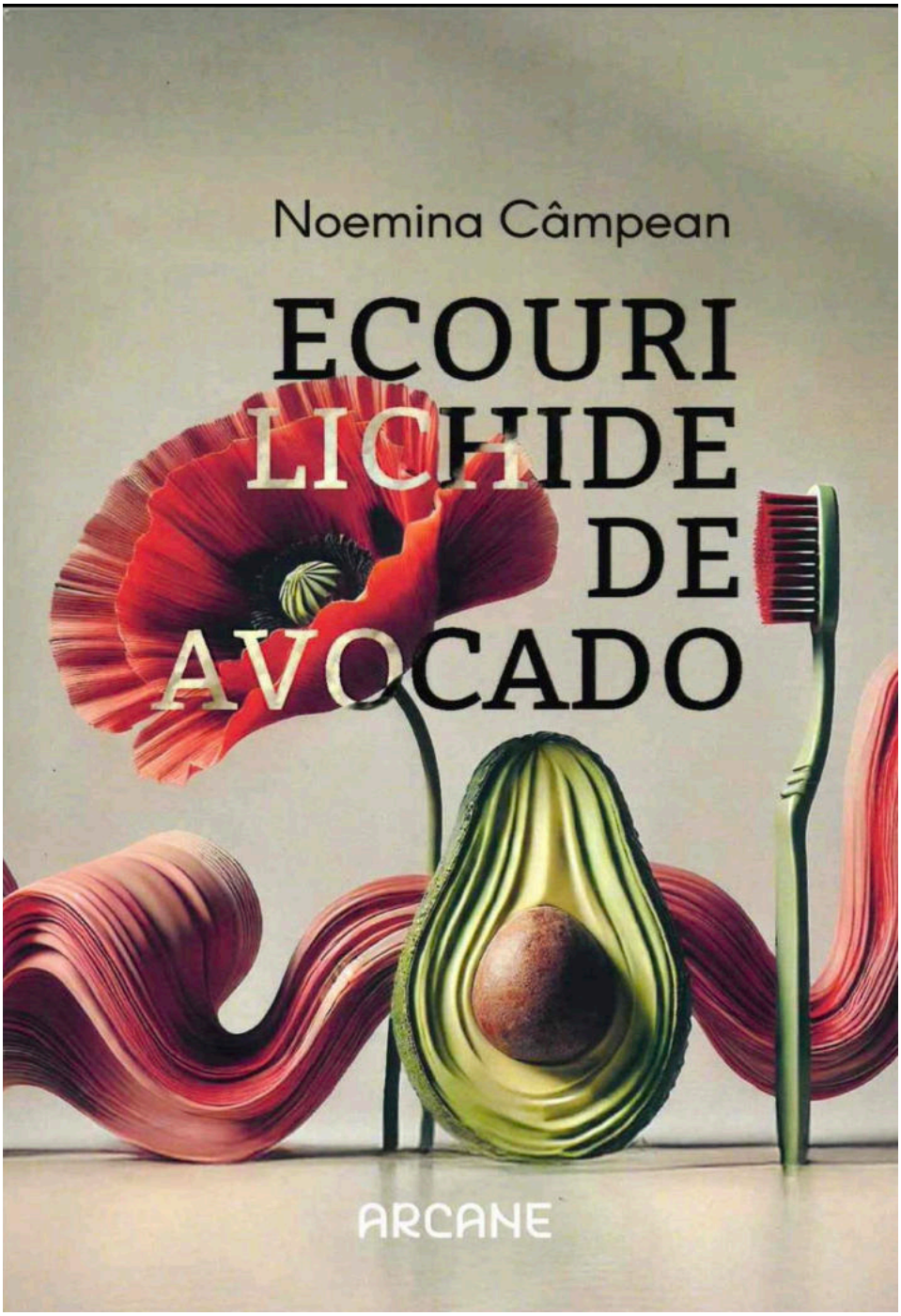
ultimele două versuri citate, stenice totuşi: „m-am strecurat fără explicaţii / printr-o altă netihnită fereastră” ne pot conduce la concluzia că angela nache-mamier a reuşit prin poezia sa să-şi clădească o pavăză a sinelui credibilă estetic, mizând, fără ezitare, fapt nu la îndemâna oricui în anii ’80, nu în mică măsură pe etic şi pe politic. prin această pavăză a reuşit, deopotrivă – şi de aceea, privind în timp, e limpede că este o invingătoare! – să-şi protejeze cu rigoare şi sufletul, şi conştiinţa.

Octavian MIHALCEA

ÎN APE LABIRINTICE

Cartea de versuri a Noeminei Câmpean, *Ecouri lichide de avocado (Editura pentru Artă și Literatură, București, 2025)* pune în valoare sarabande ideatice, stări care își fac o profesiune de credință din a tușa sensibilitatea. Pe întreg parcursul volumului tropotesc exotisme, străfulgerări ce ridică altitudinea estetică. Redimensionarea particularităților cotidianului este realizată adeseori în cheie abisală: *poemul mecanism regresiv al descrierilor contingente.* Toate par mărturii ale unui timp chemând fluidizări puțin previzibile, acolo unde complexele aspectări thanatice fac să corespondeze regiuni altădată dihotomice. Schimbările de ipostază se încadrează într-o suprarealitate privilegiată, aproape sistemică. Totul ne demonstrează faptul că șirul determinărilor posedă rădăcini foarte adânci. Confesiunile Noeminei Câmpean, filtrate translucid, ne familiarizează cu vibrația asocierilor șarmante. Feminitatea estetizantă se profilează printre oglinzi adânci, aspectare onirică pluristratificată: *lentile de maci și unghii la degetele picioarelor/ combinație potrivită și identitară încă din primăvară mi-am/ dat seama că în gestul de lipire a corpurilor/ în timpul somnului/ visele trec granița se molipsesc încrucișat încep să semene între ele/ ce e și mai bizar e că strugurii din visul meu/ sunt totuna și se află pe aceeași farfurie cu bucățile de brânză pe care/ nicicum nu le nimerești cu furculița.* Oscilațiile interiorizate nocturn îmbrățișează adeseori esența poeziilor din *Ecouri lichide de avocado.* Avem senzația unei pasiuni pătrunzătoare explorând subteranele oceanului. Translațiile picturale vor accentua imprevizibilul de care dă dovadă cartea poetei Noemina Câmpean. Au loc veritabile ninsori cu metafore, a căror proveniență aparține intermundiilor rotitoare, predispoziție la extensii ale percepției. În circumstanțele date, numirea *inconștientului freudian* are valoarea reperului fundamental. Răspunsurile la anumite întrebări au rădăcinile în amănunte din trecut, reamintite hotărâtor. Iată una dintre numeroasele formulări aparte, promițând combustii: *frumosul examinat din punct de vedere neurologic.* Psihismul va fi încadrat într-o amiantă carnavalescă, mângâiată de raze famelice. Prin nisip se profilează vigoarea unor deschideri ulterioare, cu alăturări cromatice care internalizează posibilitatea actului revelator. Noemina Câmpean resimte la nivel profund semnalmentele invaziilor neiertătoare, pe lângă inexpugnabila parte ocultă, curiozitate printre cuțite. Impresionează efervescența balansurilor fantasmatice. Ieșirea de sub influența normei condece la descoperirea acelor particularități ce edifică neîncetat noi orizonturi. Sunt deplasări în ape labirintice, apropieri de clarobscuritatea florilor pictate. E instituită regula schimbărilor intense: *câte ceva despre soarta fluturelui fără aripi în zodia ticăloșilor/ fără de care nu aș fi putut avansa nici măcar un metru/ pe trotuar pe aleea nucilor între mine și tine de-a lungul pânzei/ de bomfaier/ un tablou existențial nu e niciodată egal cu ceea ce se-apleacă/ deasupra sa și/ îl taie de-a curmezișul în imediatețea bolii/ ai început să mănânci încet și rar dar hotărât mărunțind hrana/ în farfurie/ cu același avânt cu care îmi despici argumentele/ semințele din fructele de tomate mi le faci cadou cântărești/ brânza gram după gram/ dacă vei reuși să mănânci întreaga farfurie vei supraviețui/ vei duce la bun sfârșit intermitențele din florile de mușcată/ mutilările de jeleu/ carnea și brânza se vor așterne strat după strat util sub epiderma ta.* Fervoarea oglindirilor emoționează intens. Avem impresia că ne deplasăm pe claviatura neliniștitoare a unui pian, atât de asemănătoare cu imprevizibilele

procesiuni ale iubirii. Forța reevaluărilor este detectabilă în multe ipostaze din carte, unde valorile temporale conferă vieții accepțiuni vaste. Istoriile personale descind eteric dintr-un interior predispus la ultrasensibilizare. Legături mai mult sau mai puțin realizabile ocupă spații imprecise, defilări a căror substanță se va revela într-o situare mereu apropiată. Biografia, adeseori dramatică, și imersiunile învăluitoare fac corp comun. Între toate acestea, *extazul mortifer* anunță enigme crepusculare. Ecourile primitive, ca niște scări care apropie mărturia … Fiecare atingere are latențe necruțătoare. La Noemina Câmpean, evaziunile lichide au darul îndepărtării de procesul inflamator. Descoperirea bazelor necesită o formă aparte a curajului: *apropo de umbra manechinelor de plastic prin vitrină pe asfalt/ și de retorica lor mortuară jucăușă/ șiroaie de lacrimi brăzdau termopanele și abajururile/ la fiecare cană de ceai de mentă cu miere fără zahăr/ se presupunea că ar fi cazul să-mi treacă să merg mai departe/ să mă vindec de copilărie de lipsa iubirii (...).* Într-un impresionant text liric populat cu fiori terminali este adusă în discuție *imaginea alegorică din crucificările lui mantegna,* ca o incursiune în regiuni soteriologice. Poeziile Noeminei Câmpean, *solilocvii ca pașii funambulului pe sârma raporturilor umane,* camuflează talismane și suplicii explozive. Nu de puține ori găsim potențări ideatico-imagistice cu funcție de-a dreptul inițiatică. Avem impresia că profundele aspectări libidinale ar putea deveni cotropitoare, în continuarea regresiilor în tornadă ivite pe parcursul cărții. *Ecouri lichide de avocado* evidențiază pași problematizanți care iubesc umbra și triumful amintirilor nemiloase, sărutările nostalgice și barocul întru flagelare. Perspectiva poetică a Noeminei Câmpean vorbește despre dansuri încinse pe marginea abisului.

Adrian ȚION

Nicolaie Tony Dincă - un promotor al unui teatru popular

Mulțimea de asocieri de tineri artiști sub forma unor trupe sau teatre particulare, independente, grupări în plină afirmare și promovare, ne situează într-o poziție de invidiat în privința unei vieți teatrale tumultuoase, policrome și diversificate, fără precedent în istoria reprezentărilor teatrale de la noi. Dezvoltarea acestui sector teatral e pe deplin motivată și vine din dorința fierbinte a tinerilor absolvenți ai institutelor de profil de a face teatru cu orice preț. Institutele de teatru acreditate scot anual zeci de promoții de actori, regizori, scenariști, scenografi, tineri talentați, entuziaști și instituțiile tradiționale de stat nu-i mai încap. Dacă nu acum, când suntem tineri, atunci când? strigă în ei vocația de a se dărui numaidecât artei scenei. Și cu ambiția și cutezanța date de vârstă ei s-au organizat, se asociază mereu, înființând o mulțime de mini-teatre cu maxi-avânturi. Așa au apărut, numai la Cluj, *Reactorul de creație și experiment*, *Magic Puppet* sau *Maidan*, ca să amintesc doar câteva afirmate în ultimii ani în orașul transilvan, trupe ce promovează cu aplomb experimentul și noul limbaj în materie de artă scenică. Așa a apărut la Slatina, orașul în care s-a născut Eugen Ionescu, patriarhul absolut al teatrului absurdului, Asociația Culturală Olt Artis, înființată și condusă de Nicolaie Tony Dincă, talentat regizor, dramaturg și scriitor, cu excelente înzestrări de animator în acest areal cultural intrat pentru un timp într-un nemeritat con de umbră. Desigur, era necesar ca în reședința județului Olt, oraș cu 64 de mii de locuitori, să fiinţeze o instituție teatrală și numai pentru a onora memoria celui ce a plecat de aici pentru a deveni o personalitate marcantă, un reper solid în teatrul universal. Prin acest demers managerial, susținut de forurile locale, în Slatina a început să pulseze o viață teatrală demnă de a fi consemnată și cunoscută în întreaga țară. Nicolaie Tony Dincă a pornit cu toate motoarele să cucerească Thalia, cochetând în paralel și cu alte muze. El scrie poezie, proză umoristică și editează o revistă de cultură cu rezonanțe pe plan național: *Cooltartis*. Spectacolele montate la Asociația Culturală Olt Artis sunt orientate în special spre comicul buf, energizant, cu priză la public. Strategie care a dat rezultate remarcabile până în prezent. Din 2018 până în 2022 a adus în lumina rampei trei spectacole originale: *Nuntă încurcată*, *Toți banii merg la Lola* și *Sarabanda senzaționalului*. Comedii scrise și regizate de Nicolaie Tony Dincă, în care e prezent și el însuși pe scenă ca interpret. Ca scenarist el are simțul replicilor și al vorbirii neaoșe, pitorești. Împletește cu abilitate scenele introducând surprinzătoare quid pro quo-uri amuzante. Ca regizor știe exploata comicul expandat în scene burlești. Personajele sunt bine conturate ca tipologii ilare din fauna carnavalescă a lumii acesteia pline de culoare și caraghioslâcuri. În piesele lui mișună corupți și coruptibili, ariviști puși pe căpătuială și cocote cu pretenții. Slugărnicia și imoralitatea sunt stâlpii de rezistență, (pardon!), care clatină fragila, vulnerabila democrație într-o societate „fără prințipii” care va să zică, vorba lui Nenea Iancu. Parodierea lumii lui Caragiale atinge aici dimensiuni rizibile. În *Nuntă încurcată*, știrea venirii unei comisii din America dă peste cap organizarea nunții fiului primarului într-un sat oarecare. Președintele delegației, cu origini românești, vrea să vadă o nuntă tradițională și primarul îndemnat de prefect se face luntre și punte să-i satisfacă dorința pentru a primi banii necesari pentru o bază NATO în județ. Încurcăturile se țin lanț, scenele comice de asemenea. Preotul satului cu soția bețivă, mirii debusolați, soția adulterină a primarului, femeia gălăgioasă, căsătorită cu

foto: Valeru Ciurea

foto: Valeru Ciurea

un italian, se perindă prin fața spectatorilor devoalând secrete, trădări, sentimente și intrigi considerate uitate. Toate se derulează într-o cavalcadă de situații comice amuzante. Costumele sunt pitorești, actorii execută cu dezinvoltură și siguranță excelente exhibiții particularizante, distribuția e numeroasă ca într-un veritabil teatru popular agrementat cu muzică oltenească. Viață și veselie! Din distribuție fac parte: Nicolaie Tony Dincă, Luigi Dumitrescu, Eugenia Ionela Mateșică, Roxana Grasu, Paul Bălășcanu, Aurelia Dincă, Corina Dașoveanu, Milică Marian Costea, Lucian Târcomnicu, Cristi Mihai Călătoru, Eva Moise, Anthoni Ungureanu, Coca Filofteia Ene.

Miza alegerilor aruncă în luptă personaje caraghioase în *Sarabanda senzaționalului*. Numele personajelor parodiază registrul onomastic al poreclelor uzuale: Pupingăreanu sau Minciulescu. Redactorul șef al unui ziar de scandal, numit - cum altfel? - dacă nu chiar așa: Senzaționalul corect, cotidian de largă circulație, este asaltat de un senator și o doamnă senatoare cu înclinații lesbiene pentru calomnierea, distrugerea adversarului și scoaterea acestuia în afara luptei politice. Articolele apărute în presă se încurcă, războiul se încinge, redactorii sunt puși la zid. Matrapazlâcurile puse la cale sunt depistate, mita e descoperită de oamenii de la DNA, dar tragedia este deturnată în suverana comedie căreia îi dau viață actorii parcă anume făcuți pentru roluri de asemenea substanță umoristică. Ei sunt: Remus Alexandru Iordache, Aurelia Dincă, Nicolaie Tony Dincă, Milică Marian Costea, Corina Dașoveanu, Cristi Călătoru, Eugenia Ionela Mateșică, Paul Bălășcan, Eva Moise, Sorina Preduț și Valeru Ciurea. Cu așa o trupă poți să te prezinți onorabil chiar în fața unor spectatori pretențioși. Primul pas a fost făcut deja pentru atragerea publicului în sala de spectacol cu comedii populare și scheciuri cu subiecte adaptate la realitatea noastră românească, punând în evidență incisivitatea spiritului oltenesc în acțiune continuu moralizatoare, vivantă. Talentatul animator a marșat energic pe funcția fundamentală a artei scenice dintotdeauna de a sancționa moravurile după formula „ridendo castigat mores”. O revigorare în manieră proprie, originală, a valorilor eterne ale artei scenice.

Pe lângă aceste piese originale, sunt promovate în cadrul asociației și texte din repertoriul universal, sunt invitați actori de primă mărime ai scenei românești și aici funcționează de câțiva ani festivalul *Acasă la Eugen Ionescu*. Prin manifestări de acest fel, Nicolaie Tony Dincă se străduiește să pună bazele formării unui public de teatru în Slatina. Ceea ce a și reușit până acum în mare parte spre meritul eforturilor lui și al echipei cu care lucrează. Ce va urma rămâne de văzut. Probabil montări mai curajoase, în stil postmodern, experimente aliniate căutărilor actuale. Îi doresc să reușească în continuare să înscrie demersul teatral slătinean în circuit național, ceea ce nu e la îndemâna oricui, s-o recunoaștem. Mult succes!

Opulența absurdului în *Vicontele*

Acum, în prezentul sumbru, când frații noștri de peste Prut se confruntă cu aprige lupte electorale, în cadrul unor amenințări politice fără precedent de atragere spre Rusia totalitară, mesagerii culturii teatrale din Chișinău au adus în cadrul festivalului brăilean un semn elocvent de devotament și angajare pro-europeană pe plan cultural, prin intermediul promovării central-europeanului Eugène Ionesco. Adică au adus un spectacol cât se poate de modern, conectat la valorile europene și nu la cele asiatice. Este vorba despre **Vicontele**, piesă puțin jucată și cvasi-necunoscută de marele public, din palmaresul ionescian. Considerat marginal, textul e ofertant în sine, cu disponibilități uriașe de procesare scenică în cheie suprarealist-parodică. Succesul stă la mâna regizorului care se folosește de trambulina textului pentru a sări cu dezinvoltură în imaginarul construit. Nucleul scriiturii se bazează pe supradimensionarea hiperbolei și expandarea ei în absurd, ceea ce constituie esența teatrului ionescian, originalitatea și deliciul acestui teatru, pe lângă delictul asumat al destructurării sistemice.

Surpriza pregătită de Teatrul Republican „Luceafărul" începe de la intrarea în sală. Spectatorul descoperă pe scaun sau în față, pe balustrada lojei, un bilețel făcut sul și legat cu „o pamblică" neagră dantelată, un obiect de lenjerie femeiască, probabil un portjartier. Primul semn de sărire din convenție e făcut. Când citim biletul, înaintăm în lupta cu rigiditățile canonice desuete: *Logica a încercat să intre în sală, dar a fost rugată să aștepte afară.* O voce ghidușă ne imploră de pe scena cu cortina deja ridicată: *Vă rugăm insistent să lăsați logica la garderobă.* Alte anunțuri hazlii se aliniază în aceeași direcție. E limpede: băieții ăștia și-au propus să distrugă orice legătură cu raționalul, cu normalitatea, cu logica lucrurilor. Scena, cu obiecte uniformizate într-un gri șters, obosit, e decorată cu o etajeră scălâmbă și un birou grosier deformat. Mamă, în ce lume am intrat!? îți spui de-a dreptul speriat. Scenografia și regia aparțin aceluiași artist binecunoscut prin năzdrăvăniile lui regizorale: Slava Sambriș! Nume de referință în lumea teatrului românesc de pe cele două maluri ale Prutului stăvilar. Cei trei actori, Cătălin Lungu, Radu Canțîr și Pavel Ermacov, supli, elegant îmbrăcați, se agită dintr-un loc în altul pe scenă. Când se așază pe scaunele lor, începe canonada absurdului.[1] Promovarea ostentativă a lipsei de logică se dezlănțuie comic, precum o epidemie contagioasă cu efecte nebănuite. De la întrebarea banală *Ce mai faci?* se ajunge la banalizarea rizibilă a stereotipiilor convenționale. Politețuri răsuflate, poziții sociale ridicole pentru timpurile moderne și postmoderne. Dacă ironistul Caragiale își bătea joc de moravurile unei societăți în declin, Ionesco extinde batjocura în absurd și haos. Răspunsurile perfect ilogice ajung la apogeul *gasteropodic* cu o iuțeală ametitoare, de la o gură la alta. Replicile incredibile, șocante, mișcările grotești, mimica extrem exersată în exercițiu buf, acrobațiile, grimasele, bufonadele sunt asamblate, coordonate perfect și ambalate într-un savuros joc colectiv cu miză pe umorul stenic, revărsat din abundență în fiecare secvență. Aflăm că cei trei, prinși în acest joc electrizant, sunt Vicontele (Cătălin Lungu), Baronul (Radu Canțîr) și Cavalerul (Pavel Ermacov). Ei evoluează ca o tripleta amuzantă, desprinsă din filmul mut. Se pune accent și pe improvizații pantomimice. Desigur, este luată în obiectiv ironizarea titlurilor nobiliare. Cei trei sunt costumați parțial ca simpli funcționari cu rămășițe aristocratice. Niște scăpătați prezumțioși oarecare, goliți de conținut.

Nonacțiunea luată în exploatare de regizor devine vădit gonflabilă, scandalos ilogică, odată cu apariția, pe rând, a celorlalte personaje: Marchizul, Domnul Gras (de fapt, dilematica Doamnă Grasă), Valetul, Doamna Frumoasă. Unul mai caraghios decât altul, expresii ale îndobitocirii ilare în clișee comportamentale detestate și detestabile, intrate în desuetudine accelerată. Cu toții contribuie la destructurarea limbajului și disoluția sensului, teme ionesciene de mare răsunet în teatrul absurdului, care își au originea, iată, în acest creuzet tematic original, reprezentat de *Engleza fără profesor*, *Vicontele* și celebra *Cântăreață cheală*, piesele

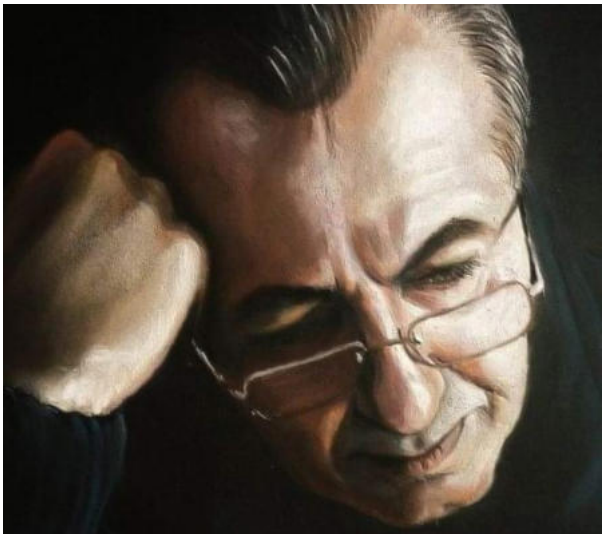
[1] Foto credit: Maria Donțu

de început ale marelui dramaturg. În producția artiștilor din Chișinău, cu premiera din martie 2025, Marchizul era Eugen Nicov, dar pe scena brăileană el a luat înfățișarea în travesti a Vioarei Câșlaru, un ghemotoc rostogolit autoritar printre inferiorii servili, intrați în panică la apariția pe scenă. E o prezență dinamică și dinamizantă în spațiul tern al normelor înțepenite în inerție retrogradă. Prin infatuarea deșănțată a personajului se evidențiază natura disproporționată a relațiilor din cadrul unei comunități umane în declin vertiginos. Diana Vieru în Domnul Gras cumulează ilar toate viciile grandorii gonflate familial, social, maternal, paternal, material, spiritual și universal, cultural și patriotard. Aluzia, în acest context depreciativ, la Vercingetorix, galul revendicat erou de francezi, situează „acțiunea" în spațiul francez, dar este doar un bobârnac inofensiv pe lângă acida *Hugoliadă* care i-a adus autorului severe critici din partea francezilor. Parcă în busculada deriziunii afișate ostentativ asta ar mai conta. Prin prezența fizică pe scenă, Diana Vieru acaparează atenția mai mult ca însuși Vicontele din titlu, devenind prin obezitatea voit exagerată a corpului un simbol al tuturor aberațiilor de care suferă endemic societatea umană. Auxiliar din vechea aristocrație descinde și Valetul care deapănă amintiri bizare, încâlcite. Ion Liulica îl înzestrează cu un patos evocativ diluat în comicărie. Prestația actorului e convingătoare, puternic susținută de tonul vocii lui declamative. Doamna Frumoasă, bogat înzorzonată cu vestimentație de epocă, e conturată ca degenerată feminitate de Maria Anton. Sclifoseli ce țin de rangul pierdut afișează în fața bărbaților seduși ipocrit de eleganța ei șifonată, intrată în somnolență, acoperită de molii invizibile, dar penetrante imaginativ.

Regizorul Slava Sambruș exploatează inteligent orice colțișor unde comicul se poate cuibări eficient (verbal sau nonverbal). Expandată în ilaritate de mare efect e, spre exemplu, scena ciocănitului la ușă, sau scenele repetitive cum e stropirea Vicontelui cu apă din exterior. Pentru ieșirea din acest haos absurd, o lume căzută de pe fix, regizorul a ales la final un „citat" scenic din *Cântăreața cheală* a lui Tompa, produs al Teatrului Național din Cluj în 2009, cu interpreții ce reproduc rapid, ca într-un film cu turație mărită, scenele cheie derulate înainte. Tompa a inspirat cu acest reușit final și pe alți regizori, printre care și pe Lucian Țion care a montat la Sfântu Gheorghe *Operele complete ale lui Shakespeare pe scurt* în 2011. Final devenit, iată, marotă regizorală preluată și de Slava Sambriș. Aduc informația că textul ionescian *Vicontele*, tradus în românește de Vlad Russo și Vlad Zografi, a stat și la baza altei montări la Teatrul Național clujean în 2007, regia Luminița Văleanu, la care regretatul Ioan Gyuri Pascu și-a adus contribuția în calitate de interpret și compozitor. Cu cânticelele lui drăgălașe, umoristice, spectacolul clujean a fost cu totul altceva. Dovadă că textul acesta se pretează la interpretări diferite, fanteziste, novatoare, precum acest *Viconte* al lui Slava Sambriș, care rămâne o abordare memorabilă.

Nicu CISMARU

PIELEA DE CLOȘCĂ

(continuare din numărul 8)

SCENA 5

A doua zi. În scenă intră două persoane care cară o mobilă. Antonela îi priveşte uluită.

ANTONELA: Ce-i cu mobila asta? Cred că ați greşit adresa.

PERSOANA: Nu stă aici familia Cloşcă?

ANTONELA: Ba da.

PERSOANA: Atunci e mobila dumneavoastră.

În scenă intră Cloşcă

ANTONELA: Tu ai cumpărat mobila asta?

CLOȘCĂ: Da, eu am cumpărat mobila asta. Și maşina din față tot eu am cumpărat-o.

ANTONELA: De unde ai avut bani?

CLOȘCĂ: Ca ;i tine, am luat-o în rate. Am plătit avansul din mobila ailaltă şi... mi-a ajuns şi pentru maşină. Eo frumusețe! Știi cum merge? Brici.

ANTONELA:Dar nu te-ai gândit ce-o să facem cu două mobile în casă?

CLOȘCĂ: Ba da, m-am gândit. Cineva trebuie să vândă una. Nu eu, se-nțelege..

În scenă intră Iulia.

IULIA: Mamă, tată, ce bine că v-am găsit pe amândoi...

ANTONELA: De câteva zile n-ai mai fost pe acasă. Pe unde umbli, domnișoară? Iar te-ai dus la... muncă?

IULIA: Nu. Mă mărit!

CLOȘCĂ: Cine e norocosul şi ce nație e, dacă nu e cu supărare?

IULIA: Nu-l ştiți voi... îl cheamă Tică.

CLOȘCĂ: Care Tică? Nu cumva e...

IULIA: Nu e. E un tip deosebit. Ai să-1 cunoşti...

ANTONELA: Şi unde locuiește?

IULIA: Are un apartament. Din păcate nu e mobilat, dar o să-1 mobilăm noi. De ce stați aşa, de ce nu mă îmbrățișați, nu vă bucurați că sunt fericită?

CLOȘCĂ: O să ne bucurăm mai mult când o să cunoaştem... feştelitul. Pardon, fericitul.

IULIA: Cu mobila asta ce e aici? De unde a apărut?

ANTONELA: E o surpriză a lui taică-tu.

IULIA: E prea multă. Nu-i așa c-o să-mi dați și mie din ea, ca zestre?

ANTONELA: Lasă că vedem noi. Mai întâi să-mi spui...

O ia pe Iulia de cot și se retrag într-un colț al scenei, vorbind și gesticulând, absorbite total de subiect. În scenă intră Tică, alergând.

TICĂ: Vasile!... Bă Cloșcă, unde eşti?

CLOȘCĂ: Aici mă, nu mă vezi?

TICĂ: E groasă, frate. Toți ăştia din partid nu mai vor să voteze cu tine.

CLOȘCĂ: Dar cu cine?

TICĂ: Cu nevastă-ta. Auzi, că e mai deşteaptă, mai practică... Cică e mai sinceră, nu e prefăcută și ei cred că o să facă treabă bună în primărie.

CLOȘCĂ: Și tu nu le-ai spus cum stă treaba?

TICA: Le-am spus, dar e unul care îi instigă împotriva ta.

CLOȘCĂ: Cine e, cum îl cheamă?

TICĂ: Nu știu, că eu nu l-am văzut. Am aflat că e trimis de nevastă-ta. Și pentru că voi o faceți în familie, eu nu mă mai bag. Nici timpul nu-mi mai permite pentru că vreau să mă însor.

CLOȘCĂ: Și tu...?

TICĂ: Păi, eu ce-am? Am pus mâna pe una... am uitat cum o cheamă. Mă, dar să știi că e focoasă rău, e dornică... Ca o purcea în călduri. De trei zile stă la mine. Praf m-a făcut. E o bunăciune.

CLOȘCĂ: Și cam cum arată?

TICĂ: E mult mai tânără decât mine. Dacă stau și mă gândesc, ar putea fi fata mea.

CLOȘCĂ: Sau a mea...

TICĂ: Ce mai contează? Dragostea n-are vârstă.

CLOȘCĂ: Iulia, cum ziceai că-l cheamă pe fericitul ăla?

Iulia se întoarce cu fața spre cei doi.

IULIA: Tică... Tică?!... De unde ai apărut, iubitule?

TICĂ: Tu eşti fiica lui?

IULIA: Se înțelege. Hai să-ți fac cunoştiință şi cu mama. Mamă, el e Tică...

ANTONELA: Știu.

IULIA: Nu-i aşa că e un drăguț? Dacă ai şti cât îl iubesc şi cât mă iubeşte...

CLOȘCĂ: Tică, ia mobila asta şi du-te. Iulia ajută-l și tu. Chemați un camion... şi o salvare!

Lumina se stinge brusc.

SCENA 6

A doua zi de dimineața. Antonela și Cloșcă stau pe canapea unul lângă celălalt. Citesc presa, sorbind rar din cafea. Cloşcă aprinde o țigară.

CLOȘCĂ: Toate cronicile îți sunt favorabile. Parcă i-ai deocheat pe ziariştii ăştia. Ia uite ce scrie unul: „Peste primărie bate vântul schimbării. Primarul în exercitiu poate să-şi ia adio, de pe acum, de la scaun. Ultimele sondaje arată clar că fotoliul edilului va fi ocupat de Antonela Rândunel”

ANTONELA: Şi ce e rău în asta?

CLOȘCĂ: Nimic. Rău va fi doar pentru doamna Maria, pentru că pierde cea mai bună femeie a ei de serviciu.

ANTONELA: Iar începi cu ironiile? Ai uitat că am și eu o facultate? Dacă n-am găsit un loc de muncă pe măsura pregătirii mele, m-am mulțumit cu ce am găsit. Nu mi-a fost ruşine de muncă. Aveam doi copii de crescut...

În scenă intră Sică.

SICĂ: Bună-dimineața, familie! Ei, ce spun ziarele?

CLOȘCĂ: Că mă-ta e primar. Cică, ar fi trimis pe unul din echipa ei la partidul meu şi mi-a luat toți susținătorii.

SICĂ:Unde scrie asta?

CLOȘCĂ: Nu mai are nicio importanță pentru că eu am abandonat cursa. Ieri seară m-am dus la Biroul Electoral Județean şi mi-am retras candidatura.

ANTONELA: Ce-ai făcut?

Se aud bătăi puternice în uşă. Agentul Degeratu strigă:„Deschide-ți, politia!”

SICĂ: Iar a venit degeneratul ăla?

CLOȘCĂ: Sică, e Degeratu... du-te şi deschide-i!

Sică deschide uşa, în scenă intră Degeratu.

DEGERATU: Trăiți! Agent principal Degeratu. Sărut-mâna...

ANTONELA: Bună ziua!

CLOȘCĂ: Ați venit pentru o nouă dictare?

DEGERATUL: Domnule, în urma analizei probelor administrate la fața locului, coroborate cu altele specifice muncii noastre am concluzionat ca irelevantă declarația dvs. Ca un ilustru candidat ce sunteți, nu cred că v-ar face bine să purcedeți la drum în noua funcție, în cazul în care veți fi ales, bun-înțeles, fără a fi cunoscute detailate coordonatele agresiunii aşa cum au fost ele etc... etc...

CLOȘCĂ: Domnule Degeneratu...pardon, Degeratu, nu mă interesează nici faptele unor degenerați, nici funcția la care faceți referire.

DEGERATUL: Adică, ce să înțeleg?

CLOȘCĂ: Ilustra dumitale minte poate să înțeleagă că m-am retras din cursa electorală, adică nu mai candidez.

DEGERATU: Nu mai candidați?

CLOȘCĂ: Nu.

DEGERATU: Nu mai candidează...

Se ridică brusc şi aleargă spre uşă. După ce iese se aude strigând: “ Domnule primar, nu mai candidează!”

ANTONELA: Ăsta e zmintit?

CLOȘCĂ: Lasă-l în pace, s-a dus să dea raportul.

SICĂ: Raportul? Cui?

CLOȘCĂ: Primarului. Cine crezi că l-a trimis să mă intimideze?

ANTONELA: De ce ai renunțat?

CLOȘCĂ: N-avea rost să mai continui, din moment ce şansele mele în fața ta erau zilnic diminuate. Esti norocoasă. Cred că ai făcut în scăldătoare.

ANTONELA: O bună parte din succesul meu ți se datorează. Tu ai fost motivația mea, iar doamna... aceea cu care m-am trezit la usă, a fost norocul meu.

CLOȘCĂ: Cum... am fost motivația ta?

ANTONELA: Dacă nu erai tu cu calculele tale la ştiuleți şi cu pământul lui tac-tu...

CLOȘCĂ: Şi despre ce doamnă vorbeai?

ANTONELA: Despre... doamna Maria. Ea mi-a finanțat campania. Ea l-a angajat şi pe Sică. Începe serviciul după alegeri.

CLOȘCĂ: De ce nu mi-ai spus nimic până acum?

ANTONELA:Nu m-ai întrebat.

CLOȘCĂ: Da. Poate că nu mai are nicio importanță acum. Mâine sunt alegerile şi trebuie să ne concentrăm asupra lor. Totuşi, cine a fost şeful tău de campanie?

ANTONELA: Parcă spuneai că nu mai are importanță.

CLOȘCĂ: Poate că ar trebui să-i mulțumim pentru că a făcut o campanie interesantă și destul de eficientă, dacă ar fi să dăm crezare sondajelor.

ANTONELA: Mulțumește-i tu! Eu am făcut-o deja.

CLOȘCĂ: Dacă aş şti cine e...

ANTONELA: E în fața ta.

CLOȘCĂ: Sică!?

SICĂ: Da.

Lumina se stinge brusc.

SCENA 7

A doua zi, spre seară, înainte de anunțarea rezultatelor alegerilor. Scena este plină cu cei din echipa de campanie. Vorbesc, glumesc şi râd cu voce tare, provocând o adevărată hărmălaie.

Antonela şi Cloşcă se plimbă dintr-o parte în alta a scenei, vorbind grav la telefon și gesticulând. Se opresc pe rând şi ridică tonul. În acel moment se face linişte. După câteva secunde hărmălaia reîncepe.

ANTONELA: Da, doamnă... sărut mâna... cum o să uit eu ajutorul dumneavoastră...

CLOȘCĂ: Bă, eu îmi bag picioarele... vă ia mama dracu' pe toți, dacă nu...

Cei doi se întâlnesc în mijlocul scenei.

ANTONELA: Ce s-a întâmplat? De ce vorbeşti ca la uşa cortului?

CLOȘCĂ: Cum vrei să vorbesc cu vitele?

ANTONELA: Aiurezi? Despre ce vite vorbeşti?

CLOȘCĂ: Prostul ăla din BEJ. Acum vreo oră mi-a spus că ai cinci sute de voturi peste, iar acuma spune că sunt numai o sută cincizeci.

Grupul de susținători se retrage într-un colț al scenei, şuşotind.

ANTONELA: De ce te enervezi, că doar nu s-a terminat numărătoarea?

CLOȘCĂ: Urnele s-au închis de trei ore, cât dracu' le trebuie să numere niște voturi?

În scenă intră Sică, împleticindu-se, cu o sticlă de bere în mână. Antonela se repede să-l sprijine.

ANTONELA: Sică, eşti beat. Ce s-a întâmplat cu tine?

Sică scoate din buzunar un teanc de bani şi îi aruncă pe scenă.

ANTONELA: Ce-i cu banii ăştia?

SICĂ: Mobila... am răscumpărat mobila.

CLOȘCĂ: Cum ai... cine ți i-a dat?

SICĂ: Primarul... A spus că dacă eu şi prietenii mei... şi familiile lor, şi... prietenii familiilor lor... votăm cu el, îmi dă suta asta de milioane... Şi de băut pe deasupra.

CLOȘCĂ: Şi tu... cu cine ai votat?

SICĂ: Păi, nu se vede?

În scenă intră Iulia de gât cu Tică. Amândoi sunt băuți, cu câte o sticlă de bere în mână.Tică aruncă un teanc de bani pe scenă.

TICĂ: Mamă soacră, tată socrule, v-am adus banii pe mobilă. Nu că ne-ar prisosi... dar de ce să ne strigati mâine, poimâine, că m-ați luat în curul gol.

CLOȘCĂ: Și voi ați votat cu?...

IULIA: Păi pentru banii ăştia...

Mobilul lui Cloşcă sună.

CLOȘCĂ: Alo! S-au terminat? S-a terminat! Bine că s-a terminat!

Cloşcă se aşează pe fotoliu consternat. Toți îl încercuiesc şi îl privesc întrebător.

CLOȘCĂ: S-a terminat!

Lumina se stinge.

CORTINA

Mirabela SEFER

Mă numesc Sefer Mirabela și m-am născut la data de 12 septembrie 2007, în Corabia, județul Olt. Am 18 ani și locuiesc în Balș. Am urmat clasele primare și gimnaziale la Liceul Tehnologic Nr. 1 Balș, iar pentru liceu am ales Liceul Teoretic „Petre Pandrea”, profilul uman – filologie, atrasă fiind de limba română și de artă încă din copilărie.

Am două surori mai mari şi un frate. Părinții mei, Ciucă Ionica și Ciucă Cornel, m-au susținut necondiționat și am simțit mereu dragostea și încurajarea lor.

Interesul meu pentru artă a apărut încă de mică. La 9–10 ani făceam gimnastică de acasă, iar mai târziu am descoperit pictura, care a rămas un hobby drag mie. Totuși, adevărata mea direcție s-a conturat la 15 ani, când am fost inspirată de o persoană dragă să încerc să scriu poezie. Atunci am simțit, pentru prima dată, că îmi găsisem drumul.

Scriu de câțiva ani și încerc să îmi dezvolt un stil propriu, în care muzicalitatea și autenticitatea versului sunt esențiale. Citesc autori importanți, mă documentez și încerc să învăț cât mai mult pentru a-mi perfecționa scrisul. Îmi doresc să ajung în punctul în care oricine citește o poezie de-a mea să-mi recunoască vocea.

Un rol deosebit în evoluția mea l-a avut doamna profesoară de limba și literatura română din gimnaziu, doamna Lavinia Pîrîianu, care a crezut în mine încă de la primele versuri. Mi-a citit toate creațiile, m-a îndrumat, m-a corectat și m-a susținut cu răbdare și dăruire. De asemenea, de-a lungul timpului, și alte personalități dragi m-au încurajat și au crezut în potențialul meu poetic, ceea ce a însemnat enorm pentru mine.

În anul 2025, am reușit să-mi împlinesc unul dintre cele mai mari visuri: am publicat primul meu volum de poezii la Editura Hoffman. Am avut parte de o lansare de carte minunată, un eveniment care mi-a rămas în suflet și care m-a motivat să continui să creez.

Majoritatea poeziilor mele sunt publicate pe pagina mea de Facebook, Mira Bela, unde încerc treptat să mă promovez. De-a lungul timpului am avut parte atât de aprecieri și oportunități, cât și de sfaturi valoroase, inclusiv acela de a învăța să filtrez excesele de bunăvoință și de a rămâne mereu autentică în fața cititorilor mei.

Au existat momente în care nu m-am simțit înțeleasă, iar poezia a devenit locul meu de refugiu și sinceritate. Astăzi simt că acesta este drumul meu și îmi doresc să cresc, să evoluez și să dăruiesc emoție prin fiecare vers.

Norii şi atât

Vor fi nori pentru fiecare..
Vor fi aprinși pentru un dor.
Vor fi lumini, va fi plecare,
Va fi un alb multicolor.

Vor fi chemări cu mâini abrupte,
Va fi lumină-n întuneric.
Va fi un cor de cânturi mute,
Va fi un dans de vals eteric.

Și vei atinge nori, te vor iubi și ei
Cu-aceeași flacără aprinsă din scânteie.
Vei mirosi a flori, vei inventa idei,
Te vor lăsa să speri a curcubeie.

Azi timpul măsoară norii,
Secundele nu mai întrec rătăcirea.
Și norii se sting cu zorii
Și norii clădesc nemurirea.

***

Norii nu sunt de păstrat,
Se pierd.
Chiar de, câteodată-ți sunt
Norii și atât.

Dans

Vine lumina ta din colțuri...
Sunt pașii albi de iarna ta.
Din frigul aburilor singuri
Dansează să te pot avea.

De steaua albă-a nopții grele
m-ating cu mâini ca de cleștar.
Lumini de gheață vor să spele
Un suflet cald, neglaciar.

Topindu-se cu ploaia-frigul
Peste ce-a vrut a fi ghețar...
Se-aprinde cerul și nisipul,
Se-aprinde și dansează iar.

Vine lumina ta din colțuri,
Sunt pașii albi de iarna ta.
Ai frigului aburi, de singuri
Dansează...nu te pot avea.

Mai mult de mai departe

Și te-am iubit mai mult
Când am văzut că timpul arde.
Cu fumul ochiul liber s-a pierdut
Mai mult de mai departe.

Mai mult de mai departe
Am dat aur scânteii.
Nu sunt doar clape albe,
Povestea, fluturii ideii.

Dau nuanțele de prin tablou
Alți ochi luminii să iubească.
Scântei al dragostei ecou,
Spre tine umbra mea să crească...

Eu te-am pictat în jumătate
Așa cum viața te-a iubit.
Din nuanțele mai încercate
De zâmbet n-am să uit.
Și te-am iubit
Mai mult de mai departe.

PeTreceri în timp

Pe treceri, în timp...
mi-aș fi pierdut răbdarea.
Tot ce s-a scurs în contratimp,
Tot ce redă culoarea.

Pe treceri, iubind,
Ai luminat și drumul.
Iar eu, crezându-te lipsind
m-am rătăcit ca fumul.

Pe treceri, de dor,
m-aș fi oprit în loc.
Și respirând ușor
m-aș fi cuprins în foc.

Pe treceri, cu zbor...
Te-ai înălțat în grabă.
M-ai salutat din nor
Și mi-ai promis podoabă.

Pe treceri, culori
Adormite-n nuanțele tale.
Ce fluturi ușori
Pornit-ai cu mâinile goale.

Pe treceri, trăind,
Am mai uitat de zbor.
Cât aș fi vrut grăind
Să mă oprești în cor.

Pe treceri, dansând,
Păsind rătăcirea...
Cu ochiul visând
Și dorul-trăirea.

Pe treceri, trecând,
Te-aș fi avut mereu.
Cu dorul urcând
Și frigul-clișeu.

Petreceri, în treceri,
Trăiri ce n-au trăit prea mult.

Un cântec de seceri
Cu note prea multe, demult.

Rămas nebun

Da' ce bun-rămasul
Când n-ai clipiri în necuprinsul care vine?
Ni se aprinde ceasul, nu mai vii
Ți-s valurile multe și puține.

Sunt prea mulți ochi , prea nepereche,
Ca mine și ca versul meu de mult închis într-un castel.
E cântec vechi
Virând la cer să stea de veghe.
Suntem doar noi,
Plângând nespus în zborul ars, de porumbel-Alb...

***

Și-i timpul nemilos-
Cu gândul doar la tine.
Se vinde pe de rost,
Cunoaște cui dă viată...

Rămas nebun
Lumină, dimineață...

Și te-aș fi scris...

Cu cerneală roșie, de la tine
Te-aș fi iubit cu pielea mea.
Privind în ochi două destin
Unindu-se ca într-o stea.

Cu mâini legate, de la viață
Îmi mai rămâne doar simțirea.
Cu vântul visului în față
Și cu trecutul amintirea.

Cu mântuiri la ochi legate
Și cu direcția pierdută.
Cu ploaia muzelor chemate
Ce foc sărută.

Cu simfonii de dor abstracte
Al amintirilor de chip.
Cu flori de toamnă nepictate.
Cu-mbrățișări-nisip.

Cu visuri albe ce rămân
Culori de tainice idei.
Cu ochiul dulce și bătrân
Aprind scântei.
Cu versul viu, tot de la tine
Se-aprinde-n noi de mai departe.
Tot ce-i distanță și ne ține-
Lumini uitate.

***

Eu te-aș fi scris de mult pe piele
Acolo unde versuri curg.
Te-aș fi pictat cu praf de stele
Și-am fi zburat de mult.

Eu ți-aș fi fost și-ți sunt chiar luna
Așa cum știi și mi-ai rostit.
Te voi privi de sus întruna
Tu, soarele scris cu infinit.

Cu cerneală roșie, de la tine
Te-aș fi iubit cu pielea mea.
Privind în ochi două destin
Unindu-se ca într-o stea.

***

Eu te-aș fi scris
Cu cerneală roșie
De la tine.

Și liniștea cântă

Cu lumini, cu visări, cu idei,
Mii de stări se coboară-n ascuns...
Cu poveri de cercei mult prea grei
Ce de ani și de tot s-au pătruns.

Cu nuanțe de alb ce-a rămas
Caut vara și timpul tău greu...
Cu lumina de înger de ceas-
Se așterne întors dorul meu.

Cu secunda aprinsă-n sertar
Lustruiesc pe obrazu-mi tăcere.
Cu clipiri ce-ntr-o undă tresar

Și se nasc din ochi negri mistere;
Cu priviri rătăcite în raze
Și cu ochi ce păstrează doar gol.
Cu praf roșu de foc în emfaze-
Al iubirii ce creste simbol.

O iarnă
Cu lumini, cu visări, cu idei-
O iarnă
De tăcere...
O vrei?

De ce iubim colivia?

De ce iubim colivia
Suntem închiși în cele care ne închid.
Eliberarea
Poate fi nădăjduită mereu
Salvarea însă
Un pic mai greu...

Trupurile
Se luptă tot mai mult.
O dată cu biruința
Speranța crește
Cu credința
Și coliviei i se face dor
De-a râde de durerea noastră.

Gândurile
Se vor vegheate.
Minciuna
Face parte din drum.

Ne apropiem cu toți de casă...-
De ce iubim colivia?

Se duce firul...

Se duce firul...
Învață linia să danseze.
Îmi cântă ritmul
Când pașii nu mai zboară.

Cu visul agățat de-oceane
Să plouă, să răsară
Aceiași ochi limpezind sânge.
Tu te-ai pictat,
Nu plânge.

Nu plânge-timpul
Doar permanența ta măsoară.
Rescrie trupul,
Pe suflet gânduri îl coboară...
Din camera cu umbre goală
Lumina plină să răsară.

Mă strânge fumul,
De foc mă scapă și mă umple.
Născând blestemul,
Cu aer fals tot drumul să-l sărute.
Pe cine oare vrea să alunge?
Din nuanțe vechi
Lumina tot mai curge.

Recită viața
Din versuri cu scântei desprinse.
Să-mi coasă ața
Lumina florilor nestinse

Pe piele...
Și dorul să mi-l urce-n stele.

***

Se duce firul,
Se duce gândul,
Se duce viața.

Din întuneric
Doar dragostea...
Seduce ceața.

Moarte

Mă strânge moartea din cenușă
Și strânge sufletul în mine...
Că a bătut din nou la ușă
Și m-a lăsat fără de tine.

Și tu trăiești în umbra vieții
Care cu mine este crudă...
În orice loc mă strâng pereții
Și floarea cine mi-o mai udă?

Și cine-mi strânge palme-n palme,
Cu cine-mi simt dulceața-n foc?
Cu ce mă apăr, cu ce arme
Când în genunchi stau și pe loc?

Pe care umăr plânge dorul,
Și unde-i pieptul ce m-a strâns?
De ce mi-a frânt atâta zborul
Cu ochiul său atât de plâns?

Și ești aproape, dar departe
Pe străzi luminile-s obscure.
Și mă topesc și pasul arde,
Dorințele-s atât de pure.

Mă strânge moartea din cenușă
Când respirarea este plină
De teama ce-i vine mânușă
Și-azi domnește, pe retină...

<u>20 aprilie 2025</u>

Să nu uiți că Te-am făcut
Pentru o lucrare mare..
Pentru tine-o să Mă lupt,
Pentru tine dau popoare

Și pe drumul tău din viață
Mi-aș dori să nu Mă uiți..
Eu te strig de dimineață,
Eu Mă lupt ca să te lupți

Gelozia-Mi nu se stinge
Tu, copile preaiubit..
Gelozia ta învinge
Darul Mielului Jertfit?

Eu sunt Cel care te cheamă,
Poți simți că Te doresc?
Pentru tine pot fi mamă,
Pot fi Tată, te iubesc!

Știu că astăzi te mai doare
Și că-n lacrimă te frângi.
Când respiri legat ești tare
Și când nopțile le plângi..

Știu că nimeni nu te ştie,
Dar, să știi că Eu te știu.
Eu sunt Apa , Apa vie
Fără apă e pustiu.

Printre chinul nopții grele
Știu că poate nu-nțelegi-
Focul încercării Mele,
Te întrebi dacă te pierzi

Viața ta nu-ți aparține..
Să nu uiți că Te-am făcut.
Printre lacrimi și suspine,
Pentru tine-o să mă lupt!

Copile,
Tu ești al Meu de mult.

<u>Ce încă nu ni-e luată...</u>

Câtă vreme poate trece
De când inima curată,
Călduroasă și nu rece,
N-ai simțit-o-n mine, Tată?

Dragostea Ta minunată
M-a acoperit nespus.
N-a putut să-mi fie luată,
Căci mi-a fost dată de Sus.

Mi-au fost și secunde grele
Când uitasem de comori...
Câtă lacrimă, din ele,
Mi-a dat zâmbet, viață, flori?

Mi le simt mereu aproape,
Deși luptele-s în toi.
Am comorile în ape
Și le simt în valuri moi.

Câtă iarnă poate umple
Toată Primăvara Ta?
Mă întreb adesea-n umbre
Când mă-ntreabă inima...

Și-ntrebarea se prelinge,
Căutând speranțe noi:
Câtă iarnă poate stinge
Focul inimii-n război?

Cât putem lupta cu răul
Și cu tot ce e străin?
Vom mușca din nou din mărul
Care-a dat drumul la chin?

Sau vom fi copii ai Vieții,
Prin credința căutată?
Vom dărâma curând pereții
Doar cu-o inimă curată,

Ce încă nu ni-e luată.

CORNELIU VADIM TUDOR

(n. 28 noiembrie 1949, Bucureşti – d. 14 septembrie 2015, Bucureşti)

Corneliu Vadim Tudor s-a născut pe 28 noiembrie 1949, în Bucureşti.

A absolvit Liceul „Sf. Sava” din București (1967) și Facultatea de Filosofie a Universității din București (1971), secția Sociologie, obținând licența cu o teză despre „Sociologia Religiei”.

A fost bursier al Premiului internațional „Herder”, urmând astfel un curs de istorie la Universitatea din Viena (1978-1979). Doctor în istorie al Facultății din Craiova (2003).

Și-a început activitatea profesională în redacțiile publicațiilor *România liberă* și *Magazin* (1972-1975), apoi la Agenția Națională de Presă AGERPRES (decembrie 1975 - decembrie 1989). După decembrie 1989 a înființat publicațiile *România Mare*, *Politica* și *Tricolorul*, precum și Editura Fundației „România Mare”.

Lăsând la o parte activitățile și acțiunile sale pe tărâmul politicii, nu se poate să nu apreciem faptul că Vadim Tudor rămâne un poet cu un stil personal, de o sensibilitate rară a expresiei lirice, atunci când abordează tema dragostei sub toate formele ei, dar nu numai.

Acesta este, de altfel, principalul argument pentru care considerăm că poetul merită a fi restituit publicului cititor.

Puţină lume cunoaște faptul că, deși născut în Bucureşti, Corneliu Vadim Tudor a legătură cu judeţul Olt, mai precis cu satul Cherleştii din Deal, din comuna Teslui, locul în care au trăit şi locuit tatăl şi bunicii din partea acestuia.

Jurnalistul slătinean Mugurel Manea scria în ziarul „Adevărul” din 20 septembrie 2015, citez: *„În 18 septembrie 2015, consilierii locali din comuna Teslui au aprobat un proiect de hotărâre ce a statuat că şcoala şi o stradă din localitate să poarte numele „Senator Corneliu Vadim Tudor”. Proiectul a fost aprobat cu unanimitate de voturi. Autorităţile locale au vrut, prin acest gest, să onoreze memoria politicianului şi publicistului român care, pe timpul vieţii, nu a uitat de satul unde a copilărit. Mai precis, Corneliu Vadim Tudor a ajutat autorităţile locale să primească fonduri pentru betonarea unei străzi din satul Cherleşti din Deal, unde a locuit tatăl său, iar în plan cultural, a făcut numeroase donaţii de carte şi alte materiale şcolare către Şcoala Generală din Teslui. În urma proiectului aprobat strada Câmpului din satul Cherleştii din Deal - betonată cu sprijinul politicianului -, îi va purta numele, lucru care se va întâmpla şi cu Şcoala Generală Teslui.”*

„Tribunul”, cum a fost supranumit Corneliu Vadim Tudor, a încetat din viață la 14 septembrie 2015.

MULȚUMESC, IUBITĂ MAMĂ

Mulţumesc, iubită mamă,
Steaua mea din zori de zi!
Fără tine îmi este teamă
Că planeta s-ar răci.

Te-am secătuit de vlagă,
M-ai crescut, m-ai înflorit.
Pentru tine, mamă dragă,
Soarele e-n asfinţit.

Mamă frumoasă, primul meu rai,
Fă o minune, te rog, mai stai!
Dulce lumină, ram de măslin,
Încă nu-i vremea, mai stai puţin!

Lege tainică a firii,
Nu pleca fără să-mi laşi
Zăcămintele iubirii,
Mamă, suflet uriaş,

Şi secretul nemuririi,
Mamă, suflet uriaş!
Mulţumesc, iubită mamă,
Iubită mamă, iubită mamă...

O, MAMĂ, DULCE MAMĂ...

O, mamă, dulce mamă, la cumpăna de ani
spăl tălpile cu smirnă la oamenii sărmani
Să-ţi fie mai uşoară ţărîna casei noi
să-ţi lumineze calea făclii de ceară moi

E ziua de pe urmă a unui an nebun
şi nu îmi aflu tihna, şi nu ştiu ce să spun
Un pom de iarnă arde la fiecare geam
pocnesc colindătorii din bice mari de hram

Cît de frumoasă-i viaţa, şi sufletul ce plin
cînd scapără-n potire podgorii de rubin
Doar eu rămîn cu tine, doar eu te priveghez
legenda fiinţei tale sub pleoape mi-o aşez

Dezlănţuită-i lumea, departe de noi doi
deşertăciunea vieţii va fi mereu în toi
Nu plînge pentru asta, tu eşti din cei aleşi
iar talgerul dreptăţii nu poate să dea greş

La jilţul judecăţii în pace să rămîi
e scris că cei din urmă sînt mîine cei dintîi
O, mamă, dulce mamă, luceafărul de zi
la prima înviere pe fruntea ta va fi

EU VOI MURI DEFINITIV, ODATĂ

Eu voi muri definitiv, odată,
nu-mi fac iluzii, știu că voi muri,
făptura mea va fi decapitată
de ghilotina clipei într-o zi

Iar trupul meu ca o statuie gracă
turnat în bronz și stele din înalt
prin pietre mari de moară o să treacă
strivit între un veac și celălalt

Și pewste locul meu de-ngropăciune
vor răsări civilizații noi
zvon de ospețe dulci o să răsune

Și când le-o fi orgia mai în toi
le voi striga de dincolo de lume:
veți fi ca mine, eu am fost ca voi!

FĂ-MĂ, DOAMNE-O LACRIMĂ

Ne despărţim, o viaţă nouă
Începem astăzi amîndoi
Iar florile scăldate în rouă
Se vor aprinde fără noi.

Eu am să plec spre miazănoapte,
Tu vei porni spre miazăzi
Şi-n urmă întîmplări şi fapte
Ce mustrător ne vor privi.

Fă-mă Doamne-o lacrimă
Să cad pe obrazul Tău
C-am iubit cu patimă
Iar de mor nu-mi pare rău.

Fă-mă, Doamne, ce vrei Tu
Eşti pe viaţa mea stăpîn
Fă-mă floarea ce căzu
La iubita mea în sîn.

Şi cînd ţi-o fi mai greu pe lume
Să-ţi aminteşti cît te-am iubit
Nu ştiu cum s-a-ntîmplat anume
Dar totul are un sfîrşit.

Eu nu ştiu cine-a fost de vină
Ce mari orgolii ne-au învins
Mi-e inima de viscol plină
Iar focu-n candelă s-a stins…
De ce plîngi? De ce plîngi?
Fă-mă Doamne-o lacrimă…
Fă-mă Doamne-o lacrimă…
Fă-mă Doamne-o lacrimă…

PASĂRE ÎN LAN DE GRÂU

Ca tine sînt de singur şi pustiu
mă mistuie o floare carnivoră
ce-am fost cîndva şi ce puteam să fiu
îşi sună vara cea din urmă oră

Adorm în pacea lanului de grîu
sînt plin de răni şi hăituit ca tine
vin îngeri buni cu secera la brîu
şi-n urma lor vor încolţi ruine

Tu, pasăre cu trupul de zăpezi
cu puii sfîrtecaţi de discul Lunii
sortit îţi este ţie să mă vezi
cum mă încredinţez deşertăciunii

În poezie mă îngrop de viu
destinul meu se varsă vast în stele–
ca tine sînt de singur şi pustiu
tu, pasăre a tinereţii mele...

ULTIMA CAFEA

Hai, Moarte, să bem o cafea
Ţi-o fac cu caimac, aromată
Mai leapădă-ţi coasa cea grea
Şi mantia asta ciudată.

Te rog să iei loc în fotoliu
Nu mă supără dacă fumezi
După cine eşti, Moarte, în doliu?
De ce tot suspini şi oftezi?

E foarte fierbinte cafeaua
Nu te grăbi, că te frigi
Mai lasă-mi pe cer, încă, steaua
Dacă eu am să mor, ce cîştigi?

Ai venit să mă iei în persoană
Prea mare onoare îmi faci
Din toată specia asta umană
Numai pe mine mă placi?

Hai să-ţi ghicesc în cafea
E bine să ştii ce te-aşteaptă
O cumpănă grea vei avea
Dar tu te descurci, eşti deşteaptă.

Eşti tot timpul în criză de bani
Aici, te asemeni cu mine
De ce să fim noi duşmani?
Eu te-nţeleg cel mai bine.

Lumea te aplaudă de departe
În zvon de corridă, olé!
Fii bună şi-ntoarce-te, Moarte
Să văd: după tine ce e?

Acum eşti captivă la mine
Am vrut să-ţi arăt, draga mea
Că nu-mi este frică de tine:
Ţi-am pus şoricioaică-n cafea.

(*Noaptea de duminică spre luni, 6 spre 7 septembie 2015*)

EMINESCU, LA 33 DE ANI

Am vârsta christică, sfârşit de secol,
mă soarbe golul vremii înapoi
e viaţa mea cenuşăreasa morţii
ţinută-n dreptul peşterii de voi.

Învăţ să gust din toate, să mă mistui
cu ode-n metru antic mă-nfăşor,
în părul meu a prins să înflorească
un liliac albit de-atâta dor.

Port tragedia pinilor de munte
sub care doarme un convoi de orbi.
tu, daimon rău, mândria mea nebună
în ce prăpăstii de gheţari mă sorbi?

La urma urmei, ce frumoasă-i lupta
chiar dacă-i strâmbă uneori, şi grea,
chiar dacă mori cu dreptul tău în braţe
chiar dacă ei şi-atunci te-or profana.

Aşa precum e scris, să se întâmple!
s-or împlini scripturile în veac
eu ştiu că n-am greşit în faţa ţării
chiar dacă astăzi mă siliţi să tac.

Îmi pregătiţi de-acum o moarte lentă,
aţi mai făcut-o şi cu alţii, ştiu
imperiul infiltrat ca igrasia
îşi cere jertfa câte-un spirit viu.

Şi s-ar putea cândva să mă răpuneţi
deşi va fi destul de greu, vă jur
eu am în spate mânăstiri şi codri
şi siglele romane împrejur

Am în pământ un neam de oseminte
şi altul sus, la fel de numeros
în cleştele acesta cine intră
e sfărâmat năpraznic, os cu os

Nu vă jucaţi cu pământenii ţării,
sunt buni şi blânzi, dar nu mizaţi prea mult
destule patimi ne-au rănit mândria
şi ne-au spurcat lăcaşele de cult.

Prea mulţi ne spulberară în copite
pământul ca un mire fermecat
şi aurul l-au ruginit cu sânge,
şi pântecul fecund l-au ulcerat.

Lăsaţi această ţară să rodească
să-şi coacă pâinea, vinul să şi-l bea
să-şi crească pruncii fără de prihană
şi viitorul cum şi-l ştie ea.

Nu scuturaţi voi roua de sub mierle,
nu veştejiţi făpturile la flori,
în numele a căror drepturi sacre
parlamentaţi şi vă simţiţi datori?

Nu-i cal troian cabala voastră neagră
e un poney de bâlci, trăgând la dric
istoria nu are nici o roată
nu mai puteţi întoarce, deci, nimic!

Mai bine v-aţi întoarce voi acolo
de unde luaţi arginţii putreziţi,
noi stăm din veac la cina cea de taină
voi luaţi câte-o gustare, şi fugiţi

Vă zic o dată pentru totdeauna:
nu suntem colonia nimănui
de şerpi şi de căpuşi fanariote
suntem de-acuma până-n gât sătui.

E timpul, cred, să isprăviţi odată
cu lenea şi şantajul cunoscut,
au suferit şi alţii chinuri grele
şi-au luat-o de la cap, şi au tăcut.

Plecaţi-vă trufia, puneţi mâna
pe plug şi sapă chiar, că n-o fi foc
daţi ascultare spiritului ţării
şi-acestor oameni fără de noroc.

Eu vă blestem prin gura celor simpli
crucificaţi pe dealuri şi câmpii
sunt robii muncii şi copiii ţării
pe care voi îi vindeţi, zi de zi

Ei nu ştiu toţi prea bine ce se-ntâmplă
ei trag la jug, nădăjduiesc şi mor
în timp ce saltimbancii şi irozii
ţes conjuraţii împotriva lor

Pe capul vostru şi-al seminţei voastre
să cadă veşnic sângele străbun,
fiţi blestemaţi pentru aceste crime
pe care-aş vrea s-apuc să le răzbun!

PASTEL

Iată şi regatul verii, plin de zeităţi păgîne
lancea macului se-agită peste oştile de grîne
Timp de heliogravură, cer ca bolţile sixtine
în capela lui albastră jur să mă cunun cu tine
Mierla cîntă de pomană, panteismul n-are bani
nu i-a mai plătit simbria de vreo zece mii de ani
Zuruie cymbal de greieri, trec procesiuni de dropii
îţi deschid cu dinţii bluza, de comoara ei m-apropii
Spectrul vipiei se-arată, calcă totul sub şenile
retopind în bronz statuia fiecărei nopţi şi zile
E o pace funerară, firea cade în păcat
peşti de clor îngraşă muşchiul pe un fund de puţ secat
Iarba e un incunabul răsfoit de guşteri calzi
fiecare clipă nouă trîmbiţată-i de heralzi
Şi te port pe braţe, stoic, te aşez pe-un pat de fîn
şi din viaţa mea întreagă numai cu atît rămîn
Transparent veşmînt de aburi, prea năvalnică ispită
ca o pojghiţă muralâ de cireaşă pîrguită
Rîu captiv îţi este trupul, şerpuind în cîmpul verii
fînul umezindu-1 tainic cu licorile durerii
Lobul fraged al urechii prinde vorbe care mint
trei intrări cu rouă dulce, trei potyre cu absint
Tu îndrepţi spre mine ochii rugători, de vietate
îmi implori un armistiţiu, şi te miri că nu se poate
Fierb în pivniţele verii vinuri dyonisiace
cade lin securea nopţii pe un eşafod de pace
Trec copii cu lămpi scobite şi cu lumînări în pepeni
pîntecul îţi încolţeşte, paşii-n urma mea ţi-i depeni
Fluturi înmuiaţi în fosfor vin în raiduri nupţiale
lăudată fie vara şi comploturile sale!

CUPRINS

ISTORIE
Reformele lui Alexandru Ioan Cuza.
Larisa Izabela IACOB, pagina 1
Spiru Nanu, primul edil al orașului Corabia.
Cornel MANOLESCU, pagina 5
Pădurile și vânatul în istoria Europei.
Ioan COMAN ȘUȘCA, pagina 9
Povestea caselor.
Aristotel Cristian ZORZOLIU, pagina 17
Trei personalități istorice din perioada interbelică a României, văzute de Henri Prost.
Nicolaie DINCĂ, pagina 19

CULTURĂ TRADIȚIONALĂ
O sărbătoare a lutului și a memoriei.
Valeru CIUREA, pagina 23
Baba Domnica și procurorul.
Dan ALEXOAE, pagina 30

INTERVIU
Sub zodia fantasticului. *(Interviu academic cu prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu)*.
Valeria BILȚ, pagina 36

EDUCAȚIONAL
Unde fugim de la școală? Învățarea vizibilă - un posibil remediu pentru dezamăgirea pedagogică.
Maria STERPAN, pagina 55
Între rușine și vinovăție - exercițiu cultural și exercițiu de conștiință.
Maria STERPAN, pagina 57
Au fost odată... activități culturale la Vișina Nouă și Vădastra.
Cristina LOGOFĂTU, pagina 61
„Nici inteligent, nici artificial”.
mon mon, pagina 65

PROZĂ
Letopiseţu vieţii, al pildelor şi al miracolelor lui Zamolxe. (continuare)
Cristian SĂILEANU, pagina 67
Trec eu pe la Gambrinus.
Catia MAXIM, pagina 71
Dropia.
Nicolaie DINCĂ, pagina 75
Satul meu.
Puiu RĂDUCAN, pagina 78
Cuscra.
Ioan IVAȘCU, pagina 80
Când adevărul iese la iveală.
Octavian IRIMIEȘ, pagina 82

Adevăratele comori (cap. X).
Nicolaie DINCĂ, pagina 84

POEZIE
Angela NACHE MAMIER, pagina 91
Ioan DRAGOȘ, pagina 97
Vasile Dan MARCHIȘ, pagina 100
Marian VIȘESCU, pagina 105
Codruța VANCEA, pagina 107
Oana FRENȚESCU, pagina 110
Ana SOFIAN, pagina 112
Mihai MARIAN, pagina 115
Dumitru ICHIM, pagina 117
Costel STANCU, pagina 119
Oana GLASU, pagina 124
Mihaela MERAVEI, pagina 127
Mihaela AIONESEI, pagina 130
Nora ISAC, pagina 131
Dana LOGIGAN, pagina 133
Ion CRISTOFOR, pagina 137

RECENZII
Când liniștea cântă – poezia îngerului rănit.
Dumitru SÂRGHIE, pagina 141

CRONICĂ LITERARĂ
Angela Nache Mamier - «Gen feminin, femela, femeiesc, feminin, feminism».
Nicolae TZONE, pagina 143
În ape labirintice.
Octavian MIHALCEA, pagina 147

CRONICĂ TEATRALĂ
Nicolaie Tony Dincă - un promotor al unui teatru popular.
Adrian ȚION, pagina 149
Opulența absurdului în *Vicontele*.
Adrian ȚION, pagina 151

TEATRU
Pielea de cloșcă (continuare din numărul 8).
Nicu CISMARU, pagina 153

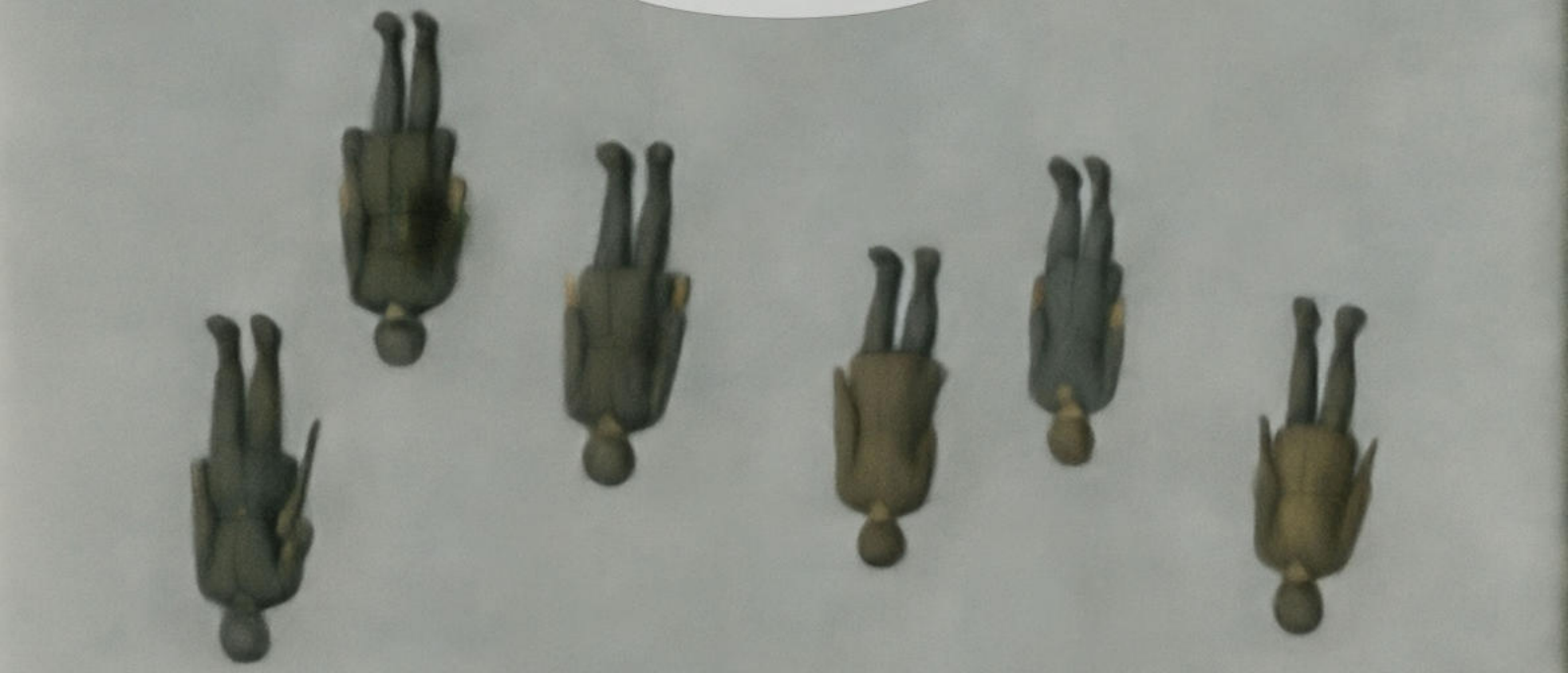
DEBUT
Mirabela SEFER, pagina 158

RESTITUIRI
Corneliu Vadim TUDOR, pagina 163

Proiect finanțat de
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI SLATINA

ASOCIAȚIA CULTURALĂ OLT ARTIS

PREMIERĂ

MOARTEA lui IPU

Dramatizare după opera omonimă a lui Titus Popovici

Adaptarea scenică & regia : Nicolaie Tony Dincă

Distribuția :

Tony Dincă Dan Țolu Eva Moise Milică Marian Costea Cristi Călătoru
Ionela Mateșică Corina Dașoveanu Aurelia Dincă Paul Bălășcan
Maria Kaboub și copilul Andrei Chilom

5 decembrie 2025, ora 18,30, Centrul Cultural Eugen Ionescu Slatina

IANCU JIANU

Oltean de sânge și boier român neaoș. Când haiduc năpraznic, când funcționar al statului (subocârmuitor al Plășii Oltețul de sus), când revoluționar învățat (luptător activ împreună cu haiducii săi în revoluția condusă de Tudor Vladimirescu și trimis cu treburi „diplomaticești" al acestuia pe lânga pașa de la Silistra), când strateg militar și conducător de oaste viteaz și destoinic (se pare că a atacat Vidinul și l-a rănit personal într-o luptă pe Pașa Pasvantoglu, transformându-l pe acesta pentru restul istoriei în Pasvante chiorul, ca răzbunare pentru că îndrăznise să atace și să ardă Craiova), elogiat în cântecele populare și contestat de boierimea de sorginte fanariotă (vezi ca exemplu cazul Ghica!), răzvrătit pentru o femeie, salvat de la moarte de o altă femeie… Și câte ar mai fi de povestit despre el. Personaj istoric și de legendă al românilor, mort într-o zi de 14 decembrie 1842, care se odihnește în pământul natal din Romanați.